

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ
ЕКОНОМСКЕ ШКОЛЕ НИШ

ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛ:
Финансијско-рачуноводствени техничар

За период 2022/2026.

Економска школа Ниш
Улица: Мајаковског, бр.2
Телефон: 018/237-976
www.esn.edu.rs

Увод

Економска школа свој образовно-васпитни рад заснива на: Закону о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“ број 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон, 6/2020 и 129/2021), Закону о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС“ број 55/13, 101/17, 27/2018 - др. закон, 6/2020, 52/2021, 129/2021 и 129/2021 - др. закон), Статуту Економске школе, Школском развојном плану, Акционом плану унапређивања рада школе, и подзаконским актима:

- Правилник о Националном оквиру образовања и васпитања ("Сл. гласник РС", бр. 98/2017).
- Правилник о наставном плану и програму средњег стручног образовања у подручју рада економија, право и администрација ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 10/2012, 1/2013 - испр., 15/2015, 4/2019 и 2/2020);
- Правилник о плану и програму образовања и васпитања за заједничке предмете у стручним и уметничким школама ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 6/90 и "Сл. гласник – Просветни гласник", бр. 4/91, 7/93, 17/93, 1/94, 2/94, 2/95, 3/95, 8/95, 5/96, 2/2002, 5/2003, 10/2003, 24/2004, 3/2005, 6/2005, 11/2005, 6/2006, 12/2006, 8/2008, 1/2009, 3/2009, 10/2009, 5/2010, 8/2010 - испр., 11/2013, 14/2013, 5/2014, 3/2015, 11/2016, 13/2018, 30/2019, 15/2019, 15/20 и 5/2022);
- Правилник о наставном плану и програму предмета верска настава за средње школе ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 6/2003, 23/2004, 9/2005 и 11/2016);
- Правилник о програму стручне матуре и завршног испита (Службени гласник РС – Просветни гласник број 1/18);
- Правилник о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета (Службени гласник РС број 117/13);
- Правилник о плану уџбеника („Службени гласник РС - Просветни гласник“, 9/2016, 10/2016 - испр., 10/2017, 11/2019 и 7/2021);
- Правилник о плану уџбеника за стручне предмете у стручним школама ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 6/2016)
- Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Службени гласник РС“, број 46/2019 и 104/2020);
- Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету, ученику и одраслом („Службени гласник РС“, број 80/2018);
- Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање („Службени гласник РС“, број 74/2018);
- Правилник о стандардима квалитета рада установе (Сл. гласник РС – Просветни гласник, број 14/2018).

Циљеви школског програма

Школским програмом обезбеђује се остваривање планова и програма наставе и учења и потреба ученика и родитеља, школе и локалне самоуправе.

Циљ школског програма је:

- оспособљављање ученика за послове **финансијско-рачуноводственог техничара**, односно развој стручних компетенција неопходних за успешно запошљавање;

-
- оспособљавање за самостално доношење одлука о избору занимања и даљег образовања;
 - свест о важности здравља и безбедности, укључујући и безбедност и здравље на раду;
 - оспособљавање за решавање проблема, комуникацију и тимски рад;
 - поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавања различитости;
 - развој мотивације за учење, оспособљавање за самостално учење, самоиницијативе, способност самовредновања и изражавања сопственог мишљења;
 - развој међупредметних компетенција као кључних компетенција: за целоживотно учење; комуникацију; рад с подацима и информацијама; дигитална компетенција; решавање проблема; сарадња; одговорно учешће у демократском друштву; одговоран однос према здрављу; одговоран однос према околини; естетичка компетенција; предузимљивост; оријентација ка предузетништву.

Садржина школског програма

Школски програм садржи начине остваривања образовно-васпитног рада, план и програм наставе и учења за образовни профил **финансијско-рачуноводственог техничара**, назив, врсту и трајање свих програма образовања и васпитања које школа остварује и језик на коме се остварује програм; обавезне предмете, изборне програме и модуле по разредима; програм матурског испита.

Остваривање образовно-васпитног рада

Редован ученик првог разреда школе је лице које је млађе је од 17 година, а ванредан ученик првог разреда школе је лице старије од 17 година. Време које ученик проводи у школи изражено је у сатима и обухвата часове обавезних предмета и изборних програма и активности, односно до 28 сати обавезних предмета и изборних програма наставе недељно (и додатно часови допунске и додатне наставе и час одељењског старешине). Ученик који постиже изузетне резултате у учењу има право да полагањем испита заврши започети и наредни разред (заврши школовање) у року краћем од предвиђеног.

Обавезни облици образовно-васпитног рада за редовног ученика су: настава - теоријска и вежбе, додатна, допунска настава, настава у блоку, припремна настава и друштвено-користан рад ако се у току школске године укаже потреба за њим. Обавезни облици образовно-васпитног рада за ванредног ученика могу бити: настава, припремни и консултативно-инструктивни рад.

Изборни облици образовно-васпитног рада су верска настава и грађанско васпитање који су обавезни, и други предмети одређени планом и програмом наставе и учења.

Факултативни облици образовно-васпитног рада су: ваннаставни облици- екскурзија, културно-уметничке, хуманитарне, спортско рекреативне и друге активности у оквиру секција, компанија и ученичке задруге. Факултативни облици образовно-васпитног рада обавезни су за ученике који се за њих одреде.

Друштвено-користан рад се реализује ако се у току године укаже потреба за њим.

Оцењивањем у школи процењује се оствареност прописаних исхода и стандарда постигнућа, а за ученике са сметњама у развоју - измењених циљева и исхода у савладавању индивидуалног образовног плана. Праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика у току школске године обавља се кроз редовно проверавање постигнућа и праћење владања ученика у току савладавања школског програма, и садржи повратну информацију и препоруке за даље напредовање.

Ученик се упућује на *разредни испит* уколико: из оправданих разлога није присуствовао настави више од једне трећине предвиђеног броја часова, а оцењивањем се утврди да није остварио прописане

циљеве, исходе и стандарде постигнућа у току савладавања школског програма, и из предмета за који није организована настава. Разредни испит ученик полаже у јунском и августовском испитном року.

Ученик полаже *поправни испит* у школи у августовском испитном року, а ученик завршног разреда у јунском и августовском року.

Ученик коме је одобрен прелазак из друге школе, односно другог образовног профила полаже *допунске испите* из предмета који нису били утврђени школским програмом, односно наставним планом и програмом који је ученик започео да савлађује. Лице које се уписује у школу ради преквалификације и доквалификације полаже испите из стручних предмета које одреди комисија коју чине чланови наставничког већа школе.

Додатна подршка у образовању и васпитању

Додатна подршка за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, који су укључени у редован систем образовања и васпитања, остварује се у складу са индивидуалним образовним планом. За ученика коме је због сметњи у развоју и инвалидитета, специфичних тешкоћа у учењу, социјалне ускраћености, ризика од раног напуштања школовања и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, школа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и зависно од потреба, доноси и индивидуални образовни план. Циљ додатне подршке у образовању и васпитању јесте постизање оптималног укључивања ученика у редован образовно-васпитни рад, осамостаљивање у вршњачком колективу и његово напредовање у образовању и припрема за свет рада. У школи постоји тим за инклузивно образовање који ради по плану који је саставни део Годишњег плана рада школе, а који за циљ има идентификацију ученика којима је потребна додатна подршка, сачињавање индивидуалног образовног плана, његово праћење и евалуацију, кроз сарадњу наставника, стручних сарадника и надлежних установа.

СТАНДАРД КВАЛИФИКАЦИЈЕ

Назив квалификације: Финансијско – рачуноводствени техничар

Сектор – подручје рада: Економија, право и администрација

Ниво квалификације: IV

Начин стицања квалификације:

Квалификација се стиче након успешно завршеног средњег стручног образовања.

* **Трајање:**

Програм средњег стручног образовања за стицање квалификације траје четири године.

* **Начин провере:**

Достигнутост исхода програма средњег стручног образовања се проверава на матурском испиту који спроводи средња школа.

7. Заснованост квалификације:

Квалификација се заснива на опису рада, циљевима и исходима стручног образовања.

7.1. Опис рада

Дужности – стручне компетенције:

- Обрачунавање и плаћање јавних прихода и расхода;
- Припрема података и пружање информација за утврђивање финансијске позиције предузећа у циљу доношења пословних одлука и планирања будућег пословања;
- Обрачунавање економских, рачуноводствених, законом обавезних и других вредности, примењујући прописане и стандардизоване поступке;
- Вођење рачуноводствене евиденције на прописан начин

7.1.1. Екстремни услови под којима се обављају дужности:

нема

7.1.2. Изложеност ризицима при обављању дужности:

нема

7.2. Циљеви стручног образовања

Циљ стручног образовања за квалификацију **Финансијско – рачуноводствени техничар** је оспособљавање ученика за вођење администрације, комуникацију са клијентима и сарадницима, обављање рачуноводствених, финансијских, комерцијалних, банкарских послова и послова осигурања.

Неопходност сталног прилагођавања променљивим захтевима тржишта рада, потребе континуираног образовања, стручног усавршавања, развој каријере, унапређивања запошљивости, усмерава да лица буду оспособљавана за:

- примену теоријских знања у практичном контексту;
- примену безбедносних и здравствених мера у процесу рада;
- примену мера заштите животне средине у процесу рада;
- употребу информатичке технологије у: прикупљању, организовању и коришћењу информација у раду и свакодневном животу;
- преузимање одговорности за властито континуирано учење и напредовање у послу и каријери; – препознавање пословних могућности у радној средини и ширем социјалном окружењу.

7.3. Исходи стручног образовања

ИСХОДИ УЧЕЊА	
Општи опис квалификације	<p>Финансијско-рачуноводствени техничар врши послове из области јавних и пословних финансија, као и рачуноводствене послове, према дефинисаним процедурама и уз поштовање правне регулативе.</p> <p>Обучен је за: обрачун и плаћања свих врста прихода и расхода, утврђивање финансијске позиције пословних ентитета чиме пружа адекватне информације корисницима финансијске анализе за доношење исправних пословних одлука и планирање будућег пословања; обрачуне економских, рачуноводствених, законом обавезних и других вредности, примењујући прописане и стандардизоване поступке; вођење рачуноводствене евиденције на законом прописан начин како би утврђене вредности имовине, обавеза, капитала и резултата пословања биле истините, видљиве и разумљиве свим заинтересованим интерним и екстерним корисницима рачуноводствених информација.</p> <p>Вешто комуницира у различитим контекстима и делотворно на једном страном језику, активно доприноси неговоњу културе изражавања; продуктивно примењује математичке моделе, техничка и технолошка знања и информационо-комуникационе технологије (ИКТ) у решавању проблема; ефикасно учи, усавршава се и развија своју каријеру; активно учествује у иницирању и реализацији пројеката који доприносе добробити заједнице и одрживом развоју.</p> <p>Активно доприноси неговоњу толеранције, људских права и културне традиције и баштине у оквиру организације и у различитим социјалним контекстима; користи језик и термине специфичне за област финансија и рачуноводства вршећи своје задатке; одговоран је према сопственом здрављу и спреман да се укључи у активности усмерене ка очувању окружења у којем живи и ради.</p> <p>Ниво општих и стручних знања, вештина, способности и ставова у оквиру стечених компетенција, финансијско-рачуноводственом техничару омогућава запошљавање и наставак школовања.</p>
Компетенције	<ul style="list-style-type: none"> – Обрачунавање и плаћање јавних прихода и расхода; – Припрема података и пружање информација за утврђивање финансијске позиције предузећа у циљу доношења пословних одлука и планирања будућег пословања; – Обрачунавање економских, рачуноводствених, законом обавезних и других вредности, примењујући прописане и стандардизоване поступке; – Вођење рачуноводствене евиденције на прописан начин; – Кључне компетенције;⁵

⁵ На основу: *Правилника о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета* („Службени гласник РС”, број 117/13).

По стеченој квалификацији, лице ће бити у стању да:	
Знања	<ul style="list-style-type: none"> – објасни концепт финансијског система и финансијских послова; – опише функције, основна својства и структуру јавних финансија; – опише структуру и начине обрачуна јавних расхода и јавних прихода; – објасни и опише структуру и карактеристике пореског система; – објасни циљеве и начела опорезивања; – идентификује ефекте опорезивања и деловања пореских инструмената на акумулацију, потрошњу, инвестиције, штедњу, цене и платни биланс; – опише карактеристике и суштину буџета; – објасни функције пословних финансија; – објасни значај финансијске политике пословних ентитета; – одреди показатеље финансијске анализе; – утврди финансијску позицију пословних ентитета; – објасни прописане и стандардизоване поступке обрачуна економских, рачуноводствених и законом обавезних вредности; – опише основна рачуноводствена и књиговодствена правила и процедуре евидентирања пословних догађаја; – опише стандардизоване законске процедуре припреме и израде финансијских и пореских извештаја; – опише процес ревизије;
Вештине	<ul style="list-style-type: none"> – обрачунава економске, рачуноводствене, законом обавезне и друге вредности; – обавља финансијске трансакције; – прати новчане токове на пословним рачунима; – обавља послове кореспонденције и комуникације, интерно и екстерно; – вреднује имовину, обавезе и капитал у складу са општим рачуноводственим начелима; – спроводи књиговодствену евиденцију пословних догађаја; – саставља финансијске извештаје у складу са Међународним стандардима финансијског извештавања (МСФИ); – припрема податке и подноси извештаје; – попуњава законом прописане обрасце у финансијском пословању; – поштује правну регулативу у области финансија и рачуноводства;

<p>Вештине</p>	<ul style="list-style-type: none"> – приказује билансно имовину, обавезе и капитал; – ефикасно примењује све прописане мере безбедности и заштите здравља на раду, заштите животне средине, и заштите од пожара; – ефикасно примењује информационе технологије и одређене софтвере из области рачуноводства и финансија за прикупљање података, обраду документације и вођење евиденције; – успешно управља процесом учења, унапређује своју каријеру и компетенције на основу сопственог искуства и сарадње са колегама; – делотворно и вешто комуницира и активно доприноси неговању културе језичког изражавања; – делотворно комуницира на једном страном језику у професионалном и ван професионалном контексту; – креативно и продуктивно примењује техничка, технолошка, информатичка знања и математичке моделе; – одговорно и продуктивно учествује у животу организације и друштвеном животу.
<p>Способности и ставови</p>	<ul style="list-style-type: none"> – самостално, одговорно, уредно и прецизно обавља организацију и поверене послове из области рачуноводства и финансија у складу са процедурама и стандардима; – организује сопствени рад и/или рад мање групе и одговоран је за избор поступака и средстава за сопствени рад и/или рад других; – ефикасно планира и организује време и активности поштујући рокове; – испољава позитиван однос према значају спровођења прописа и важећих стандарда у раду, као и према професионалним нормама и вредностима; – испољава позитиван однос према функционалности и техничкој исправности уређаја које користи при обављању посла; – прилагођава се на промене у радном процесу; – уочава проблеме и учествује у њиховом решавању и у оквиру нестандардних послова; – промовише вредности сарадње и доприноси култури уважавања у професионалном и животном окружењу ; – испољава одговоран однос према здрављу и заштити околине и спреман је да се на том пољу ангажује; – иницира учење, активно и одговорно учествује у целоживотном учењу; – промовише принцип ефикасног коришћења енергије и одрживог развоја.

<p>Начин провере остварености исхода учења</p>	<p>Праћење развоја и напредовања ученика у достизању исхода и стандарда постигнућа, као и напредовање у развијању компетенција обавља се формативним и сумативним оцењивањем.</p> <p>Оцењивање је описно и бројчано.</p> <p>Бројчане оцене ученика су:</p> <ul style="list-style-type: none"> – одличан (5), – врло добар (4), – добар (3), – довољан (2) и – недовољан (1). <p>Оцена недовољан (1) није прелазна оцена.</p> <p>Оцењивање се остварује применом различитих метода и техника (пројектни, радни задаци и сл.).</p> <p>Сумативно се оцењује на полугодишту, крају школске године и на стручној матури.</p>
<p>ОСИГУРАЊЕ КВАЛИТЕТА КВАЛИФИКАЦИЈЕ</p>	
<p>Квалификације реализатора програма</p>	<p>Одговарајуће образовање:</p> <ul style="list-style-type: none"> – нивоа 5 НОКС-а, – нивоа 6 НОКС-а (подниво 6.1, подниво 6.2) и – нивоа 7 НОКС -а (подниво7.1), <p>у складу са чл. 140–142. Закона о основама система образовања и васпитања.</p>
<p>Организација надлежна за издавање јавне исправе</p>	<p>Средње стручне школе</p>

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА: ФИНАНСИЈСКО-РАЧУНОВОДСТВЕНИ ТЕХНИЧАР

	I РАЗРЕД			II РАЗРЕД			III РАЗРЕД			IV РАЗРЕД			УКУПНО		
	недељно		годишње	недељно		годишње	недељно		годишње	недељно		годишње	недељно		годишње
	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Σ
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	16	2	592	74	12	432	11	385	12	372	1781	74	1855		
1 Српски језик и књижевност	3		111		3	108	3	105	3	93	417		417		
1.1 _____ језик и књижевност*	3		111		3	108	3	105	3	93	417		417		
2 Српски као нематерњи језик*	2		74		2	72	2	70	2	62	278		278		
3 Страни језик	2		74		2	72	2	70	2	62	278		278		
4 Физичко васпитање	2		74		2	72	2	70	2	62	278		278		
5 Математика	3		111		3	108	3	105	3	93	417		417		
6 Рачунарство и информатика	2		74								74		74		
7 Историја	2		74		2	72					146		146		
8 Географија	2		74								74		74		
9 Биологија	2		74								74		74		
9 Ликовна култура							1	35			35		35		
11 Социологија са правима грађана									2	62	62		62		
Б: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ	1		37		3	36	3	105	3	93	271		271		
1 Грађанско васпитање/Верска настава	1		37		1	36	1	35	1	31	139		139		
2 Изборни програми према програму образовног профила**							2	70	2	62	132		132		
Укупно A1 + Б	17	2	629	74	13	468	12	420 (490**)	13	403 (465**)	1920 (2052**)	74	1994 (2126**)		
Укупно	19		703		13	468	12	420 (490**)	13	403 (465**)	1994 (2126**)		1994 (2126**)		

Напомена: *За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира програм са листе изборних општеобразовних или стручних програма

Т – теорија, В – вежбе, Б – блок настава

Б: Листа изборних програма

Р.б.	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Општео бразовни изборни програми					
1.	Музичка култура*			2	2
2.	Физика*			2	2
3.	Хемија*			2	2
4.	Изабрана поглавља математике*			2	2
5.	Историја /одабране теме)*			2	2
6.	Логика са етиком*			2	2

НАПОМЕНА: * Ученик изборни програм бира једном у току школовања

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	74	72	70	62	278
Додатна настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунска настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремна настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Други страни језик	2 часа недељно			
Други предмети*	1–2 часа недељно			
Слободне активности ученика (хор, оркестар, секције, техничке, хуманитарне, спортско- рекреативне и друге ваннаставне активности)	30–60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15–30 часова годишње			

* Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, наставу из предмета који су утврђени планом наставе и учења других образовних профила истог или другог подручја рада, или у плановима наставе и учења гимназије.

Остваривање плана и програма наставе и учења

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	37	36	35	31
Менторски рад (настава у блоку, пракса)		1	2	3
Ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе

разред	Предмет	Годишњи фонд часова			Број ученика у групи – до
		вежбе	практична настава	настава у блоку	
I	Рачунарство и информатика	74			15

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Финансијско-рачуноводствени техничар*

	I РАЗРЕД										II РАЗРЕД										III РАЗРЕД										IV РАЗРЕД										УКУПНО																			
	недељно					годишње					недељно					годишње					недељно					годишње					недељно					годишње					годишње																			
	Т	В	ПН	Т	Б	Т	В	ПН	Т	Б	Т	В	ПН	Т	Б	Т	В	ПН	Т	Б	Т	В	ПН	Т	Б	Т	В	ПН	Т	Б	Т	В	ПН	Т	Б	Т	В	ПН	Т	Б	Т	В	ПН	Т	Б															
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	9	4	333	148		12	7	432	252	30	10	8	350	280	60	6	11	186	341	90	1301	1021	180	2502																																				
1. Принципи економије	3		111			2		72																		183																																		
2. Пословна економија	2		74			2		72			2		70								216																																							
3. Рачуноводство	2	2	74	74		2	2	72	72		2	2	70	70		2	2	62	62		278	278																																						
4. Пословна кореспонденција	2			74																	74																																							
5. Пословна информатика						2			72																																																			
6. Право						2		72			2		70								142																																							
7. Основи финансија	2		74			2		72			2		70								146																																							
8. Јавне финансије						2		72			2		70								142																																							
9. Пословне финансије											2		70			2		62			132																																							
10. Статистика											2		70			2		62			132																																							
11. Ревизија																2		62			62																																							
Финансијско рачуноводствена обука						3		108		30	4		140		60	5		155		90	403																																							
12. Педогошко-методичко																2		62			62																																							
13. Педогошко-методичко											2		70			2		62			132																																							
Б: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ																																																												
1. Изборни предмети											2		70			2		62			132																																							
Укупно А2+Б	9	4	333	148		12	7	432	252	30	12	7	420	280	60	6	11	617	341	90	2502	1021	180	2634																																				
Укупно	13		481			19		714			18		690			17		679			2634																																							

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

Б: Листа изборних програма

Р. б.	Стручни изборни програми	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
1.	Пословни енглески језик			2	
2.	Електронско пословање			2	
3.	Национална економија				2
4.	Маркетинг				2

* Ученик бира изборни предмет једном у току школовања

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	70	70	70	62	272
Додатна настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунска настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремна настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Други страни језик	2 часа недељно			
Факултативни предмети/програми*	1–2 часа недељно			
Слободне активности ученика (хор, оркестар, секције, техничке, хуманитарне, спортско-рекреативне и друге ваннаставне активности)	30–60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15–30 часова годишње			
Културно-уметничке активности школе	2 радна дана			

Факултативни облици образовно-васпитног рада**

* Поред обавезних предмета и изборних програма школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета/програма који су утврђени плановима наставе и учења других образовних профила истог или другог подручја рада, као и плановима наставе и учења за гимназије, а који су утврђени школским програмом.

3. Факултативни облици васпитно-образовног рада обавезни су за ученике који се за њих одреде.

Остваривање плана и програма наставе и учења

1. Распоред радних недеља у току наставне године

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	37	37	37	34
Менторски рад (настава у блоку, пракса)				
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

III.

Подела одељења у групе

разред	предмет /модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи – до
		вежбе	практична настава	настава у блоку	
I	Рачуноводство	74			15
	Пословна кореспонденција	74			15
II	Рачуноводство	72			15
	Пословна информатика	72			15
	Финансијско-рачуноводствена обука	108		30	15
III	Рачуноводство	70			15
	Статистика	70			15
	Финансијско-рачуноводствена обука	140		60	15
IV	Рачуноводство	62			15
	Статистика	62			15
	Финансијско-рачуноводствена обука	155		90	15
	Предузетништво	62			15

A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Годишњи фонд часова: **111**

Разред: **Први**

Циљеви учења предмета:

- Проширивање и продубљивање знања о српском књижевном језику;
- Развијање и негованање језичке културе, поштовање правила књижевног (стандардног) језика у усменом и писаном изражавању; – Подстицање ученика на усавршавање говорења, писања и читања, као и негованање културе дијалога;
- Оспособљавање за ефикасно комуницирање;
- Оспособљавање ученика да користе стручну литературу и језичке приручнике;
- Продубљивање и проширивање знања о српској и светској књижевности;
- Оспособљавање за интерпретацију књижевних текстова; – Унапређивање књижевних знања и читалачких вештина;
- Упознавање и проучавање репрезентативних дела српске и опште књижевности, књижевних жанрова, књижевноисторијских појава и процеса у књижевности;
- Унапређивање знања о сопственој култури и културама других народа;
- Развијање хуманистичког и књижевног образовања и васпитања на најбољим делима српске и светске културне баштине;
- Упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности; – Обезбеђивање функционалних знања из теорије и историје књижевности; – Развијање трајног интересовања за нова сазнања.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Увод у проучавање књижевног дела	Увођење ученика у свет књижевног дела и књижевност као науку и уметност	<ul style="list-style-type: none"> • разликује врсте уметности и њихова изражајна средства • објасни појам и функцију књижевности као уметности и однос књижевности и других уметности • наведе научне дисциплине које се баве проучавањем књижевности • познаје књижевне родове и врсте и разликује њихове основне одлике 	<ul style="list-style-type: none"> • Врсте уметности, подела уметности • Књижевност као уметност, књижевност и друге уметности • Историја књижевности, теорија књижевности, књижевна критика 	<ul style="list-style-type: none"> • На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања. Место реализације • Теоријска настава се реализује у учионици Препоруке за реализацију наставе и учења • Приликом обраде драмског дела могућност посете позоришној представи и гледање снимка позоришне представе, а након тога разговор о драмском тексту и његовој позоришној реализацији.
Увод у проучавање књижевног дела	Увођење ученика у свет књижевног дела и књижевност као науку и уметност	<ul style="list-style-type: none"> • о дреди тему, мотив, сиже, фабулу, лик и идеју у књижевном делу • 	<ul style="list-style-type: none"> • Лирик а као књижевни род: народна лирска песма и уметничка лирска песма по избору • 	<ul style="list-style-type: none"> • Такође је ову наставну тему могуће обрађивати током целе школске године, па на пример структуру и одлике драмског дела обрадити на примеру „Ромеа и Јулије”, а структуру и одлике лирске и епске народне песме обрадити током реализације теме Народна књижевност

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Увод у проучавање књижевног дела	Увођење ученика у свет књижевног дела и књижевност као науку и уметност	<ul style="list-style-type: none"> • износи своје утиске и запажања о књижевном делу, тумачи његове битне чиниоце и вреднује га • 	<ul style="list-style-type: none"> • Епика као књижевни род: епска народна песма (предлог „Кнежева вечера”), приповетка по избору и роман (предлог Драгослав Михаиловић „Кад су цветале тикве”) • Драма као књижевни род: драма по избору • 	<ul style="list-style-type: none"> • Народна књижевност се може обрадити по мотивима (рад у групама) <p>Праћење и вредновање Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> • праћење остварености исхода • тестове знања <p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Увод у проучавање књижевног дела (15 часова) •
Књижевност старог века	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање ученика са митологијом, репрезентативним делима старог века и њиховим значајем за развој европске културе 	<ul style="list-style-type: none"> • објасни значај митологије за античку књижевност и развој европске културе • наведе имена аутора, називе обрађених дела и класификује их по културама којима припадају, књижевним родовима и врстама • тумачи и вреднује уметничке чиниоце у обрађеним делима • објасни универзалне поруке књижевности старог века 	<ul style="list-style-type: none"> • С умерско-вавилонска књижевност: Еп о Гилгамешу (анализа одломка) • Митови: о Танталу, Сизифу, Нарцису; митови о Троји: Парисов суд, Одисеј и Пенелопа, Ахил, Едип... • Хеленска књижевност: Хомер: Илијада (одломак) • Софокле: Антигона • Стари и Нови завет (текстови по избору) 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Књижевност старог века (12 часова) •
Средњовековна књижевност	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са споменицима јужнословенске културе, развојем писма и језика, делима средњовековне књижевности 	<ul style="list-style-type: none"> • наведе најзначајније споменике јужнословенске културе, језик, писмо и век у ком су настали • именује ауторе и дела • разуме поетику жанрова средњовековне књижевности • лоцира обрађене текстове у историјски контекст • објасни значај средњовековне књижевности за српску културу • анализира изабране текстове уз претходно припремање путем истраживачких задатака • 	<ul style="list-style-type: none"> • Почети словенске писмености: Црноризац Храбар: „Слово о писменима” • Рад Ћирила и Методија • Словенска писма и развој књижевног језика • Најстарији споменици јужнословенске културе • Свети Сава: „Житије светог Симеона” (одломак) • Јефимија: „Похвала кнезу Лазару” • Деспот Стефан Лазаревић; „Слово љубве” • 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Средњовековна књижевност (12 часова) •

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Хуманизам и ренесанса	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са поетиком хуманизма и ренесансе, њеним најзначајним представницима и књижевним делима 	<ul style="list-style-type: none"> наведе најзначајније представнике и њихова дела објасни значење појмова хуманизам и ренесанса наводи и на обрађеним делима образлаже одлике епохе упореди вредности средњег века са вредностима хуманизма и ренесансе објасни значај уметности хуманизма и ренесансе за развој европске културе и цивилизације 	<ul style="list-style-type: none"> Поетика хуманизма и ренесансе, најзначајнији представници Франческо Петрарка: „Канцонијер” (избор сонета) Ђовани Бокачо: „Декамерон” (приповетка по избору) или Данте Алигијери: „Пакао” (приказ дела, одломак) Вилијам Шекспир: „Ромео и Јулија” Сервантес: „Дон Кихот” (одломак) 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Хуманизам и ренесанса (12 часова)
Општи појмови о језику	<ul style="list-style-type: none"> Указивање на проучавање језика као система, упознавање са његовом функцијом, друштвеном условљеношћу и историјским развојем 	<ul style="list-style-type: none"> објасни функцију језика и појам језичког знака разуме природу модерног књижевног (стандардног) језика наведе фазе развоја књижевног језика до 19. века наведе дисциплине које се баве проучавањем језичког система 	<ul style="list-style-type: none"> Место језика у људском друштву, битна својства језика, језик и комуникација Књижевни језик, језичка норма и стандардизација Језички систем и науке које се њиме баве Књижевни језици код Срба до 19. века 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Општи појмови о језику (5 часова)
Фонетика	<ul style="list-style-type: none"> Стицање знања из области фонетике (фонологије) и морфофонологије књижевног језика и способности да се та знања примене у говору и писању. 	<ul style="list-style-type: none"> примењује правописна правила разликује гласовне алтернације влада акценатским гласовним системом књижевног (стандардног) језика и да га примењује у говору 	<ul style="list-style-type: none"> Фонетика и фонологија Гласови књижевног језика и њихов изговор <ul style="list-style-type: none"> Гласовне алтернације сугласника (звучних и безвучних; с:ш, з:ж, н:м; к, г, х: ч, ж, ш и к, г, х: ц, з, с; алтернације нене-пчаних са предњоне-пчаним сугласницима), гласовне алтернације самогласника (промена о у е, непостојано а, промена сонанта л у вокал о), и губљење сугласника са правописним решењима 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Фонетика (11 часова)

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Фонетика		<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • Акцентски систем књижевног језика, диференцијација у односу на дијалекатско окружење • Основна правила акцентуације српског књижевног језика 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Фонетика (11 часова) •
Правопис	<ul style="list-style-type: none"> • Оспособљавање ученика да пишу у складу са правописном нормом 	<ul style="list-style-type: none"> • примени знања о гласовним алтернацијама у складу са језичком нормом • примени употребу великог и малог слова у складу са језичком нормом • подели речи на крају реда у складу са језичком нормом 	<ul style="list-style-type: none"> • Главне норме писања великог и малог слова (на почетку реченице, наслови и натписи, властита имена, имена народа, географски појмови, небеска тела, празници, установе и организације, присвојни придеви на <i>-ов</i> и <i>-ин</i>, куртоазна употреба великог слова, вишечлана имена земаља и остала вишечлана имена, помоћне речи у именима, називи серијских и апстрактних појмова, звања, титуле...) • Подела речи на крају реда 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Правопис (11 часова) •
Култура изражавања	<ul style="list-style-type: none"> • Оспособљавање ученика да користе различите облике казивања и функционалне стилове 	<ul style="list-style-type: none"> • опише стања, осећања, расположења, изрази ставове, донесе закључке у усменом и писаном изражавању • разликује функционалне стилове • препозна и примени одлике разговорног и књижевноуметничког функционалног стила • попуњава формуларе, уплатнице, захтеве и слично у складу са језичком нормом 	<ul style="list-style-type: none"> • Језичке вежбе • Стилске вежбе • Врсте функционалних стилова – основне одлике • Разговорни функционални стил • Књижевноуметнички функционални стил • Попуњавање формулара, захтева, уплатница и сл. • Школски писмени задаци 4 x 2 + 2 • Домаћи задаци 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Култура изражавања (20 часова) •

Кључни појмови садржаја: античка књижевност; средњовековна књижевност; народна књижевност; књижевност хуманизма и ренесансе; фонетика; фонологија

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**

Годишњи фонд часова: **108**

Разред: **Други**

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Барок, класицизам, просветитељство</p>	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са европским културним, духовним и мисаоним тенденцијама 17. и 18. века и њиховим утицајима на српску књижевност 	<ul style="list-style-type: none"> наведе особености барока, класицизма и просветитељства и њихове представнике у књижевности објасне значај Венцловића и Орфелина за развој језика и књижевности код Срба препозна одлике просветитељства на обрађеним делима објасни значај Доситејевог рада за српску културу и књижевност направи паралелу у обради истих мотива у европској и српској књижевности наведе особине ликова у обрађеним делима и заузме став према њиховим поступцима 	<ul style="list-style-type: none"> Барок и класицизам; поетика, главни представници у нашој и европској књижевности Гаврил Стефановић Венцловић: „Песме, беседе, легенде” Значај Венцловића и Орфелина за развој књижевног језика код Срба Молијер: „Тврдица” Просветитељство у Европи и код нас Књижевно-просветитељски рад Доситеја Обрадовића Доситеј Обрадовић: „Писмо Харалампију” Доситеј Обрадовић: „Живот и прикљученија” (одломци) Јован Стерија Поповић: „Тврдица” 	<ul style="list-style-type: none"> На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања. <p>Место реализације</p> <ul style="list-style-type: none"> Теоријска настава се реализује у учионици <p>Препоруке за реализацију наставе и учења</p> <ul style="list-style-type: none"> Могућност гледања екранизације неких од дела реалистичке књижевности <p>Праћење и вредновање</p> <p>Вредновање остварености исхода вршити кроз: праћење остварености исхода тестове знања</p> <p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Барок, класицизам, просветитељство (15 часова)
<p>Романтизам</p>	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са постиком романтизма, представницима и делима европске и српске књижевности 	<ul style="list-style-type: none"> наведе представнике романтизма и њихова дела уочава и образлаже одлике романтизма изнесе свој суд о књижевним делима користећи стечена знања и сопствена запажања препозна и усвоји вредности националне културе и разуме/поштује културне вредности других народа 	<ul style="list-style-type: none"> Романтизам у Европи и код нас (појам, особености, значај, представници) А. С. Пушкин: „Цигани” (одломак) А. С. Пушкин: „Евгеније Оњегин” (анализа Татјаниног писма Оњегину и Оњегиновог одговора и анализа Оњегиновог писма Татјани и Татјаниног одговора) Х. Хајне: „Лорелај” Ш. Петефи: „Слобода света” 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Романтизам (24 часа)

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Романтизам		<ul style="list-style-type: none"> • тумачи уметнички свет и стваралачке поступке у структури обрађених дела 	<ul style="list-style-type: none"> • Вук Караџић – рад на реформи језика и правописа, рад на сакупљању народних умотворина, лексикографски рад, Вук као књижевни критичар и полемичар, Вук као писац, историчар и биограф • Значај 1847. године • Петар Петровић Његош: „Горски вијенац” • Бранко Радичевић: „Кад млидија` умрети” • Ђура Јакшић: „На Липару”, „Отаџбина” • Јован Јовановић Змај: „Ђулићи” и „Ђулићи увеоци” (избор), Змајева сатирична поезија (избор) • Лаза Костић: „Међу јавом и мед сном”, „Santa Maria della Salute” 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Романтизам (24 часа)
Реализам	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са поетиком реализма, представницима и делима европске и српске књижевности 	<ul style="list-style-type: none"> • наведе представнике правца и њихова дела • дефинише одлике реализма и објасни их на обрађеним књижевним делима • тумачи уметнички свет и стваралачке поступке у структури обрађених дела • процењује друштвене појаве и проблеме које покреће књижевно дело • развије критички став и мишљење при процени поступака и понашања јунака у обрађеним делима 	<ul style="list-style-type: none"> • Реализам у Европи и код нас (појам, особености, значај, представници) • Балзак: „Чича Горио” или Толстој „Ана Карењина” • Гогољ : „Ревизор” • Милован Глишић: „Глава шећера” • Лаза Лазаревић: „Ветар” • Радоје Домановић: „Данга” или „Вођа” • Симо Матавуљ: „Поварета” • Бранислав Нушић: „Госпођа министарка” • Војислав Илић: (избор поезије) 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Реализам (27 часова)
Морфологија	<ul style="list-style-type: none"> • Систематизовање знања о врстама речи и њиховим облицима 	<ul style="list-style-type: none"> • одреди врсту речи и граматичке категорије • употреби у усменом и писаном изражавању облике речи у складу са језичком нормом 	<ul style="list-style-type: none"> • Морфологија у ужем смислу • Променљиве и непроменљиве врсте речи • Именице, придеви, заменице (њихове граматичке категорије), бројеви (укључујући бројне именице и бројне придеве) • Глаголи. Граматичке категорије глагола • Прилози, предлози, везници, речце, узвици 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Морфологија (11 часова)

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Правопис	<ul style="list-style-type: none"> Оспособљавање ученика да пишу у складу са правописном нормом 	<ul style="list-style-type: none"> примени правила о двојеног и састављеног писања речи у складу са језичком нормом 	<ul style="list-style-type: none"> Спојено и одвојено писање речи (писање бројева и изведеница од њих, писање заменица и заменичких прилога, спојеви предлога и других речци, глаголи и речце, писање негације) 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Правопис (7 часова)
Култура изражавања	<ul style="list-style-type: none"> Оспособљавање ученика да теоријска знања из граматике и правописа примењује у усменом и писаном изражавању у складу са језичком нормом, користе различите облике казивања и функционалне стилове 	<ul style="list-style-type: none"> изражава размишљања и критички став према проблемима и појавама у књижевним текстовима и свакодневном животу препозна одлике стручно-научног стила примени одлике новинарског стила 	<ul style="list-style-type: none"> Лексичке вежбе Стилске вежбе Домаћи задаци Школски писмени задаци 4 x 2 + 2 Упознавање са одликама новинарског стила Писање вести, извештаја, интервјуа и других облика новинарског изражавања Упознавање са одликама стручнонаучног стила Милутин Миланковић: „Кроз васиону и векове” 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <p>Култура изражавања (24 часа)</p>

Кључни појмови садржаја: барок; класицизам; просветитељство; романтизам; реализам; морфологија.

Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Годишњи фонд часова: 105

Разред: Трећи

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Модерна	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са основним одликама правца, представницима и њиховим делима 	<ul style="list-style-type: none"> наведе одлике правца, представнике и њихова дела уочи и тумачи модерне елементе у изразу и форми књижевног дела ана лизира одабрана дела, износи запажања и ставове 	<ul style="list-style-type: none"> Модерна у европској и српској књижевности. Одлике симболизма и импресионизма Шарл Бодлер: „Албатрос” А. П. Чехов: „Ујка Вања” Богдан Поповић: „Предговор Антологији новије српске лирике” Алек са Шантић: „Претпразничко вече”, „Вече на шкољу” Јован Дучић: „Благо цара Радована” (избор), „Јабланови” Милан Ракић: „Долап”, „Искрена песма” В. П. Дис: „ Тамница”, „Можда спава” Сима Пандуровић: „Светковина” Бора Станковић: „Нечиста крв”, „Коштана” или „Божји људи” (приповетка по избору) Јован Скерлић: „О Коштани” или „Божји људи” Петар Кочић: „Мрачајски прото” или приповетка по избору 	<ul style="list-style-type: none"> На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања. <p>Место реализације</p> <ul style="list-style-type: none"> Теоријска настава се реализује у учионици <p>Препоруке за реализацију наставе и учења</p> <p>Праћење и вредновање</p> <p>Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> праћење остварености исхода тестове знања <p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Модерна (29 часова)
Књижевност између два рата	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање ученика са одликама међуратне књижевности, представницима и делима 	<ul style="list-style-type: none"> наведе одлике правца, представнике и њихова дела наведе манифесте, књижевне покрете и струје у књижевности између два светска рата успостави узајамни однос књижевних дела и времена у коме су настала 	<ul style="list-style-type: none"> Европска књижевност између два рата Одлике експресионизма, футуризма, надреализма В. Мајаковски: „Облак у панталонама” Ф. Кафка: „Преображај” или Х. Хесе: роман по избору или Е. Хемингвеј: „Старац и море” Р. Тагора: „Градинар” (избор) 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Међуратна књижевност (32 часа)

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Књижевност између два рата		<ul style="list-style-type: none"> • анализира одабрана дела, износи запажања и ставове 	<ul style="list-style-type: none"> • Српска међуратна књижевност • М. Бојић: „Плава гробница” • Д. Васиљев: „Човек пева после рата” • М. Црњански: „Суматра” • М. Црњански: „Сеобе I” • И. Андрић: „Ex Ponto” • И. Андрић: „Мост на Жепи” • И. Андрић: „На Дрини ћуприја” • М. Настасијевић: „Туга у камену” или Т. Ујевић: „Свакидашња јадиковка” • Р. Петровић: „Људи говоре” (избор) • И. Секулић: „Госпа Нола” 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Међуратна књижевност (32 часа)
Творба речи	<ul style="list-style-type: none"> • Систематизовање знања о основним правилима грађења речи 	<ul style="list-style-type: none"> • препозна просте, изведене и сложене речи • примени основне принципе творбе речи 	<ul style="list-style-type: none"> • Просте, изведене и сложене речи • Основни појмови о извођењу речи • Важнији модели за извођење именица, придева и глагола • Основни појмови о творби сложеница и полусложеница 	
Лексикологија	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање ученика са основама лексикологије 	<ul style="list-style-type: none"> • препозна и одреди вредност лексеме • користи речнике • наведе примере синонима, антонима, хомонима, жаргона... 	<ul style="list-style-type: none"> • Основни појмови из лексикологије (лексема, њено значење) • Полисемија и хомонимија • Синонимија и антонимија • Састав лексике српског књижевног (стандардног) језика • Дијалектизми, архаизми и историзми, неологизми, жаргонизми, вулгаризми • Фразеологизми • Термини • Речници и служење њима 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Лексикологија (11 часова)

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Правопис	Оспособљавање ученика за примењивање знања из језика и правописа у складу са језичком нормом	<ul style="list-style-type: none"> примени правописна правила у писању сложеница, полусложеница и синтагми скраћује речи у складу са прописаним правилима 	<ul style="list-style-type: none"> Основна правила спојеног, полусложеничког и одвојеног писања Скраћенице 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Правопис (10 часова)
Култура изражавања	Оспособљавање ученика да теоријска знања из граматике и правописа примењују у усменом и писаном изражавању	<ul style="list-style-type: none"> износи став, користи аргументе и процењује опште и сопствене вредности у усменом и писаном изражавању 	<ul style="list-style-type: none"> Лексичке вежбе Стилске вежбе Домаћи задаци Говорне вежбе Школски писмени задаци 4 x 2 + 2 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <p>Култура изражавања (23 часа)</p>

Кључни појмови садржаја: модерна; међуратна књижевност; лексикологија.

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**

Годишњи фонд часова: **93**

Разред: **Четврти**

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Савремена поезија	Упознавање са одликама савремене поезије, њеним представницима и делима	<ul style="list-style-type: none"> наведе обележја савремене поезије тумачи песничка дела износећи доживљаје, запажања и образложења о њима изведе закључак о карактеристикама песничког језика, мотивима и форми у обрађеним песмама 	<ul style="list-style-type: none"> Одлике савремене поезије Избор из светске лирике 20. века (Превен, Ахматова, Цветајева, Бродски) Васко Попа: „Каленић”, „Манасија”, „Кора” (избор из циклуса Списак) Миодраг Павловић: „Научите пјесан”, „Реквијем” (или две песме по избору) Десанка Максимовић: „Тражим помиловање” (избор) Бранко Миљковић: „Поезију ће сви писати” Стеван Раичковић: „Камена успаванка” (избор) 	<p>На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања.</p> <p>Место реализације Теоријска настава се реализује у учионици</p> <p>Препоруке за реализацију наставе и учења Могућност обраде савремене драме кроз повезивање са другим медијима – драмски текст као позоришна представа, радио драма или ТВ драма</p> <p>Праћење и вредновање Вредновање остварености исхода вршити кроз: праћење остварености исхода тестове знања</p> <p>Оквирни број часова по темама Савремена поезија (12 часова)</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Савремена проза	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са књижевнотеоријским појмовима, специфичностима савремене прозе, њеним представници-ма и делима 	<ul style="list-style-type: none"> именује различите прозне врсте и приповедне поступке тумачи дело у складу са његовим жанровским особеностима интегрише лично искуство током читања и тумачења дела вреднује дело износећи аргументе 	<ul style="list-style-type: none"> Структурни чиниоци прозног књижевноуметничког дела и типологија романа Есеј. Исидора Секулић: „О култури”, Иво Андрић: „Разговор с Гојом” или „О причи и причању” Приповетка. Бранко Ћопић: „Башта сљезове боје” (избор) Данило Киш: „Енциклопедија мртвих” Борхес: „Чекање” Роман. Албер Ками: „Странац” Иво Андрић: „Проклета авлија” Владан Десница: „Прољећа Ивана Галеба” (одломак по избору као пример за роман-есеј) Меша Селимовић: „Дервиш и смрт” Добрица Ћосић: „Корени” Добрица Ћосић: „Време смрти” (избор одломака) Књижевна критика. Петар Цацић: „О Проклетој авлији” 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Савремена проза (26 часова)
Савремена драма	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са основним одликама савремене драме, представницима и делима 	<ul style="list-style-type: none"> увиди разлик у између традиционалне и савремене драме упореди драмски књижевни текст са другим облицима његове интерпретације формулише личне утиске и запажања о драмском делу 	<ul style="list-style-type: none"> Одлике савремене драме С. Бекет: „Чекајући Годоа” Душан Ковачевић: „Балкански шпијун” Драмска књижевност и други медији – Б. Пекић: „Чај у пет” или А. Поповић: „Развојни пут Боре снајдера” или Љ. Симовић: „Путујуће позориште Шопаловић” 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Класици светске књижевности	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са писцима и делима светске књижевне баштине 	<ul style="list-style-type: none"> препозна свевременост обрађених тема тумачи дела изнесећи своја запажања и утиске и образложења о њима 	<ul style="list-style-type: none"> В: Шекспир: „Хамлет” Е. А. По: „Гавран” Ф. М: Достојевски: „Злочин и казна” Процена остварености исхода 	
Синтакса	<ul style="list-style-type: none"> Систематизовање знања из синтаксе 	<ul style="list-style-type: none"> одреди синтаксичке јединице и њихову функцију одреди типове независних и зависних реченица, типове синтагми и типове напоредних конструкција разуме појам конгруенције познаје систем глаголских облика 	<ul style="list-style-type: none"> Синтаксичке јединице (комуникативна реченица, предикатска реченица, синтагма, реч) Основне реченичне и синтагматске конструкције Падежни систем и његова употреба. Предлошко-падежне конструкције Конгруенција. Синтакса глаголских облика. Систем зависних реченица, Систем независних реченица (обавештајне, упитне, узвичне, заповедне и жељне) Напоредне конструкције. Појам напоредног односа. Главни типови напоредних конструкција (саставне, раставне, супротне, искључне, закључне и градационе) 	
Правопис	<ul style="list-style-type: none"> Оспособљавање ученика за примењивање знања из језика и правописа у складу са језичком нормом 	<ul style="list-style-type: none"> примени правописне знаке у складу са језичком нормом употреби знаке интерпункције у складу са језичком нормом 	<ul style="list-style-type: none"> Правописни знаци Општа правила интерпункције у реченици 	
Култура изражавања	<ul style="list-style-type: none"> Усавршавање културе изражавања и неговање интересовања за праћење културних садржаја и критички однос према њима, као и оспособљавање за операционализацију функционалних стилова 	<ul style="list-style-type: none"> напише есеј поштујући структуру ове књижевне врсте састави биографију, молбу, жалбу, приговор... процењује вредност понуђених културних садржаја 	<ul style="list-style-type: none"> Лексичке вежбе Стилске вежбе Писање есеја Говорне вежбе Школски писмени задаци 4 x 2 + 2 Административни функционални стил (писање молбе, жалбе, биографије) 	

Кључни појмови садржаја: проучавање књижевног дела; савремена књижевност; великани светске књижевности; синтакса

СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК

Програм наставе и учења предмета Српски као нематерњи језик остварује се у складу са Правилником о наставном плану и програму образовања и васпитања за заједничке предмете у стручним и уметничким школама („Просветни гласник” број 6/90, 4/91, 7/93 – др. правилник, 17/93, 1/94, 2/94, 2/95, 3/95, 8/95, 5/96, 2/02, 5/03, 10/03, 24/04, 3/05, 6/05, 11/05, 6/06, 12/06, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 8/10 – исправка, 11/13, 14/13, 5/14, 5/14, 3/15, 11/16, 13/18, 15/19 и 15/20).

СТРАНИ ЈЕЗИК

Циљ учења предмета:

Развијање сазнајних и интелектуалних способности и стицање позитивног односа према другим културама уз уважавање различитости и усвајање знања и умења потребних у комуникацији на страном језику у усменом и писаном облику.

Годишњи фонд часова: 74

Разред: **Први**

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ПРВОГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
СЛУШАЊЕ Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора	<ul style="list-style-type: none"> Разуме реченице, питања и упутства из свакодневног говора (кратка упутства изговорена споро и разговетно); Разуме општи садржај краћих, прилагођених текстова (рачунајући и стручне) после неколико слушања или уз помоћ визуелних ефеката (на упутствима, ознакама, етикетама), као и текстова аудио-визуелног карактера; Разуме бројеве (цене, рачуне, тачно време) и основне мерне јединице карактеристичне за стручну употребу; 	<p>ОПШТЕ ТЕМЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> Свакодневни живот (организација времена, послова, слободно време) Храна и здравље (навике у исхрани, карактеристична јела и пића у земљама света) Познати градови и њихове знаменитости Спортови и позната спортска такмичења Живот и дела славних људи (из света науке, културе, уметности) Србија – моја домовина Медији (штампа, телевизија) Интересантне животне приче и догађаји Свет компјутера (распрострањеност и примена) 	<p>Представљање себе и других Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима) Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.) Давање једноставних упутстава и команди Изражавање молби и захвалности Изражавање извињења Изражавање потврде и негирање Изражавање допадања и недопадања Изражавање физичких сензација и потреба Исказивање просторних и временских односа Давање и тражење информација и обавештења Описивање и упоређивање лица и предмета Изражавање забране и реаговање на забрану Изражавање припадања и поседовања Скретање пажње Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања Тражење и давање дозволе Исказивање честитки Исказивање препоруке Изражавање хитности и обавезности Исказивање сумње и несигурности</p>
ЧИТАЊЕ Оспособљавање ученика за разумевање прочитаних текстова	<ul style="list-style-type: none"> Препознаје познате речи, изразе и реченице у непознатом тексту (нпр.: у огласима, на плакатима); Разуме општи садржај и смисао краћих текстова (саопштења, формулара са подацима о некој особи, основне команде на машинама/компјутеру, декларације о производима, упутства за употребу и коришћење); Распознаје и разуме најфреквентније стручне термине у најједноставнијим врстама текстова; 	<p>СТРУЧНЕ ТЕМЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> Основна стручна терминологија Примена информационог технологија у домену струке Основе пословне комуникације и кореспонденције (пословна преписка и комуникација у писаној и усменој форми) Мере заштите и очувања радне и животне средине <p>Напомена: Стручне теме треба распоредити по разредима тако да буду у корелацији са садржајима који се обрађују из стручних предмета.</p>	

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ПРВОГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
<p>ГОВОР</p> <p>Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Употребљава једноставне изразе и реченице да би представио свакодневне, себи блиске личности, активности, ситуације и догађаје; 	<p>ОПШТЕ ТЕМЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Свакодневни живот (организација времена, послова, слободно време) • Храна и здравље (навике у исхрани, карактеристична јела и пића у земљама света) • Познати градови и њихове знаменитости • Спортски и познати спортски такмичења 	<p>Представљање себе и других</p> <p>Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима)</p> <p>Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.)</p> <p>Давање једноставних упутстава и команди</p> <p>Изражавање молби и захвалности</p> <p>Изражавање извињења</p> <p>Изражавање потврде и негирање</p> <p>Изражавање допадања и недопадања</p> <p>Изражавање физичких сензација и потреба</p> <p>Исказивање просторних и временских односа</p> <p>Давање и тражење информација и обавештења</p> <p>Описивање и упоређивање лица и предмета</p>
<p>ПИСАЊЕ</p> <p>Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Саставља кратак текст о познатој и блиској теми; • Пише кратке поруке релевантне за посао (место, термини састанка); • Пише краћи текст о себи и свом окружењу; • Попуњава формулар личним подацима; 	<ul style="list-style-type: none"> • Живот и дела славних људи (из света науке, културе, уметности) • Србија – моја домовина • Медији (штампа, телевизија) • Интересантне животне приче и догађаји • Свет компјутера (распрострањеност и примена) 	<p>Изражавање допадања и недопадања</p> <p>Изражавање физичких сензација и потреба</p> <p>Исказивање просторних и временских односа</p> <p>Давање и тражење информација и обавештења</p> <p>Описивање и упоређивање лица и предмета</p> <p>Изражавање забране и реаговање на забрану</p> <p>Изражавање припадања и поседовања</p> <p>Скретање пажње</p> <p>Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања</p> <p>Тражење и давање дозволе</p> <p>Исказивање честитки</p> <p>Исказивање препоруке</p> <p>Изражавање хитности и обавезности</p> <p>Исказивање сумње и несигурности</p>
<p>ИНТЕРАКЦИЈА</p> <p>Оспособљавање ученика за учешће у дијалогу на страном језику и размену краћих писаних порука</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Споразумева се са саговорником који говори споро и разветно, користећи једноставна језичка средства; • Поставља једноставна питања у вези са познатим темама из живота и струке; • Усмено или писмено одговара на једноставна питања у вези с познатим темама из живота и струке (бројеви, подаци о количинама, време, датум); • Пише кратко лично писмо, поруку, разгледницу, честитку; 	<p>СТРУЧНЕ ТЕМЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Основна стручна терминологија • Примена информатичких технологија у домену струке • Основе пословне комуникације и кореспонденције (пословна преписка и комуникација у писаној и усменој форми) • Мере заштите и очувања радне и животне средине <p>Напомена: Стручне теме треба распоредити по разредима тако да буду у корелацији са садржајима који се обрађују из стручних предмета.</p>	<p>Изражавање забране и реаговање на забрану</p> <p>Изражавање припадања и поседовања</p> <p>Скретање пажње</p> <p>Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања</p> <p>Тражење и давање дозволе</p> <p>Исказивање честитки</p> <p>Исказивање препоруке</p> <p>Изражавање хитности и обавезности</p> <p>Исказивање сумње и несигурности</p>
<p>МЕДИЈАЦИЈА</p> <p>Оспособљавање ученика да преводи, сажима и препричава садржај краћих усмених и писаних текстова</p>	<ul style="list-style-type: none"> • На овом нивоу није предвиђена. 		

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ПРВОГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ Оспособљавање ученика да користе медије као изворе информација и развијају критичко мишљење у вези са њима	<ul style="list-style-type: none"> • Препознаје и правилно користи основне фонолошке (интонација, прозодија, ритам) и морфосинтаксичке категорије (именички и глаголски наставци, основни ред речи); Користи садржаје медијске продукције намењене учењу страних језика (штампани медији, аудио/видео записи, компакт диск, интернет итд.); 		

Кључни појмови садржаја: читање, слушање, писање, говор, знање о језику, медијација, интеркултурност.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

I. РЕЧЕНИЦА

Обновити реченичне модел обухваћене програмом за основну школу.

– Ред речи у реченици. Место прилога и прилошких одредби. – *Tag questions*

– Индиректни говор

а) изјаве – без промене глаголског времена (глагол главне реченице у једном од садашњих времена) б) молбе, захтеви, наредбе

в) питања са променом реда речи – без промене глаголског времена (глагол главне реченице у једном од садашњих времена) – *Yes/No* питања

– “*Wh*” питања

– Директна и индиректна питања

II. ИМЕНИЧКА ГРУПА

1. Члан

– Обновити употребу одређеног и неодређеног члана

– Нулти члан уз градивне и апстрактне именице

2. Именице

– Множина именица – обновити

– Изражавање припадања и својине – саксонски генитив

– Бројиве и небројиве именице

3. Заменички облици

а) Заменице

– Личне заменице у функцији субјекта и објекта

– Показне заменице – Односне заменице б) Детерминатори – Показни детерминатори

– Неодређени детерминатори

– Присвојни детерминатори

4. Придеви

– Обновити компарацију придева

– *too/not...enough/not as...(as)/...than*

5. Бројеви

– Обновити просте и редне бројеве

6. Квантификатори

III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА

1. Глаголи

– Обновити глаголске облике предвиђене програмом за основну школу

-
- Модални глаголи: *may, can, must*
 - Пасивне конструкције – садашње време/прошло – *Simple Present/Past Tense* (прошло време рецептивно) – *going to* и трајни презент за планове и намере, *going to* и *will* (за будућа предвиђања) – *used to*
 - Први условни
2. Прилози, извођење прилога и употреба, прилози вероватноће са *may, might* и *will*
 3. Предлози, најчешћи предлози за оријентацију у времену и простору.

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

Морфосинтаксички и фонетски садржаји Члан

Обнављање употребе члана који су предвиђени програмом из основне школе.

Одређени и неодређени члан. Основна употреба.

Члан спојен с предлозима

Одређени члан уз основне и редне бројеве.

Партитиван члан

Именица

Обнављање морфолошких карактеристика именица које су предвиђене програмом из основне школе.

Род именица. Правилна множина именица. Множина именица на: *-co, -go, -ca, -ga*.

Најчешћи примери неправилне множине: именице које се завршавају на консонант (*il bar, i bar*), именице које се завршавају на наглашени вокал (*la città, le città*), скраћене именице (*la foto, le foto*), једносложне именице (*il re, i re*), именице које се завршавају на *i* (*la tesi, le tesi*).

Заменице

Обнављање заменица које су предвиђене програмом из основне школе.

Личне заменице у служби субјекта (*io, tu, lui, lei, Lei, noi, voi, loro*).

Наглашене личне заменице у служби објекта (*me, te, lui, lei, Lei, noi, voi, loro*)

Присвојне заменице (*mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro*).

Показне заменице (*questo, quello*).

Упитне заменице (*chi? i che?/che cosa?*)

Неодређене заменице (*ognuno i qualcuno*).

Заменице у функцији објекта (*lo, la, li, le, ne*)

Придеви

Описни придеви, слагање придева и именице у роду и броју. Описни придеви *buono i bello*; неодређени придев *tutto*.

Придеви на *-co* (*bianco, simpatico*), *-go* (*largo, analogo*)

Присвојни придеви: *mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro*. Употреба члана уз присвојне придеве.

Морфолошке одлике придева *questo, quello, bello i buono*.

Неодређени придеви *ogni* и *qualche*.

Показни придеви: *questo, quello*.

Бројеви: основни бројеви, редни бројеви. Употреба основних и редних бројева при означавању датума.

Глагол

Садашње време (*Indicativo Presente*).

Употреба глагола *piacere*.

Партицип прошли и прошло свршено време *Passato prossimo*: прелазних и непрелазних глагола; неправилних глагола.

Прошло несвршено време *Imperfetto indicativo*: облици и употреба

Будуће време (*Futuro semplice*) глагола с правилним и неправилним основама.

Структура *stare + gerundio*

Прилози

Врсте прилога: за начин, место и време Прилошке речце *ci* и *vi*.

Предлози

Прости предлози *di, a, da, un, con, su, per, tra, fra* и њихова основна употреба. Предлози *dentro, fuori, sotto, sopra, davanti, dietro*.

Синтакса

Проста реченица: потврдна, упитна, одрична. *Tu sei italiano. No, no non sono italiano. (Tu) sei italiano?*

Сложена реченица:

Adesso non lavoro più, ma ho più tempo per leggere e scrivere e giocare con i miei nipoti.

Ред речи у реченици. Место прилога и прилошких одредби. *Nel libretto ci sono nomi dei professori e altre informazioni utili.*

Лексикографија

Структура и коришћење једнојезичних и двојезичних речника.

Ученику треба показати и стално га подстицати на поседовање, употребу и правилно коришћење речника (двојезичног и, касније, једнојезичног), дати основне податке о речничкој литератури одговарајућег квалитета. Подстицати га на контакт са писаном литературом, електронским садржајима и сл.

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Именице

Властите и заједничке (у облицима једине и множине: *Bild – Bilder, Kopf – Köpfe, Frau – Frauen*), са одговарајућим родом. Изведене суфиксацијом: *Faulheit, Bildung*.

Изведене префиксацијом: *Ausbildung*.

Сложенице: *Sommerferien, Jugendliebe, Tomatensuppe*

Заменице

Личне заменице у номинативу, дативу и акузативу

Придеви

Изведени суфиксацијом од глагола и именица: *fehlerfrei, liebevoll, sprachlos, trinkbar*. Сложени: *steinreich*
Придевска промена – јака, слаба, мешовита (рецептивно и продуктивно)

Компаратив и суперлатив (правилна творба и главни изузеци: *groß – größer, teuer – teurer*) Придеви са предлозима: *zufrieden mit, reich an* **Члан**

Одређени (*der, die, das*), неодређени (*ein, eine*), нулти, присвојни (*mein, dein*), показни (*dieser, jener*), негациони (*kein, keine*), неодређени (*mancher, solcher, einige*).

Употреба члана у номинативу (субјект), акузативу и дативу (директни и индиректни објекат), партитивном генитиву (*die Hälfte des Lebens*), посесивном генитиву (*die Mutter meiner Mutter*) **Бројеви**

Основни и редни (*der siebte erste; am siebten ersten*)

Предлози

Предлози са генитивом (*Er liest während der Pause*), акузативом (*Ich bin gegen dich*), дативом (*Sie arbeitet bei einem Zahnarzt*). Предлози са дативом или акузативом (*Er ist in der Schule. Sie kommt in die Schule*) **Партикуле**

Употреба основних партикула (рецептивно и продуктивно) *Was machst du denn da? Das kann ich aber nicht. Sag mal!*

Глаголи

Глаголска времена: презент, претерит, перфект и футур слабих и јаких глагола.

Глаголи са предлозима (*warten auf, sich interessieren für*).

Пасив радње презента и претерита (рецептивно и продуктивно).

Конјуктив у функцији изражавања жеље, учтиве молбе и условљености (*Ich hätte gern... Ich möchte... Ich würde gern ...Könnte ich*

Модални и основни модалитети глагола, инфинитивске конструкције (*Ich hoffe, dich wiederzusehen./Er hat Gelegenheit, viele Sportler kennen zu lernen.*)

Везници и везнички изрази: *und, oder, aber; denn, deshalb, trotzdem; weil, wenn, als, während, bis, obwohl*; двојни везници: *weder ... noch, sowohl ... als auch, zwar ... aber, nicht nur sondern auch*

Прилози

Прилози за време (*gestern*), место (*nebenan*), начин (*allein*), количину (*viel, wenig*)

Реченице

Изјавне реченице, упитне реченице; независне и зависно-сложене реченице.

РУСКИ ЈЕЗИК

Реченица

Однос реченица у сложеној реченици: независно сложене и зависно сложене реченице. Управни и неуправни говор. **Именице**

Варијанте падежних наставака: локатив јединице на -у; о бреге/на брегу, о лесе/в лесу, о крае/на краю; номинатив множине на -а, -я, -ья, -е: города, учителя, деревья, граждане.

Именице којима се означавају професије људи, њихова национална и територијална припадност. Промена именица на: -ия, -ие, -мя. Именице Плуралија тантум (рецептивно и продуктивно).

Обнављање и систематизација основних именичких промена.

Заменице

Обнављање и систематизација заменица обрађених у основној школи: личне, упитне (кто, что, какой, какое, какие).

Одричне заменице: никто, ничто, никакой, ничей, и неодређене заменице: кто-то, кто-нибудь, некоторый, несколько обрађивати као лексику.

Придеви

Промена придева

Поређење придева типа: старший, младший; прост облик суперлатива: ближайший, простейший, худший.

Рекција придева: уочавање разлика између руског и матерњег језика (больной чем, готовый к чему, способный к чему и сл).

Бројеви

Принципи промена основних бројева: 1, 2, 3, 4, 5 – 20 и 30, 40, 90, 100 (остале бројеве обрадити као лексику), њихова употреба у најчешћим структурама за исказивање времена с предлозима: с – до, с – по, от – до, к и др. Исказивање времена по сату у разговорном и службеном стилу. **Глаголи**

Најчешће алтернације основе у презенту и простом и будућем времену. Творбе вида помоћу префикса, суфикса и основе.

Глаголи кретања: кретање у одређеном правцу, неодређено кретање и кретање једном у оба правца: активирање до сада необрађених глагола кретања (идти – ходить, ехать – ездить, бегать – бежать, плыть – плавать, лететь – летать, нести – носить, вести – водить, везти – возить).

Рекција глагола: уочавање разлика између руског и матерњег језика (благодарить кого за что, пожертвовать кем – чем, напоминать о ком и сл).

Прилози

Прилози и прилошке одредбе за место, време, начин и количину. Поређење прилога.

Предлози

Најфреквентнији предлози чија се употреба разликује у односу на матерњи језик (для с генитивом, из-за с генитивом у одредби одвајања од места и узрока, из-под с генитивом у одредби одвајања од места, к с дативом у временској одредби, по с дативом у атрибутој, просторној и узрочној одредби и сл.). **Везници**

Најфреквентнији прости везници у независно сложеним и зависно сложеним реченицама (а, да, и, но, или, если, пока, потому, так как, перед тем как исл).

Реченични модели

Субјекатско-предикатски односи

Реченице с именским предикатом

1) копуле: **быть, стать, являться**

Его отец был врачом, а он станет инженером.

Это утверждение является спорным.

2) одутство копуле

Его брат токарь по металлу.

Она сегодня весёлая.

Он сильнее всех.

Објекатски односи

1) директним објектом

Мы купили новый учебник.

Я не получил ответа.

2) индиректним објектом

Он их побдагодарил за помощь.

Эта фотография напоминает о прошлом.

3) Зависном реченицом

Брат в письме сообщает, **что он летом приедет к нам.**

Временски односи

Реченице с

одредбом 1)

изражене прилогом

Я пришёл раньше

тебя.

2) изражене зависним падежом

Они вернулись к вечеру (к трём

часам).

Я сегдона работал с пяти до семи часов.

Начински односи

Реченице са одредбом израженем

прилогом Он хорошо говорит по-русски.

Он пишет более красиво, чем ты.

Она поёт красивее всех.

Узрочни односи

Реченице са одредбом израженем зависним падежом.

Он не приехал в срок по болезни.

Атрибутивни односи

Реченице с атрибутом

1) у суперлативу

А. С. Пушкин является величайшим русским поэтом.

2) у зависном падежу

Я забыл тетрадь по русскому языку.

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

Пасивне конструкције

est + партицип перфекта

Финалне реченице са употребом pour + inf.

Питања:

Qui est-ce qui/que

Qu'est-ce qui/que

Que

Инди­ректна питања Нега­ција

pas du tout, non plus, personne

Казивање прет­по­ставке

si +

им­пер­фект/кон­ди­ци­онал

Казивање вре­мена avant

de, quand

Казивање жеље, воље, на­мере

а) суб­јун­к­тивом (ре­цеп­тив­но, нај­фре­к­вен­тни­ји гла­го­ли)

б) ин­фини­тивом

Од­ред­бе за вре­ме

– да­ни у не­де­љи, prochain/dernier; il y a/dans; pendant/depuis;

По­ре­ђење при­де­ва Од­ред­бе за на­чин Из­рази за ме­ру и ко­личину

une douzaine, une centaine, un tas de, pas mal de, environ... и сл.

Сла­гање вре­мена – само са ин­ди­ка­тивом, и то:

présent – présent (ис­тов­ре­ме­на радња); présent – passé composé (пре); présent – futur (по­сле)

И­мен­ичка група

Сла­гање де­тер­ми­наната и и­мен­ица у ро­ду и бро­ју; раз­ли­ке у из­го­во­ру (где по­сто­је) и раз­ли­ко­вање на­ста­ва­ка у тек­сту.

les déterminants interrogatifs – exclamatifs – relatifs; les déterminants indéfinis

На­став­ци и­мен­ица и при­де­ва

teur/trice; al/aux, ail/aux и не­ки из­у­зе­ци на -s), ou -s/x

Гла­го­лска група

Суб­јун­к­тив пре­зента – об­јас­ни­ти принцип твор­бе, а при­ме­њивати само у да­тим ре­че­нич­ним мо­де­ли­ма. Сла­гање пар­ти­ци­па пер­фекта са суб­јек­том

ШПАНСКИ ЈЕЗИК

Фонетика и правопис

Гласовни систем; кореспонденција фонема и графема; фонетски акценат и графички акценат

Систематизација основних правописних правила: писање великог слова, знакови интерпункције

И­мен­ичка група

Сла­гање де­тер­ми­на­тива и и­мен­ице у ро­ду и бро­ју, апо­ко­пирање при­де­ва уз и­мен­ицу, нео­д­ре­ђени де­тер­ми­на­тиви (*alguno, ninguno, todo, cualquiera*) у раз­ли­читим значењима

Мор­фе­ме типичне за муш­ки и жен­ски род и­мен­ица и при­де­ва (*muchacho/muchacha, actor/actriz, trabajador/trabajadora, generoso/ generosa*)

И­мен­ице и при­де­ви ко­ји не­ма­ју мор­фо­лош­ку озна­ку ро­да (нпр. *violinista, cantante, interesante, verde...*)

Ком­па­ра­ција при­де­ва: ком­па­ра­тив (нпр. *Tan(to)...como... Esta película es tan interesante como la que vimos la semana pasada. Tanto los adultos como los niños deben prestar atención al medio ambiente.; Más/menos....que; Menor/mayor...que; Mayor/peor...que*) и су­пер­ла­тив (ре­ла­тив­ни и ап­со­лут­ни: ука­зати на раз­ли­ке у значењу) (нпр. *El libro más interesante que he leído.../Es un libro interesantísimo.*)

Гла­го­лска група

Систематизација морфосинтаксичких особности следећих глаголских облика: индикатив презента, простог и сло­же­ног пер­фекта и им­пер­фекта, футур

Системазизација употрбе глагола *ser* и *estar*

Плуск­вам­пер­фекат: основне мор­фо­син­так­сичке особности

Им­пе­ра­тив за дру­го лице јед­нине и мно­жине

Синтакса

Питања са упитним речима: *quién, qué, cuándo, cómo, dónde, etc.*

Ин­ди­ректна питања (нпр. *¿Sabes si ha llegado?, Pregúntale si ha cogido la tarjeta., Yo te pregunto qué has comprado.*) Не­га­ција: *Nada, nadie, ningún (o/a), nunca, tampoco*

Хипотетичне реченице (први тип)

Казивање времена и одредбе за време (дани у недељи, *mañana, ayer, pasado/próximo, que viene, durante, después de, antes de, cuando, hace..., dentro de...*)

Исказивање поређења: *Más que, menos que, el/la más, tan...como*

Одредбе за начин: прилози на *-mente* и прилошке конструкције

Изрази за меру и количину: *mucho, un poco de, una docena de, aproximadamente, más o menos...*

Сложене реченице: зависна реченица у индикативу (нпр. *Mientras vivíamos en Madrid, estudiaba español. ¿Crees (estás segura, piensas) que aprobaremos el examen.*)

СТРАНИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Разред: Други

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ДРУГОГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
СЛУШАЊЕ Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора	<ul style="list-style-type: none">Разуме краће исказе који садрже фреквентне речи и структуре (информације о личностима, послу, породици, куповини, школи, ближем окружењу);Разуме најважније информације у кратким и једноставним обавештењима (преко разгласа, на улици, на шалтеру) и правилно их користи;Разуме основни садржај упутстава, налога и сл. у вези са стручним садржајима;	ОПШТЕ ТЕМЕ <ul style="list-style-type: none">Свакодневни живот (комуникација међу младима, генерацијски конфликти и начини превазилажења, међувршњачка подршка)Образовање (образовање у земљама чији се језик учи, школовање које припрема за студије или свет рада, образовање за све)Познати региони у земљама чији се језик учи, њихова обележјаКултурни живот (манифестације које млади радо посећују у земљи и земљама чији се језик учи, међународни пројекти и учешће на њима)Заштита човекове околине (акције на нивоу града, школе, волонтерски рад)	<ol style="list-style-type: none">Представљање себе и другихПоздрављање (састајање, растанак, формално, неформално, специфично по регионима)Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.)Давање једноставних упутстава и командиИзражавање молби и захвалностиИзражавање извињењаИзражавање потврде и негирањеИзражавање допадања и недопадањаИзражавање физичких сензација и потребаИсказивање просторних и временских односаДавање и тражење информација и обавештењаОписивање и упоређивање лица и предмета
ЧИТАЊЕ Оспособљавање ученика за разумевање прочитаних текстова	<ul style="list-style-type: none">Чита и разуме различите врсте кратких и прилагођених текстова (једноставнија лична/пословна писма, позивнице, термини, проспекти, упутства, огласи) препознајући основна значења и релевантне детаље;	<ul style="list-style-type: none">Медији (штампа, телевизија, електронски медији)Интересантне животне приче и догађајиСвет компјутера (млади и друштвене мреже)	<ol style="list-style-type: none">Изрицање забране и реаговање на забрануИзражавање припадања и поседовањаСкретање пажњеТражење мишљења и изражавање слагања и неслагањаТражење и давање дозволе

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ДРУГОГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
<p>ЧИТАЊЕ</p> <p>Оспособљавање ученика за разумевање прочитаних текстова</p>	<ul style="list-style-type: none"> Открива значење непознатих речи на основу контекста и/или помоћу речника, укључујући и оне стручног/ термилошког карактера; Уочава предвидљиве информације (<i>кад, где, ко, колико</i>) у свакодневним текстовима (рекламе, огласи, јеловници, проспекти), као и у једноставнијим стручним текстовима (формулари, шеме, извештаји); 	<p>СТРУЧНЕ ТЕМЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> Основна стручна терминологија Примена информационог технологија у домену струке Основе пословне комуникације и кореспонденције (пословна преписка и комуникација у писаној и усменој форми) Мере заштите и очувања радне и животне средине <p>Напомена: Стручне теме треба распоредити по разредима тако да буду у корелацији са садржајима који се обрађују из стручних предмета.</p>	<p>18. Исказивање честитки</p> <p>19. Исказивање препоруке</p> <p>20. Изражавање хитности и обавезности</p> <p>21. Исказивање сумње и несигурности</p>
<p>ГОВОР</p> <p>Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику</p>	<ul style="list-style-type: none"> Описује ситуације, прича о догађајима и аргументује ставове користећи једноставне изразе и реченице; Води једноставне разговоре (телефонира), даје информације и упутства, уговара термине; Реагује учтиво на питања, захтеве, позиве, извињења саговорника; 		
<p>ПИСАЊЕ</p> <p>Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја</p>	<ul style="list-style-type: none"> Попуњава рачуне, признанице и хартије од вредности; Пише једноставно пословно писмо према одређеном моделу; Описује и појашњава садржај симболичких модалитета везаних за струку. 		
<p>ИНТЕРАКЦИЈА</p> <p>Оспособљавање ученика за учешће у дијалогу на страном језику и размену краћих писаних порука</p>	<ul style="list-style-type: none"> Комуницира у свакодневним ситуацијама и размењује информације, блиске његовим интересовањима и основним потребама у струци (писмено и усмено); 		
<p>МЕДИЈАЦИЈА</p> <p>Оспособљавање ученика да преводи, сажима и препричава садржај краћих усмених и писаних текстова</p>	<ul style="list-style-type: none"> Преноси усмено или писмено кратке поруке у складу са потребама комуникације; 		

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ДРУГОГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)
<p>МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ</p> <p>Оспособљавање ученика да користе медије као изворе информација и развијају критичко мишљење у вези са њима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Аргументује свој став о медијском тексту. 	<p>СТРУЧНЕ ТЕМЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Основна стручна терминологија • Примена информационих технологија у домену струке • Основе пословне комуникације и кореспонденције (пословна преписка и комуникација у писаној и усменој форми) • Мере заштите и очувања радне и животне средине <p>Напомена: Стручне теме треба распоредити по разредима тако да буду у корелацији са садржајима који се обрађују из стручних предмета.</p>

Кључни појмови садржаја: читање, слушање, писање, говор, знање о језику, медијација, интеркултурност.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

I. РЕЧЕНИЦА

- Систематизација свих типова упитних реченица
- Директна и индиректна питања
- Индиректни говор: рецептивно и продуктивно
 - а) изјаве и питања – без промене глаголског времена (глагол главне реченице у једном од садашњих времена) б) молбе, захтеви, наредбе
- Индиректни говор: само рецептивно
 - а) изјаве са променом глаголских времена
- Одређене релативне клаузе
- Сложене реченице: временске клаузе, узрочне клаузе, допусне клаузе

II. ИМЕНИЧКА ГРУПА

1. Члан

- Разлике између одређеног и неодређеног члана у ширем контексту

2. Именице

- Бројиве и небројиве именице
- 3. Заменички облици
 - а) Заменице

- Личне заменице у функцији субјекта и објекта
- Показне заменице
- Односне заменице
- б) детерминатори – Показни детерминатори

- Неодређени детерминатори
- Присвојни детерминатори

4. Придеви

- Обновити компарацију придева
- *too/not...enough/not as...(as)/...than*

5. Бројеви

6. Квантификатори

III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА

– Обновити разлику у употреби *Present Simple, Present Continuous; Past Simple, Past Continuous* – Обновити све употребе *Present Perfect – Used to*

– Начини изражавања будућности, планова у будућности (*going to, will*)

– Модални глаголи: *should, must, will, may, might*

– Пасивне конструкције – садашње и прошло време – *Present Simple, Past Simple* (продуктивно и рецептивно), – *Present perfect passive* (рецептивно)

– Први кондиционал (рецептивно и продуктивно), други кондиционал (рецептивно)

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

1. Именице

Властите именице и заједничке, одговарајући род и број са детерминативом: *Anna, Pietro, Belgrado, Roma, Signor Bianchi, Signora Bianchi, i miei genitori, il nostro paese, questa casa, l'Italia, la Serbia, il Tirreno, l'Adriatico, le Alpi, gli Appennini; i miei genitori, mia madre, il loro padre, il nostro paese, i vostri figli, questo studente, questa ragazza, quell'amico, quella casa*, итд.

Системски приказ морфолошких карактеристика.

2. Члан. Употреба члана. Систематизација.

Облици одређеног и неодређеног члана. Основна употреба.

Слагање одређеног и неодређеног члана са именицом или придевом.

Члан спојен с предлозима *di, a, da, in, su* и *con*.

Одређени члан испред датума: *Oggi è il 25 novembre*. Испред имена дана у неделји *Abbiamo lezioni di lingua italiana il mercoledì e il giovedì*.

Употреба члана уз властита имена, географске појмове, имена градова и држава, презимена.

Партитивни члан као суплетивни облик множине неодређеног члана (*Ho un amico italiano: Ho degli amici italiani*).

Употреба члана уз присвојни придев и именице које исказују блиско сродство (*Mia sorella si chiama Ada. Domani andiamo a Roma con i nostri nonni*).

Положај члана и предлога уз неодређени придев *tutto*.

3. Заменице

Личне заменице у служби субјекта.

Наглашене личне заменице у служби објекта.

Дативне заменице.

Присвојне заменице. Показне заменице (*questo, quello*).

Упитне заменице *chi?* и *che?/che cosa?*

Неодређене заменице придеви (*niente/nulla, nessuno, qualcosa, qualcuno, qualche, alcuni*)

Релативне заменице (*che, cui, il quale/la quale*)

4. Придеви

Описни придеви, слагање придева и именице у роду и борју. Описни придеви *buono* и *bello*; неодређени придев *tutto*. Посебне карактеристике придева *santo* и *grande*

Компарација придева: *Maria è più alta di Marta. Noi siamo più veloci di voi. Maria e' la più alta della classe.*

Апсолутни суперлатив *Maria è bellissima*.

Синтетички (органски) облици компаратива и суперлатива (релативног и апсолутног) придева *piccolo, grande, buono, cattivo*.

Разлика у значењу између аналитичких и синтетичких облика компаратива и супетлатива (*più grande : maggiore; più buono :*

migliore).

Присвојни придеви. Употреба члана уз присвојне придеве.

Показни придеви: *questo, quello*.

Назив боја, морфолошке особености придева *viola, rosa, blu, arancione*. Главни бројеви (преко 1000) и редни (до 20). Редни бројеви.

5. Предлози

Прости предлози *di, a, da, in, con, su, per, tra, fra* и њихова основна употреба.

Предлози *dentro, fuori, sotto, sopra, davanti dietro*.

Употреба предлога *di* (*Marco finisce di fare i compiti. La mamma dice di non fare tardi*), *a* (*Vado a giocare. Sei bravo a pattinare. Usciamo a giocare con gli amici.*), *da* (*Vengo da Belgrado. Andiamo dai nonni*), *in* (*vado in Italia, vivo nel lazio, ho un cappello in testa*)

6. Глаголи

Садашње време (*Presente Indicativo*)

Императив (*Imperativo*), заповедни начин. Заповедни начин, за сва лица: *Fa' presto! Non tornare tardi! Non andate via senza di me. Prego Signora, entri! Mi dia un etto di prosciutto e tre rosette, per favore* Повратни глаголи.

Употреба глагола *piacere*.

Перфект модалних глагола *volere, dovere, potere, sapere. Sono dovuto andare dal dentista. Ho potuto leggere i titoli in italiano.*

Кондиционал презента (*Condizionale Presente*): *Vorrei un chilo di mele, per favore! Potresti prestarmi il tuo libro di italiano?*

Футур правилних и неправилних глагола. *Noi torneremo a casa alle cinque*

Имперфекат (*Imperfetto*): *C'era una volta un re e viveva in un castello.* Употреба и однос перфекта и имперфекта.

Плусквамперфекат (*Trapassato prossimo*): *Sono arrivato alla stazione quando il treno era già partito.*

7. Прилози

Потврдни, одређни (*si, no*). Основни прилози *bene, male, molto, poco, troppo, meno, più* и прилошки изрази за одређивање времена (*prima, durante, dopo*) и простора. *a destra, a sinistra, dritto, davanti, dietro, sotto, sopra, su, giù* Упитни прилози: *quando?, come?, perché? dove?* Грађење прилога од придева помоћу суфикса *mente* **8. Речца** *ci* (с прилошком вредношћу), *ne*.

9. Везници.

10. Реченица:

Проста и проширена реченица у потврдном и у одричном облику.

Упитна реченица:

С конструкцијом изјавне реченице потврдног облика и упитном интонацијом.

С конструкцијом изјавне реченице у одричном облику и упитном интонацијом.

Ред речи у реченици.

Сложена реченица: употреба везника који уводе зависну реченицу (временску, узрочну, релативну, хипотетички период) Хипотетички период: Реална погодбена реченица: *Se hai tempo andiamo in gita. Se avrai tempo andremo in gita.*

Иреална погодбена реченица, са имперфектом у протазу и аподози: *Se avevi tempo, andavamo in gita.*

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Негација *nirgends, nirgendwo, niemals, gar nicht, nirgendwohin, keinesfalls, keineswegs* *Das war keinesfalls die richtige Antwort. Er wird keineswegs heute ankommen.*

Глаголи

Казивање радње и стања у садашњости, прошлости и будућности

Пасив радње – рецептивно (презент, претерит, перфект), инфинитив пасива са модалним глаголом: *Der Patient musste operiert werden. Amerika wurde 1492 entdeckt.*

Одредбе квантитета – Основни, редни, децимални бројеви. Основне мере. Рачунске радње. Монете. *Tausend, Million, die Hälfte, ein Viertel, eine halbe Stunde, zwei Liter Milch, 2,40 – zwei Meter vierzig, 2,40 EUR – zwei Euro vierzig.*

Систематизација категорија којих у матерњем језику нема или се битно разликују.

Инфинитивне конструкције са *zu, um... zu, ohne... zu, statt... zu*: *Er beschloß gleich nach Hause zu gehen. Ich kam früher, um mit dir zu reden. Sie verlassen/verließen das Zimmer, ohne uns zu begrüßen. Statt zu regnen, began es zu schneien.*

Казивање претпоставки, начина, жеље, поређења

Конјунктив у простој (не сложеној) реченици за изражавање жеље, могућности, сумње, претпоставки, нестварности – рецептивно: *Ewig lebe unsere Freiheit! Beinahe wärest du zu spät gekommen. Hätte er das gewußt!*

Реченица

Кондиционалне реченице. Потенцијалне реченице. *Er wäre zufrieden, wenn du kämest. Ich würde dich besuchen, wenn ich Zeit hätte.* Иреалне (рецептивно), везници *wenn, falls.*

Er wäre gekommen, wenn er die Einladung bekommen hätte.

Намерне реченице, везници *damit, dass: Wir gehen so früh in die Schule, damit wir alles vorbereiten. Gib acht, dass du nicht zu spät kommst.*

Начинске реченице, везници *indem, ohne dass, statt dass: Er betrat den Saal, indem er alle herzlichst begrüßte. Sie ging an mir vorbei, ohne dass sie mich bemerkte. Statt dass du mich abholst, gehe ich zu Fuß nach Hause.*

Поредбене/компаративне реченице (рецептивно), везници *wie, als, als ob: Sie ist so schön, wie man mir erzählte. Alles endete viel besser, als ich erwarten konnte. Er sieht aus, als ob er krank sei.*

Творба речи – заменички прилози, грађење и употреба (*wozu, womit, woran...; dazu, damit, daran...*): *Woran denkst du? Ich denke immer daran.*

Грађење сложеница именица + именица; придев + именица, префиксација *Atomphysik, Wandtafel, Hochachule, Schnellzug, beantworten, begrüßen, unmöglich*

Изведене именице *Wohnung, Besichtigung, Heizung usw.*

РУСКИ ЈЕЗИК

Реченица

Реченице са глаголским прилозима. Употреба **нет** и **не** у реченици.

Именице

Генитив јединице на –у.

Синоними, антоними, хомоними. Међујезички хомоними.

Заменице

Неодређене заменице **кто-то, кто-нибудь, некоторый, несколько**

Одричне заменице **никто, ничто, никакой**

Опште заменице **сам, самый, любой, каждый**

Придеви

Дужи и краћи облик придева. Употреба кратког облика.

Бројеви

Редни бројеви

Глаголи

Императив

Прошло време глагола од инфинитива на сугласник

Глаголи кретања са префиксима **в-, вы-, у-, при-**

Реченице са одредбом израженом зависним падежом (Я тебя буду ждать у памятника. Они собираются по вечерам.) Реченице са глаголским прилогом (Кончив работу, он поехал домой. Возвращаясь домой, я встретил товарища.) Глаголски прилози **Предлози**

Најфреквентнији предлози чија се употреба разликује у односу на матерњи језик (**у, около, вокруг, в, на, при, среди**)

СИНТАКСА

Реченице са кратким придевским обликом у предикату (Он болен гриппом. Я способен к математике.)

Реченице са објектом у инфинитиву (Я уговорил товарища молчать.)

Реченице са одредбом израженом зависним падежом (Я тебя буду ждать у памятника. Они собираются по вечерам.)

Реченице са глаголским прилогом (Кончив работу, он поехал домой. Возвращаясь домой, я встретил товарища.)

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

Именичка група

- Употреба детерминаната: редослед у реченици; употреба речи *même, autre, seul*;
- Детерминанти у функцији заменице, посебно: показне заменице испред предлога *de* + именичка група; испред релативне реченице; испред партикула *ci* и *là*; неодређене заменице;
- Бројеви: основни, редни, разломачки, апроксимативни;
- Род и број именица и придева специфичних за дату струку; поређење придева, посебно суперлатив.

Глаголска група

Глаголски начини и времена: презент, сложени перфект, имперфект, плусквамперфект (рецептивно), футур први индикатива, као и перифрастичне конструкције: блиски футур, блиска прошлост; *il faut que, je veux que, j'aimerais que* праћени презентом субјунктива глагола прве групе (*Il faut que tu racontes ça à ton frère*), као и рецептивно: *Il faut que tu fasses/que tu ailles/que tu sois/que tu lises/que tu saches/que tu écrives*; Презент кондиционала: *Si mes parents me laissaient partir, je viendrais avec toi !* императив (рецептивно): *aie un peu de patience, n'ayez pas peur; sois sage!*

- Партицип презента и герундив; партиципи презента и перфекта као придеви; – Фреквентни униперсонални глаголи и конструкције.

Предлози

- Најчешћи предлози; предложни изрази *à côté de, à l'occasion de, à l'aide de*; – Контраховање члана и предлога.

Прилози

- за место, за време, за начин, за количину;
- *alors* – за исказивање последице;
- место прилога;
- прилошке заменице *en* и *у* (рецептивно).

Модалитети и форме реченице

- декларативни, интерогативни, екскламативни и императивни модалитет;
- афирмација и негација; актив и пасив;
- реченице са презентативима;
- наглашавање реченичних делова помоћу формуле *c'est... qui* и *c'est ... que*.

Основни типови сложених реченица

- Координиране реченице са везницима *et, ou, mais, car, ni* и прилозима/прилошким изразима *c'est pourquoi, donc, puis, pourtant, par contre, par conséquent, au contraire*;
- Зависне реченице: релативне са заменицама *qui, que, où* и *dont*; компаративне са везницима/везничким изразима *comme, autant ... que, le même ... que, plus ... que, moins ... que*; временске са везницима/везничким изразима *quand, avant que/avant de + инфинитив, chaque fois que, pendant que, après que, depuis que*; узрочне са везницима *parce que* и *puisque*; (рецептивно) концесивне и опозитивне са везницима *bien que* и *alors que*; финалне са везницима *pour que/pour + инфинитив* и *afin que/afin de + инфинитив*; хипотетичне са везником *si* (вероватни и могући потенцијал); реченице са *que* у функцији објекта (нпр. *Nous espérons que tu réussiras ton examen*); слагање времена у објекатским реченицама.

ШПАНСКИ ЈЕЗИК

Фонетика и правопис

Гласовни систем; фонетски акценат и графички акценат систематизација

Правописни систем: систематизација и обрада знакова интерпункције као што су црта, тачка са запетом, три тачке; наводници

Именичка група

Систематизација морфосинтаксичких особености

Одређени и неодређени члан: систематизација и разграничење основних употреба; промена значења у односу на употребу члана Присвојни придеви и заменице

Редослед и промена заменица у служби индиректног и директног објекта: *me lo/la, te lo/la, se lo/la, nos lo/la, os lo/la, se lo/la*

Понављање ненаглашеног облика заменице после именице у служби директног објекта (нпр. *El pan lo compro en el supermercado.*)

Упитне заменице: *qué, cuál/cuáles*

Глаголска група

Систематизација морфосинтаксичких особености глаголских облика у индикативу (презент, прости перфекат, сложени перфекат, имперфекат и плусквамперфекат) и футура;

Глаголске перифразе са инфинитивом: *deber, empezar, acabar de, tener que, poder, soler*

Глаголске перифразе са герундом: *estar, seguir, llevar*

Императив за друго лице једине и множине; у осталим лицима – рецептивно

Кондиционал: основне морфосинтаксичке особености

Синтакса

Систематизација прости реченице у потврдном, одричном и упитном облику

Зависно-сложена реченица у индикативу и уз инфинитив: временска (*Mientras iba por la calle, vi a Ángela. Cuando estoy de vacaciones, siempre visito a mis abuelos.*); узрочна (нпр. *Estudio español porque me gusta.*); намерна (нпр. *Estudio español para viajar.*)

Управни и неуправни говор (потврдне, одричне и упитне реченице, императив), нпр *Dime si/donde/cuando/quién/que..., Sabes si/ donde/cuando/quién/que... Me puedes decir donde/cuando/quién/que...*

СТРАНИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 70

Разред: **Трећи**

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ТРЕЋЕГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
СЛУШАЊЕ Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора	<ul style="list-style-type: none">Разуме основне поруке и захтеве исказане јасним стандардним језиком када је реч о блиским темама (аутомобили, спорт, посао, хоби);Разуме глобално суштину нешто дужих разговора или дискусија на састанцима који се односе на једноставније садржаје из струке, уколико се говори разговетно и стандардним језиком;Разуме глобални садржај саопштења и других информативних текстова у вези с једноставним стручним темама;	ОПШТЕ ТЕМЕ <ul style="list-style-type: none">Свакодневни живот (генерацијски конфликти и начини превазилажења)Образовање (образовање за све, пракса и припреме за будуће занимање, размена ученика)Познате фирме, предузећа, установе, институције у земљама чији се језик учиКултурни живот (међународни пројекти и учешће на њима)Заштита човекове околине (волонтерски рад)Медији (штампа, телевизија, електронски медији)Историјски догађаји/личности из земаља чији се језик учиИнформатички садржаји, употреба интернета	Представљање себе и других Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима) Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.) Давање једноставних упутстава и команди Изражавање молби и захвалности Изражавање извињења Изражавање потврде и негирање Изражавање допадања и непопадања Изражавање физичких сензација и потреба Исказивање просторних и временских односа Давање и тражење информација и обавештења Описивање и упоређивање лица и предмета Изрицање забране и реаговање на забрану

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ТРЕЋЕГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
ЧИТАЊЕ Оспособљавање ученика за разумевање прочитаних текстова	<ul style="list-style-type: none"> • Разуме једноставније текстове (стандардна писма, информације о процесу рада у струци) писане свакодневним језиком или језиком струке; • Разуме опис догађаја и осећања; • Разуме основни садржај као и важније детаље у извештајима, брошурама и уговорима везаним за струку; 	СТРУЧНЕ ТЕМЕ Основна стручна терминологија Примена информационих технологија у домену струке Основе пословне комуникације и кореспонденције (пословна преписка и комуникација у писаној и усменој форми) Мере заштите и очувања радне и животне средине Напомена: Стручне теме треба распоредити по разредима тако да буду у корелацији са садржајима који се обрађују из стручних предмета	Изражавање припадања и поседовања Скретање пажње Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања Тражење и давање дозволе Исказивање честитки Исказивање препоруке Изражавање хитности и обавезности Исказивање сумње и несигурности
ГОВОР Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику	<ul style="list-style-type: none"> • Поставља питања и тражи објашњења у вези са темом дискусије/разговора; • Описује статус и образовање, као и будуће запослење и струку једноставним језичким средствима; • Описује делатност, фирму, процес рада, преприча телефонски разговор или одлуке неког договора у оквиру познате лексике и на познате теме; • Образлаже укратко своје намере, одлуке, поступке; 		
ПИСАЊЕ Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја	<ul style="list-style-type: none"> • Попуњава рачуне, признанице и хартије од вредности; • Пише једноставно пословно писмо према одређеном моделу; • Описује и појашњава садржај симболичких модалитета везаних за струку; 		
ИНТЕРАКЦИЈА Оспособљавање ученика за учешће у дијалогу на страном језику и размену краћих писаних порука	<ul style="list-style-type: none"> • Поведе, настави и заврши неки једноставан разговор, под условом да је лице у лице са саговорником; • Размени идеје и информација о блиским темама у предвидљивим, свакодневним ситуацијама; 		

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ТРЕЋЕГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
МЕДИЈАЦИЈА Оспособљавање ученика да преводи, сажима и препричава садржај краћих усмених и писаних текстова	<ul style="list-style-type: none"> • Сажима и рекапитулира садржај текста, филма, разговара и сл.; 	СТРУЧНЕ ТЕМЕ Основна стручна терминологија Примена информационих технологија у домену струке Основе пословне комуникације и кореспонденције (пословна преписка и комуникација у писаној и усменој форми) Мере заштите и очувања радне и животне средине Напомена: Стручне теме треба распоредити по разредима тако да буду у корелацији са садржајима који се обрађују из стручних предмета	
МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ Оспособљавање ученика да користе медије као изворе информација и развијају критичко мишљење у вези са њима	<ul style="list-style-type: none"> • Идентификује различита гледишта о истој теми; • Схвата основне елементе аргументације; 		
ЗНАЊА О ЈЕЗИКУ	<ul style="list-style-type: none"> • Коректно употребљава једноставне структуре користећи комплексније синтаксичке елементе (уз одређене елементарне грешке које не доводе у питање глобални смисао). 		

Кључни појмови садржаја: читање, слушање, писање, говор, знање о језику, медијација, интеркултурност.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

I. РЕЧЕНИЦА

- Систематизација свих типова упитних реченица – Директна и индиректна питања
- Индиректни говор: рецептивно и продуктивно
 - а) изјаве и питања – без промене глаголског времена (глагол главне реченице у једном од садашњих времена) б) молбе, захтеви, наредбе
- Индиректни говор: само рецептивно
 - а) изјаве са променом глаголских времена – Одређене релативне клаузе
- Сложене реченице: временске клаузе, узрочне клаузе, допусне клаузе

II. ИМЕНИЧКА ГРУПА

1. Члан

- Разлике између одређеног и неодређеног члана у ширем контексту

2. Именице

- Бројиве и небројиве именице 3. Заменички облици

а) Заменице

- Личне заменице у функцији субјекта и објекта
 - Показне заменице – Односне заменице б) детерминатори – Показни детерминатори
 - Неодређени детерминатори
 - Присвојни детерминатори
4. Придеви

- Обновити компарацију придева
- *too/not...enough/not as...(as)/...than*

5. Бројеви

6. Квантификатори

III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА

- Обновити разлику у употреби *Present Simple, Present Continuous; Past Simple, Past Continuous* – Обновити све употребе *Present Perfect – Used to*
 - Начини изражавања будућности, планова у будућности (*going to, will*)
 - Модални глаголи: *should, must, will, may, might*
 - Пасивне конструкције – садашње и прошло време – *Present Simple, Past Simple* (продуктивно и рецептивно), – *Present perfect passive* (рецептивно)
1. Предлози и најчешћи прилози за оријентацију у времену и простору
 2. Кондиционал први и други (и рецептивно и продуктивно)

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

Именице

Властите именице и заједничке, одговарајући род и број са детерминативом: *Anna, Pietro, Belgrado, Roma, Signor Bianchi, Signora Bianchi, i miei genitori, il nostro paese, questa casa, l'Italia, la Serbia, il Tirreno, l'Adriatico, le Alpi, gli Appennini; i miei genitori, mia madre, il loro padre, il nostro paese, i vostri figli, questo studente, questa ragazza, quell'amico, quella casa,* итд.

Системски приказ морфолошких карактеристика.

Члан. Употреба члана. Систематизација.

Облици одређеног и неодређеног члана. Основна употреба.

Слагање одређеног и неодређеног члана са именицом или придевом.

Члан спојен с предлозима *di, a, da, in, su* и *con*.

Одређени члан испред датума: *Oggi è il 25 novembre*. Испред имена дана у неделји *Abbiamo lezioni di lingua italiana il mercoledì e il giovedì*.

Употреба члана уз властита имена, географске појмове, имена градова и држава, презимена.

Партитивни члан као суплетивни облик множине неодређеног члана (*Ho un amico italiano: Ho degli amici italiani*).

Употреба члана уз присвојни придев и именице које исказују блиско сродство (*Mia sorella si chiama Ada. Domani andiamo a Roma con i nostri nonni*).

Положај члана и предлога уз неодређени придев *tutto*.

Партитивни члан. *Mangio delle mele*. Изостављање у негацији. *Non mangio pane*. Употреба предлога *di* уз изразе који изражавају одређену количину. *Prendo un bicchiere d'acqua minerale*.

Системски приказ морфолошких карактеристика.

Заменице

Личне заменице у служби субјекта.

Наглашене личне заменице у служби објекта.

Наглашене личне заменице у служби директног и indirektnog објекта.

Ненаглашене личне заменице у пару: *Compro il libro a Luigi. Glielo compro*.

Измештање индиректног објекта испред прредиката (*Chiedi di Maria? Non l'ho vista da tanto*). Присвојне заменице. Показне заменице (*questo, quello*).

Упитне заменице *chi?* *i che?/che cosa?*

Неодређене заменице, придеви (*niente/nulla, nessuno, qualcosa, qualcuno, qualche, alcuni*) Неодређене заменице, придеви : *alcuno, ciascuno, certo, altro, nessuno, parecchio*. Неодређене заменице: *nulla, niente, qualcosa*.

Релативне заменице (*che, cui, il quale/la quale*)

Здružене ненаглашеде заменице (*pronomi combinati*)

Придеви

Описни придеви, слагање придева и именице у роду и борју. Описни придеви *buono* и *bello*; неодређени придев *tutto*. Посебне карактеристике придева *santo* и *grande*

Компарација придева: *Maria è più alta di Marta. Noi siamo più veloci di voi. Maria e' la piu' alta della classe*. Апсолутни суперлатив *Maria è bellissima*.

Синтетички (органски) облици компаратива и суперлатива (релативног и апсолутног) придева *piccolo, grande, buono, cattivo*.

Разлика у значењу између аналитичких и синтетичких облика компаратива и суперлатива (*più grande : maggiore; più buono :*

migliore).

Присвојни придеви. Употреба члана уз присвојне придеве.

Показни придеви: *questo, quello*.

Назив боја, морфолошке особености придева *viola, rosa, blu, arancione*.

Главни бројеви (преко 1000) и редни (до 20). Редни бројеви.

Алтеративни суфикси -etto, -ello, -uccio, -otto.

Суфикси -enne и -ina за бројеве *quarantenne, sulla quarantina*

Предлози

Прости предлози *di, a, da, in, con, su, per, tra, fra* и њихова основна употреба.

Предлози *dentro, fuori, sotto, sopra, davanti dietro*.

Употреба предлога *di* (*Marco finisce di fare i compiti. La mamma dice di non fare tardi*), *a* (*Vado a giocare. Sei bravo a pattinare. Usciamo a giocare con gli amici.*), *da* (*Vengo da Belgrado. Andiamo dai nonni*), *in* (*vado in Italia, vivo nel lazio, ho un cappello in testa*)

Глаголи

Императив (*Imperativo*), заповедни начин. Заповедни начин, за сва лица: *Fa' presto! Non tornare tardi ! Non andate via senza di me*.

Prego Signora, entri! Mi dia un etto di prosciutto e tre tosette, per favore.

Употреба глагола *piacere*.

Кондиционал презента (*Condizionale Presente*): *Vorrei un chilo di mele, per favore ! Potresti prestarmi il tuo libro di italiano ?*

Футур правилних и неправилних глагола. *Noi torneremo a casa alle cinque*.

Предбудуће време (*Futuro anteriore*). *Quando arriverà alla stazione, il treno sarà già partito*.

Плусквамперфекат (*Trapassato prossimo*): *Sono arrivato alla stazione quando il treno era già partito*.

Презент конјунктива (*Congiuntivo presente*): *Penso che Maria debba studiare di più*.

Прилози

Потврдни, одређни (*sì, no*). Основни прилози *bene, male, molto, poco, troppo, meno, più* и прилошки изрази за одређивање времена (*prima, durante, dopo*) и простора. *a destra, a sinistra, dritto, davanti, dietro, sotto, sopra, su, giù* Упитни прилози: *quando?, come?, perché? dove?*

Грађење прилога од придева помоћу суфикса *mente*

Положај прилога *mai, sempre, ancora*, già уз *passato prossimo* (*Non ho mai viato una cosa tanto bella*).

Речца *ci* (с прилошком вредношћу) и *ne* (*Ne torno adesso*) и заменичком вредношћу (*Marco? Ne parliamo spesso*).

Речца *ci* са заменичком вредношћу (*Marco? Ci ho parlato ieri*).

Везници.

Реченица:

Проста и проширена реченица у потврдном и у одричном облику.

Упитна реченица: с конструкцијом изјавне реченице потврдног облика и упитном интонацијом с конструкцијом изјавне реченице у одричном облику и упитном интонацијом Ред речи у реченици. Ред речи у реченици.

Сложена реченица: употреба везника који уводе зависну реченицу (временску, узрочну, релативну, хипотетички период) Хипотетички период: Реална погодбена реченица: *Se hai tempo andiamo in gita. Se avrai tempo andremoin gita.*

Иреална погодбена реченица, са имперфектом у протази и аподози: *Se avevi tempo, andavamo in gita.*

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Одредбе квалитета и квантитета

Описна компарација помоћу партикула: *ganz, besonders, höchst, sehr, überaus* (апсолутни суперлатив). *Sie ist eine sehr fleißige Studentin Das war eine besonders/höchst/angenehme Reise.*

Потенцирање суперлатива *Seine Arbeit war bei weitem die beste. Sie ist das allerchönste Mädchen in der Schule.*

Неуправни говор

За истовременост конјунктив презента или претерита – рецептивно: *Sie sagt: "Ich schreibe einen Brief an meinen Freund." Sie sagt, sie schreibe/schriebe/einen Brief an ihren Freund. Sie sagt, dass sie...*

За радњу која се десила пре момента говора; перфект или плусквамперфект конјунктива – рецептивно: *Sie sagt: „Ich habe einen Roman von T. Mann gelesen“. Sie sagt, sie habe/hätte/einen Roman von T. Mann gelesen. Sie sagt, dass sie...*

За радњу која се дешава после момента говора: футур конјунктива или облик „würde“ – рецептивно: *Sie sagt: „Ich werde einen Roman von T. Mann lesen.“ Sie sagt, sie werde/würde/einen Roman von T. Mann lesen. Sie sagt, dass sie...*

Инфинитивне конструкције

Изражавање модалитета а) *sein + zu + инфинитив: Dieses Problem ist zu lösen. Da ist dieser Vorgang am besten zu beobachten.* б) *lassen + sich + инфинитив: Das lässt sich leicht erklären. Diese Bruchspalte lässt sich bis nach Novi Sad verfolgen.*

Пасив радње и пасив стања – рецептивно (презент, перфект, претерит и футур) и продуктивно (презент и претерит): *Die Unterlagen werden vor der Sitzung verteilt. Die Unterlagen sind noch nicht verteilt.* Модални глаголи + инфинитив презента пасива (рецептивно): *Dabei muss die Temperatur der Luft beachtet werden.*

Лексикологија – сложенице, префиксација и суфиксација, стране речи и интернационализми, термини и терминологиране речи из општег језика.

РУСКИ ЈЕЗИК

Именице

Скраћенице (**ВУЗ, МГУ**). Род абривијатура. Познатији наши и страни географски називи са специфичностима у роду, броју и промени.

Заменице

Систематизација неодређених заменица са –то, –нибудь

Придеви

Утврђивање и систематизација придевских облика

Бројеви

Читање децимала и разломака (**0,1-ноль целых одна десятая, 2,4-две целых четыре десятых, ½-одна вторая (половина).**)

Глаголи

Радни глаголски придев садашњег времена

Радни глаголски придев прошлог времена

Пасивни глаголски придеви – употреба

СИНТАКСА

Реченице са субјектом типа **мы с вами**

Реченице с копулама **являются, называются**

Реченице с копулом **есть**

Реченице са трпним глаголским придевом у предикату (**Лес посажен недавно.**)

Реченице са одредбом за приближну количину (**В классе было учеников тридцать.**)

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

Именичка група

– Систематизација употребе детерминаната: одређених, неодређених и партитивних чланова; присвојних и показних придева; основних, редних и апроксимативних бројева; неодређених речи; одсуство детерминаната (на пример: код етикета производа – *fromage de brebis*, натписа на продавницама и установама – *boulangerie, banque*, назива рубрика у штампаним медијима – *faits divers*, на знаковима упозорења – *entrée interdite*; испред именице у позицији атрибута: *il est boulanger* и слично);

– Род и број именица и придева; место придева *petit, grand, jeune, vieux, gros, gentil, beau, joli, long, bon, mauvais*; промена значења неких придева у зависности од места: *un grand homme/un homme grand; un brave homme/un homme brave*; поређење придева;

– Заменице: личне ненаглашене (укључујући и заменицу *on*) и наглашене; заменице за директни и за индиректни објекат; показне и присвојне; упитне и неодређене. **Глаголска група**

– Систематизација глаголских начина и времена: времена индикатива, перифрастичне конструкције, посебно за исказивање радње у току *être en train de ...*; презент субјунктива глагола прве и друге групе и фреквентних неправилних глагола: *Il est important que tu viennes.../que nous allions.../que vous soyez...*; перфект кондиционала: *Si j'avais su, je serais venue plus tôt*; императив: *sachons attendre, ayons confiance; soyez les bienvenus!*

– Темпорална, каузална, концесивна и погодбена вредност герундива;

– Униперсонални глагол *s'agir* и униперсоналне конструкције са глаголима *suffire de + inf., défendre/interdire de + inf., recommander de + inf., rester à + inf.*

Предлози

– Предложна група са придевском вредношћу; – Предложна група иза прилога за количину.

Прилози, систематизација Модалитети и форме реченице

– Систематизација: декларативни, интерогативни, екскламативни и императивни модалитет;

– Негација, изостављање форклузива *pas*, употреба осталих форклузива; – пасив: везивање агенса предлозима *de* и *par*;

– Позиционо наглашавање реченичних делова. **Основни типови сложених реченица**

– Систематизација координираних реченица;

– Зависне реченице, систематизација: релативне, компаративне, временске; концесивне и опозитивне са везницима *bien que* и *alors que*; каузалне са везницима *comme* и *surtout que*; финалне конструкције и обрти са инфинитивом; хипотетичне са везником *si* (вероватни, могући и иреални потенцијал); реченице са *que* у функцији субјекта (нпр. *Il est possible qu'il soit parti*); систематизација слагања времена.

ШПАНСКИ ЈЕЗИК

Фонетика и правопис

Гласовни систем; фонетски акценат и графички акценат систематизација

Правописни систем: систематизација употребе знакова интерпункције

Именичка група

Систематизација морфосинтаксичких особености

Значење придева у складу са положајем (*valor explicativo y especificativo*)

Квантификатори: *demasiado, mucho, bastante, poco, alguno, ninguno, (casi) todo el mundo, la mayoría, (casi) nadie* и сл.

Глаголска група

Систематизација морфосинтаксичких особености глаголских облика у индикативу (презент, прости перфекат, сложени перфекат, имперфекат и плусквамперфекат); футур и кондиционал; глаголске перифразе

Императив: морфосинтаксичке особености у потврдном и одричном облику за сва лица Конјунктив презента: морфологија и употреба за изражавање жеље и потребе **Синтакса**

Систематизација прости и зависно-сложене реченице у потврдном, одричном и упитном облику у индикативу и уз инфинитив Управни и неуправни говор: систематизација

Последична зависна реченица уз везнике *por eso, así que* и сл.

Изражавање жеље уз употребу инфинитива и конјунктива

Пасивна конструкција (*pasiva refleja*) (нпр. *Se venden libros aquí.*)

СТРАНИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 62

Разред: Четврти

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ЧЕТВРТОГ РАЗРЕДА	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
<p>СЛУШАЊЕ</p> <p>Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора</p>	<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разуме општи смисао и битне информације из различитих медија (радија, телевизије, интернета), презентација или дискусија о актуелним збивањима или о приватно и професионално релевантним информацијама и ситуацијама, уколико се говори разговетно и стандардним језиком; 	<p>ОПШТЕ ТЕМЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Свакодневни живот (плани за будућност, посао и каријера) • Образовање (могућност образовања у иностранству, размена ученика, усавршавање у струци) • Друштвено уређење и политички систем у земљама чији се језик учи • Културни живот (манifestације, сајмови и изложбе општег карактера и везане за струку) • Медији (утицај медија на свакодневни приватни и професионални живот) • Историјске везе Србије и земаља чији се језик учи • Информатичке технологије, употреба интернета (оглашавање на глобалној мрежи, виртуелни свет комуникације, учешће на друштвеним мрежама, трагање за информација и вредновање истинитости њиховог садржаја) <p>СТРУЧНЕ ТЕМЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Основна стручна терминологија • Примена информационих технологија у домену струке • Основе пословне комуникације и кореспонденције (пословна преписка и комуникација у писаној и усменој форми) • Мере заштите и очувања радне и животне средине <p>Напомена: Стручне теме треба распоредити по разредима тако да буду у корелацији са садржајима који се обрађују из стручних предмета</p>	<p>Представљање себе и других</p> <p>Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима)</p> <p>Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.)</p> <p>Давање једноставних упутстава и команди</p> <p>Изражавање молби и захвалности</p> <p>Изражавање извињења</p> <p>Изражавање потврде и негирање</p> <p>Изражавање допадања и недопадања</p> <p>Изражавање физичких сензација и потреба</p> <p>Исказивање просторних и временских односа</p> <p>Давање и тражење информација и обавештења</p> <p>Описивање и упоређивање лица и предмета</p> <p>Изрицање забране и реаговање на забрану</p> <p>Изражавање припадања и поседовања</p> <p>Скретање пажње</p> <p>Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања</p> <p>Тражење и давање дозволе</p> <p>Исказивање честитки</p> <p>Исказивање препоруке</p> <p>Изражавање хитности и обавезности</p> <p>Исказивање сумње и несигурности</p>

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ЧЕТВРТОГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
ЧИТАЊЕ Оспособљавање ученика за разумевање прочитаних текстова	<ul style="list-style-type: none"> Разуме смисао сложенијих текстова шематских приказа, упутстава, уговора и других стручно релевантних извора; Разуме и користи обавештења, упутства, налоге из стручних текстова; Разуме основни смисао и главне информације текстове у којима се износи лични став или аргументује гледиште; 	<p>ОПШТЕ ТЕМЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> Свакодневни живот (планови за будућност, посао и каријера) Образовање (могућност образовања у иностранству, размена ученика, усавршавање у струци) Друштвено уређење и политички систем у земљама чији се језик учи Културни живот (манифестације, сајмови и изложбе општег карактера и везане за струку) Медији (утицај медија на свакодневни приватни и професионални живот) Историјске везе Србије и земаља чији се језик учи Информатичке технологије, употреба интернета (оглашавање на глобалној мрежи, виртуелни свет комуникације, учешће на друштвеним мрежама, трагање за информација и вредновање истинитости њиховог садржаја) <p>СТРУЧНЕ ТЕМЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> Основна стручна терминологија Примена информационих технологија у домену струке Основе пословне комуникације и кореспонденције (пословна преписка и комуникација у писаној и усменој форми) Мере заштите и очувања радне и животне средине <p>Напомена: Стручне теме треба распоредити по разредима тако да буду у корелацији са садржајима који се обрађују из стручних предмета</p>	<p>Представљање себе и других Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима) Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.) Давање једноставних упутстава и команди Изражавање молби и захвалности Изражавање извињења Изражавање потврде и негирање Изражавање допадања и недопадања Изражавање физичких сензација и потреба Исказивање просторних и временских односа Давање и тражење информација и обавештења Описивање и упоређивање лица и предмета Изрицање забране и реаговање на забрану Изражавање припадања и поседовања Скретање пажње Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања Тражење и давање дозволе Исказивање честитки Исказивање препоруке Изражавање хитности и обавезности Исказивање сумње и несигурности</p>
ГОВОР Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику	<ul style="list-style-type: none"> Представља припремљену презентацију која се односи на теме везане за области личног интересовања, школско градиво или блиске, познате и релевантне стручне теме; Говори о утисцима, употребљавајући сложеније изразе; Описује свакодневне активности из свог радног и приватног окружења, описује прошле активности, свакодневне обавезе, планове, радне задатке и начин организовања; Износи, рекапитулира и сажима релевантне податке неке презентације или из дискусије везане за струку; 		
ПИСАЊЕ Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја	<ul style="list-style-type: none"> Пише писмо или нешто дужи текст да би саопштио информацију или указао на лични став или супротстављена мишљења; Пише извештај/записник о неком догађају или пословном састанку; Пише пријаву за неки посао, стручну праксу, стипендију и сл.; 		
ИНТЕРАКЦИЈА Оспособљавање ученика за учешће у дијалогу на страном језику и размену краћих писаних порука	<ul style="list-style-type: none"> Остварује комуникацију о основним темама, тражећи и добијајући помоћ од саговорника; Образлаже и брани свој став, 		

ЦИЉ	ИСХОДИ НА КРАЈУ ЧЕТВРТОГ РАЗРЕДА Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНЕ ТЕМЕ ОПШТЕ И СТРУЧНЕ (80% + 20%)	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
МЕДИЈАЦИЈА Оспособљавање ученика да преводи, сажима и препричава садржај краћих усмених и писаних текстова	<ul style="list-style-type: none"> • Препричава садржај текста, разговора, договора; 		
МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ Оспособљавање ученика да користе медије као изворе информација и развијају критичко мишљење у вези са њима	<ul style="list-style-type: none"> • Пореди различите приказе истог догађаја у различитим медијима, схватајући и интерпретирајући сличности и разлике; 		
ЗНАЊА О ЈЕЗИКУ	<ul style="list-style-type: none"> • Коректно употребљава сложеније структуре и процесе (номинализације, градације, трансформације); • Поседује свест о својим основним граматичким знањима и исправља своје грешке. 		

Кључни појмови садржаја: читање, слушање, писање, говор, знање о језику, медијација, интеркултурност.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

I. РЕЧЕНИЦА

- Сви типови упитних реченица
- Директна и индиректна питања
- Индиректни говор: рецептивно и продуктивно
 - а) изјаве и питања – без промене глаголског времена (глагол главне реченице у једном од садашњих времена) б) молбе, захтеви, наредбе
 - в) изјаве и питања са променом глаголских времена
- Релативне клаузе
- Сложене реченице: све врсте сложених реченица

II. ИМЕНИЧКА ГРУПА

1. Члан
 - Разлике између одређеног и неодређеног члана у ширем контексту
2. Именице
 - Бројиве и небројиве именице
 - 3. Заменички облици

а) Заменице

- Личне заменице у функцији субјекта и објекта
 - Показне заменице – Односне заменице б) детерминатори – Показни детерминатори
 - Неодређени детерминатори
 - Присвојни детерминатори
4. Придеви

- Обновити компарацију придева
- *too/not...enough/not as... (as)/...than*

5. Бројеви

6. Квантификатори

III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА

- Обновити и утврдити сва садашња времена – Обновити и утврдити сва прошла времена
- Разлика између *Used to* и *Past Continuous*
- Обновити и утврдити све начине за изражавање будућности
- Глаголи стања
- Модални глаголи: *should, must, will, may, might*
- Пасивне конструкције – *Present Simple, Past Simple, Present Perfect* (продуктивно и рецептивно), остала времена само рецептивно – *wish + Past Simple/would*
- *Have something done* (само рецептивно)
- Први и други кондиционал (рецептивно и продуктивно); трећи кондиционал (рецептивно)

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

Именице. Систематизација.

Члан. Употреба члана. Систематизација.

Заменице

Ненаглашене личне заменице у пару: *Compro il libro a Luigi. Glielo compro.*
Измештање индиректног објекта испред предиката (*Chiedi di Maria? Non l'ho vista da tanto*).

Присвојне заменице. Показне заменице (*questo, quello*).

Упитне заменице *chi? i che?/che cosa?*

Неодређене заменице, придеви (*niente/nulla, nessuno, qualcosa, qualcuno, qualche, alcuni*) Неодређене заменице, придеви : *alcuno, ciascuno, certo, altro, nessuno, parecchio*. Неодређене заменице: *nulla, niente, qualcosa*. Релативне заменице (*che, cui, il quale/la quale*) **Придеви. Систематизација.**
Главни бројеви (преко 1000) и редни бројеви.

Алтеративни суфикси *-etto, -ello, -uccio, -otto*.

Суфикси *-enne* и *-ina* за бројеве *quarantenne, sulla quarantina*.

Предлози Систематизација

Глаголи. Систематизација.

Прошло време погодбеног начина (*Condizionale Passato*). *Avrei preso volentieri una pizza ieri sera.*

Презент конјунктива (*Congiuntivo presente*): *Penso che Maria debba studiare di più.*

Прошло време конјунктива (*Congiuntivo passato*). *Giorgio pensa che tu non sia mai stata in Italia.*

Прости перфект (*Passato Remoto*) творба и основна употреба: *Marco entrò e vide il computer acceso. Ma nella stanza non c'era nessuno.*

Правилни и неправилни глаголи. **Рецептивно.**

Прилози. Систематизација.

Поређење прилога. Компаратив и суперлатив прилога *bene* и *male*.

Грађење суперлатива апсолутног прилога помоћу наставка *-issimo*.

Положај прилога *mai, sempre, ancora, già* уз *passato prossimo* (*Non ho mai viato una cosa tanto bella*).

Речца *ci* (с прилошком вредношћу) и *ne* (*Ne torno adesso*) и заменичком вредношћу (*Marco? Ne parliamo spesso*).
Речца *ci* са заменичком вредношћу (*Marco? Ci ho parlato ieri*).

Везници. Систематизација.

Реченица: Систематизација.

Сложена реченица: употреба везника који уводе зависну реченицу (временску, узрочну, релативну, хипотетички период) Хипотетички период: Реална погодбена реченица: *Se hai tempo andiamo in gita. Se avrai tempo andremo in gita.*

Иреална погодбена реченица, са имперфектом у протазу и аподози: *Se avevi tempo, andavamo in gita.*

Правила о слагању времена. Исказивање претпрошлости и будућности у прошлости.

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Обнављање и утврђивање градиво обрађено у претходним разредима, са циљем да рецептивна употреба језика све више постаје репродуктивна.

Партицип I и II у а) атрибутивној употреби: *das spielende Kind; der ausgefüllte Antrag*; б) адвербијалној употреби: *Sie saß lesend am Tisch. Sie kam gut informiert an.* в) предикативној употреби: *Die Reise war anstrengend. Die Fragen sind vorbereitet.* г) партиципи као део номиналне групе речи са редоследом елемената (рецептивно): *die gestern bestellten Bücher.*

Препознавање еквивалентних атрибутивних реченица: *Ein weinendes Mädchen. Ein Mädchen, das weint. Die gestern gedruckte Zeitung. Die Zeitung, die gestern gedruckt wurde.*

Инфинитив са *zu, ohne zu, um zu, anstatt zu* у функцији еквивалентних зависних реченица *Es ist wichtig pünktlich zu sein./Es ist wichtig, dass man pünktlich ist./Er braucht nur einige Minuten, um die Aufgabe zu lösen./Er braucht nur einige Minuten, damit er die Aufgabe löst.* Ред речи у реченици са тежиштем на положају глагола – систематизација.

РУСКИ ЈЕЗИК

Именице

Обнављање и систематизација типова именица, обрађених у претходним разредима

Заменице

Присвојне заменице 1, 2. и 3. лица и заменица свој

Показне заменице *этот, тот*

Неодређене заменице са речцом *-либо,*
које

Продуктивни суфикси описних придева *-ист, -аст, -ат, -ив, -лив, -чив*

Поређење придева и прилога

Глаголи

Обнављање и систематизација

Времена

Прошло време глагола са основом на сугласник

Бројеви

Слагање бројева са именицама и придевима

Речце

Разве, неужели, ли, хоть, даже

Синтакса

Инфинитивне реченице (Что мне сказать тебе?)

Именски предикат (Ломоносов – знаменитый учёный.)

Исказивање одсуства, присуства (В природе имеются разные минералы.)

Основне мерне јединице и њихове скраћенице

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

У четвртој разреду средње школе граматички садржаји обрађени у претходним разредима систематизују се како би ученици спонтано, прецизно и што тачније користили француски језик у приватној и у пословној комуникацији.

Посебна пажња посвећује се:

- оним елементима граматике који се теже усвајају, нпр., када су у питању изворни говорници српског језика, употреба члана, систем прошлих времена, глаголске конструкције, негација и друго;
- оним елементима граматике који се чешће срећу у оквиру језика дате струке.

Имајући у виду наведено, наставницима француског језика препоручује се да избор граматичких садржаја које ће обрађивати у четвртој разреду заснују пре свега на потребама ученика (на основу анализе њихових честих грешака), као и на референтним материјалима за нивое А2 и Б1 за француски језик.

ШПАНСКИ ЈЕЗИК

Фонетика и правопис

Гласовни систем; фонетски акценат и графички акценат систематизација

Правописни систем: систематизација и обрада знакова интерпункције; писање речи страног порекла **Именичка група**

Систематизација морфосинтаксичких особености

Систематизација и проширење употребе одређеног и неодређеног члана
Бројеви

Читање разломака, математичких знакова и радњи
Глаголска група

Систематизација морфосинтаксичких особености глаголских облика у индикативу (презент, прости перфекат, сложени перфекат, имперфекат и плусквамперфекат); футур и кондиционал; императив; глаголске перифразе

Систематизација употребе глагола *ser* и *estar*; придеви који мењају значење

Конјунктив презента: систематизација морфосинтаксичких особености; употреба у изражавању жеље, осећања, забране, вредновања и намере

Синтакса

Систематизација просте и зависно-сложене реченице (временске, узрочне, последичне) у индикативу и уз инфинитив

Препознавање односа главне и зависне реченице у тексту, употреба конјунктива за изражавање жеље, осећања, забране, вредновања и намере (пре свега рецептивно).

Намерна зависно-сложена реченица уз везник *para que*

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Савремена настава страних језика у средњим стручним школама претпоставља остваривање исхода уз појачану мисаону активност ученика, поштовање и уважавање дидактичких принципа и треба да допринесе развоју стваралачког и истраживачког духа који ће омогућити ученицима да развијају знања, вредности и функционалне вештине које ће моћи да користе у даљем образовању, у професионалном раду и у свакодневном животу, формирају вредносне ставове, буду оспособљени за живот у мултикултурном друштву, као и да овладају компетенцијама релевантним за активно учешће у заједници и целоживотно учење.

Општи комуникативни циљ наставе страних језика се постиже помоћу различитих поступака, метода наставе и наставних средстава. Комуникативни приступ у настави страних језика се остварује кроз примену различитих облика рада (рад у групама и паровима, индивидуални рад, пројекти), употребу додатних средстава у настави (АВ материјали, ИКТ, игре, аутентични материјали, итд.), као и уз примену принципа наставе засноване на задацима који не морају бити искључиво језичке природе (*task-based language teaching; enseñanza por tareas, handlungsorientierter FSU*).

Један од кључних елемената комуникативне наставе страних језика је и комуникативно-интерактивна парадигма која укључује следеће компоненте:

- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

- поимање програма наставе и учења као динамичне, заједнички припремљене и ажуриране листе задатака и активности; – наставник је ту да омогући приступ и прихватање нових идеја;
- ученици су активни, одговорни и креативни учесници у комуникативним чиновима;
- уџбеници су само један од ресурса; осим њих препоручује се и примена других извора информација и дидактичких материјала, поготову кад је реч о стручним темама;
- учионица постаје простор који је могуће реструктурирати из дана у дан.

Грамматичке садржаје треба посматрати са функционалног аспекта. У процесу наставе и учења, у што већој мери треба укључивати оне грамматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију и потребе ученика у односу на образовни профил, односно квалификацију струке, што подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима и образовним потребама предмета: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева грамматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената, надограђују се грамматичке структуре, а наставник има слободу да издвоји оне које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста. Уз одређене грамматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

Неопходно је да стручна тематика која се обрађује на страном језику прати исходе појединих стручних предмета и буде у корелацији са њима, а ученици се оспособљавају да прате одговарајућу стручну литературу у циљу информисања, праћења иновација и достигнућа у области струке, усавршавања и напредовања. Спектар текстова који се препоручују је велики: шематски прикази, упутства о примени апарата, инструмената или материјала, хемикалија, рецепти, декларације, краћи стручни текстови чији је садржај релевантан за тематске садржаје стручних предмета, извештаји, каталози, програми сајамских активности и сл. Рад с таквим текстовима захтева одговарајућу дидактичку подршку која одговара врсти, тежини и важности информација садржаних у тексту.

У планирању наставе и учења уџбеник представља *функционално* и *флексибилно* наставно средство које не одређује садржаје предмета. Садржајима у уџбенику се приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. Наставник упућује ученике на друге изворе информисања и развијања знања и вештина, глобално, селективно или детаљно.

Продуктивне вештине треба посматрати с аспекта функционалне примене, која обезбеђује ученицима усвајање и овладавање стратегијама и језичким структурама усклађеним са реалним животним контекстима и захтевима и потребама струке. То подразумева писање порука, имејлова у оквиру пословне комуникације (поруџбенице, рекламације, захтеви, молбе) и вођење усмене комуникације која омогућава споразумевање било у директном контакту са саговорником или у телефонском разговору.

Планира се израда два писмена задатка за сваки разред.

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

Општи циљ предмета:

Циљ учења физичког васпитања је да се разноврсним и систематским моторичким активностима, у повезаности са осталим васпитно – образовним подручјима, допринесе интегралном развоју личности ученика (когнитивном, афективном, моторичком), развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

Посебни циљеви учења предмета:

- Подстицање раста и развоја и утицање на правилно држање тела (превенција постуралних поремећаја);
- Развој и усавршавање моторичких способности и теоријских знања неопходних самостални рад на њима;
- Стицање моторичких умења (вештина) и теоријских знања неопходних за њихово усвајање;
- Проширење и продубљивање интересовања које су ученици стекли у основној школи и потпуније сагледавање спортске гране, за коју показују посебан интерес;
- Усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког васпитања дефинисаних општим циљем овог предмета (васпитно-образовног подручја);
- Мотивација ученика за бављење физичким активностима и формирање позитивних психо-социјалних образаца понашања;
- Оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада.

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 74

Разред: Први

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<ul style="list-style-type: none"> Здравствена култура и физичка активност, као основа за реализовање постављених циљева и исхода 	<ul style="list-style-type: none"> Унапређивање и очување здравља; Утицај на правилно држање тела (превенција постуралних поремећаја); 	<ul style="list-style-type: none"> препозна везе између физичке активности и здравља; објасни карактеристике положаја тела, покрета и кретања у професији за коју се школује и уочи оне, које могу имати негативан утицај на његов раст, развој; одабере и изведе вежбе обликовања и вежбе из корективне гимнастике, које ће превентивно утицати на могуће негативне утицаје услед рада у одабраној професији; 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе обликовања (јачања, лабављење и растезање); Вежбе из корективне гимнастике; Провера стања моторичких и функционалних способности; 	<ul style="list-style-type: none"> На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања; Током реализације часова физичког васпитања давати информације о томе које вежбе позитивно утичу на статус њиховог организма, с обзиром на карактеристике њихове професије, а које негативно утичу на здравље;
<ul style="list-style-type: none"> Развој моторичких и функционалних способности човека, као основа за реализовање постављених циљева и исхода 	<ul style="list-style-type: none"> Развој и усавршавање моторичких способности и теоријских знања неопходних за самостални рад на њима; 	<ul style="list-style-type: none"> именује моторичке способности које треба развијати, као и основна средства и методе за њихов развој; примени адекватна средства (изводи вежбе) за развој и усавршавање моторичких способности из: вежби обликовања, атлетике, гимнастике, пливања и спортских игара за развој: снаге, брзине, издржљивости, гипкости, спретности и окретности; 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе снаге без и са малим теговима (до 4 kg); Трчање на 800 m ученице и 1000 m ученици; Трчање на 60 m и 100 m; Вежбе растезања (број понављања и издржај у крајњем положају); Полигони спретности и окретности и спортске игре; Аеробик; Обука техника пливања; 	<ul style="list-style-type: none"> Ученици који похађају четворогодишње стручне школе далеко су више оптерећени у редовном образовању практичном и теоријском наставом од осталих ученика. Физичко васпитање, у овим школама је значајно за активан опоравак ученика, компензацију и релаксацију, с обзиром на њихова честа статичка и једнострана оптерећења. Теоријска знања из области физичких активности су од великог значаја за бављење физичким вежбањем.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<ul style="list-style-type: none"> • Усвајање знања, умења и вештина из спортских грана и дисциплина као основа за реализовање постављених циљева и исхода • Атлетика 	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање моторичких умења, вештина и теоријских знања неопходних за њихово усвајање; • Мотивација ученика за бављењем физичким активностима; • Формирање позитивних психосоцијалних образаца понашања; • Примена стечених умења, знања и навика у свакодневним условима живота и рада; • Естетско изражавање покретом и доживљавање естетских вредности покрета и кретања; 	<ul style="list-style-type: none"> • кратко опише основне карактеристике и правила атлетике, гимнастике и спортске гране – дисциплина које се уче; • демонстрира технику дисциплина из атлетике и гимнастике (вежби на справама и тлу) које поседују вештину, технику и тактику спортске игре као и вежбе из осталих програмом предвиђених садржаја • дет аљније опише правила спортске гране за коју показује посебан интерес – за коју школа има услове; 	<p>АТЛЕТИКА</p> <p>У свим атлетским дисциплинама треба радити на развијању основних моторичких особина за дату дисциплину;</p> <p>Трчања: Усавршавање технике трчања на кратке и средње стазе: – 100 m ученици и ученице; – 800 m ученици и ученице – штафета 4 x 100 m ученици и ученице</p> <p>Вежбање технике трчања на средњим стазама умереним интензитетом и различитим темпом у трајању од 5 до 10 min.</p> <p>Крос: јесењи и пролећни – 800 m ученице, – 1.000 m ученици.</p> <p>Скокови: Скок удаљ корачном техником. Скок увис леђном техником Бацање кугле, једна од рационалних техника (ученице 4 kg, ученици 5 kg). Спровести такмичења у одељењу, на резултат, у свим реализованим атлетским дисциплинама.</p> <p>–</p>	<p>Облици наставе</p> <p>Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • теоријска настава (4 часа); • мерење и тестирање (6 часова); • практична настава (64 часа). <p>Подела одељења на групе Одељење се не дели приликом реализације; Настава се изводи фронтално и по групама, у зависности од карактера методске јединице која се реализује. Уколико је потребно, нарочито за вежбе из корективне гимнастике, приступ је индивидуалан.</p> <p>Место реализације наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Теоријска настава се реализује у учионици или у сали, истовремено са практичном наставом; • Практична настава реализује се на спортском вежбалишту (сала, спортски отворени терени, базен, клизалиште, скијалиште). <p>Планирање наставе и учења</p> <p>Настава се реализује у циклусима који трају приближно 10–12 часова (узастопних). Наставнику физичког васпитања је остављено да, зависно од потреба, прецизира трајање сваког циклуса, као и редослед њиховог садржаја.</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<ul style="list-style-type: none"> • Спортска гимнастика: (Вежбе на справама и тлу) 	<ul style="list-style-type: none"> • Усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика ; • Повезивање моторичких задатака у целине; Увођење ученика у организовани систем припрема за школска такмичења, игре, сусрете и манифестације; • Развијање елементарног ритма у препознавању целина: рад–одмор; напрезање–релаксација; убрзање–успоравање; • Избор спортских грана, спортско-рекреативних или других кретних активности као трајног опредељења за њихово свакодневно упражњавање. 	<ul style="list-style-type: none"> • објасни због којих је карактеристика физичког васпитања важно да активно учествује у процесу наставе и да самостално спроводи одређен програм физичке и спортске активности; • сагледа позитивне карактеристике физичке и спортске активности и њихов утицај на здравље, дружење и добро расположење; • сагледа негативне утицаје савременог начина живота (пушење, алкохол, дрога, насиље, деликвентно понашање); • комуницира путем физичких односно спортских активности са својим друговима; • доводи у везу свакодневни живот и способност за учење и практичан рад са физичким односно спортским активностима и правилном исхраном; 	<ul style="list-style-type: none"> • СПОРТСКА ГИМНАСТИКА: ВЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ <p>Напомене:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Наставник формира групе на основу умења (вештина) ученика стечених после основне школе: основни, средњи и напредни ниво – Наставник олакшава, односно отежава програм на основу моторичких способности и претходно стечених умења ученика. <p>1. Вежбе на тлу</p> <p>За ученике и ученице:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вага претклоном и заножњем и спојено, одразом једне ноге колут напред; – став на шакама, издржај, колут напред; – два повезана предмета странце удесно и улево; – за напредни ниво предмет странце са окретом за 180⁰ и доскоком на обе ноге („рондат“) 	<ul style="list-style-type: none"> • Садржај циклуса: <ul style="list-style-type: none"> – за пров еру нивоа знања на крају школске године – један; – за атлетику – један; – за гимнастик у: вежбе на справама и тлу – један; – за спорт по избору ученика – два; – за повезивање физичког васпитања са животом и радом – један. <p>Садржаји програма усмерени су на: развијање физичких способности; спортско-техничко образовање; повезивање физичког васпитања са животом и радом.</p> <p>Годишњи план, програм и распоред кросева, такмичења, зимовања и других облика рада утврђује се на почетку школске године на наставничком већу, на предлог стручног већа наставника физичког васпитања.</p> <p>Стручно веће наставника физичког васпитања, самостално, одређује редослед обраде појединих садржаја програма и циклуса.</p>

ТЕМА	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<ul style="list-style-type: none"> • Спортска гимнастика: (Вежбе на справама и тлу) 	<ul style="list-style-type: none"> • самостално бира физичку, односно спортску активност и изводи је у окружењу у коме живи • објасни да покрет и кретање, без обзира на то којој врсти физичке, односно спортске активности припада, има своју естетску компоненту (лепота извођења, лепота доживљаја); • анализира и вреднује извођење покрета и кретања у вежбању; • наводи основне олимпијске принципе и примењује их на школским спортским такмичењима и у слободном времену; • препозна нетолерантно понашање својих другова и реагује на њега, шири дух пријатељства, буде истрајан у својим активностима; • правилно се односи према окружењу у коме вежба, рекреира се и бави се спортом, што преноси у свакодневни живот; • учествује на школском такмичењу и у систему школских спортских такмичења. 	<p>2. Прескок За ученике коњ у ширину висине 120 цм; за ученице 110 см: – згрчка; – разношка – за напредни ниво: склонка</p> <p>3. Кругови За ученике/дохватни кругови/: – из мирног виса вучењем вис узнето, спуст у вис стражњи, издржај, вучењем вис узнето, спуст у вис предњи. За ученице/дохватни кругови/: – уз помоћ суножним одскоком наскок у згиб, њих у згибу/уз помоћ/; спуст у вис стојећи</p> <p>4. Разбој За ученике/паралелни разбој/: – из њих а у упору, предњихом саскок са окретом за 180⁰ (окрет према притци); – њих у упору, у зањиху склек, предњихом упор, зањих у упору, у предњиху склек; За ученице/двовисински разбој или једна притка вратила/: – наскок у упор на н/п, према једном ногом до упора јашућег, прехват у потхват упорном руком (до предножне) и спојено одножењем заножне према и саскок са окретом за 90⁰ (одношка), завршити боком према притци.</p> <p>5. Вратило За ученике/дохватно вратило/: – суножним одривом узмак; ковртљај назад у упору предњем; саскок замахом у заножње (зањихом).</p>	<p>Часови у току недеље треба да буду распоређени у једнаким интервалима, не могу се одржавати као блок часови. Настава се не може одржавати истовремено са два одељења, ни на спортском терену, ни у физкултурној сали.</p> <p>У свим разредима настава физичког васпитања се реализује одвојено за ученике и одвојено за ученице, а само у школама које имају по два паралелна објекта за физичко васпитање дозвољена је истовремена реализација часа.</p> <p>Праћење, вредновање и оцењивање Праћење напретка ученика у физичком васпитању се обавља sukcesивно у току читаве школске године, на основу методологије праћења, мерења и вредновања ефеката у физичком васпитању – стандарди за оцењивање физичких способности ученика и постигнућа у спортским играма.</p> <p>Минимални образовни захтеви</p> <ul style="list-style-type: none"> • Атлетика : трчање на 100 m за ученике и ученице, трчање на 800 m за ученике и 500 m за ученице, скок удаљ, увис, бацање кугле – на резултат. • Вежбе на справама и тлу: За ученике: наставни садржаји из програма вежби на тлу, прескока, једне справе у упору и једне справе у вису; За ученице: наставни садржаји из програма вежби на тлу, прескока, греде и двовисинског разбоја.

ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Спортска гимнастика: (Вежбе на справама и тлу)</p>	<p>6. Греда За ученице/висока греда/:– залетом и суножним одскоком наскок у упор, премах одножно десном; окрет за 90⁰, упором рукама испред тела преднос разножно, ослонцем ногу иза тела (напреднији ниво: замахом у заножење), до упора чучећег; усправ, ходање у успону са докорацима, вага претклоном, усклон, саскок пруженим телом (чеоно или бочно у односу на справу)</p> <p>7. Коњ са хваталкама: – премах одножно десном напред замах улево, замах удесно, замах улево и спојено премах левом напред; премах десном назад, замах улево, замах удесно и спојено одножењем десне, саскок са окретом за 90⁰ улево до става на тлу, леви бок према коњу.</p>	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тестирање и провера савладаности стандарда из основне школе (6 часова) • Теоријских часова (2 у првом и 2 у другом полугодишту). • Атлетика (12 часова) • Гимнастика: вежбе на справама и тлу (12 часова).
<p>• Спортска игра (по избору)</p>	<p>Школско такмичење (одељење, школа): актив наставника физичког васпитања бира справе на којима ће се ученици такмичити. За напредније ученике: састави из система школских спортских такмичења и учешће на вишим нивоима школских такмичења. Минимални образовни захтеви: За ученике: наставни садржаји из програма вежби на тлу, прескока, једне справе у упору и једне справе у вису; За ученице: наставни садржаји из програма вежби на тлу, прескока, греде и двовисинског разбоја.</p>	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Спортска игра: по избору школе (12 часова) • Физичка активност, односно спортска активност: у складу са могућностима школе а по избору ученика (12 часова). • Пливање (12 часова). • Провера знања и вештина (4 часа).
<p>Физичка, односно спортска активност у складу са могућностима школе.</p>	<p>ПРОГРАМ ПО ИЗБОРУ УЧЕНИКА • РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА И НАРОДНИ ПЛЕСОВИ – Савладавање основних вежби: „докорак,“, мењајући корак галопом у свим правцима, полкин корак, далеко високи скок, „маказице; – Систематска обрада естетског покрета тела у месту и у кретању без реквизита и са реквизитима, користећи при томе различиту динамику, ритам и темпо; – Примена савладане технике естетског покрета и кретања у кратким саставима. – Треба савладати најмање пет народних плесова; – Припрема за такмичење и приредбе и учешће на њима.</p>	<p>ПОСЕБНЕ АКТИВНОСТИ Из фонда радних дана и за извођење редовне наставе школа у току школске године организује: Два целодневна излета са пешачењем: – I разред до 12 km (укупно у оба правца); Два кроса : јесењи и пролећни. Стручно веће наставника физичког васпитања утврђује програм и садржај излета и дужину стазе за кросеве, према узрасту ученика.</p>

ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Физичка, односно спортска активност у складу са могућностима школе.	<p>СПОРТСКА ИГРА (по избору)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Понављање и учвршћивање раније обучаваних елемената игре. – Даље проширивање и продубљивање техничко-тактичке припремљености ученика у складу са изборним програмом за дату игру. На основу претходних умења у техници и тактици наставник планира конкретне садржаје из спортске игре. <ul style="list-style-type: none"> • Стручно веће наставника физичког васпитања, према програму који сам доноси (из програма трећег разреда (програм по избору ученика) у складу са могућностима школе, организује наставу за коју ученици покажу посебно интересовање 	<p>ПОСЕБНЕ АКТИВНОСТИ</p> <p>Школа организује и спроводи спортска такмичења, као јединствени део процеса наставе физичког васпитања.</p> <p>Спортска такмичења организују се у оквиру радне суботе и у друго време које одреди школа.</p> <p>Међушколска спортска такмичења организују се у оквиру календара који доноси Министарство просвете науке и технолошког развоја.</p> <p>На предлог стручног већа школа организује зимовање и летовање ученика:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зимовање се организује у току зимског периода у трајању од 7 дана Летовање ученика организује се у току летњег распуста у трајању од 7–10 дана у виду логоровања, камповања и других активности

ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	
Физичка, односно спортска активност у складу са могућностима школе.	<p>РУКОМЕТ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Увежбавати основне техничке елементе који су предвиђени програмским садржајима за основну школу; – Покривање и откривање играча, одузимање лопте, ометање противника. Општи принципи постављања играча у одбрани и нападу. Напад са једним и два играча и напад против зонске одбране. Зонска одбрана и напад „човек на човека”. Уигравање кроз тренажни процес; – Правила игре; <p>Учествовање на разредним, школским и међушколским такмичењима.</p>	<p>ФУДБАЛ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Увежбавати основне техничке елементе који су предвиђени програмским садржајима за основну школу; – Покривање и откривање играча, одузимање лопте и ометање противника. Општи принципи постављања играча у нападу и одбрани. Разне варијанте напада и одбране. Уигравање кроз тренажни процес; – Правила малог фудбала; – Учествовање на разним школским и међушколским такмичењима.
	<p>КОШАРКА</p> <ul style="list-style-type: none"> – Увежбавати основне техничке елементе који су предвиђени програмским садржајима за основну школу – Техника кошарке. Шутирање на кош из места и кретања, шут са једном или обема рукама, са разних одстојања од коша. Постављање и кретање играча у нападу и одбрани. Одбрана „зоном” и „човек на човека”. Напад против ових врста одбрана. Контранапад у разним варијантама и принцип блока; – Правила игре и суђење; <p>Учествовање на разредним и школским такмичењима.</p>	<p>ОДБОЈКА</p> <ul style="list-style-type: none"> – Увежбавати основне техничке елементе који су предвиђени програмским садржајима за основну школу; – Техника одбојке. Игра са повученим и истуреним центром. Смечирање и његова блокада. Уигравање кроз тренажни процес; – Правила игре и суђења; – Учествовање на одељенским, разредним и међушколским такмичењима.

Кључни појмови садржаја: вежбање, рекреација, плес и здравље.

ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	
Физичка, односно спортска активност у складу са могућностима школе.	ПЛИВАЊЕ <ul style="list-style-type: none"> – Упознавање и примена основних сигурносних мера у пливању; – Усвајање две технике пливања (по склоностима и избору ученика). Вежбање ради постизања бољих резултата. Скок на старту и окрети; – Учествовање на одељенским, разредним и међушколским такмичењима. 	БОРИЛАЧКЕ ВЕШТИНЕ <ul style="list-style-type: none"> – Избор борилачке вештине која се изучава на матичним факултетима спорта и физичког васпитања и која је у програму Школских спортских такмичења. Наставник у складу са могућностима школе и интересовањима ученика предлаже наставни програм.
	КЛИЗАЊЕ И СКИЈАЊЕ <ul style="list-style-type: none"> – Програмски задаци из клизања и скијања обухватају савладавање основне технике и упознавање са правилима такмичења. Наставник предлаже наставни програм, који се заснива на програму клизања и предмета Скијање на матичним факултетима 	ДРУГЕ АКТИВНОСТИ ПО ИЗБОРУ УЧЕНИКА <ul style="list-style-type: none"> – Оријентиринг Бадминтон и друге активности у складу са могућностима школе и интересовањима ученика

Кључни појмови садржаја: вежбање, рекреација, плес и здравље.

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 72

Разред: Други

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Здравствена култура и физичка активност, као основа за реализовање постављених циљева и исхода;	<ul style="list-style-type: none"> • Унапређивање и очување здравља; Утицај на правилно држање тела (превенција постуралних поремећаја); 	<ul style="list-style-type: none"> • препозна везе између физичке активности и здравља; • објасни карактеристике положаја тела, покрета и кретања у професији за коју се школује и уочи оне, које могу имати негативан утицај на његов раст, развој; 	<ul style="list-style-type: none"> • Вежбе обликовања (јачања, лабављење и растезање); • Вежбе из корективне гимнастике; Провера стања моторичких и функционалних способности;	<ul style="list-style-type: none"> • На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања; • Током реализације часова физичког васпитања давати информације о томе које вежбе позитивно утичу на статус њиховог организма, с обзиром на карактеристике њихове професије, а које негативно утичу на здравље;

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Здравствена култура и физичка активност, као основа за реализовање постављених циљева и исхода;		одабере и изведе вежбе обликовања и вежбе из корективне гимнастике, које ће превентивно утицати на могуће негативне утицаје услед рада у одабраној професији;		<ul style="list-style-type: none"> Ученици који похађају четворогодишње стручне школе далеко су више оптерећени у редовном образовању практичном и теоријском наставом од осталих ученика; Физичко васпитање, у овим школама, значајно је за активан опоравак ученика, компензацију и релаксацију с обзиром на њихова честа статичка и једнострана оптерећења. Теоријска знања из области физичких активности су од великог значаја бављење физичким вежбама.
Развој моторичких и функционалних способности човека, као основа за реализовање постављених циљева и исхода;	Развој и усавршавање моторичких способности и теоријских знања неопходних за самостални рад на њима;	<ul style="list-style-type: none"> именује моторичке способности које треба развијати, као и основна средства и методе за њихов развој; примени адекватна средства (изводи вежбе) за развој и усавршавање моторичких способности из: вежби обликовања, атлетике, гимнастике, пливања и спортских игара за развој: снаге, брзине, издржљивости, гipкости, спретности и окретности; 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе снаге без и са малим теговима (до 4 kg); Трчање на 60 m и 100 m; Трчање на 800 m ученице и 1 000 m ученици; Вежбе растезања (број понављања и издржај у крајњем положају); 	<p>Облици наставе Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> теоријска настава (4 часа); мерење и тестирање (6 часова); практична настава (62 часа). <p>Подела одељења на групе Одељење се не дели приликом реализације; Настава се изводи фронтално и по групама, у зависности од карактера методске јединице која се реализује. Уколико је потребно, нарочито за вежбе из корективне гимнастике, приступ је индивидуалан.</p> <p>Место реализације наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> Теоријска настава се реализује у учионици или у сали, истовремено са практичном наставом; Практична настава реализује се на спортском вежбалишту (сала, спортски отворени терени, базен, клизалиште, скијалиште).

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<ul style="list-style-type: none"> Усвајање знања, умења и вештина из спортских грана и дисциплина као основа за реализовање постављених циљева и исхода; 	<ul style="list-style-type: none"> Мотивација ученика за бављењем физичким активностима; Формирање позитивних психосоцијалних образаца понашања; Примена стечених умења, вештина, знања и навика које се користе у свакодневним условима живота и рада; 	<ul style="list-style-type: none"> кратко описати основне карактеристике и правила спортске гране атлетике, гимнастике и спортске гране – дисциплина које се уче; демонстрира – вежбе и технике атлетских дисциплина и вежби на справама и тлу које се уче (поседовати вештину); детаљније опише правила спортске гране за коју показује посебан интерес, за коју школа има услове; 	<ul style="list-style-type: none"> Полигони спретности и окретности и спортске игре; Аеробик; Обука техника пливања 	<p>Планирање наставе и учења</p> <ul style="list-style-type: none"> Настава се реализује у циклусима који трају приближно 10–12 часова (узастопних). Наставнику физичког васпитања је остављено да, зависно од потреба, прецизира трајање сваког циклуса, као и редослед њиховог садржаја. <p>Садржај циклуса је:</p> <ul style="list-style-type: none"> – за проверу нивоа знања на крају школске године – један; – за атлетику – један; – за гимнастику: вежбе на справама и тлу – један; – за спорт по избору ученика – два; – за повезивање физичког васпитања са животом и радом – један. <p>Садржаји програма усмерени су на: развијање физичких способности; спортско-техничко образовање; повезивање физичког васпитања са животом и радом.</p>
Атлетика;	<ul style="list-style-type: none"> Естетско истраживање покретом и доживљавање естетских вредности; Усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика; Стицање и усавршавање моторичких знања, умења, вештина, техника и навика предвиђених програмом за базичне спортске гране; 	<ul style="list-style-type: none"> објасни због којих је карактеристика физичког васпитања важно да активно учествује у процесу наставе и да самостално спроводи одређен програм физичке и спортске активности; с агледа позитивне карактеристике физичке и спортске активности и њихов утицај на здравље, дружење и добро расположење; 	<p>АТЛЕТИКА</p> <p>У свим атлетским дисциплинама треба радити на развијању основних моторичких особина за дату дисциплину;</p> <p>Трчања:</p> <p>Усавршавање технике трчања на кратке и средње стазе: – 100 m ученици и ученице; – 800 m ученици и ученице ; – штафета 4 x 100 m ученици и ученице</p> <p>Вежбање технике трчања на средњим стазама умереним интензитетом и различитим темпом у трајању од 5 до 10 min.</p>	<p>Годишњи план, програм и распоред кросева, такмичења, зимовања и других облика рада утврђује се на почетку школске године на наставничком већу, на предлог стручног већа наставника физичког васпитања.</p> <p>Стручно веће наставника физичког васпитања, самостално, одређује редослед обраде појединих садржаја програма и циклуса.</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Спортска гимнастика: (Вежбе на справама и тлу);	Повезивање моторичких задатака у целине, али без стварања крутих моторичких аутоматизама; Увођење ученика у организовани систем припрема за игре, сусрете и манифестације; Развијање елемената ритма сједињавањем кинетичких и енергетских елемената у целине: рад–одмор; напрезање–релаксација; убрзање–успо–равање;	<ul style="list-style-type: none"> • анализира и вреднује извођење покрета и кретања у вежбању; • с агледа негативне утицаје савременог начина живота (пушење, алкохол, дрога, насиље, деликвентно понашање); • путем физичких односно спортских активности комуницира са својим друговима; • објасни да покрет и кретање, без обзира на то којој врсти физичке, односно спортске активности припадају, имају своју естетску компоненту (лепоту извођења, лепоту доживљаја); • анализира и вреднује извођење покрета и кретања у вежбању; 	Скокови: Скок удаљ корачном техником. Скок увис леђном техником. Бацања: Бацање кугле, једна од рационалних техника (ученице 4 kg, ученици 5 kg). Спровести такмичења у одељењу, на резултат, у свим реализованим атлетским дисциплинама.	Часови у току недеље треба да буду распоређени у једнаким интервалима, не могу се одржавати као блок часови . Настава се не може одржавати истовремено са два одељења , ни на спортском терену, ни у физкултурној сали. У свим разредима настава физичког васпитања се реализује одвојено за ученике и одвојено за ученице, а само у школама које имају по два паралелна објекта за физичко васпитање дозвољена је истовремена реализација часа.

ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	
Спортска гимнастика: (Вежбе на справама и тлу);	1. Вежбе на тлу За ученике и ученице: – из упора за рукама, зибом, провлак згрчено напред до упора пред рукама (опружено); – колут напред и спојено усправом до ваге претклоном и заножњем, издржај; – предмет странце упором у „бољу” страну и спојено, предмет странце у „слабију” страну – за напредни ниво предмет напред упором	2. Прескок За ученике коњ у ширину висине 120 cm; за ученице 110 cm: – згрчка; – разношка; – за напредни ниво : склонка и прескоци са заножњем. 3. Кругови За ученике/доскочни кругови/: – њих, зањихом саскок, уз помоћ.
	4. Разбој За ученике/паралелни разбој/: – из упора седећег разножно пред рукама, прехватом напред и дизањем склоњено став на раменима, спуст назад у упор седећи разножно, прехват рукама иза бутина, сножити и зањихом саскок.	4. Разбој За ученице/двовисински разбој, једна претка, вратило/: – вис на в/п лицем прем а н/п: клим, премах згрчено једном ногом до виса лежећег на н/п, прехват (може разноручно) на н/п до упора јашућег; премах одножно предножном (уназад) до упора предњег; замахом уназад (зањихом) саскок пруженим телом; – једна претка: наскок у упор предњи, премах одножно једном ногом до упора јашућег; премах одножно заножном до упора стражњег; саскок саседом (замахом ногама унапред).

ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	
Спортска гимнастика: (Вежбе на справама и тлу);	<p>5. Вратило За ученике/доскочно вратило/ – из мирног вуса узмак до упора, замахом ногама уназад (зањихом) саскок увито</p> <p>6. Греда За ученице/висока греда/: залетом и суножним одскоком наскок у упор чучећи; окрет за 90⁰ усправ у успон, окрет за 180⁰, лагано трчање на прстима, скок са променом ногу, кораци у успону до краја греде; саскок згрчено (бочно у односу на греду).</p>	<p>7. Коњ са хватаљкама За ученике: из упора пред рукама, коло заножно левом, коло заножно десном.</p> <p>Школско такмичење (одељење, школа): актив наставника физичког васпитања бира справе на којима ће се ученици такмичити.</p> <p>За напредније ученике: састави из система школских спортских такмичења и учешће на вишим нивоима школских такмичења.</p>

ТЕМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	
	<p>Праћење, вредновање и оцењивање Праћење напретка ученика у физичком васпитању се обавља sukcesивно у току читаве школске године, на основу методологије праћења, мерења и вредновања ефеката у физичком васпитању – стандарди за оцењивање физичких способности ученика и постигнућа у спортским играма.</p>	<p>Минимални образовни захтеви</p> <ul style="list-style-type: none"> • Атлетика : трчање на 100 m за ученике и ученице, трчање на 800 m за ученике и 500 m за ученице, скок удаљ, увис, бацање кугле – на резултат. • Вежбе на справама и тлу: За ученике: наставни садржаји из програма вежби на тлу, прескока, једне справе у упору и једне справе у вису; За ученице: наставни садржаји из програма вежби на тлу, прескока, греде и двовисинског разбоја.
	<p>РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА И НАРОДНИ ПЛЕСОВИ – Савладавање основних вежби: „докорак,“, мењајући корак галопом у свим правцима, полкин корак, далеко високи скок, „маказице; – Систематска обрада естетског покрета тела у месту и у кретању без реквизита и са реквизитима, користећи при томе различиту динамику, ритам и темпо; Примена савладане технике естетског покрета и кретања у кратким саставима. Треба савладати најмање пет народних плесова; Припрема за такмичење и приредбе и учешће на њима</p>	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тестирање и провера остварености исхода из претходног разреда (6 часова); Теоријских часова (2 у првом и 2 у другом полугодишту); • Атлетика (12 часова); • Гимнастика: вежбе на справама и тлу (12 часова);

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Спортска игра (по избору)	Избор спортова, односно спортско-рекреативних или других кретних активности као трајног одређења за њихово свакодневно упражњавање	повеже свакодневни живот, способност за учење и практичан рад са физичким, односно спортским активностима и правилном исхраном; • наведе основне олимпијске принципе и примени их на школским спортским такмичењима и у слободном времену; • препозна нетолерантно понашање својих другова и реагује на њега, шири дух пријатељства, истрајан је у својим активностима.	– Понављање и учвршћивање раније обучаваних елемената игре. – Даље проширивање и продубљивање техничко-тактичке припремљености ученика у складу са изборним програмом за дату игру. На основу претходних умења у техници и тактици наставник планира конкретне садржаје из спортске игре.	Оквирни број часова по темама • Спортска игра: по избору школе (12 часова); • Физичка активност, односно спортска активност: у складу са могућностима школе а по избору ученика (12 часова); • Пливање (10 часова); • Провера знања и вештина (4 часа). Школа организује и спроводи спортска такмичења, као јединствени део процеса наставе физичког васпитања. Спортска такмичења организују се у оквиру радне суботе и у друго време које одреди школа.
Физичка, односно спортска активност у складу са могућностима школе		има правилан однос према окружењу у којем вежба, рекреира се и бави спортом.	Стручно веће наставника физичког васпитања, према програму који сам доноси (из програма трећег разреда (програм по избору ученика) у складу са могућностима школе, организује наставу за коју ученици покажу посебно интересовање	– Из фонда радних дана и за извођење редовне наставе школа у току школске године организује: Два целодневна излета са пешачењем: – II разред до 14 km (укупно у оба правца); Два кроса : јесењи и пролећни – Стручно веће наставника физичког васпитања утврђује програм и садржај излета и дужину стазе за кросеве, према узрасту ученика. На предлог стручног већа школа организује зимовање и летовање ученика: – Зимовање се организује у току зимског периода у трајању од седам дана; Летовање ученика организује се у току летњег распуста у трајању од 7–10 дана у виду логоровања, камповања и других активности.

ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	
Физичка, односно спортска активност у складу са могућностима школе.	<p>РУКОМЕТ</p> <ul style="list-style-type: none"> - У вежбавати основне техничке елементе који су предвиђени програмским садржајима за основну школу; - Покривање и откривање играча, одузимање лопте, ометање противника. Општи принципи постављања играча у одбрани и нападу. Напад са једним и два играча и напад против зонске одбране. Зонска одбрана и напад „човек на човека”. Уигравање кроз тренажни процес; - Правила игре; - Учествовање на разредним, школским и међушколским такмичењима. 	<p>ФУДБАЛ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Увежбавати основне техничке елементе који су предвиђени програмским садржајима за основну школу; - Покривање и откривање играча, одузимање лопте и ометање противника. Општи принципи постављања играча у нападу и одбрани. Разне варијанте напада и одбране. Уигравање кроз тренажни процес; - Правила м алог фудбала; Учествовање на разним школским и међушколским такмичењима.
	<p>КОШАРКА</p> <ul style="list-style-type: none"> - Увежбавати основне техничке елементе који су предвиђени програмским садржајима за основну школу - Техника кошарке. Шутирање на кош из места и кретања, шут са једном или обема рукама, са разних одстојања од коша. Постављање и кретање играча у нападу и одбрани. Одбрана „зоном” и „човек на човека”. Напад против ових врста одбрана. Контранапад у разним варијантама и принцип блока; - Правила игре и суђење; Учествовање на разредним и школским такмичењима. 	<p>ОДБОЈКА</p> <ul style="list-style-type: none"> - Увежбавати основне техничке елементе који су предвиђени програмским садржајима за основну школу; - Техника одбојке. Игра са повученим и истуреним центром. Смечирање и његова блокада. Уигравање кроз тренажни процес; - Правила игре и суђења; Учествовање на одељенским , разредним и међушколским такмичењима.
	<p>ПЛИВАЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Упознавање и примена основних сигурносних мера у пливању; - Усвајање две технике пливања (по склоностима и избору ученика). Вежбање ради постизања бољих резултата. Скок на старту и окрети; - Учествовање на одељенским , разредним и међушколским такмичењима. 	<p>БОРИЛАЧКЕ ВЕШТИНЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Избор борилачке вештине која се изучава на матичним факултетима спорта и физичког васпитања и која је у програму Школских спортских такмичења. Наставник у складу са могућностима школе и интересовањима ученика предлаже наставни програм.
	<p>КЛИЗАЊЕ И СКИЈАЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Програмски задаци из клизања и скијања обухватају савладавање основне технике и упознавање са правилима такмичења. Наставник предлаже наставни програм, који се заснива на програму клизања и предмета Скијање на матичним факултетима 	<p>ДРУГЕ АКТИВНОСТИ ПО ИЗБОРУ УЧЕНИКА</p> <ul style="list-style-type: none"> - Оријентиринг Бадминт он и друге активности у складу са могућностима школе и интересовањима ученика.

Кључни појмови садржаја: вежбање, рекреација, плес и здравље.

Назив предмета: **ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ**

Годишњи фонд часова: **70**

Разред: **Трећи**

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<ul style="list-style-type: none"> Здравствена култура и физичка активност, као основа за реализовање постављених циљева и исхода; 	<ul style="list-style-type: none"> Унапређивање и очување здравља; Утицај на правилно држање тела (превенција постуралних поремећаја); 	<ul style="list-style-type: none"> препозна везе између физичке активности и здравља. објасни карактеристике положаја тела, покрета и кретања у професији за коју се школује и уочити оне, које могу имати негативан утицај на његов раст, развој; о дабрани и изведе вежбе обликовања и вежбе из корективне гимнастике, које ће превентивно утицати на могуће негативне утицаје услед рада у одабраној професији. 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе обликовања (јачања, лабављење и растезање); Вежбе из корективне гимнастике; Провера стања моторичких и функционалних способности; 	<ul style="list-style-type: none"> На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања; Током реализације часова физичког васпитања давати информације о томе које вежбе позитивно утичу на статус њиховог организма, с обзиром на карактеристике њихове професије, а које негативно утичу на здравље; Ученици који похађају четворогодишње стручне школе далеко су више оптерећени у редовном образовању практичном и теоријском наставом од осталих ученика.
<ul style="list-style-type: none"> Развој моторичких и функционалних способности човека, као основа за реализовање постављених циљева и исхода; 	<ul style="list-style-type: none"> Развој и усавршавање моторичких способности и теоријских знања неопходних за самостални рад на њима; 	<ul style="list-style-type: none"> именује моторичке способности које треба развијати, средства и методе за њихов развој; примени адекватна средства (изведе вежбе) за развој и усавршавање моторичких способности из: вежби обликовања, атлетике, гимнастике, пливања и спортских игара за развој: снаге, брзине, гipкости, спретности и окретности. 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе снаге без и са малим теговима (до 4 kg); Трчање на 800 m ученице и 1 000 m ученици ; Трчање на 60 m и 100 m; Вежбе растезања (број понављања и издржај у крајњем положају); Полигони спретности и окретности и спортске игре; Аеробик; Обука техника пливања; 	<ul style="list-style-type: none"> Због тога је физичко васпитање, у овим школама, значајно за активан опоравак ученика, компензацију и релаксацију с обзиром на њихова честа статичка и једнострана оптерећења. Теоријска знања из области физичких активности су од великог значаја за бављење физичким вежбама.
<ul style="list-style-type: none"> Усвајање знања, умења и вештина из спортских грана и дисциплина као основа за реализовање постављених циљева и исхода; Атлетика; 	<ul style="list-style-type: none"> Стицање моторичких умења (вештина) и теоријских знања неопходних за њихово усвајање; Мотивација ученика за бављење физичким активностима; Формирање позитивних психосоцијалних образаца понашања; 	<ul style="list-style-type: none"> кратко опише основне карактеристике и правила атлетике, гимнастике и спортске гране – дисциплина које се уче; демонстрира – вежбе и технике атлетских дисциплина и вежбе на справама и тлу које се уче (поседовати вештину); детаљније опише правила спортске гране за коју показује посебан интерес, за коју школа има услове; 	<p>АТЛЕТИКА У свим атлетским дисциплинама треба радити на усавршавању технике и развијању водећих моторичких особина за дату дисциплину. Трчање Трчање на 100 m – ученици и ученице, на 1 000 m – ученици, на 800 m – ученице, Штафета 4 x 100 m ученици и ученице.</p>	<p>Облици наставе Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> теоријска настава (4 часа); мерење и тестирање (6 часова); практична настава (60 часова).

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Спортска гимнастика: (Вежбе на справама и тлу);</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Примена стечених умења, знања и навика у свакодневним условима живота и рада; • Естетско изражавање покретом и доживљавање естетских вредности покрета и кретања; • Усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика ; • Повезивање моторичких задатака у целине; Увођење ученика у организовани систем припрема за школска такмичења, игре, сусрете и манифестације; • Развијање елементарног ритма у препознавању целина: рад–одмор; напрезање–релаксација; убрзање–успоравање; 	<ul style="list-style-type: none"> • објасни због којих је карактеристика физичког васпитања важно да активно учествује у процесу наставе и да самостално спроводи одређен програм физичке и спортске активности; • сагледа позитивне карактеристике физичке и спортске активности и њихов утицај на здравље, дружење и добро расположење; • сагледа негативне утицаје савременог начина живота (пушење, алкохол, дрога, насиље, деликвентно понашање); • путем физичких односно спортских активности комуницира са својим друговима; • повеже свакодневни живот, способност за учење и практичан рад са физичким односно спортским активностима и правилном исхраном; • објасни да покрет и кретање, без обзира на то којој врсти физичке, односно спортске активности припадају, имају своју естетску компоненту (лепоту извођења, лепоту доживљаја); • анализира и вреднује извођење покрета и кретања у вежбању; • наводе основне олимпијске принципе и примени их на школским спортским такмичењима и у слободно време. 	<p>Скокови Скок удаљ – одабраном техником; Скок увис – одабраном техником. Бацање Бацање кугле рационалном техником (ученици 6 kg и ученице 4 kg).</p> <p>СПОРТСКА ГИМНАСТИКА: ВЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ Напомена:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Наставник олакшава, односно отежава програм на основу моторичких способности и претходно стечених умења ученика. <p>1. Вежбе на тлу За ученике и ученице:</p> <ul style="list-style-type: none"> – из упора за рукама, зибом, према одбочно до упора пред рукама (опружено). – комбинација вежби која садржи (вежбе се бирају, одузимају или додају у складу са могућностима ученика): плесне кораке; скок са окретом за 180°; окрет на две или једној ноzi; прамет странце; колут напред суножним одразом и малим летом; вагу претклоном и заножњем; став на шакама колут напред и сп. скок са окретом (произвољан број степени); – за напреднији ниво: колут летећи и прекопит напред, уз помоћ. <p>2. Прескок За ученике коњ у ширину висине 120 cm; за ученице 110 cm:</p> <ul style="list-style-type: none"> – згрчка; – разношка – за напредни ниво: склонка; прескоци са заножњем и „прекопит” 	<p>Подела одељења на групе Одељење се не дели приликом реализације; Настава се изводи фронтално и по групама, у зависности од карактера методске јединице која се реализује. Уколико је потребно, нарочито за вежбе из корективне гимнастике, приступ је индивидуалан.</p> <p>Место реализације наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Теоријска настава се реализује у учионици или у сали, истовремено са практичном наставом; • Практична настава реализује се на спортском вежбалишту (сала, спортски отворени терени, базен, клизалиште, скијалиште). <p>Планирање наставе и учења</p> <ul style="list-style-type: none"> • Настава се реализује у циклусима који трају приближно 10–12 часова (узастопних). Наставнику физичког васпитања је остављено да, зависно од потреба, прецизира трајање сваког циклуса, као и редослед њиховог садржаја. <p>Садржај циклуса је:</p> <ul style="list-style-type: none"> – за проверу нивоа знања на крају школске године – један; – за атлетику – један; – за гимнастику: вежбе на справама и тлу – један – за спорт по избору ученика – два; – за повезивање физичког васпитања са животом и радом – један.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Спортска гимнастика: (Вежбе на справама и тлу);	Избор спортских грана, спортско-рекреативних или других кретних активности као трајног опредељења за њихово свакодневно упражњавање;	<ul style="list-style-type: none"> • препозна нетолерантно понашање својих другова и реагује на њега, шири дух пријатељства, истрајан је у својим активностима. • има правилан однос према окружењу у којем вежба, рекреира се и бави се спортом. 	<p>3. Кругови За ученике/доскочни кругови/: – вучењем вис узнето; вис стрмоглаво; вис узнето; спуст у вис стражњи – издржај; вучењем вис узнето; спуст у вис предњи (полако); саскок</p> <p>4. Разбој За ученике/паралелни разбој/: – из замаха у упору предњихом спуст у склек, зањих у склеку и спојено упор (у зањиху); предњих и спојено склек, зањихом упор (поновити 2 до 3 пута) За ученице/двовисински разбој, једна притка, вратило/: – лицем према н/п, залетом и суножним одскоком наскок упор предњи; премама одножно десном (левом) у упора јашући; прехват на в/п; премама одножно заножном до виса седећег, подметним опружањем или одривом од н/п предњих и спојено саскок у предњиху (уз помоћ) до става на тлу, леђима према в/п; – <i>једна притка</i> : залетом и суножним одскоком наскок упор предњи; премама одножно десном (левом) до упора јашућег, премама одножно заножном до упора стражњег; сасед са окретом за 90°.</p>	<p>Садржаји програма усмерени су на: развијање физичких способности; спортско-техничко образовање; повезивање физичког васпитања са животом и радом.</p> <p>Годишњи план, програм и распоред кросева, такмичења, зимовања и других облика рада утврђује се на почетку школске године на наставничком већу, на предлог стручног већа наставника физичког васпитања.</p> <p>Стручно веће наставника физичког васпитања, самостално, одређује редослед обраде појединих садржаја програма и циклуса.</p> <p>Часови у току недеље треба да буду распоређени у једнаким интервалима, не могу се одржавати као блок часови. Настава се не може одржавати истовремено са два одељења, ни на спортском терену, ни у физкултурној сали.</p> <p>У свим разредима настава физичког васпитања се реализује одвојено за ученике и одвојено за ученице, а само у школама које имају по два паралелна објекта за физичко васпитање дозвољена је истовремена реализација часа.</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Спортска гимнастика: (Вежбе на справама и тлу);</p>	<p>Избор спортских грана, спортско-рекреативних или других кретних активности као трајног опредељења за њихово свакодневно упражњавање;</p>	<p>• препозна нетолерантно понашање својих другова и реагује на њега, шири дух пријатељства, истрајан је у својим активностима. има правилан однос према окружењу у којем вежба, рекреира се и бави се спортом.</p>	<p>5. Вратило За ученике/доскочно и дохватно или дочелно вратило/ – /доскочно/: подметно успостављање нижа; њихање са повећавањем амплитуде и саскок у предњиху или зањиху уз помоћ; /дохватно или дочелно/: ковртљај назад у упору.</p> <p>6. Греда За ученице/висока греда/: – залетом и суножним одскоком наскок у упор чучећи одножно; окрет за 90⁰ до упора чучећег; усправ, одручити; кораци у успону докорацима; вага претклоном и заножењем, усклон; суножним одскоком скок са померањем; окрет за 90⁰ у успону; саскок пруженим телом или, за напреднији ниво – са предножним разножењем.</p> <p>7. Коњ са хватаљкама За ученике: – из упора предњег коло предожно десном, коло предожно левом; – из упора стражњег коло одножно десном, коло одножно левом</p> <p>Школско такмичење (одељење, школа): актив наставника физичког васпитања бира справе на којима ће се ученици такмичити. За напредније ученике: састави из система школских спортских такмичења и учешће на вишим нивоима школских такмичења.</p> <p>РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА И НАРОДНИ ПЛЕСОВИ</p>	<p>Праћење, вредновање и оцењивање Праћење напретка ученика у физичком васпитању се обавља sukcesивно у току читаве школске године, на основу методологије праћења, мерења и вредновања ефеката у физичком васпитању – стандарди за оцењивање физичких способности ученика и постигнућа у спортским играма.</p> <p>Минимални образовни захтеви гимнастика: За ученике: наставни садржаји из програма вежби на тлу, прескока, једне справе у упору и једне справе у вису; За ученице: наставни садржаји из програма вежби на тлу, прескока, греде и двовисинског разбоја.</p> <p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тестирање и провера остварености исхода из претходног разреда (6 часова) • Теоријских часова (2 у првом и 2 у другом полугодишту). • Атлетика (12 часова) • Гимнастика: вежбе на справама и тлу (12 часова).

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Спортска игра (по избору);			<p>СПОРТСКА ИГРА (по избору)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Понављање и учвршћивање раније обучаваних елемената игре. - Даље проширивање и продубљивање техничко-тактичке припремљености ученика у складу са изборним програмом за дату игру. На основу претходних умења у техници и тактици наставник планира конкретне садржаје из спортске игре. <p>Стручно веће наставника физичког васпитања, према програму који сам доноси (из програма трећег разреда (програм по избору ученика) у складу са могућностима школе, организује наставу за коју ученици покажу посебно интересовање.</p>	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Спортска игра: по избору школе(12 часова) • Физичка активност, односно спортска активност: у складу са могућностима школе а по избору ученика (10 часова). • Пливање (10 часова). • Провера знања и вештина (4 часа). <p>ПОСЕБНЕ АКТИВНОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Из фонда радних дана и за извођење редовне наставе школа у току школске године организује: Два целодневна излета са пешачењем - III разред до 16 km (укупно у оба правца); Два кроса : јесењи и пролећни - Стручно веће наставника физичког васпитања утврђује програм и садржај излета, и дужину стазе за кросеве, према узрасту ученика. <p>Школа организује и спроводи спортска такмичења, као јединствени део процеса наставе физичког васпитања. Спортска такмичења организују се у оквиру радне суботе и у друго време које одреди школа. Међушколска спортска такмичења организују се у оквиру календара који доноси Министарство просвете науке и технолошког развоја.</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Физичка, односно спортска активност у складу са могућностима школе			<p>РУКОМЕТ – Усавршавање технике и тактике кроз игру; – Правила игре и суђења; – Учествовање на одељенским, разредним и међушколским такмичењима.</p> <p>ФУТСАЛ – Усавршавање технике и тактике кроз игру; – Правила игре и суђења; – Учествовање на одељенским, разредним и међушколским такмичењима.</p> <p>КОШАРКА – Усавршавање технике и тактике кроз игру;</p> <p>ОДБОЈКА – Усавршавање технике и тактике кроз игру;</p> <p>ПЛИВАЊЕ – У познавање и примена основних сигурносних мера у пливању;</p> <p>БОРИЛАЧКЕ ВЕШТИНЕ – Избор борилачке вештине која се изучава на матичним факултетима спорта и физичког васпитања.</p> <p>КЛИЗАЊЕ И СКИЈАЊЕ – Наставник предлаже наставни програм, који се заснива на програму клизања и предмета Скијање на матичним факултетима</p> <p>ДРУГЕ АКТИВНОСТИ ПО ИЗБОРУ УЧЕНИКА</p>	<p>На предлог стручног већа школа организује зимовање и летовање ученика: – Зимовање се организује у току зимског периода у трајању од 7 дана; Летовање ученика организује се у току летњег распуста у трајању од 7–10 дана у виду логоровања, камповања и других активности.</p>

Кључни појмови садржаја: вежбање, рекреација, плес и здравље.

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 62

Разред: Четврти

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Здравствена култура и физичка активност, као основа за реализовање постављених циљева и исхода;	<ul style="list-style-type: none"> Унапређивање и очување здравља; Утицај на правилно држање тела (превенција постуралних поремећаја); 	<ul style="list-style-type: none"> препозна везе између физичке активности и здравља; објасни карактеристике положаја тела, покрета и кретања у професији за коју се школује и уочи оне, које могу имати негативан утицај на његов раст, развој; 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе обликовања (јачања, лабављење и растезање); Вежбе из корективне гимнастике; Провера стања моторичких и функционалних способности; 	<ul style="list-style-type: none"> На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања; Током реализације часова физичког васпитања давати информације о томе које вежбе позитивно утичу на статус њиховог организма, с обзиром на карактеристике њихове професије, а које негативно утичу на здравље; Ученици који похађају четворогодишње стручне школе далеко су више оптерећени у редовном образовању практичном и теоријском наставом од осталих ученика.
Развој моторичких и функционалних способности човека, као основа за реализовање постављених циљева и исхода;	<ul style="list-style-type: none"> Развој и усавршавање моторичких способности и теоријских знања неопходних за самостални рад на њима; 	<ul style="list-style-type: none"> одабере и изведе вежбе обликовања и вежбе из корективне гимнастике, које ће превентивно утицати на могуће негативне утицаје услед рада у одабраној професији; именује моторичке способности које треба развијати, као и основна средства и методе за њихов развој; 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе снаге без и са малим теговима (до 4 kg); Трчање на 800 m ученице и 1 000 m ученици ; Трчање на 60 m и 100 m; Вежбе растезања (број понављања и издржај у крајњем положају); Полигони спретности и окретности и спортске игре; Аеробик; Обука техника пливања; 	
Усвајање знања, умења и вештина из спортских грана и дисциплина као основа за реализовање постављених циљева и исхода	<ul style="list-style-type: none"> Стицање моторичких умења (вештина) и теоријских знања неопходних за њихово усвајање; Мотивација ученика за бављењем физичким активностима 	<ul style="list-style-type: none"> примени адекватна средства (изведе вежбе) за развој и усавршавање моторичких способности из: вежби обликовања, атлетике, гимнастике, пливања и спортских игара за развој: снаге, брзине, издржљивости, гипкости, спретности и окретности; 	<p>АТЛЕТИКА</p> <p>У свим атлетским дисциплинама треба радити на усавршавању технике и развијању водећих моторичких особина за дату дисциплину.</p> <p>Трчање</p> <p>Трчање на 100 m – ученици и ученице, на 1 000 m – ученици, на 800 m – ученице,</p> <p>Штафета 4 x 100 m ученици и ученице.</p> <p>Скокови</p> <p>Скок удаљ – одабраном техником; Скок увис – одабраном техником.</p> <p>Бацање</p> <p>Бацање кугле рационалном техником (ученици 6 kg и ученице 4 kg).</p>	<p>овим школама, значајно је за активан опоравак ученика, компензацију и релаксацију с обзиром на њихова честа статичка и једнострана оптерећења. Теоријска знања из области физичких активности су од великог значаја за бављење физичким вежбама.</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<ul style="list-style-type: none"> • Програм по избору ученика: • Ритмичка гимнастика и народни плесови. • Спортска игра (по избору): • Рукомет; • Фудбал; 	<ul style="list-style-type: none"> • Формирање позитивних психосоцијалних образаца понашања; • Примена стечених умења, знања и навика у свакодневним условима живота и рада; • Естетско изражавање покретом и доживљавање естетских вредности покрета и кретања; • Усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика; • Повезивање моторичких задатака у целине; • Увођење ученика у организовани систем припрема за школска такмичења, игре, сурете и манифестације; • Развијање елемената ритма у препознавању целина: рад–одмор; напрезање–релаксација; убрзање–успоравање; • Избор спортских грана, спортско-рекреативних или других кретних активности као трајног опредељења за њихово свакодневно упражњавање; 	<ul style="list-style-type: none"> • кратко опише основне карактеристике и правила атлетике, гимнастике и спортске гране – дисциплина које се уче; • демонстрира технику дисциплина из атлетике и гимнастике (вежби на справама и тлу) које поседују вештину, технику и тактику спортске игре као и вежбе из осталих програмом предвиђених садржаја • детаљније опише правила спортске гране за коју показује посебан интерес – за коју школа има услове; • објасни због којих је карактеристика физичко васпитања важно, да активно учествује у процесу наставе и да самостално спроводи одређен програм физичке и спортске активности; • сагледа позитивне карактеристике физичке и спортске активности и њихов утицај на здравље, дружење и добро расположење; • сагледа негативне утицаје савременог начина живота (пушење, алкохол, дрога, насиље, деликвентно понашање); • комуницира путем физичких односно спортских активности са својим друговима; • доводи у везу свакодневни живот, способност за учење и практичан рад са физичким односно спортским активностима и правилном исхраном; 	<p>СПОРТСКА ГИМНАСТИКА: ВЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ Напомена:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Наставник олакшава, односно отежава програм на основу моторичких способности и претходно стечених умења ученика. <p>Поновити елементе и вежбе на справама и тлу из претходних разреда.</p> <p>ПРОГРАМ ПО ИЗБОРУ УЧЕНИКА</p> <ul style="list-style-type: none"> • РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА И НАРОДНИ ПЛЕСОВИ – Савладавање основних вежби: „докорак”, мењајући корак галопом у свим правцима, полкин корак, далеко високи скок, „маказице”; – Систематска обрада естетског покрета тела у месту и у кретању без реквизита и са реквизитима, користећи при томе различиту динамику, ритам и темпо; – Примена савладане технике естетског покрета и кретања у кратким саставима. – Треба савладати најмање пет народних плесова; – Припрема за такмичење и приредбе и учешће на њима. • СПОРТСКА ИГРА (по избору) – Понављање и учвршћивање раније обучаваних елемената игре. – а. 	<p>Садржаји програма усмерени су на: развијање физичких способности; спортско-техничко образовање; повезивање физичког васпитања са животом и радом.</p> <p>Годишњи план, програм и распоред кросева, такмичења, зимовања и других облика рада утврђује се на почетку школске године на наставничком већу, на предлог стручног већа наставника физичког васпитања.</p> <p>Стручно веће наставника физичког васпитања, самостално, одређује редослед обраде појединих садржаја програма и циклуса.</p> <p>Часови у току недеље треба да буду распоређени у једнаким интервалима, не могу се одржавати као блок часови. Настава се не може одржавати истовремено са два одељења, ни на спортском терену, ни у физкултурној сали.</p> <p>У свим разредима настава физичког васпитања се реализује одвојено за ученике и одвојено за ученице, а само у школама које имају по два паралелна објекта за физичко васпитање дозвољена је истовремена реализација часа.</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Спортска игра (по избору):	•	<ul style="list-style-type: none"> • самостално бира физичку, односно спортску активност и изводи је у окружењу у коме живи; • објасни да покрет и кретање, без обзира на то којој врсти физичке, односно спортске активности припада, има своју естетску компоненту (лепоту извођења, лепоту доживљаја); • анализира и вреднује извођење покрета и кретања у вежбању; • наводе основне олимпијске принципе и примени их на школским спортским такмичењима и у слободно време; • препозна нетолерантно понашање својих другова и реагује на њега, шири дух пријатељства, буде истрајан је у својим активностима. • се правилно односи према окружењу у којме вежба, рекреира се и бави спортом, што преноси у свакодневни живот • учествује на школском такмичењу и у систему школских спортских такмичења 	<ul style="list-style-type: none"> • Даље проширивање и продубљивање техничко-тактичке припремљености ученика у складу са изборним програмом за дату игру. На основу претходних умења у техници и тактици наставник планира конкретне садржаје из спортске игре. <p>Стручно веће наставника физичког васпитања, према програму који сам доноси (из програма трећег разреда (програм по избору ученика) у складу са могућностима школе, организује наставу за коју ученици покажу посебно интересовање.</p> <p>РУКОМЕТ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Усавршавање технике и тактике кроз игру; • Правила игре и суђења; • Учествовање на одељенским, разредним и међушколским такмичењима. <p>ФУТСАЛ</p> <ul style="list-style-type: none"> • У савршавање технике и тактике кроз игру; • Правила игре и суђења; Учествовање на одељенским, разредним и међушколским такмичењима 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тестирање и провера савладаности исхода из претходног разреда (6 часова); • Теоријских часова (2 у првом и 2 у другом полугодишту); • Атлетика (12 часова); • Гимнастика: вежбе на справама и тлу (10 часова); • Спортска игра: по избору школе (10 часова); • Физичка активност, односно спортска активност: у складу са могућностима школе а по избору ученика (8 часова); • Пливање (8 часова); • Провера знања и вештина (4 часа). <p>ПОСЕБНЕ АКТИВНОСТИ</p> <p>– Из фонда радних дана и за извођење редовне наставе школа у току школске године организује: Два целодневна излета са пешачењем</p> <p>– IV разред до 16 km (укупно у оба правца);</p> <p>Два кроса : јесењи и пролећни</p> <p>Школа организује и спроводи спортска такмичења, као јединствени део процеса наставе физичког васпитања. Спортска такмичења организују се у оквиру радне суботе и у друго време које одреди школа. Међушколска спортска такмичења организују се у оквиру календара који доноси Министрство просвете науке и технолошког развоја</p>

Сваки од образовних профила има карактеристике везане за обављање конкретних стручних послова, који захтевају одређене положаје тела, покрете и кретања, који могу негативно утицати на правилно држање (статус кичменог стуба и статус стопала). Како би се избегли ови негативни утицаји, наставници стручних предмета и професори физичког васпитања дефинишу могуће професионалне поремећаје, на основу чега се програмирају се посебни садржаји, којима се обезбеђује превенција.

Кључни појмови садржаја: вежбање, рекреација, плес и здравље.

МАТЕМАТИКА

Циљеви учења предмета;

1. Развијање логичког и апстрактног мишљења;
2. Развијање способности јасног и прецизног изражавања и коришћења основног математичко-логичког језика;
3. Развијање способности одређивања и процене квантитативних величина и њиховог односа;
4. Развијање осећаја за простор, разликовање геометријских објеката и њихови узајамни односи и трансформације;
5. Развијање систематичности, уредности, прецизности, темељности, истрајности, критичности у раду;
6. Оспособљавање за примену стечених знања како у математици тако и у осталим предметима;
7. Формирање основа за наставак образовања;
8. Формирање математичке културе која подразумева свест о универзалности и примени математике и математичког начина мишљења.

Годишњи фонд часова: **111**

Разред: **Први**

ОПШТЕ УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања.

Облици наставе

Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:

- теоријска настава (111 часова).

Место реализације наставе

- Настава се реализује у учионици или кабинету за математику.

Препоруке за реализацију наставе

- образложити циљ предмета, начин и критеријум оцењивања;
- неопходна предзнања поновити уз максимално ангажовање ученика;
- подстицати ученике на размишљање и самостално закључивање;
- примењивати разноврсне облике и методе рада, како би се подстакла активност ученика;
- инсистирати на прецизности, тачности, систематичности и уредности у раду;
- упућивати ученике на претраживање различитих извора и примену савремених технологија.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>ЛОГИКА, СКУПОВИ И ФУНКЦИЈЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са основним појмовима математичке логике Проширивање знања о скуповима Упознавање са појмовима домен, кодомен, инверзна функција и различитим начинима представљања функција Оспособљавање за примену правила збира и производа на решавање комбинаторних проблема 	<ul style="list-style-type: none"> разликује појмове исказ и израз препозна исказ и утврди његову истинитост испита тачност једноставније исказне формуле о дреди елементе скупа задатог на различите начине одреди пресек, унију, разлику и Декартов производ скупова препознаје примере функција и уочава аналитички израз линеарне функције одреди композицију две функције – наводи услове да нека функција буде бијекција одреди инверзну функцију реши једноставне комбинаторне проблеме применом правила збира и производа 	<ul style="list-style-type: none"> Математичко-логички језик Искази Основне логичке и скуповне операције Декартов производ скупова Појам функције, пример линеарне функције Бијекција Композиција функција Инверзна функција Правило збира и правило производа у комбинаторници 	<ul style="list-style-type: none"> Логика, скупови и функције: посебну пажњу обратити на разумевање и правилно коришћење математичких симбола, јасно и прецизно изражавање, а садржаје повезивати са примерима из говорног језика. Наглашавати везе одговарајућих логичких и скуповних операција. Повезивати ове садржаје са садржајима блиским искуству ученика од раније, посебно на примерима из скупа реалних бројева (нпр. обрадити скуповне операције и над интервалима реалне праве). .
<p>РЕАЛНИ БРОЈЕВИ И РАЦИОНАЛНИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Проширивање знања о скупу реалних бројева Упознавање са појмовима апсолутна и релативна грешка Проширивање знања о полиномима Разумевање поступка растављања полинома на чиниоце и одређивања НЗС и НЗД полинома 	<ul style="list-style-type: none"> разликује различите записе бројева из скупова N, Z, Q, и те бројеве приказује на бројевној правој и пореди их. разликује основне подскупе скупа реалних бројева (N, Z, Q, I) и уочава релације $N \subset Z \subset Q \subset R, I \subset R$. 	<ul style="list-style-type: none"> Прег лед бројева, операције са реалним бројевима НЗС и НЗД природних бројева Апсолутна вредност реалног броја Приближна вредност реалних бројева, правила заокруживања, грешка Полиноми: сабирање, одузимање и множење полинома НЗД и НЗС полинома Формуле за скраћено множење полинома Раст ављање полинома на чиниоце Трансформације рационалних алгебарских израза 	<ul style="list-style-type: none"> Реални бројеви и рационални алгебарски изрази: истаћи принцип перманенције својстава рачунских операција. Приликом обраде садржаја о грешкама израчунавати апсолутну и релативну грешку конкретних мерења. Код рационалних алгебарских израза тежиште треба да буде на разноврсности идеја, сврси и суштини трансформација полинома и алгебарских разломака, а не на раду са компликованим изразима.

ТЕМА	ДОДАТНИ ИСХОДИ		
	По завршетку теме ученик ће бити у стању да:		
РЕАЛНИ БРОЈЕВИ И РАЦИОНАЛНИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ	<ul style="list-style-type: none"> • израчуна вредност једноставног рационалног бројевног израза поштујући приоритет рачунских операција и употребу заграда, зна да делилац мора бити различит од нуле • о дреди апсолутну вредност реалног броја и графички интерпретира на бројевној оси 	<ul style="list-style-type: none"> • заокругли број на одређени број децимала • с абира, одузима и множи полиноме • примени дистрибутивни закон множења према сабирању и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата, збир и разлику кубова при трансформацији полинома 	<ul style="list-style-type: none"> • растави полином на чиниоце • одреди НЗД и НЗС полинома трансформише једноставнији рационални алгебарски израз

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ПРОПОРЦИЈЕ И ПРОЦЕНТНИ РАЧУН	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о пропорцијама и процентном рачуну • Оспособљавање за примену пропорција и процената на решавање реалних проблеме 	<ul style="list-style-type: none"> • израчуна одређени део неке величине • одреди непознате чланове прсте пропорције • објасни појам размере • прошири или скрати размеру и примени је у решавању проблема поделе, • препозна директну или обрнуту пропорционалност две величине и примени је у решавању једноставних проблема и то прикаже графички • реши проблем који се односи на смешу две или више компоненти • реши проблеме процентног и промилног рачуна 	<ul style="list-style-type: none"> • Размера и пропорција • Директна и обрнута пропорционалност • Прост сразмерни рачун • Рачун поделе • Рачун мешања • Процентни и промилни рачун 	Пропорције и процентни рачун: приликом обраде теме бирати задатке у којима се види примена знања из ове области на реалне примере: нпр. планови и географске карте, повећање или смањење цене производа, итд.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ГЕОМЕТРИЈА	<ul style="list-style-type: none"> • Обнављање основних појмова у геометрији • Проширивање знања о тројугловима и четвороугловима • Усвајање и примена ставова сличности и Талесове теореме • Проширивање знања о изометријским трансформацијама 	<ul style="list-style-type: none"> • разликује основне и изведене геометријске појмове • разликује међусобни однос углова (суседни, упоредни, унакрсни, комплементни, суплементни) • наведе и примени везе између углова са паралелним (или нормалним) крацима • наведе и примени релације везане за унутрашње и спољашње углове троугла • дефинише појмове симетрала дужи, симетрала угла, тежишна дуж и средња линија троугла • конструише симетралу дужи, симетралу угла и висину троугла • конструише значајне тачке троугла • наведе својство тежишта • наведе основне релације у једнакокраком, односно једнакостраничном троуглу • разликује врсте четвороуглова и њихове особине • наведе ставове о паралелограму и уме да их примени • наведе особине специјалних паралелограма 	<ul style="list-style-type: none"> • Геометријски појмови и везе између њих • Троугао • Значајне тачке троугла • Појам подударности и примене • Четвороугао • Талесова теорема • Сличност фигура • Сличност троуглова, ставови сличности • Осна и централна симетрија • Транслација и ротација 	<ul style="list-style-type: none"> • Геометрија: инсистирати на извођењу прецизне и уредне конструкције једноставних фигура. Бирати једноставније конструктивне задатке у којима се примењују изометријске трансформације. • Линеарне једначине и неједначине: истаћи повезаност између аналитичког и графичког приказа функције. <p>Праћење и вредновање Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усмену проверу знања; • писмену проверу знања; • тестове знања; 4. активност на часу.

ТЕМА	ДОДАТНИ ИСХОДИ		
	По завршетку теме ученик ће бити у стању да:		
ГЕОМЕТРИЈА	<ul style="list-style-type: none"> формулише Талесову теорему и примени је на поделу дужи на n једнаких делова наведе ставове о сличности троуглова 	<ul style="list-style-type: none"> примени ставове о сличности троуглова на одређивање непознатих елемената у једноставнијим задацима наведе својства осне и централне симетрије и примени их на основне конструкције 	<ul style="list-style-type: none"> преслика геометријски објекат транслацијом, ротацијом и осном и централном симетријом примени изометријске трансформације на основне конструкције

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ЛИНЕАРНЕ ЈЕДНАЧИНЕ И НЕЈЕДНАЧИНЕ	<ul style="list-style-type: none"> Проширивање знања о линеарној једначини, неједначини и функцији Оспособљавање за анализу графика функције и његову примену Примена знања о линеарним једначинама, системима и неједначинама на реалне проблеме 	<ul style="list-style-type: none"> дефинише појам линеарне једначине реши линеарну једначину примени линеарну једначину на решавање проблема решава једначине које се свode на линеарне једначине дефинише појам линеарне функције прикаже аналитички, табеларно и графички линеарну функцију реши линеарну неједначину и графички прикаже скуп решења реши систем линеарних једначина са две непознате 	<ul style="list-style-type: none"> Линеарна једначина и њене примене Линеарна функција и њен график Линеарна неједначина Систем линеарних једначина 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Логика, скупови и функције 12 часова; Реални бројеви и изрази 30 часова; Пропорције и процентни рачун 18 часова; Геометрија 24 часа; Линеарне једначине и неједначине 15 часова. <p>За реализацију 4 писмена задатка са исправкама планирано је 12 часова.</p>

Кључни појмови садржаја: математичка логика, скупови, функције, комбинаторика, реални бројеви, пропорција, рационални алгебарски изрази, угао, троугао, четвороугао, сличност, изометрије, линеарне једначине, неједначине и функције.

МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: **108 часова**

Разред: **Други**

ОПШТЕ УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања.

Облици наставе

Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:

- теоријска настава (108 часова).

Место реализације наставе

- Настава се реализује у учионици или кабинету за математику.

Препоруке за реализацију наставе

- образложити циљ предмета, начин и критеријум оцењивања;
- неопходна предзнања поновити уз максимално ангажовање ученика;
- подстицати ученике на размишљање и самостално закључивање;
- примењивати разноврсне облике и методе рада, како би се подстакла активност ученика;
- инсистирати на прецизности, тачности, систематичности и уредности у раду;
- упућивати ученике на претраживање различитих извора и примену савремених технологија..

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
СТЕПЕНОВАЊЕ И КОРЕНОВАЊЕ	Проширивање знања о степеновању и кореновању Уочавање везе између степеновања и кореновања Овладавање поступком рационалисања имениоца Разумевање појмова комплексан број, конјуговано комплексни бројеви и модуо комплексног броја	<ul style="list-style-type: none"> • наведе особине операција степеновања са целим експонентом и примењује их у трансформацијама једноставнијих израза • наведе особине операција кореновања и примењује их у трансформацијама једноставних израза • наведе особине операција степеновања са рационалним изложиоцем и примењује их у трансформацијама једноставнијих израза • рационалише именилац разломка у једноставним случајевима 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам степена. • Операције са степенима • Степен са целим изложиоцем. Функција $y = x^n$ и њен график • Појам корена. • Операције са коренима • Функција $y = \sqrt[n]{x}$ и њен график • Степен са рационалним изложиоцем • Рационалисање имениоца разломка • Појам комплексног броја • Основне рачунске операције са комплексним бројевима 	<ul style="list-style-type: none"> • Степеновање и кореновање: при проширивању скупа из кога је изложилац нагласити да и даље важе основне особине степеновања и кореновања. Посветити потребну пажњу децималном запису броја у стандардном облику. Оспособити ученика да помоћу калкулатора одреди вредност корена и степена датог броја.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
СТЕПЕНОВАЊЕ И КОРЕНОВАЊЕ		<ul style="list-style-type: none"> • де финише појам имагинарна јединица и комплексни број • сабира, одузима, множи и дели два комплексна броја • одреди конјугован број датог комплексног броја 		
ФУНКЦИЈА И ГРАФИК ФУНКЦИЈЕ	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање основних својстава функција • Оспособљавање за представљање података различитим графичким облицима и анализу датих података 	<ul style="list-style-type: none"> • наведе примере функција • одреди знак, интервале монотоности, максимум и минимум на датом графику • прочита и разуме податак са графикона, дијаграма или из табеле, и одреди минимум или максимум и средњу вредност зависне величине; • податке представљене у једном графичком облику представи у другом; 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам функције. • Функције са коначним доменом • Графичко представљање функције • Читање графика функције (одређивање знака, интервала монотоности, максимума, минимума) – без формалне дефиниције тих појмова • Различити графички облици представљања функција са коначним доменом (табела, график, дијаграм, круг) • Одређивање максимума, минимума и средње вредности зависне величине 	Функција и график функције: приликом обраде користити што више конкретних примера из живота и струке.
КВАДРАТНА ЈЕДНАЧИНА, НЕЈЕДНАЧИНА И ФУНКЦИЈА	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање основних знања потребних за решавање квадратних једначина • Оспособљавање за скицирање и анализу графика квадратне функције • Овладавање поступком решавања квадратних једначина и неједначина 	<ul style="list-style-type: none"> • реши непотпуне квадратне једначине у скупу R • примени формулу за решавање квадратне једначине • одреди природу решења квадратне једначине • примени Виетова правила • растави квадратни трином • приказује аналитички, табеларно и графички квадратну функцију • анализира график квадратне функције • примени знање о графику квадратне функције на решавање квадратне неједначине • реши систем линеарне и квадратне једначине 	<ul style="list-style-type: none"> • Непотпуна и потпуна квадратна једначина • Природа решења квадратне једначине • Вијетова правила • Растављање квадратног тринома на линеарне чиниоце • Квадратна функција и њен график • Квадратна неједначина • Систем линеарне и квадратне једначине 	Квадратна једначина, неједначина и функција: показати односе између решења и коефицијената, као и растављање квадратног тринома на чиниоце. Нацртати свих шест облика квадратне функције и детаљно их анализирати. Знак квадратне функције читати са графика и примењивати на решавање неједначина. Истаћи повезаност између аналитичког и графичког приказа квадратне функције

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ЕКСПОНЕНЦИЈАЛНА И ЛОГАРИТАМСКА ЈЕДНАЧИНА, НЕЈЕДНАЧИНА И ФУНКЦИЈА	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање основних особина експоненцијалне и логаритамске функције • У очаване везе између експоненцијалне и логаритамске функције • Разумевање појма логаритма • Примена стечених знања на решавање једноставнијих експоненцијалних и логаритамских једначина 	<ul style="list-style-type: none"> • прикаже аналитички, табеларно и графички експоненцијалну функцију • реши једноставну експоненцијалну једначину • примени знање о графику експоненцијалне функције на решавање једноставне експоненцијалне неједначине • дефинише појам логаритма • прикаже аналитички, табеларно и графички логаритамску функцију • реши једноставну логаритамску једначину • примени знање о графику логаритамске функције на решавање једноставне логаритамске неједначине • примени правила логаритмовања при трансформацији једноставних израза 	<ul style="list-style-type: none"> • Експоненцијална функција и њен график • Експоненцијане једначине и неједначине • Дефиниција логаритма и особине • Логаритамска функција и њен график • Правила логаритмовања и примена • Логаритамске једначине и неједначине 	<ul style="list-style-type: none"> • Експоненцијална и логаритамска једначина, неједначина и функција: важно је истаћи да су експоненцијална и логаритамска функција инверзне. При решавању једначина инсистирати на постављању одговарајућих услова.
ТРИГОНОМЕТРИЈА	<ul style="list-style-type: none"> • Разумевање основних тригонометријских функција и идентичности • Оспособљавање за примену тригонометријских функција у практичним проблемима 	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише основне тригонометријске функције оштрог угла • израчуна основне тригонометријске функције оштрог угла правоуглог троугла када су дате две стране • конструише оштар угао ако је позната једна његова тригонометријска функција • 	<ul style="list-style-type: none"> • Тригонометријске функције у правоуглом троуглу • Основне тригонометријске идентичности • Пројекција вектора на осу. Мерење угла. Радијан 	<ul style="list-style-type: none"> • Тригонометрија: поновити правила заокругљивања бројева на одређени број децимала.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ТРИГОНОМЕТРИЈА	<ul style="list-style-type: none"> Оспособљавање ученика за коришћење тригонометријског круга Оспособљавање ученика за цртање графика произвољне тригонометријске функције Разумевање и примена адicione формула и њихових последица Разумевање и примена синусне и косинусне теореме 	<ul style="list-style-type: none"> примењује основне тригонометријске идентичности на израчунавање вредности тригонометријских функција ако је позната вредност једне тригонометријске функције одреди вредности тригонометријских функција произвољних углова коришћењем тригонометријског круга (нпр. угла $3\pi/4 + 7\pi$) нацрта графике основних тригонометријских функција и наведе њихова својства нацрта графике функција $f(x) = asin(x) + b$ и $f(x) = acos(x) + b$ и наведе њихова својства примени адicione формуле реши једноставну тригонометријску једначину и неједначину примени синусну и косинусну и теорему на решавање троугла 	<ul style="list-style-type: none"> Тригонометријске функције произвољног угла. Тригонометријски круг Формуле свођења Особине тригонометријских функција Графици основних тригонометријских функција Графици функција $f(x) = asin(x) + b$ и $f(x) = acos(x) + b$ Адicione формуле и примене Једначине $sin(x) = m$, $cos(x) = m$, $tg(x) = m$ и $ctg(x) = m$ Једноставне тригонометријске неједначине Синусна и косинусна теорема 	<ul style="list-style-type: none"> Тригонометрија има велику примену па је важно поред општих бирати и практичне примере. Оспособити ученике за употребу калкулатора као помоћног средства при решавању проблема из тригонометрије.
ПОЛИЕДРИ И ОБРТНА ТЕЛА	<ul style="list-style-type: none"> Проширивање знања о полиедрима и обртним телима У очавање односа у простору Разумевање површине и запремине полиедара и обртних тела и примена на конкретне примере 	<ul style="list-style-type: none"> израчуна обим и површину фигура у равни (квадрат, правоугаоник, правилан шестоугао, круг) објасни како настају призма и пирамида примени одговарајуће формуле и израчуна површине и запремине полиедара објасни како настају ваљак, купа, сфера и лопта примени одговарајуће формуле и израчуна површине и запремине обртних тела 	<ul style="list-style-type: none"> Обим и површина фигура (квадрат, правоугаоник, правилан шестоугао, круг) у равни Призма Пирамида Ваљак Купа Лопта 	<p>Тела: користити моделе и симулације на рачунару. Површина полиедара је наставак површине многоугла, па је потребно уз примере обновити градиво. Објаснити појам запремине. Навести Кавалеријев принцип. Обрадити и задатке у којима се примењује сличност и тригонометрија.</p>

Праћење и вредновање

Вредновање остварености исхода вршити кроз:

1. усмену проверу знања;
2. писмену провера знања;
3. тестове знања; 4. активност на часу.

Оквирни број часова по темама

- Степеновање и кореновање **15** часова;
- Функција и график функције **6** часова;
- Квадратна једначина, неједначина и функција: **20** часова;
- Експоненцијална и логаритамска једначина, неједначина и функција: **17** часова;
- Тригонометрија **22** часа;
- Полиедри и обртна тела **16** часова.

За реализацију 4 писмена задатка са исправкама планирано је **12** часова.

Кључни појмови садржаја: степеновање и кореновање, својства функција, квадратна једначина и квадратна функција, експоненцијалне и логаритамске једначине, неједначине и функција, тригонометријске функције, једначине и неједначине, полиедри, обртна тела.

МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: **105 часова**

Разред: **Трећи**

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања.

Облици наставе

Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:
теоријска настава (105 часова).

Место реализације наставе

Настава се реализује у учионици или кабинету за математику.

Препоруке за реализацију наставе

- образложити циљ предмета, начин и критеријум оцењивања;
- неопходна предзнања поновити уз максимално ангажовање ученика;
- подстицати ученике на размишљање и самостално закључивање;
- примењивати разноврсне облике и методе рада, како би се подстакла активност ученика;
- инсистирати на прецизности, тачности, систематичности и уредности у раду;
- упућивати ученике на претраживање различитих извора и примену савремених технологија.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
КОМБИНАТОРИКА	<ul style="list-style-type: none"> • Разликовање врста распоређивања елемената скупа • Разумевање и примена биномног обрасца 	<ul style="list-style-type: none"> • примени правило збира и производа • на пише пермутације (варијације, комбинације) датог скупа од највише четири члана • одреди број пермутација датог скупа • одреди број варијација датог реда неког коначног скупа • одреди број комбинација датог реда неког коначног скупа • примени биноми образац • одреди k-ти биноми коефицијент у развоју бинома на n-ти степен • примени знање из комбинаторике при израчунавању вероватноће догађаја 	<ul style="list-style-type: none"> • Правило производа и правило збира • Пермутације • Варијације • Комбинације • Биноми образац • Класична дефиниција вероватноће 	<ul style="list-style-type: none"> • Комбинаторика: при решавању задатака пребројавања разматрати варијације, пермутације и комбинације комбинаторним проблемима у којима нема понављања. Задатке повезивати са свакодневним животом.
НИЗОВИ	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са појмом низ ио математичком индукцијом • Разумевање појмова аритметички и геометријски низ и примена на конкретне проблеме • Упознавање са појмовима гранична вредност низа и конвергентни низ 	<ul style="list-style-type: none"> • објасни принцип математичке индукције • примени математичку индукцију у једноставним доказима • препозна аритметички низ, објасни шта су n и d и израчуна тражени члан низа • израчуна збир првих n чланова аритметичког низа • објасни шта су n и q и израчуна тражени члан низа • израчуна збир првих n чланова геометријског низа • примени образац за суму првих n чланова низа на конкретним примерима из струке • одреди једноставније граничне вредности низова 	<ul style="list-style-type: none"> • Математичка индукција • Неке важније једнакости • Бројни низови. Особине • Аритметички низ. Збир првих n чланова аритметичког низа • Геометријски низ. Збир првих n чланова геометријског низа • Гранична вредност низа • Особине конвергентних низова 	<ul style="list-style-type: none"> • Низови: збир првих n природних бројева и Бернулијеву неједнакост доказати математичком индукцијом. Обработи појам реалног низа при чему посебну пажњу треба усмерити на аритметички и геометријски низ. Низове задавати формулом, навођењем чланова и рекурентно. Примере низова узимати из разних области математике, (нпр. из геометрије) као и из свакодневног живота (нпр. неки изабрани проблем сложеног интересног рачуна, као увод у следећу наставну тему).

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
АНАЛИТИЧКА ГЕОМЕТРИЈА У РАВНИ	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са координатном методом • Разумевање зависности положаја праве и међусобног положаја две праве од коефицијената k и n • Разумевање зависности положаја кружнице (елипсе) и међусобног положаја праве и кружнице (елипсе) од коефицијената у њиховим једначинама • Упознавање са једначинама хиперболе и параболе 	<ul style="list-style-type: none"> • примени Гаусов алгоритам на решавање система линеарних једначина (3×3) • израчуна растојање између две тачке и координате средишта дужи • израчуна обим и површину троугла ако су дате координате његових темена • разликује општи облик једначине праве од експлицитног облика и преводи из једног облика у други • одреди положај праве у координатном систему у зависности од коефицијената k и n • одреди једначину праве одређену датом тачком и датим коефицијентом правца • одреди једначину праве одређену датим двема тачкама • примени услов нормалности и услов паралелности две праве • одреди угао који заклапају две праве • израчуна растојање тачке од праве • преведе општи облик једначине кружнице у канонски • одреди положај кружнице у Декартовом координатном систему и полупречник кружнице • испита међусобни положај праве и кружнице • 	<ul style="list-style-type: none"> • Системи линеарних једначина. Гаусов алгоритам • Декартов координатни систем у равни. Координате тачке, растојање између две тачке, подела дужи у датој размери • Једначина праве у Декартовом правоуглом координатном систему. Канонски облик • Општи и експлицитни облик једначине праве • Сегментни облик једначине праве • Две праве. Паралелност и нормалност • Угаони коефицијент. Угао између две праве • Разни облици једначине праве • Нормални облик једначине праве и растојање тачке од праве • Једначина кружнице • Узајамни положај праве и кружнице • Узајамни положај две кружнице • Особине елипсе (ексцентрицитет и директрисе) • Хипербола и парабола (као криве другог реда) 	<ul style="list-style-type: none"> • Аналитичка геометрија у равни: истаћи да је аналитичка геометрија на одређени начин спој алгебре и геометрије и повезати примену аналитичког апарата са решавањем одређених задатака из геометрије. Указати на везе између различитих облика једначине праве. Једначину кружнице обрадити у општем и канонском облику.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
АНАЛИТИЧКА ГЕОМЕТРИЈА	<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • одреди тангенту кружнице из задатих услова • одреди међусобни положај две кружнице • дефинише појам елипсе и наведе канонски облик једначине елипсе • препозна остале криве другог реда (хиперболу и параболу) 	<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> •
ФУНКЦИЈЕ	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о особинама функцијама • Разумевање појмова инверзна и сложена функција • Упознавање са појмом гранична вредност функције • Разумевање појма извода функције • Оспособљавање за примену извода на испитивање својстава функције • Примена знања о функцијама на решавање проблема из области економских функција 	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише функцију и врсте функција ($I-I$, HA и бијекција) • користи експлицитни и имплицитни облик функције • објасни монотоност функције, ограниченост, парност, периодичност и нулу функције и уме сваку да одреди (ако је дата функција има) • одреди инверзну функцију дате, једноставне функције • одреди сложено функцију од две задате функције • нацрта и анализира елементарне функције • одреди једноставније граничне вредности функција • одреди асимптоте дате функције • објасни проблем тангенте у датој тачки и проблем брзине • дефинише појам извода • примењује правила диференцирања • одреди извод сложене и извод инверзне функције • примени таблицу елементарних извода • 	<ul style="list-style-type: none"> • Функције. Основне особине реалних функција реалне променљиве • Сложена функција • Инверзна функција • Преглед елементарних функција (линеарна, степена, експоненцијална, логаритамска, тригонометријска) • Гранична вредност функције. Особине • Број e. Важни лимеси • Непрекидност функције • Асимптоте функција. • Проблем тангенте и брзине • Дефиниција извода функције • Правила диференцирања (извод збира, производа и количника функција) • Извод сложене функције • Таблица извода неких елементарних функција • Испитивање екстремних вредности и монотоности функција помоћу извода • Испитивање функција и цртање њихових графика • Примитивна функција и појам интеграла • Економске функције (тражња, понуда, приходи, трошкови) 	<ul style="list-style-type: none"> • Функције: област обухвата општи појам извода као граничне вредности (брзина покретног тела, коефицијент правца тангенте) и практично рачунање уз коришћење формула. Појам прираштаја представити и графички. Потребно је јасно истаћи да је код диференцирања дата функција и треба наћи њен извод, а у случају интеграције дат је извод и треба наћи функцију.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ФУНКЦИЈЕ	.	<ul style="list-style-type: none"> • одреди екстремне вредности применом извода • испита монотоност функције применом извода • испита функцију и нацрта њен график (једноставнији примери) • чита и анализира, односно нацрта дијаграм из подручја рада • примени извод функције и примитивну функцију код економских функција 	.	.

Кључни појмови садржаја: комбинаторика, биномни образац, низ, права, кружница, елипса, својства функција, гранична вредност функције, извод функције.

Праћење и вредновање

Вредновање остварености исхода вршити кроз:

1. усмену проверу знања;
2. писмену провера знања;
3. тестове знања; 4. активност на часу.

Оквирни број часова по темама

- Комбинаторика **12** часова;
- Низови **10** часова;
- Аналитичка геометрија у равни: **26** часова;
- Функције **45** часова.

За реализацију 4 писмена задатка са исправкама планирано је **12** часова.

МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 93

Разред: Четврти

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања.

Облици наставе

Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:

теоријска настава (93 часа).

Место реализације наставе

Настава се реализује у учионици или кабинету за математику.

Препоруке за реализацију теме

- образложити циљ предмета, начин и критеријум оцењивања;
- неопходна предзнања поновити уз максимално ангажовање ученика;
- подстицати ученике на размишљање и самостално закључивање;
- примењивати разноврсне облике и методе рада, како би се подстакла активност ученика;
- инсистирати на прецизности, тачности, систематичности и уредности у раду;
- упућивати ученике на претраживање различитих извора и примену савремених технологија.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ЕЛЕМЕНТИ ПРИВРЕДНЕ МАТЕМАТИКЕ	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање основних знања и примена простог каматног рачуна • Стицање основних знања из сложеног каматног рачуна • Примена сложеног каматног рачуна у рачуну улога Примена сложеног каматног рачуна у рачуну ренте 	<ul style="list-style-type: none"> • примени основну пропорцију простог каматног рачуна за време дато у годинама, месецима, данима • израчуна интерес на основу каматног броја и каматног кључа • израчуна камату на више сума • примени каматни рачун више сто и ниже сто • примени термински рачун, есконтовање меница, рачун штедног улога • израчуна месечну отплату код потрошачких кредита 	<ul style="list-style-type: none"> • Главница, проста камата, каматна стопа и време • Каматни рачун од сто • Каматни број и каматни кључ • Средњи рок и рок салда дуговања • Есконтовање меница • Штедни улог • Потрошачки кредити • Валуте и девизе • Сложена камата • Увећана вредност главнице • Декурзивни каматни чинилац • Време и каматна стопа 	<ul style="list-style-type: none"> • Елементи привредне математике: нагласити разлику између рачуна улога и рачуна ренте. Елементе кредита подробно обрадити кроз израду примера амортизационих планова са малим бројем периода.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>ЕЛЕМЕНТИ ПРИВРЕДНЕ МАТЕМАТИКЕ</p>		<ul style="list-style-type: none"> • примени верижни рачун у проблемима продаје и куповине валута • препозна разлику између простог и сложеног каматног рачуна • објасни појам декурзивног обрачунавања интереса • израчуна увећану вредност главнице • израчуна време и каматну стопу • израчуна почетну вредност главнице • израчуна сложену камату • објасни појам конформне каматне стопе • одреди увећану вредност више периодичних улога при улагању почетком и крајем периода • израчуна број улагања • израчуна каматну стопу • објасни појам садашње (почетне) вредности више периодичних сума које се исплаћују почетком или крајем периода • израчуна збир дисконтованих вредности • одреди вредност исплате крајем и почетком периода • израчуна број исплата • израчуна вредност каматне стопе 	<ul style="list-style-type: none"> • Почетна вредност главнице • Конформна каматна стопа • Улагање почетком периода • Улагање крајем периода • Број улагања • Каматна стопа • Садашња вредност више појединачних сума • Број исплата • Каматна стопа • Комбиновани примери 	<ul style="list-style-type: none"> • Нагласити разлику између кредита са релативном и конформном каматном стопом. Користити рачунаре и софтвер у настави. Наводити разноврсне примере из праксе.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ЗАЈАМ	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање основних знања о елементима зајма • Овладавање поступком амортизације поступком зајма • Стицање основних знања о конверзији зајма 	<ul style="list-style-type: none"> • разликује врсте зајмова • објасни смисао амортизације зајма • објасни појам ануитета, отплате, интереса, отплаћеног дела дуга и остатка дуга • повезује елементе зајма и да их израчуна • израчуна ануитет • израчуна каматну стопу • израчуна број периода отплаћивања • израчуна износ дуга на почетку обрачунског периода • израчуна интерес и отплату за било који период амортизације зајма • сачини амортизациони план • изврши контролу ваљаности амортизационог плана • сачини план амортизације зајма подељеног на обвезнице • објасни појам конверзије зајма • препозна промену услова отплаћивања зајма • одреди нови ануитет након промене времена амортизације или промене каматне стопе 	<ul style="list-style-type: none"> • Зајам и ануитет • Појам амортизације зајма • Отплата • Интерес • Зајам подељен на обвезнице • Каматна стопа • Број периода отплаћивања • Дуг на почетку периода • Однос између ануитета отплате и остатка дуга • Амортизација зајма • Промена времена амортизације • Промена каматне стопе 	<ul style="list-style-type: none"> • Зајам: предлози за израду семинарских радова на теме: – прикупљање понуда кредитирања у различитим банкама и анализа повољности понуда уз употребу софтвера <ul style="list-style-type: none"> • израда амортизационог плана зајма на рачунару за случајеве да су познати различити елементи зајма • израда плана амортизације зајма после конверзије уз промену различитих услова кредитирања.

ТЕМА	ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да :	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ПРИМЕРИ ПРАКТИЧНЕ ПРИМЕНЕ ФИНАНСИЈСКЕ МАТЕМАТИКЕ	<ul style="list-style-type: none"> • Примена елемената привредне и финансијске математике у практичним задацима из области пословне администрације 	<ul style="list-style-type: none"> • обрачуна плате за све раднике у предузећу на основу познатих података • обрачуна порезе и доприносе • припреми потребну пратећу документацију • обрачуна штедне улоге и изради табелу • књижи све уплате и исплате и обрачуна салдо камате • направи комплетан план амортизације зајма • направи план амортизације зајма подељеног на обвезнице 	<ul style="list-style-type: none"> • Обрачун плата • Обрачун пореза и доприноса • Рачун штедног улога • Амортизација зајма 	<p>Примери практичне примене привредне и финансијске математике: користити софтверске пакете у бироу за учење.</p>

Кључни појмови садржаја: камата, меница, улог, кредит, зајам, амортизација.

Праћење и вредновање

Вредновање остварености исхода вршити кроз:

1. усмену проверу знања;
2. писмену провера знања;
3. тестове знања; 4. активност на часу.

Оквирни број часова по темама

- Елементи привредне математике **40** часова;
- Зајам **26** часова;
- Примери практичне примене привредне и финансијске математике **15** часова.

За реализацију 4 писмена задатка са исправкама планирано је **12** часова.

Циљ учења предмета: Стицање знања, вештина и формирање вредносних ставова информатичке писмености неопходних за живот и рад у савременом друштву.

Разред Први

Годишњи фонд часова 74

ОПШТЕ УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

На почетку теме ученике упознати са циљем и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања.

Ставовe предвиђене темом изграђивати и вредновати код ученика током свих облика наставе.

Облици наставе

Модул се реализује кроз следеће облике наставе:

вежбе

Подела одељења на групе

Одељење се дели на 2 групе приликом реализације:

вежби

Место реализације наставе

рачунарски кабинет

Препоруке за реализацију наставе

- Потребно је објаснити градацију „податак–информација–знање” и утврдити значај информатике у прикупљању и чувању података, трансформацији у корисну информацију и интеграцији у знање
- Кодирање карактера и кодне схеме (ASCII, Unicode) могуће је обрадити и уз тему Текст процесор
- За вежбање: превођења количине информација из једне мерне јединице у другу, или превођења из декадног бројевног система у бинарни и обратно, може се користити калкулатор (који се налази у саставу оперативног система)
- за домаћи, ученици могу да, за кућне рачунаре, направе листу компоненти и њихових карактеристика
- ради постизања важног педагошког циља: развоја код ученика навике за самостално коришћење помоћне литературе, у овој наставној области ученици за домаћи задатак могу да, коришћењем рачунарских часописа или интернета, опишу конфигурацију рачунарског система која у том моменту има најбоље перформансе

Праћење и вредновање

Вредновање остварености исхода вршити кроз:

1. Праћење остварености исхода
2. Тестове знања
3. Тестове практичних вештина

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Основе рачунарске технике	Стицање основних знања о математичкотехничким основама информатике, значају и примени рачунара у информационом друштву, структури и принципу рада рачунара, функцији његових компоненти и утицају компоненти на перформансе рачунара	<ul style="list-style-type: none"> • објасни значење појмова податак, информација и информатика • разликује појмове бит и бајт • наведе јединице за мерење количине података • претвара меру количине података из једне мерне јединице у другу • објасни основне карактеристике информационог друштва • наведе опасности и мере заштите здравља од претеране и неправилне употребе рачунара • препозна компоненте из којих се састоји рачунар и објасни њихову функционалност • објасни намену оперативне и спољашње меморије у рачунарском систему • наброји врсте спољашњих меморија и објасни њихове карактеристике • објасни сврху софтвера у рачунарском систему • наброји врсте софтвера • објасни сврху (намену) оперативног система 	<ul style="list-style-type: none"> • Информација и информатика • Кодирање информација коришћењем бинарног бројевног система • Представљање разних типова информација (текстуалне, графичке и звучне) • Кодирање карактера, кодне схеме • Јединице за мерење количине информација • Значај и примена рачунара • Карактеристике информационог друштва • Утицај рачунара на здравље • Структура и принцип рада рачунара • Врсте меморије рачунара • Процесор • Матична плоча • Магистрала • Улазно-излазни уређаји • Утицај компоненти на перформансе рачунара 	<ul style="list-style-type: none"> • Важно је да се на примерима (звук, температуре, слике) ученицима приближи процес дискретизације информација, која је неопходна ради обраде на рачунару • Указати на основне профилактичке мере при коришћењу рачунара • Ученици треба да упознају функционалне могућности компоненти и принцип рада рачунара • рачунара треба приказати занимљивим видео исечцима и другим материјалима са интернета • пожељно је да се ученицима покаже редослед расклапања и склапања рачунара, и омогући да то сами понове • корисно је да се ученицима укаже на једноставне кварове које могу сами препознати и отклонити • уведећи опште појмове, на пример: капацитет меморије, брзина процесора, наставник треба да упозна ученике са вредностима ових параметара на школским рачунарима (користећи „контролну таблу” оперативног система)
Основе рада у рачунарском систему	Стицање знања и вештина неопходних за коришћење могућности оперативних система и система датотека конкретног оперативног система.	<ul style="list-style-type: none"> • наброји оперативне системе који се данас користе на различитим дигиталним уређајима • изврши основна подешавања радног окружења ОС • разликује типове датотека 	<ul style="list-style-type: none"> • Софтвер, појам и улога у РС • Врсте и намена сваке врсте софтвера подешавање радног окружења (палете алатки, пречице, лењир, поглед, зум...) 	<p>Основе рада у рачунарском систему</p> <ul style="list-style-type: none"> • Конкретне примере за вежбање прилагодити образовном профилу • При реализацији овог модула инсистирати на вештинама

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Основе рада у рачунарском систему	<p>Оспособљавање ученика за подешавање параметара оперативног система на нивоу корисничког интерфејса.</p> <ul style="list-style-type: none"> Оспособљавање ученика за спровођење хијерархијске организације, управљање и манипулацију фасциклама и документима. 	<ul style="list-style-type: none"> хијерархијски организује фасцикле и управља фасциклама и документима (копира, премешта и брише документе и фасцикле) врши претрагу садржаја по различитим критеријумима уочава потребу за новим софтвером и инсталира га врши компресију и декомпресију фасцикли и докумената 	<ul style="list-style-type: none"> концепти организације типови датотека претрага садржаја по различитим критеријумима манипулација инсталација . 	<p>Основе рада у рачунарском систему</p> <ul style="list-style-type: none"> При подешавању радног окружења посебну пажњу обратити на регионална подешавања Објаснити ученицима значај хијерархијске организације фасцикли и докуманата Код копирања, премештања, брисања, претраживања датотека и фасцикли користити већу добро организовану фасциклу са више подфасцикли и датотека
Примена ИКТ	<p>СТИЦАЊЕ ЗНАЊА, вештина и навика неопходних за успешно коришћење програма за обраду текста</p> <p>Оспособљавање ученика за израду презентација и њихово презентовање</p> <p>Оспособљавање ученика за рад са програмима за табеларне калкулације</p> <p>Оспособљавање ученика за тумачење и разликовање података и информација кроз табеларно, графичко, текстуално приказивање, проналажење примене, повезивање са претходним знањем из других предмета</p> <p>Оспособљавање ученика да одаберу и примењују одговарајућу технологију у (алате и сервисе) за реализацију конкретног задатка</p>	<ul style="list-style-type: none"> одабере и примењује одговарајућу технологију (алате и сервисе) за реализацију конкретног задатка креира дигиталне продукте, поново их користи, ревидира и проналази нову намену користи технологију за прикупљање, анализу, вредновање и представљање података и информација припреми и изведе аутоматизовану аналитичку обраду података коришћењем табеларних и графичких приказа 	<ul style="list-style-type: none"> Интерфејс текст процесора Једноставнија подешавања интерфејса Правила слепог куцања Операције са документима (креирање, отварање, премештање од једног до другог отвореног документа, чување, затварање) Едитовање текста Премештање садржаја између више отворених докумената Уметање у текст: специјалних симбола, датума и времена, слика, текстуалних ефеката Проналажење и замена задатог текста Уметање и позиционирање нетекстуалних објеката Уметање табеле у текст Логичко структурирање текста (наслови, параграфи, слике, табеле) Форматирање текста (страница, ред, маргине, проред) Форматирање текста Исправљање грешака Нумерација страница . 	<p>Примена ИКТ-а</p> <ul style="list-style-type: none"> инсистирати да се ученици навикавају да поштују правила слепог куцања ученике треба упознати са постојањем два типа текст процесора – оних заснованих на језицима за обележавање текста (нпр. LaTeX, HTML) и WYSIWYG система какав ће се обрађивати у оквиру предмета ученике треба упознати са постојањем текст процесора који омогућавају дељење докумената и заједнички рад на њима преко интернета (рад у облацима) ученике треба упознати са логичком структуром типичних докумената (молби, обавештења, итд.), школских реферата, семинарских и матурских радова .

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Примена ИКТ			<ul style="list-style-type: none"> • Израда стилова • Коришћење готових шаблона и израда сопствених шаблона • Писање математичких формула • Генерисање садржаја и индекса појмова • Штампa докумената • Индивидуални и сараднички рад над документима уз коришћење текст процесора у облацима • • Подешавање радног окружења програма за израду мултимедијалне презентације • Рад са документима • Додавање и манипулација страницама, слајдовима или фрејмовима • Основна правила и смернице за израду презентације (количина текста и објеката, величина и врста слова, дизајн,...) • Форматирање текста • Додавање објеката (слика, звука, филма,...) • Избор позадине или дизајна –тема • Ефекти анимације (врсте, подешавање параметара, анимационе шеме) • Прелаз између слајдова или фрејмова • Интерактивна презентација (хиперлинкови и дугмад) • Штампaње презентације • Подешавање презентације за јавно приказивање • Сараднички рад при изради презентације • Наступ презентера (држање тела, вербална и невербална комуникација, савладавање треме) • Подешавање радног окружења програма за табеларна прорачунавања • Рад са документима • Уношење података (појединачно и аутоматско попуњавање) • Измена типа и садржаја ћелија • Сортирање и филтрирање • Подешавање димензија, премештање, фиксирање и сакривање редова и колона • 	<ul style="list-style-type: none"> • за вежбу од ученика се може тражити да неформатирани текст уреде по угледу на уређену верзију дату у формату, на пример, pdf, или на папиру • , користити текстове прилагођене образовном профилу • ук азати на проблеме који могу да искрсну при покушају да се штампа документ када су инсталирани управљачки програми за више штампача • пожељно је да израду једноставнијих докумената ученици провежбају кроз домаће задатке • Практичну реализацију модула извести у неком од програма за израду презентација (слајд, WEB или презентације у „облацима” • Конкретне примере за вежбање прилагодити образовном профилу кроз корелацију са стручним предметима • При реализацији овог модула инсистирати на правопису и употреби одговарајућег језика тастатуре • Извођење наставе започети објашњењима наставника, а затим усмерити ученике да самостално раде • Резултат рада треба да буде једна комплетна презентација (са текстом, сликама, филмом, линковима) везана за образовни профил • Подстицати креативност код ученика Ученицима треба дати критеријум оцењивања презентација – које ће самостално радити – заснован на бодовању свих битних елемената презентације • Инсистирати на важности квалитетног презентовања • Последња два часа резервисати за презентацију ученичких радова и дискусију о њима • Конкретне примере за вежбање прилагодити образовном профилу кроз корелацију са стручним предметима •

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
			<ul style="list-style-type: none"> • Додавање и манипулација радним листовима • Уношење формула са основним аритметичким операцијама • Референце ћелија • Функције за сабирање, средњу вредност, најмању, највећу, пребројавање, заокруживање • Логичке функције • Копирање формула • Форматирање ћелија • Типови графикона, приказивање података из табеле • Подешавање изгледа странице документа за штампање (оријентација папира, величина, маргине, прелом стране, уређивање заглавља и подножја, аутоматска нумерација страна) • Преглед пре штампе, аутоматско штампање заглавља колона, штампање опсега ћелија, целог радног листа, целог документа, графикона, одређивање броја копија 	<ul style="list-style-type: none"> • При реализацији овог модула инсистирати на правопису и употреби одговарајућег језика тастатуре • Избор функција прилагодити нивоу знања ученика и потребама образовног профила • Извођење наставе започети објашњењима наставника, а затим усмерити ученике да самостално раде • При вршењу калкулација сам процес приказати кроз алгоритамске шеме (улаз–процес–излаз, код линијских проблема, а код коришћења условних наредби приказати и разгранату структуру)

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Рачунарске мреже, интернет и електронска комуникација	Оспособљавање ученика за коришћење Интернетсервиса, коришћење ресурса локалне мреже и упознавање са принципом функционисања глобалних мрежа	<ul style="list-style-type: none"> • приступа садржајима на интернету, претражује интернет и преузима жељене садржаје • користи електронску пошту • користи интернет мапе, виртуелни телефон и сличне веб-сервисе • објасни појмове електронска трговина и електронско банкарство • објасни како функционише учење на даљину • уочи важност поштовања правних и етичких норми при коришћењу интернета • објасни предности умрежавања 	<ul style="list-style-type: none"> • Сервиси интернета: World Wide Web, FTP, електронска пошта, веб-форуми • Веб-читачи и претраживачи • Интернет мапе • Виртуелни телефон • Социјални програми (мреже) и њихово коришћење • Електронска трговина, електронско банкарство, учење на даљину • Прав о и етика на интернету • Локалне мреже • Повезивање чворова мреже • Рачунари–сервери и рачунари–клијенти 	<p>Интернет и електронска комуникација</p> <ul style="list-style-type: none"> • вежбе крстарења (енгл. surf) и претраживања требало би да су у функцији овог, али и других предмета, како би се код ученика развијала навика коришћења интернета за прикупљање информација за потребе наставе • преузимање датотека са веба вежбати на датотекама разних типова (текст, слика, клип) • ученицима треба објаснити како раде претраживачки системи и о чему треба водити рачуна да би се остварила ефикаснија претрага

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Рачунарске мреже, интернет и електронска комуникација	Оспособљавање ученика за коришћење Интернетсервиса, коришћење ресурса локалне мреже и упознавање са принципом функционисања глобалних мрежа	<ul style="list-style-type: none"> • наведе могуће структуре локалне мреже и уређаје који се користе за умрежавање • користи ресурсе локалне мреже • објасни у чему је разлика између рачунара–сервера и рачунара–клијената • објасни чему служи рутер и шта је рутирање • објасни који посао обављају интернет-провајдери 	<ul style="list-style-type: none"> • Интернет-провајдери и њихове мреже • Технологије приступа интернету • Глобална мрежа (интернет) • IP шема адресирања • Рутер и рутирање • Систем доменских имена DNS • Формирање локалне мреже • Дељење ресурса локалне мреже • Навигација кроз локалну мрежу • Повезивање локалне мреже са глобалном мрежом (интернетом) 	<ul style="list-style-type: none"> • израда презентације се може илустровати на примеру неке од обрађених тема ради утврђивања и систематизовања изабране теме • одељење се може поделити на групе које ће креирати презентације свих наставних тема које су обрађене • ученике упутити да коришћењем интернета дођу до садржаја битних за израду презентације на задату тему • ученицима треба дати критеријум оцењивања презентација – које ће самостално радити – заснован на бодовању свих битних елемената презентације

Кључни појмови садржаја: податак, информација, хардвер, софтвер, рачунарска систем, документ, датотека, фолдер, рачунарска мрежа, интернет.

Оквирни број часова по темама

Основе рачунарске технике **8 часова**

Основе рада у рачунарском систему **8 часова**

Примена ИКТ-а **40 часова**

Рачунарске мреже, интернет и електронска комуникација **18 часова**

ИСТОРИЈА

Назив предмета: ИСТОРИЈА

Годишњи фонд часова: 74

Разред: Први

Циљеви предмета:

1. Стицање хуманистичког образовања и развијање историјске свести;
2. Разумевање историјског простора и времена, историјских догађаја, појава и процеса и улоге истакнутих личности;
3. Развијање индивидуалног и националног идентитета;
4. Стицање и проширивање знања, развијање вештина и формирање ставова неопходних за разумевање савременог света (у националном, регионалном, европском и глобалном оквиру);
5. Унапређивање функционалних вештина и компетенција неопходних за живот у савременом друштву (истраживачких вештина, критичког и креативног мишљења, способности изражавања и образлагања сопствених ставова, разумевања мултикултуралности, развијање толеранције и културе аргументованог дијалога);
6. Оспособљавање за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија;
7. Развијање свести о потреби сталног усавршавања и свести о важности неговања културно-историјске баштине.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Увод	<ul style="list-style-type: none"> • Унапређивање знања о основним методама рада историјске науке. • Унапређивање знања о основним елементима хронологије и њене употребе у историјском контексту. • Познавање периодизације историје. • Познавање обележја праисторије и њених најважнијих локалитета у Европи и Србији. 	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам историје; • разликује историју као науку и као наставни предмет; • именује и разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); • лоцира одређени хронолошки податак у одговарајући миленијум, век и деценију; • препозна различите начине рачунања времена у прошлости и садашњости; • наведе основне историјске периоде у развоју човечанства и одреди граничне датуме који их деле; • дефинише појам историјских извора и познаје њихову основну поделу; • објасни значај историјских извора у изучавању и разумевању прошлости; • разликује историјске изворе од историјске литературе; • именује институције и установе које изучавају и чувају историјске изворе и литературу (архив, музеј, библиотека); • опише начин живота у праисторији; • идентификује главне проналаске и њихове последице на начин живота људи у праисторији; • 	<ul style="list-style-type: none"> • Историја као наука и као наставни предмет. • Помоћне историјске науке. • Хронологија и историјски извори. • Главне одлике праисторије и њени остаци у Европи и Србији. 	<p>На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања</p> <p>Облици наставе: Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • теоријска настава <p>Место реализације наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Теоријска настава се реализује у учионици или одговарајућем кабинету. <p>Праћење и вредновање Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> • праћење остварености исхода; • тестове знања. <p>Оквирни број часова по темама:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Увод – 5 часова; • Цивилизације старог века – 12 часова; • Европа и Средоземље у средњем веку – 14 часова; • Срби и њихово окружење у средњем веку – 18 часова; • Европа и свет од краја XV до краја XVIII века – 13 часова; • Српски народ под страном влашћу од краја XV до краја XVIII века – 12 часова. <p>Препоруке за реализацију наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • структура програма конципирана је с циљем да помогне наставнику у планирању непосредног рада са ученицима, олакшавајући му одређивање обима и дубине обраде појединих наставних садржаја, •

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Увод	Познавање обележја праисторије и њених најважнијих локалитета у Европи и Србији.	наведе и лоцира најважније праисторијске локалитете у Европи и Србији (Ласко, Алтамира, Винча, Лепенски Вир...).		<ul style="list-style-type: none"> • за сваку тематску целину дати су циљеви, исходи и садржаји, а исходи треба да послуже да наставни процес буде тако обликован да се наведени циљеви остваре, • садржаје треба прилагођавати ученицима, како би најлакше и најбрже достигли наведене исходе, наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему, уважавајући циљеве предмета,
Цивилизације старог века	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са глобалним прегледом цивилизација старог века. • Разумевање основних одлика цивилизација старог века. • Унапређивање знања о друштвеним структурама и државним институцијама у цивилизацијама старог века. • Разумевање одлика религија и верских схватања у старом веку. • Проширивање знања о култури цивилизација старог века и њеним главним тековинама. • Уочавање основних одлика привреде и свакодневног живота у цивилизацијама старог века. 	<ul style="list-style-type: none"> • утврди основне претпоставке за настанак цивилизација старог века; • именује најважније цивилизације епохе старог века; • наведе и лоцира најважније цивилизације из најранијег периода историје човечанства (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија, Крит, Индија, Кина); • о дреди основне одлике и најважније тековине цивилизација Далеког истока (Индија, Кина); • опише друштвене структуре у најважнијим државама старог века; • објасни државно уређење цивилизација Старог истока, античке Грчке и Рима; • наведе религијске системе и њихове главне одлике у најважнијим државама старог века; • наведе врсте писама цивилизација старог века и препозна њихове особености; 	<ul style="list-style-type: none"> • Глобални преглед цивилизација старог века. • Политичко-историјски оквир, државни и друштвени поредак (Стари исток – најзначајније државе Месопотамије, Египат, Персија; античка Грчка – критско-микенски период, Дорска сеоба, Хомерско доба, колонизација, настанак полиса, државни и друштвени поредак Спарте и Атине, грчко-персијски ратови и атинска хегемонија, Пелопонески рат и његове последице; хеленизам – успон Македоније, царство Александра Великог и хеленистичке монархије; антички Рим – оснивање Рима и доба краљева, државни и друштвени поредак у републици, освајање Италије и Средоземља, грађански ратови и криза републике, главне одлике принципата и домината, Велика сеоба народа и њен утицај на пропаст Римског царства, настанак варварских држава). 	<ul style="list-style-type: none"> • програм се може допунити садржајима из прошлости завичаја, чиме се код ученика постиже јаснија представа о историјској и културној баштини у њиховом крају (археолошка налазишта, музејске збирке), • у школама на наставном језику неке од националних мањина могу се обрадити и проширени наставни садржаји из прошлости тог народа, • в ажно је искористити велике могућности које историја као наративни предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања, • наставни садржаји треба да буду представљени као „прича” богата информацијама и детаљима, не зато да би оптеретили памћење ученика, већ да би им историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно, живо и динамично,

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Цивилизације старог века</p>	<p>У очаване утицаја историјског наслеђа цивилизација старог века на савремени свет.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • идентификује основне одлике привреда најзначајнијих држава старог века; • опише начин живота припадника различитих друштвених слојева у државама старог века; • именује најзначајнија привредна, научна и културна достигнућа цивилизација старог века; • наведе главне тековине цивилизација старог века у савременом добу и препозна њихов значај; <p>уочи, наведе и упореди сличности и разлике између појава и процеса из историје старог века са појавама и процесима у савременом друштву.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Религија и култура (основне одлике религије Старог истока, античке Грчке, епохе хеленизма и античког Рима, хришћанство; писменост, књижевност, уметност, наука). • Привреда и свакодневни живот (основне одлике привреда Старог истока, античке Грчке, епохе хеленизма и античког Рима; појава новца; свакодневни живот – обичаји, занимања, култура исхране и становања). <p>Историјско наслеђе – повезивање прошлости и садашњости (тековине цивилизација старог века – архитектура, календар, иригациони систем, наука, медицина, саобраћајна средства, закони, римско право, филозофија, позориште, демократија, беседништво, олимпијске игре, спортови, терме, водовод, канализација, путеви, римски бројеви, арена...; јудаизам, хришћанство, римско наслеђе на територији Србије).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • посебно место у настави <i>историје</i> имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње користећи различите изворе информација, • добро осмишљена питања наставника имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја, • у зависности од циља који наставник жели да оствари, питања могу имати различите функције, као што су: фокусирање пажње на неки садржај или аспект, подстицање поређења, трагање за појашњењем, • настава би требало да помогне ученицима у стварању што јасније представе не само о томе шта се десило, већ и зашто се то десило и какве су последице из тога проистекле, • у настави треба што више користити различите облике организоване активности ученика (индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, радионице или домаћи задатак), • да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму”, у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Цивилизације старог века</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе, • к оришћење историјских карата изузетно је важно јер омогућавају ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме се неки од догађаја одвијао, помажући им да кроз време прате промене на одређеном простору, • треба искористити и утицај наставе историје на развијање језичке и говорне културе (беседништва), јер историјски садржаји богате и оплемењују језички фонд ученика, • у раду са ученицима неопходно је имати у виду интегративну функцију историје, која у образовном систему, где су знања подељена по наставним предметима, помаже ученицима да постигну целовито схватање о повезаности и условљености географских, економских и културних услова живота човека кроз простор и време,
<p>Европа и Средоземље у средњем веку</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разумевање основних одлика епохе средњег века. • Унапређивање знања о друштвеним структурама и државним институцијама у средњем веку. • Разумевање одлика религије и верских схватања у средњем веку. 	<ul style="list-style-type: none"> • истакне одлике периода средњег века и уочи основне разлике у односу на античку епоху; • лоцира одређени историјски догађај или појаву на временској ленти средњег века; • објасни формирање феудалне друштвене структуре и вазалне односе; • 	<ul style="list-style-type: none"> • Основне одлике средњег века (хронолошки и просторни оквири, светске цивилизације у периоду средњег века). • Политичко-историјски оквир, државни и друштвени поредак (Франачка држава, значај Карла Великог; Византијско царство – грчко и римско наслеђе, Константин Велики, оснивање Цариграда, Јустинијан I и покушаји обнове Римског царства, 	<ul style="list-style-type: none"> • пожељно је избегавати фрагментарно и изоловано учење историјских чињеница јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и вештина, • у настави треба, кад год је то могуће, примењивати дидактички концепт мултиперспективности, • одређене теме, по могућности, треба реализовати са одговарајућим садржајима из сродних предмета.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Европа и Средоземље у средњем веку	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о средњовековној култури и њеним главним тековинама. • Уочавање основних одлика привреде и свакодневног живота у средњем веку. • Уочавање утицаја историјског наслеђа средњег века на савремени свет. 	<ul style="list-style-type: none"> • опише, на примеру Византије, Франачке, Француске, Енглеске и Немачке, друштвену структуру и државно уређење у средњем веку; • наведе и образложи организациону структуру православне и католичке цркве; • сагледа значај Великог раскола и његове последице; • опише настанак и ширење ислама; • уочи узроке и последице крсташких ратова; • уочи значај религије у средњем веку и њен утицај на културно стваралаштво; • наведе и опише највећа културна и техничка достигнућа у средњем веку; • идентификује основне одлике привреде у средњем веку; • истакне одлике свакодневног живота друштвених слојева у средњем веку; • наведе главне тековине епохе средњег века у савременом добу; • препозна значај тековина епохе средњег века за савремени свет. 	<ul style="list-style-type: none"> • успон царства и утицај на суседне народе – Бугаре, Србе, Русе; исламски свет у средњем веку – Мухамед и појава ислама, арапска освајања, особеност државног и друштвеног уређења; настанак феудалног друштва – формирање феудалне друштвене структуре, вазални односи, развој и структура феудалних држава – примери Француске, Енглеске и Немачке; Велика повеља слобода; крсташки ратови – најзначајнији походи и најпознатији учесници; развој средњовековних градова). • Религија и култура (хришћанска црква – црквена организација, монаштво, манастири као средишта средњовековне културе и писмености, процеси покрштавања, Велики раскол и његове последице; појава јеретичких учења, културне области, школе и универзитети, проналасци, опште одлике уметности и књижевности, арапско-исламска култура и њен утицај на културу народа Европе). • Привреда и свакодневни живот (основне одлике привреде у средњем веку; развој банкарства; свакодневни живот – владар, двор и дворски живот, живот на селу и у граду, положај жене у средњем веку, обичаји, занимања, култура исхране и становања). • Историјско наслеђе – повезивање прошлости и садашњости (тековине средњег века – легенде и митови, хералдика, институције). 	<ul style="list-style-type: none"> • пожељно је избегавати фрагментарно и изоловано учење историјских чињеница јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и вештина, • у настави треба, кад год је то могуће, примењивати дидактички концепт мултиперспективности, • одређене теме, по могућности, треба реализовати са одговарајућим садржајима из сродних предмета.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Срби и њихово окружење у средњем веку</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о историји српских држава у средњем веку. • Унапређивање знања о друштвеним структурама и државним институцијама у српским земљама у средњем веку. • С тицање знања о личностима које су обележиле средњи век у националној историји. • Разумевање одлика религије и верских схватања код Срба у средњем веку. • Унапређивање знања о културном наслеђу Срба у средњем веку. • Уочавање основних одлика привреде и свакодневног живота у српским земљама у средњем веку. Развијање свести о значају средњовековне државности за настанак модерне српске државе. 	<ul style="list-style-type: none"> • лоцира одређени догађај или појаву из српске средњовековне историје на временској ленти; • опише друштвену структуру и државно уређење српских земаља у средњем веку; • наведе одлике српске државности у средњем веку; • уочи и објасни на историјској карти промене граница српских држава у средњем веку; • уочи значај религије код Срба у средњем веку и њен утицај на културно стваралаштво; • именује најважније личности које су заслужне за развој српске културе у средњем веку; • наведе и опише највећа културна достигнућа код Срба у средњем веку; • идентификује основне одлике привреде у српским земљама у средњем веку; • истакне одлике свакодневног живота друштвених слојева у српским земљама у средњем веку; • наведе главне тековине српске средњовековне културе и уочи њихову присутност у савременом добу; препозна значај средњовековне државности за настанак модерне српске државе. 	<ul style="list-style-type: none"> • Политичко-историјски оквир, државни и друштвени поредак (узроци и правци сеобе Словена, Јужни Словени према староседеоцима и суседима на Балканском полуострву, насељавање Бугара и Мађара и настанак њихових држава; Срби од VII до XII века – досељавање Срба и Хрвата, српске земље, Србија између Византије и Бугарске, успон Дукље; Србија у XII и почетком XIII века – Рашка између Византије и Угарске, Стефан Немања, Стефан Првovenчани, аутокефалност српске цркве – свети Сава; успон српске државе у XIII и почетком XIV века и Византија Палеолога – Урош I, Милутин, Стефан Дечански и битка код Велбужда; освајања Стефана Душана, успостављање патријаршије и проглашење царства, уређење државе, друштвени слојеви и односи, слабљење царства у време цара Уроша; постанак и развој средњовековне босанске државе; Турци Османлије и њихова освајања на Балкану, битка на Марици; Моравска Србија и њена улога у борби против Османлија – кнез Лазар, бој на Косову; држава српских деспота и околне земље – Стефан Лазаревић и Ђурађ Бранковић, пад Цариграда и пропаст Византије, пад Смедерева, сеобе Срба у Угарску, слабљење и пад Босне, Зета за време Балшића и Црнојевића). 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Срби и њихово окружење у средњем веку			<ul style="list-style-type: none"> • Религија и култура (покрштавање Срба и других Јужних Словена, мисија Ћирила и Методија и њихових ученика, језик и писмо, Мирослављево јеванђеље, књижевност – свети Сава, Теодосије, монахиња Јефимија; најзначајније задужбине, хералдика, правни споменици – Светосавски номоканон, Душанов законик, Рударски закон деспота Стефана Лазаревића). • Привреда и свакодневни живот (основне одлике привреде у српским земљама у средњем веку, развој рударства, значај Дубровника у привредном животу српских земаља; свакодневни живот – владар, двор и дворски живот, живот на селу и граду, обичаји, занимања, култура исхране и становања). • Историјско наслеђе – повезивање прошлости и садашњости (тековине средњег века: ћирилица, институције српске цркве, светосавље, уметничка баштина, косовска легенда – утицај историјских и легендарних ликова Вука Бранковића, Милоша Обилића и Марка Краљевића на формирање националне свести и идентитета). 	
Европа и свет од краја XV до краја XVIII века	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање знања о историји најзначајнијих европских држава од краја XV до краја XVIII века. 	<ul style="list-style-type: none"> • идентификује основне одлике периода од краја XV до краја XVIII века у историји Европе; • сагледа значај и последице великих географских открића; 	<ul style="list-style-type: none"> • Политичко-историјски оквир, државни и друштвени поредак (велика географска открића – путовања Бартоломеа Дијаза, Васка да Гаме, Кристифора Колумба и Фернанда Магелана, унапређивање бродоградње, 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Европа и свет од краја XV до краја XVIII века</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Унапређивање знања о друштвеним структурама и државним институцијама у Европи од краја XV до краја XVIII века. • Разумевање значаја појаве протестантизма. • Проширивање знања о културним достигнућима у периоду од краја XV до краја XVIII века. • Уочавање основних одлика привреде и свакодневног живота у периоду од краја XV до краја XVIII века. • Уочавање утицаја историјског наслеђа периода од краја XV до краја XVIII века на савремени свет. 	<ul style="list-style-type: none"> • опише, на примеру Француске, Енглеске, Пруске, Аустрије, Русије и Шпаније, друштвену структуру и државно уређење у апсолутистичким монархијама; • с агледа значај реформације и именује најзначајнија протестанска учења; • именује најважније ствараоце епохе хуманизма и ренесансе и наведе њихова дела; • наведе најзначајнија културна и техничка достигнућа у периоду од краја XV до краја XVIII века; • идентификује основне одлике привреде у периоду од краја XV до краја XVIII века; • истакне одлике свакодневног живота друштвених слојева у периоду од краја XV до краја XVIII века; • наведе главне тековине периода од краја XV до краја XVIII века и препозна њихов значај у савременом добу. 	<p>усавршавање компаса, астролаба, дурбина и часовника; улога и значај великих европских градова – Фиренце, Венеције, Ђенове, Париза, Лондона, Антверпена, Амстердама; почеци грађанске класе, сталешко друштво, апсолутистичке монархије – примери Француске, Енглеске, Пруске, Аустрије, Русије, Шпаније).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Религија и култура (хуманизам и ренесанса: књижевност, уметност и политичка мисао – Данте Алигијери, Франческо Петрарка, Ђовани Бокачо, Еразмо Ротердамски, Николо Макијавели, Микеланђело Буонароти, Леонардо да Винчи, Рафаело Санти, Тицијан Вечели, Албрехт Дирер...; реформација и противреформација, улога Мартина Лутера, протестантизам, католичка реакција – улога језуита; верски сукоби и ратови, инквизиција). • Привреда и свакодневни живот (основне одлике привреде у периоду од краја XV до краја XVIII века; мануфактура као нови начин производње, револуција цена; преношење економских центара са Средоземља на атлантску обалу; велике банкарске породице и њихов утицај – примери Медичија, Фугера...; оснивање берзи; свакодневни живот – 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Европа и свет од краја XV до краја XVIII века	•	•	<ul style="list-style-type: none"> • владар, двор и дворски живот, живот на селу и граду, положај жене, обичаји, занимања, култура исхране и становања). • Историјско наслеђе – повезивање прошлости и садашњости (тековине периода од краја XV до краја XVIII века – научна и техничка открића и културно-уметничко наслеђе). 	
Српски народ под страном влашћу од краја XV до краја XVIII века	<ul style="list-style-type: none"> • Унапређивање знања о положају српског народа под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу од краја XV до краја XVIII века. • Стицање знања о личностима које су обележиле период од краја XV до краја XVIII века у националној историји. • Уочавање улоге српске цркве у очувању националног идентитета. • Унапређивање знања о културном стваралаштву Срба од краја XV до краја XVIII века. • Уочавање основних одлика привреде и свакодневног живота у српским земљама од краја XV до краја XVIII века. 	<ul style="list-style-type: none"> • идентификује основне одлике периода од краја XV до краја XVIII века у националној историји; • опише друштвену структуру и државно уређење Османског царства и положај српског народа у њему; • лоцира на ист оријској карти најважније правце и области сеоба српског народа; • уочи последице сеоба српског народа; • објасни положај Срба у Хабзбуршкој монархији; • уочи последице процеса исламизације, покатоличавања и унијаћења Срба; • изведе закључак о улози српске цркве у очувању националног идентитета; • наведе најзначајнија културна достигнућа српског народа у периоду од краја XV до краја XVIII века; • идентификује основне одлике привреде у српским земљама од краја XV до краја XVIII века; 	<ul style="list-style-type: none"> • Политичко-историјски оквир, државни и друштвени поредак (османска освајања, држава и друштво – Сулејман Величанствени и врхунац османске моћи, друштво – муслимани и хришћани, тимарски систем; положај Срба у Османском царству – раја и власи; Срби у ратовима Аустрије и Млетачке републике против Османског царства – Дуги, Кандијски, Велики бечки, ратови 1716–1718. и 1737–1739. године, Кочина крајина; хајдуци и ускоци, сеобе Срба – Лика, Кордун, Хрватска, Славонија, Далмација, Банат, Бачка, Срем; Срби под хабзбуршком и млетачком влашћу – статус и привилегије, Војна крајина, настанак грађанства код Срба). • Р елигија и култура (исламизација, Пећка – српска патријаршија: верска, културна, национална и политичка установа; покатоличавање и унијаћење, Карловачка митрополија, школске реформе Марије Терезије и Јосифа II, 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Српски народ под страном влашћу од краја XV до краја XVIII века	•	• истакне одлике свакодневног живота друштвених слојева у српским земљама у периоду од краја XV до краја XVIII века.	• настанак елита – трговци, официри, свештеници, чиновници, учитељи, правници; Доситеј Обрадовић, Карловачка гимназија). • Привреда и свакодневни живот (основне одлике привреде у српским земљама у периоду од краја XV до краја XVIII века, значај Дубровачке републике у привредном животу; свакодневни живот – живот на селу и граду, обичаји, занимања, култура исхране и становања)	

Кључни појмови садржаја: историјски извори, хронологија, друштво, држава, феудализам, монархија, градска комуна, Црква, религија, хуманизам и ренесанса, географска открића, научна открића и технички проналасци, сеобе.

Назив предмета: **ИСТОРИЈА**

Годишњи фонд часова: 72

Разред: Други

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Европа и свет од краја XVIII века до Првог светског рата	• Стицање знања о историји најзначајнијих држава у периоду од краја XVIII века до Првог светског рата. • Унапређивање знања о друштвеним структурама, политичким системима и идеологијама у периоду од краја XVIII века до Првог светског рата.	• идентификује основне одлике историјског периода од краја XVIII века до Првог светског рата; • сагледа значај и последике привредног напретка и Индустријске револуције на развој друштва; • опише, на примеру Француске, Велике Британије, Хабзбуршке монархије, Немачке, Русије и САД,	• Политичко-историјски оквир (Индустријска револуција; социјална, верска и национална обележја политичких револуција – примери низемске, енглеске и америчке револуције; појмови уставности и поделе власти; Француска револуција – укидање феудализма, Декларација о правима човека и грађанина; Наполеоново доба, Бечки конгрес, револуције 1848/49. године – јачање идеја национализма, либерализма, демократије, радикализма, социјализма;	На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања. Облици наставе: Предмет се реализује кроз следеће облике наставе: • теоријска настава. Место реализације наставе: • Теоријска настава се реализује у учионици или одговарајућем кабинету.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Европа и свет од краја XVIII века до Првог светског рата</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о научно-техничком напретку и културним достигнућима у периоду од краја XVIII века до Првог светског рата. • Уочавање основних одлика привреде и свакодневног живота у периоду од краја XVIII века до Првог светског рата. • Разумевање и вредновање утицаја историјског наслеђа периода од краја XVIII века до Првог светског рата на савремени свет. 	<ul style="list-style-type: none"> • друштвену структуру и државно уређење у периоду од краја XVIII века до Првог светског рата; • сагледа значај и последице појаве политичких идеја национализма, либерализма, радикализма и социјализма; • наведе најважнија научно-техничка достигнућа у периоду од краја XVIII века до Првог светског рата и образложи њихов значај; • истакне одлике свакодневног живота у периоду од краја XVIII века до Првог светског рата у различитим друштвеним слојевима; • из двоји најзначајније правце у књижевности и ликовним уметностима у периоду од краја XVIII века до Првог светског рата и именује истакнуте ствараоце; • наведе главне тековине периода од краја XVIII века до Првог светског рата и препозна њихов значај у савременом добу. 	<p>уједињење Италије и Немачке; Грађански рат у САД; међународни односи у другој половини XIX и почетком XX века – настанак Тројног савеза и Антанте, борба за колоније, успон САД и Јапана, подела Кине, међународне политичке кризе, Источно питање и балкански народи – опадање Османског царства, продор Хабзбуршке монархије на Балкан; утицај великих сила – Русије, Велике Британије, Француске, Немачке, Италије; уобличавање националних држава на Балкану – Грчка, Румунија, Бугарска, Албанија).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Привреда, култура и свакодневни живот (напредак привреде; последице Индустрijske револуције – јачање грађанске и појава радничке класе; оснивање националних банака; Друга индустријска револуција – употреба електричне енергије и мотора са унутрашњим сагоревањем; култура, наука, образовање, најзначајнији правци у књижевности и ликовним уметностима; свакодневни живот – живот на селу и граду, положај жене, обичаји, занимања, култура исхране и становања). • Историјско наслеђе – повезивање прошлости и садашњости; тековине периода – научна и техничка открића (телефон, телеграф, фотографија, филм, нове врсте оружја и саобраћајних средстава...) и културноуметничко наслеђе. 	<p>Праћење и вредновање Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> • праћење остварености исхода; • тестове знања. <p>Препоруке за реализацију наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • структура програма конципирана је с циљем да помогне наставнику у планирању непосредног рада са ученицима, олакшавајући му одређивање обима и дубине обраде појединих наставних садржаја, • за сваку тематску целину дати су циљеви, исходи и садржаји, а исходи треба да послуже да наставни процес буде тако обликован да се наведени циљеви остваре, • садржаје треба прилагођавати ученицима, како би најлакше и најбрже достигли наведене исходе, • наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему, уважавајући циљеве предмета, • програм се може допунити садржајима из прошлости завичаја, чиме се код ученика постиже јаснија представа о историјској и културној баштини у њиховом крају (археолошка налазишта, музејске збирке),

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Србија, Црна Гора и Срби у Хабзбуршком и Османском царству од краја XVIII века до Првог светског рата</p>	<ul style="list-style-type: none"> • У напређивање знања о српској националној историји у периоду од краја XVIII века до Првог светског рата. • Проширивање знања о настанку модерне српске државе и најважнијим одликама српске државности. • Уочавање улоге знаменитих личности у развоју српске државности. • Разумевање најзначајнијих идеја модерног доба и њиховог утицаја у процесу стварања српске државе. • Уочавање основних одлика културе, привреде и свакодневног живота код Срба током XIX и почетком XX века. • . 	<ul style="list-style-type: none"> • идентификује основне одлике периода од краја XVIII века до Првог светског рата у историји српског народа; • објасни узроке и последице Српске револуције, ослободилачких ратова 1876 – 1878. и Балканских ратова; • уочи утицај европских збивања и идејних покрета на развој српске националне и државне идеје током XIX и почетком XX века; • уочи и објасни на историјској карти промене граница српске државе током XIX и почетком XX века; • лоцира места најважнијих битака које су вођене током Српске револуције, ослободилачких ратова 1876–1878. и Балканских ратова; • опише улогу истакнутих личности у Српској револуцији, у развоју државних институција и формирању модерног политичког система; • изведе закључак о значају уставности за развој модерног политичког система; • сагледа значај и последице привредног напретка на развој српског друштва; • наведе и опише највећа културна достигнућа код Срба током XIX и почетком XX века; • именује најважније личности које су заслужне за развој српске културе током XIX и почетком XX века; 	<p>Политичко-историјски оквир (Српска револуција 1804–1835 – националноослободилачка и социјална обележја, организација устаничке државе, вожд Карађорђе Петровић и кнез Милош Обреновић, борба за аутономију, Сретењски устав, укидање феудализма; Турски устав, Уставобранитељски режим 1842–1858 – развој државних установа; друга владавина Милоша и Михаила Обреновића; владавина Милана и Александра Обреновића – Устав из 1869. године, ослободилачки ратови 1876–1878, територијално проширење и независност, оснивање политичких странака, проглашење краљевине, српско-бугарски рат, устав из 1888. и 1901, Мајски преврат; владавина краља Петра I Карађорђевића – Устав из 1903, напредак парламентаризма; спољнополитичко окружење; Црна Гора – територија и становништво, унутрашња и спољна политика владика Петра I и Петра II и кнежева Данила и Николе Петровића; Срби под хабзбуршком влашћу – Јужна Угарска, Хрватска и Славонија, Далмација и Бока Которска; Срби у Револуцији 1848/1849. године, национални покрет, последице Аустро-угарске нагодбе и Хрватскоугарске нагодбе, политички живот; Босна и Херцеговина под османском и аустроугарском влашћу – Метохија, Рашка област и Македонија;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • у школама на наставном језику неке од националних мањина могу се обрадити и проширени наставни садржаји из прошлости тог народа, • важно је искористити велике могућности које историја као наративни предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања,

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Србија, Црна Гора и Срби у Хабзбуршком и Османском царству од краја XVIII века до Првог светског рата</p>	<ul style="list-style-type: none"> Разумевање утицаја историјског наслеђа периода од краја XVIII века до Првог светског рата на савремено српско друштво 	<ul style="list-style-type: none"> истакне одлике свакодневног живота друштвених слојева код Срба током XIX и почетком XX века. 	<p>простор, становништво, политички живот; Срби у Османском царству – Косово, Балкански ратови – сарадња и супротности између балканских националних политика, ратна хроника, последице ратова).</p> <ul style="list-style-type: none"> Привреда, култура и свакодневни живот (аграрни карактер привреде, развој занатства и трговине, зачеци индустрије, оснивање банака; значај делатности Доситеја Обрадовића и Вука Караџића, Матица српска, развој школства – од првих школа до Београдског универзитета, напредак науке и оснивање научних друштава, успон националне књижевности и уметности; настанак већих градских центара, успон грађанства; свакодневни живот на селу и у граду). <p>Историјско наслеђе – повезивање прошлости и садашњости (присутност и утицај политичких идеја на савремено српско друштво, трајност установа и институција – Народни музеј, Народна позориште, Народна библиотека, Академија наука, Народна банка...; културно-уметничко наслеђе као основ савремене српске културе).</p>	<ul style="list-style-type: none"> наставни садржаји треба да буду представљени као „прича” богата информацијама и детаљима, не зато да би оптеретили памћење ученика, већ да би им историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно, живо и динамично, посебно место у настави <i>историје</i> имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње користећи различите изворе информација, добро осмишљена питања наставника имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја, у зависности од циља који наставник жели да оствари, питања могу имати различите функције, као што су: фокусирање пажње на неки садржај или аспект, подстицање поређења, трагање за појашњењем, настава би требало да помогне ученицима у стварању што јасније представе не само о томе шта се десило, већ и зашто се то десило и какве су последице из тога проистекле,

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Први светски рат и револуције у Русији и Европи</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разумевање међународног контекста и узрока Првог светског рата. • Продубљивање знања о току рата и његовим главним преломницама. • Сагледавање рата као узрочника поништавања вредности и тековина цивилизације. • Унапређивање знања о учешћу Србије и Црне Горе у Првом светском рату. Сагледавање Првог светског рата и његових последица у историји српског народа. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи узроке и међународни контекст избијања Првог светског рата; • опише ток Првог светског рата; • наведе и анализира преломне догађаје Првог светског рата; • сагледа утицај ратних искушења на појаву револуционарних идеја и покрета; • уочи разлоге због којих је Србија ушла у ратни сукоб са Аустроугарском и Немачком; • лоцира места најважнијих битака које је српска војска водила током Првог светског рата; • анализира последице Првог светског рата за српски народ; <p>уочи утицај ратних збивања и искушења на уметничко стваралаштво.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Политичко-историјски оквир (сукобљени интереси великих сила, савезништва и фронтови, преломнице рата; губици и жртве, водеће личности држава у сукобу; човек у рату – живот у позадини и на фронту; револуције у Русији и Европи – Фебруарска револуција, Октобарска револуција и грађански рат, утицај Октобарске револуције на прилике у Европи, револуционарно врење, револуције у Мађарској и Немачкој, анархија и распад великих царстава; Србија и Црна Гора у Великом рату – одбрана отаџбине 1914. године, војни слом 1915. године, Албанска голгота, окупациони системи, репресија, покушаји мењања националног и културног идентитета српског становништва, глад и епидемије; влада, војска и народ у избеглиштву, Солунски фронт, ослобођење Краљевине Србије и југословенских покрајина Аустроугарске, допринос победи Антанте; најзначајније војне и политичке личности; југословенска идеја, чиниоци југословенског уједињења – српска влада, Југословенски одбор, Народно вијеће СХС, утицај међународних прилика на настанак југословенске државе. Рат и култура – уметничко виђење рата, рат као поништавање цивилизацијских вредности; лични доживљај рата. 	<ul style="list-style-type: none"> • у настави треба што више користити различите облике организоване активности ученика (индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, радионице или домаћи задатак), • да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму”, у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе, • коришћење историјских карата изузетно је важно јер омогућавају ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме се неки од догађаја одвијао, помажући им да кроз време прате промене на одређеном простору, • треба искористити и утицај наставе историје на развијање језичке и говорне културе (беседништва), јер историјски садржаји богате и оплемењују језички фонд ученика,

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Свет између Првог и Другог светског рата</p>	<ul style="list-style-type: none"> • У очаванье последица Првог светског рата на међународне односе и друштвене, политичке, привредне и културне прилике. • Унапређивање знања о друштвеним, политичким и привредним процесима између два светска рата. • Разумевање супротности које су свет водиле ка новом рату. • Проширивање знања о научно-техничком напретку и културним достигнућима у периоду између два светска рата. • Уочавање основних одлика привреде и свакодневног живота у периоду између два светска рата. • Разумевање и вредновање утицаја историјског наслеђа периода између два светска рата на савремени свет. 	<ul style="list-style-type: none"> • сагледа промењену слику света после Првог светског рата; • идентификује основне одлике историјског периода између два светска рата; • опише, на примеру Француске, Велике Британије, Немачке, Италије, СССР-а, различита друштвена и државна уређења у периоду између два светска рата; • с агледа значај и последице појаве тоталитарних политичких идеја и идеологија; • сагледа значај и последице привредног и научног напретка у периоду између два светска рата; • истакне одлике свакодневног живота у периоду између два светска рата у различитим друштвеним слојевима; • издвоји најзначајније правце у књижевности и ликовним уметностима у периоду између два светска рата и именује истакнуте ствараоце; • наведе главне тековине периода између два светска рата и препозна њихов значај у савременом добу. 	<ul style="list-style-type: none"> • Политичко-историјски оквир, државни и друштвени поредак (друштвене прилике и превирања, криза демократије и појава тоталитарних идеја – комунизам, фашизам и нацизам; раднички покрет; прилике у СССР-у; међународни односи – победничке и поражене земље, настанак нових држава, Друштво народа, радикално заоштравање међународних односа – грађански рат у Шпанији, аншлус Аустрије, Минхенски споразум, Немачко- совјетски пакт). • Привреда, култура и свакодневни живот (напредак привреде; велика економска криза и модели њеног решавања; уметнички покрети, масовна забава, научна открића, употреба вештачких материјала у индустрији). • Ист оријско наслеђе – повезивање прошлости и садашњости; тековине периода – научна и техничка открића (напредак медицине, појава радија, телевизије, звучног филма...) и културно-уметничко наслеђе. 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Југословенска краљевина	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о југословенској идеји и чиниоцима стварања југословенске државе. • Разумевање међународног контекста у коме настаје југословенска држава. • Проширивање знања о одликама југословенске државе између два светска рата. • Проширивање знања о положају српског народа у југословенској краљевини. • Уочавање улоге знаменитих личности у политичком и друштвеном животу југословенске краљевине. • Сагледавање међународног положаја југословенске краљевине. 	<ul style="list-style-type: none"> • образложи најважније мотиве и узроке стварање југословенске државе; • уочи значај настанка југословенске државе за српски народ; • идентификује одлике југословенске државе као монархије; • уочи међународни положај југословенске краљевине; • именује и сагледа улогу најважнијих личности које су утицале на друштвено-политичка збивања у југословенској краљевини; • уочи и објасни на историјској карти границе југословенске краљевине и њено административно уређење; • сагледа дубину и трајност националних, верских и политичких супротности у југословенској држави; • наведе најважније одлике привредног развика у југословенској краљевини; • опише културно-просветне прилике и наведе културноуметничка достигнућа у југословенској краљевини; • истагне одлике свакодневног живота друштвених слојева југословенској краљевини. 	<ul style="list-style-type: none"> • Политичко-историјски оквир, државни и друштвени поредак (југословенска идеја и конституисање државе, политичке борбе, национално и верско питање и питање демократије; Видовдански и Октоисани устав, лични режим краља Александра, атентат у Марсељу; влада Милана Стојадиновића – унутрашња политика и промене у спољнополитичкој оријентацији; преуређење државе у сенци новог светског рата и међународних притисака – стварање Бановине Хрватске, влада Цветковић– Мачек, отварање српског питања). • Привреда, култура и свакодневни живот (социјално-економске прилике, неуједначеност економског и културног развоја, индустријализација; присуство и утицај страног капитала; универзитет и наука; уметнички покрети, хуманитарна друштва и спортске организације; свакодневни живот – живот на селу и у граду, положај жене, обичаји, занимања, култура исхране и становања). • Историјско наслеђе – повезивање прошлости и садашњости (присутност и утицај политичких идеја на савремено српско друштво, трајност установа и институција; културноуметничко наслеђе). 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Други светски рат	<ul style="list-style-type: none"> • Разумевање међународног контекста и узрока Другог светског рата. • Продубљивање знања о току рата и његовим главним преломницама. • Сагледавање рата као узрочника поништавања вредности и тековина цивилизације. • Разумевање значаја изучавања холокауста и геноцида као феномена Другог светског рата. • Унапређивање знања о посебностима Другог светског рата на југословенском простору. • Сагледавање Другог светског рата и његових последица у историји српског народа. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи узроке и међународни контекст избијања Другог светског рата; • опише ток Другог светског рата; • наведе и анализира преломне догађаје Другог светског рата; • уочи посебности Другог светског рата у Југославији и препозна његову антиокупаторску, националну, верску и идеолошку садржину; • анализира последице Другог светског рата за српски народ; • образложи допринос југословенских антифашистичких покрета победи савезника у Другом светском рату; • уочи важност изучавања Холокауста и геноцида као феномена Другог светског рата; • уочи утицај ратних збивања и искушења на уметничко стваралаштво. 	<ul style="list-style-type: none"> • Политичко-историјски оквир (карактер рата и главни фронтови; победе сила Осовине у првој фази рата; образовање Антифашистике коалиције; прекретнице у рату – Москва, Стаљинград и Ел Аламејн; геноцид, Холокауст и концентрациони логори; покрети отпора у Европи; ратна свакодневица; савезничке конференције – Техеран, Јалта, Потсдам; људски и материјални губици, модерна војна технологија – употреба атомског оружја; Југославија у Другом светском рату – приступање Тројном пакту и пуч 27. марта 1941, Априлски рат и војни слом, окупација, деоба територија и квислиншки режими, Независна Држава Хрватска и политика геноцида над Србима, Јеврејима и Ромима; устанци и организовани покрети отпора, револуционарно освајање власти, грађански рат, најзначајније војне операције, савезничка политика према Југославији, основи новог државног уређења, завршне операције за ослобођење југословенског простора, жртве рата и допринос савезничкој победи). • Рат и култура – уметничко виђење рата, рат као поништавање цивилизацијских вредности; уништавање и пљачка културних добара; лични доживљај рата. 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Свет после Другог светског рата	<ul style="list-style-type: none"> • Уочавање последица Другог светског рата на друштвене, политичке, привредне и културне прилике. • Унапређивање знања о друштвеним, политичким и привредним процесима у другој половини XX века. • Разумевање главних одлика хладног рата. • Уочавање значаја деколонизације и других покрета еманципације. • Сагледавање последица пада Берлинског зида и распада Совјетског Савеза. • Проширивање знања о научно-техничком напретку и културним достигнућима савременог света. • Уочавање изазова савременог света – глобализација, тероризам, глад, болести, еколошки проблеми. 	<ul style="list-style-type: none"> • сагледа промењену слику света после Другог светског рата; • идентификује основне одлике политичког, друштвеног, привредног, научног и културног развоја послератног света; • препозна и упореди основне одлике различитих привредних система у комунистичким и капиталистичким државама у другој половини XX века; • уочи узроке и последице хладноратовских сукоба; • уочи распрострањеност покрета за ослобођење нација и угрожених мањинских група; • сагледа значај и последице пораза идеје комунизма на крају XX века; • уочи значај привредног напретка и научно-технолошке револуције; • наведе и образложи проблеме савременог света; • истакне одлике свакодневног живота на различитим просторима и у друштвеним срединама у савременом свету. 	<ul style="list-style-type: none"> • Политичко-историјски оквир, државни и друштвени поредак (промена односа међу великим силама, стварање блокова; Хладни рат и трка у наоружању; улога ОУН у очувању мира, антиколонијални покрети и деколонизација; покрети еманципације – покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; свет у савременом добу – распад СССР-а, нестанак Источног блока, европске интеграције – Европска унија, глобализација, тероризам, еколошки проблеми...). • Привреда, култура и свакодневни живот (напредак привреде; економске институције у савременом свету – Међународни монетарни фонд, Светска банка...; стварање јединственог европског тржишта, заједничка монета; научно-технолошка револуција, освајање свемира, медији, популарна култура...). 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Југославија после Другог светског рата</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о државном и друштвеном поретку социјалистичке Југославије. • Сагледавање међународног положаја југословенске државе у другој половини XX века. • Продубљивање знања о положају српског народа у југословенској федерацији. • Уочавање улоге знаменитих личности у политичком, научном и културном животу социјалистичке Југославије. • Разумевање последица распада југословенске државе. • Сагледавање међународног положаја савремене српске државе. • Идентификовање проблема савремене српске државе. 	<ul style="list-style-type: none"> • идентификује одлике југословенске државе као социјалистичке републике; • уочи међународни положај и спољнополитичке односе социјалистичке Југославије; • именује најважније личности које су утицале на друштвенополитичка и културна збивања у социјалистичкој Југославији; • образложи политичке, друштвене, привредне и културне последице нестанка југословенске државе; • уочи место и улогу Србије у савременом свету; • утврди значај чланства Србије у међународним организацијама; • идентификује проблеме савремене српске државе. 	<ul style="list-style-type: none"> • Политичко-историјски оквир, државни и друштвени поредак (конституисање југословенске федерације и њено међународно признање; хегемонија комуниста и политичка репресија, сукоб са Информбироом, сарадња са Западом, улога у Покрету несврстаних; самоуправни концепт социјалистичког развоја, устав из 1974. године, разбијање и распад југословенске државе; велике силе и југословенска криза; настанак нових држава, питање статуса Косова и Метохије, НАТО интервенција 1999. године, раздвајање Србије и Црне Горе; српска држава у савременом свету). • Привреда, култура и свакодневни живот (индустријализација, државна привреда и њене противречности; култура, наука и образовање; свакодневица, животни стандард, популарна култура; економске и културне последице нестанка Југославије). 	

Кључни појмови садржаја: револуција, индустријско доба, Источно питање, људска права, уставност, Сретењски устав, монархија – уставна и парламентарна, република, Кнежевина Србија, Краљевина Србија, југословенска држава, либерализам, национализам, социјализам, империјализам, колонијализам, расизам, тоталитаризам, комунизам, фашизам, нацизам, социјализам, антифашизам, антисемитизам, Холокауст, геноцид, Аушвиц, Јасеновац, Организација Уједињених нација, феминизам, пацифизам, антиколонијализам, тероризам, Хладни рат, глобализација, транзиција, дигитална револуција, популарна култура.

Оквирни број часова по темама:

- Европа и свет од краја XVIII века до Првог светског рата – 12 часова;
- Србија, Црна Гора и Срби у Хабзбуршком и Османском царству од краја XVIII века до Првог светског рата – 14 часова;
- Први светски рат и револуције у Русији и Европи – 6 часова;

-
- Свет између Првог и Другог светског рата – 8 часова;
 - Југословенска краљевина – 9 часова;
 - Други светски рат – 6 часова;
 - Свет после Другог светског рата – 8 часова;
 - Југославија после Другог светског рата – 9 часова.

ГЕОГРАФИЈА

Назив предмета: **ГЕОГРАФИЈА**

Годишњи фонд часова: **74**

Разред: **Први**

- Уочавање и схватање корелативних односа између Географије и других природних и друштвених наука.
- Стицање нових актуелних знања о положају, месту и улози Србије на Балканском полуострву и југоисточној Европи.
- Стицање знања о савременим географским појавама, објектима и процесима на територији Републике Србије.
- Стицање нових актуелних знања о порасту, кретањима, структурним променама и територијалном размештају становништва.
- Разумевање актуелне географске стварности наше земље и савременог света. Циљеви учења предмета:
- Развијање осећања припадности својој нацији као делу интегралног света, изградња и неговање националног и културног идентитета у мултиетничком, мултикултуралном и мултијезичком свету.
- Оспособљавање ученика да примењују географско знање и вештине у даљем образовном и професионалном развоју.
- Оспособљавање ученика за одговорно опхођење према себи и окружењу и за активно учествовање у заштити, обнови и унапређивању животне средине.

Оквирни број часова по темама

Увод – **2 часа**

Савремене компоненте географског положаја Србије – **5 часова**

Природни ресурси Србије и њихов економско географски значај – **15 часова**

Становништво Србије – **8 часова**

Насеља Србије – **8 часова**

Привреда Србије – **12 часова**

Регионалне целине Србије – **12 часова**

Србија и савремени процеси у Европи и свету – **12 часова**

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања.

Облици наставе

Предмет се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (**74 часа**)

Место реализације наставе

Теоријска настава се реализује у учионици

Препоруке за реализацију наставе

- коришћење савремених електронских помагала, аналогних и дигиталних географских карата различитог размера и садржаја
- коришћење информација са Интернета
- коришћење интерактивних метода рада
- коришћење основне литературе уз употребу савремених технологија за презентовање
- користити географске и историјске карте опште и тематске
- коришћење писаних извора информација (књиге, статистички подаци, часописи...)

Праћење и вредновање

Вредновање остварености исхода вршити кроз:

- праћење остварености исхода
- тестове знања

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Увод	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање знања о предмету проучавања, подели, значају и месту географије у систему наука • Уочавање и схватање корелативних односа између географије и других природних и друштвених наука 	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише предмет изучавања, значај, развој и место Географије у систему наука • разликује природне и друштвене елементе географског простора и схвата њихове узајамне узрочнопоследичне везе и односе • о дреди место Географије у систему наука • препозна значај и практичну примену географских сазнања 	<ul style="list-style-type: none"> • Предмет проучавања, подела и значај • Место Географије у систему наука 	
Савремене компоненте географског положаја Србије	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о положају, месту и улози Србије на Балканском полуострву и југоисточној Европи • Сагледавање сложених друштвено-економских процеса и промена у југоисточној Европи на Балканском полуострву и у нашој држави, уочавањем општих географских карактеристика 	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам и функције државних граница, разуме државно уређење Србије и познаје државна обележја: грб, заставу, химну • лоцира на карти положај и величину територије Србије уз кратак опис битних карактеристика граница са суседним земљама <ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам југоисточна Европа, лоцира на карти Балканско полуострво и идентификује његове опште географске карактеристике: физичке, културне и демографске • анализира промене на политичкој карти Балканског полуострва: настанак и распад Југославије, стварање нових држава и облици њихове сарадње • дискутује о предностима и недостацима географског положаја Србије 	<ul style="list-style-type: none"> • Површина, границе, државно уређење и државна обележја Србије • Регионалне географске компоненте у светлу савремених процеса на Балканском полуострву и југоисточној Европи • Компоненте географског положаја Србије 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Савремене компоненте географског положаја Србије	•	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам географски положај и наведе његову поделу • одреди укупан географски положај Србије (повољан, неповољан), анализом својстава чинилаца који га формирају: апсолутни и релативни положај • 	•	
Природни ресурси Србије и њихов економско географски значај	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање нових и продубљених знања о природи Србије и њеном утицају на живот и привредне делатности људи • Сагледавање физичко-географских компонената простора Србије и разумевање њиховог значаја за живот људи и могућности развоја привреде 	<ul style="list-style-type: none"> • одреди у геолошком саставу Србије заступљеност стена различите старости, састава и порекла, значајних за појаву руда и минерала • лоцира у оквиру геотектонске структуре Србије велике целине: Динариди, Вардарска зона, Српско-македонска маса, Карпатобалканиди, Мезијска плоча, Тиса–Дакија и објасни њихов постанак (деловање унутрашњих тектонских и спољашњих сила); • идентификује основне макроцелине рељефа Србије: Панонски басен и Планинску област • кратко опише постанак Панонског басена, одвоји панонску Србију: Панонску низију и јужни обод Панонског басена са прегледом главних елемената рељефа • одреди планинску област и направи картографски преглед раседних и набраних планина и већих котлина • • 	<ul style="list-style-type: none"> • Геолошки састав и постанак основних геотектонских целина • Панонска Србија и јужни обод Панонског басена • Планинско-котлинска Србија: планине Српско-македонске масе, Динарске планине, планине Вардарске зоне и Карпатско-балканске планине. • Клима. Одлике и економскогеографски значај • Воде и водни ресурси. Реке, језера и термоминералне воде – одлике и економско-географски значај • Састав и карактер тла у Србији – економско-географски значај. • Биљни и животињски свет. Одлике и економско-географски значај • Заштит а, очување и унапређивање природе • Заштићена природна добра у Србији 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Природни ресурси Србије и њихов економско географски значај</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • објасни елементе и факторе климе, разликује климатске типове у Србији и њихове одлике • направи преглед водног богатства Србије: одреди на карти развођа сливова, лоцира транзитне и домицилне реке, објасни постанак, поделу и значај језера и термоминералних вода • закључује о економском значају вода за снабдевање насеља, наводњавање тла, производњу хидроенергије, пловидбу, рибарство и туризам • дискутује о загађивачима, последицама и мерама заштите • дефинише појам земљиште (тло), одреди типове тла на простору Србије, њихов састав и карактер • познаје утицај физичкогеографских фактора на формирање типова вегетације и разноврсност животињског света панонске и планинске области Србије • дефинише: појам природна средина, предмет проучавања заштите природе, значај заштите и унапређивања природе • наведе елементе природне средине, загађиваче воде, ваздуха, земљишта; последице загађивања и мере заштите • 	<ul style="list-style-type: none"> • 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Природни ресурси Србије и њихов економско географски значај	<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • препозна појаве штетне по своје природно и културно окружење и активно учествује у њиховој заштити, обнови и унапређивању • дефинише: парк природе, предео изузетних одлика, резерват природе, споменик природе и природне реткости • Разликује заштићена природна добра у Србији: Голија, Фрушка гора, Ђердап, Тара и др. • 	<ul style="list-style-type: none"> • 	
Становништво Србије	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о демографском развоју и распореду становништва у Србији • Уочавање демографских проблема и могућности њиховог превазилажења за свеукупни друштвеноекономски развитак наше земље • Формирање свести о неговању националног и културног идентитета 	<ul style="list-style-type: none"> • опише антропогеографска обележја и историјско-географски континуитет насељавања Србије • објасни кретање становништва и територијални размештај становништва у Србији • укаже на промену броја становника Србије и наведе факторе који условљавају промене становништва • уз помоћ графичких метода анализира основне демографске одлике; објашњава их, врши предвиђања и изводи закључке • дефинише појмове: наталитет, морталитет и природни прираштај • дефинише појам миграције и разликује типове и видове миграција • објасни структуру становништва у Србији (биолошка, економска, социјална, национална) • 	<ul style="list-style-type: none"> • Антропогеографска обележја. Историјско-географски континуитет насељавања Србије • Кретање и територијални размештај становништва (наталитет, морталитет и природни прираштај) • Миграције. Појам, значај, типови и видови • 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Становништво Србије	•	<ul style="list-style-type: none"> • разликује појмове националног, етничког и културног идентитета • изгради став о једнаким правима људи без обзира на расну, националну, верску и другу припадност • објасни демографске проблеме и популациону политику у Србији • дефинише појам дијаспоре • лоцира подручја на којима живи српско становништво у непосредном и ширем окружењу (Мађарска, Румунија, Македонија, Албанија, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Хрватска и Словенија) • разликује компактну и појединачну насељеност српског становништва у подручјима непосредног и ширег окружења • објасни основне карактеристике становништва Републике Српске • лоцира аутохтоне српске територије (северни делови Далмације, Лика, Кордун, Банија, Славонија и Барања) • објасни радне миграције у европске земље и именује државе и градове у којима има нашег становништва • објасни исељавање нашег становништва на ваневропске континенте • разликује фазе у исељавању Срба у прекоокеанске земље • именује државе и градове у којима живи наше становништво • објасни однос и везе дијаспоре и Србије 	<ul style="list-style-type: none"> • Структура становништва: биолошка, економска, социјална, национална (етничка и верска) • Демографски проблеми и популациона политика у Србији • Срби у непосредном и ширем окружењу • Срби и наше становништво у Европи и ваневропским континентима. Однос дијаспоре и Србије 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Насеља Србије	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о насељима и факторима њиховог развоја • Разумевање вредности сопственог културног наслеђа и повезаности са другим културама и традицијама • Развијање свести о вредности и значају антропогених културних добара • Уочавање трансформације насеља и њихових мрежа и система 	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам насеља • објасни постанак, развој и размештај насеља Србије • наведе факторе развоја и трансформације насеља и њихових мрежа • лоцира градске центре Србије • образложи улогу градских центара у регионалној организацији Србије • лоцира осовине (појасеве) развоја Србије: Дунавско-савска, Великоморавска и Јужно-моравска • разликује врсте, функције и типове насеља. • опише карактеристике урбаних целина. • разликује значење појмова урбанизација, деаграризација, индустријализација и терцијаризација. • именује антропогена културна добра и објасни њихову заштиту 	<ul style="list-style-type: none"> • Постанак, развој и размештај насеља Србије • Подела насеља. Сеоска, градска, приградска и привремена • Економско-географски фактори развоја и трансформације насеља и њихових мрежа и система (урбанизација, деаграризација, индустријализација и терцијаризација) • Градски центри и њихова улога у регионалној организацији Србије • Осовине (појасеви) развоја Србије: Дунавско-савска, Велико-моравска и Јужно-моравска • Антропогена културна добра и њихова заштита. 	
Привреда Србије	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање и продубљивање знања о привреди Србије и њеним основним карактеристикама • Сагледавање потенцијала и могућности Србије за њену конкурентност у светској привреди 	<ul style="list-style-type: none"> • анализира утицај природних и друштвених чиниоца на условљеност развоја и размештаја привреде Србије и групише гране привреде по секторима • објасни како природни и друштвени фактори утичу на развој и размештај пољопривреде Србије • дефинише гране пољопривреде у ужем смислу (земљорадња и сточарство) и ширем смислу (шумарство, лов и риболов), наведе значај пољопривреде 	<ul style="list-style-type: none"> • Развој, размештај и основне карактеристике привреде Србије • Пољопривреда – развој, значај и подела • Шумарство, лов и риболов • Рударство и енергетика • Индустрија – појам, подела, структура и значај • Саобраћај и трговина • Туризам 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Привреда Србије		<ul style="list-style-type: none"> • препозна основне функције шумарства, значај шума, факторе који их угрожавају и мере заштите • утврди значај лова и риболова • дефинише значај Енергетике и Рударства; наведе енергетске ресурсе и минералне сировине и направи њихов картографски преглед на територији Србије • објасни појмове: индустрија и индустријализација, одрживи развој и наведе факторе развоја и размештаја, поделу индустрије и њен значај • анализира утицај природних и друштвених фактора на развој саобраћаја, кратко опише врсте саобраћаја и њихов значај • направи картографски преглед главних друмских и железничких праваца у Србији, пловних река и канала, већих лука и аеродрома • дефинише појмове: трговина, трговински и платни биланс и одреди значај трговине • анализира утицај природних и друштвених фактора на развој туризма, дефинише и наведе поделу туризма 	<ul style="list-style-type: none"> • 	
Регионалне целине Србије		<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам регије и направи картографски преглед регионалних целина Србије 	<ul style="list-style-type: none"> • Војводина • Шумадија и Поморавље (Западно и Велико) 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Регионалне целине Србије	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање и проширивање географских знања о регионалним целинама Србије и сагледавање њихових специфичности 	<ul style="list-style-type: none"> • покаже на карти Србије границе Војводине и њених предеоних целина и препозна њене природне и друштвене одлике • покаже на карти Србије границе Шумадије и Поморавља и наведе њихове природне и друштвене одлике • покаже на карти Србије границе западне Србије и опише њене природне и друштвене одлике • покаже на карти Србије Старовлашко-рашку висију уз анализу њених природних и друштвених одлика • покаже на карти Србије границе источне Србије и наведе њене природне и друштвене одлике • покаже на карти Србије границе јужног Поморавља и препозна његове природне и друштвене одлике • покаже на карти Србије границе Косова и Метохије и дискутује о његовим природним и друштвеним одликама 	<ul style="list-style-type: none"> • Западна Србија • Старовлашко-рашка висија • Источна Србија • Јужно Поморавље • К осово и Метохија 	
Србија и савремени процеси у Европи и Свету	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање знања о савременим политичким и економским процесима у Европи и свету као услова напретка свих земаља и народа 	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појмове: процес интеграције, глобализација • објасни економске интеграције на Балкану и у југоисточној Европи и познаје мирољубиву политику Србије у међународним оквирима и на Балкану <ul style="list-style-type: none"> • лоцира на карти Европе земље чланице ЕУ, опише историјат развоја, наведе циљеве и дефинише проблеме унутар Уније 	<ul style="list-style-type: none"> • Сарадња Србије са другим државама и међународним организацијама • Европска унија – оснивање, чланице, циљеви, проблеми, фондови и њихова приступачност • Однос Србије према осталим европским и ваневропским економским и политичким интеграцијама • Светско тржиште капитала, структура и међународни значај 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Србија и савремени процеси у Европи и Свету</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стварање реалне слике о Србији у светским размерама и савременим међународним процесима 	<ul style="list-style-type: none"> • објасни услове које Србија треба да испуни да би постала равноправна чланица заједнице. • разликује улогу, значај и видове деловања међународних организација: (СЕФТА, ЕФТА, НАФТА, ОЕСД, ОПЕК, АРЕК, G8, BRIK...) • објасни улогу, значај и видове деловања Светске банке и Међународног монетарног фонда и улогу Србије у овим организацијама • опише историјат развоја УН, наведе циљеве и структуру организације и образложи приврженост Србије УН • дефинише појам глобализације и разликује политичке, територијалне, економске, културне и друге видове глобализације. 	<ul style="list-style-type: none"> • Уједињене нације. Структура и међународни значај. Србија и УН • Глобализација као светски процес 	

Кључне речи садржаја: Србија, природни ресурси, популациона политика, национални идентитет, глобализација.

БИОЛОГИЈА

Назив предмета: БИОЛОГИЈА

Годишњи фонд часова: 74

Разред: Први

Циљеви учења предмета:

- Проширивање знања о особинама живих бића и нивоима организације биолошких система, грађи и функцији ћелије, ћелијским деобама.
- Упознавање са основним фазама развића човека; разумевање проблема везаних за период одрастања и улоге и значаја породице.
- Упознавање са основним појмовима наслеђивања особина.
- Проширивање знања о еволуцији живих бића.
- Разумевање значаја еколошке културе.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Биологија ћелије	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о особинама живих бића и нивоима организације биолошких система • Проширивање знања о грађи и функцији ћелије • Схватање значаја фотосинтезе и ћелијског дисања • Проширивање знања о ћелијским деобама 	<ul style="list-style-type: none"> • наведе главне особине живих бића и нивое организације биолошких система • објасни хемијску и физичку структуру ћелије и функцију ћелијских органела • објасни ток и значај кључних метаболичких процеса: фотосинтезе и ћелијског дисања • објасни фазе ћелијског циклуса, ток и значај митозе и значај мејозе 	<ul style="list-style-type: none"> • Цитологија као научна дисциплина биологије која проучава организацију ћелије • Основне карактеристике живих бића • Нивои организације биолошких система • Грађа ћелије и ћелијских органела • Ћелијски циклус и ћелијске деобе 	<p>На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима евидентирања и оцењивања.</p> <p>Облици наставе Предмет се реализује кроз комбинацију различитих облика наставног рада и врста наставе (дидактичких модела)</p> <p>Место реализације наставе Кабинет за биологију, биолошка радионица, универзална учионица, адекватни објекти изван школског комплекса.</p>
Биологија развића човека, полно и репродуктивно здравље	<ul style="list-style-type: none"> • У познавање са основним фазама развића човека • Разумевање процеса полног sazревања и проблема везаних за период одрастања • Упознавање са облицима ризичног понашања • Схватања улоге и значаја породице 	<ul style="list-style-type: none"> • упореди процесе настанка полних ћелија и опише оплођење; • разлик ује ступњеве онтогенетског развића човека; • објасни полно sazревање човека • препозна проблеме везане за период одрастања; • аргументовано учествује у дискусији о утицајима нездравог начина живота на здравље човека; • објасни појам „планирање породице”. 	<ul style="list-style-type: none"> • С тварање и sazревање полних ћелија • Оплођење • Основне фазе интраутериног развића • Рађање и детињство • Промене током полног sazревања човека • Дефиниција појма здравље • Проблеми везани за период адолесценције • Заштита од полних болести • Болести зависности • Планирање породице 	<p>Препоруке за реализацију наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> • поштовање свих дидактичких принципа • примена природних наставних средстава, реализација теренске наставе, реализација биолошких наставних екскурзија • комбиновање различитих дидактичких модела (проблемска, тимска настава биологије) <p>реализација самосталних ученичких радова (есеји, презентације, реферати, пројекти, дебате)</p>
Наслеђивање биолошких особина	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са основним појмовима наслеђивања особина 	<ul style="list-style-type: none"> • користи генетичке термине у дискусији о наслеђивању биолошких особина (ген, алел, хромозом, геном, генотип, фенотип) решава једноставне задатке из генетике применом Менделових правила наслеђивања; 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и функције гена • Наслеђивање и варирање особина • Наследне болести човека • Праћење особина на основу родословног стабла 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Наслеђивање биолошких особина	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са основним појмовима наслеђивања особина 	<ul style="list-style-type: none"> познаје начине генетичке детерминације особина и најчешћих наследних болести, примењује то знање у сврхе превенције и изградње хуманог односа према оболелим људима; изграђује критички однос према примени биотехнологија (ГМО, клонирање, матичне ћелије итд.). 	<ul style="list-style-type: none"> Појам и функције гена Наслеђивање и варирање особина Наследне болести човека Праћење особина на основу родословног стабла Генетичка условљеност човековог понашања Генетичко саветовање и тестирање 	Праћење и вредновање Евидентирање и оцењивање ученика (путем усмене и писане провере знања, тестирања, израде презентација и пројеката, организовања и учествовања у дебатама).
Основи еволуције	<ul style="list-style-type: none"> Проширивање знања о основним принципима еволуције живих бића 	<ul style="list-style-type: none"> описе етапе настанка првобитних биолошких система; објасни доказе еволуције; демонстрира, на примерима, значај генетичке варијабилности у популацији за постанак врста. 	<ul style="list-style-type: none"> Порекло живота на Земљи Био хемијска и биолошка еволуција Еволуција и филогенија Докази еволуције Адаптације и природна селекција, порекло и развој човека 	
Еколошка култура	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са начинима и значајем одржавања личне хигијене и хигијене животног и радног простора Разумевање последица различитих утицаја на здравље човека 	<ul style="list-style-type: none"> објасни значај одржавања личне хигијене, хигијене животног и радног простора; разликује адитивне опасне по здравље; објасни значај употребе производа у складу са декларацијом и упутством у циљу очувања сопственог здравља и заштите животне средине; учествује у заштити свог окружења, природе и биодиверзитета контролисаним коришћењем ресурса и правилним одлагањем отпада. 	<ul style="list-style-type: none"> Уређење животног и радног простора Потрошачка култура ГМО Утицај савременог начина живота на здравље човека 	Оквирни број часова по темама <ul style="list-style-type: none"> Биологија ћелије (19 часова) Биологија развића човека, полно и репродуктивно здравље (19 часова) Наслеђивање биолошких особина (19 часова) Основи еволуције (12 часова) Еколошка култура (5 часова)

Кључни појмови садржаја: метаболизам, развиће, породица, наследне особине, еволуција, здравље.

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Назив предмета: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 35 часова

Разред: Трећи

Циљеви учења предмета:

- развијање стваралачког мишљења, естетских критеријума, индивидуалности, самопоуздања, радозналости, предузимљивости, емпатије и толеранције, као и позитивног става према очувању националне и светске културне баштине;

– оспособљавање за изражавање идеја, ставова и емоција традиционалним и савременим средствима.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Композиција	<ul style="list-style-type: none"> • У познавање са улогом визуелне уметности у друштву; • Унапређивање визуелног опажања, естетских критеријума и визуелне комуникације; • Формирање толерантног става према разликама у индивидуалном опажању, тумачењу и доживљају опаженог. 	<ul style="list-style-type: none"> • разматра повезаност визуелне уметности и друштва кроз историју • опише однос елемената композиције који уочава • разматра теме и идеје у делима визуелне уметности и визуелне поруке са којима се среће • изрази своју замисао у одабраној традиционалној техници • укаже на естетичке вредности које уочава у радовима уметника 	<ul style="list-style-type: none"> • Улога визуелне уметности кроз периоде и епохе. Визуелна уметност у савременом друштву; • Материјали, технике и средства. Утицај савремене технологије на визуелну уметност; • Елементи и принципи компоновања, тематика, мотиви, поруке; • Уметничка дела и неуметнички радови. Разлике у индивидуалном доживљају уметничког дела. 	<p>Препоруке за остваривање наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наставник планира број часова за сваку тему, имајући у виду да је 7 часова минимум за реализацију једне теме. Треба предвидети и могућност да се ученици дуже задрже на теми која их нарочито интересује; • На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима учења, планом рада и начинима оцењивања. По завршетку теме изложити радове свих ученика ради процене и самопроцене и разговарати о начину на који су учили, као и о могућој примени наученог; • Предложени садржаји су полазна тачка за разговор, који наставник може да допуни другим садржајима, при чему треба имати у виду да садржаји и начин учења садржаја треба да буду везани за активности ученика које воде ка развијању креативности;

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Дизајн	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање основних знања о развоју дизајна, уметничким занимањима и занимањима која су непосредно повезана са дизајном; • Оспособљавање за коришћење различитих информација као подстицај за стваралачки рад; • Развијање креативности. 	<ul style="list-style-type: none"> • пореди врсте дизајна и радове дизајнера на основу одабраног или договореног критеријума • реши задати проблем комбинујући свесно или случајно одабране елементе/мотиве • изрази своју идеју у одабраном, задатом или доступном медију, материјалу и техници • користи различите информације као подстицај за стваралачки рад 	<ul style="list-style-type: none"> • Производи уметничких заната од првих цивилизација до појаве индустријског дизајна. Развој дизајна, врсте дизајна. Уметничка занимања и занимања која су непосредно повезана са дизајном; • Дизајн у XXI веку; • Извори (окружење, природа, уметничка дела, музика, филмови, литература...) и начини долажења до креативних идеја и решења. 	<ul style="list-style-type: none"> • Приликом разматрања садржаја треба указати на повезаност садржаја са сродним садржајима других наставних предмета, са свакодневним животним ситуацијама и са будућим занимањем; Наставник припрема визуелне примере и презентације.
Простор	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са врстама простора, елементима амбијента и значајем обликовања простора; • Развијање опажања, креативности, радозналости и естетских критеријума; • Формирање позитивног става према естетичким вредностима у ужем и ширем окружењу. 	<ul style="list-style-type: none"> • пореди амбијент простора различитих намена • разматра значај обликовања простора за будуће занимање • реши проблем комбинујући задате и одабране елементе, материјале и/или информације • изрази своју замисао у одабраном медију, материјалу и техници 	<ul style="list-style-type: none"> • Реалан простор (дизајн екстеријера и ентеријера). Амбијент (елементи који чине амбијент простора). Кретање облика у простору; • Простор приказан на дводимензионалној подлози и илузија простора (на пример, илузија дубине простора на сцени постигнута помоћу кулиса, слике, огледала, светла...). Дигитална фотографија; • Виртуелни простор (екран, 3Д филмови, холограми...). 	<ul style="list-style-type: none"> • Ученици могу да праве презентације у апликативном програму или на други начин; самостално, у пару или тиму. Наставник поставља критеријуме за израду презентације (садржај, однос слике и текста...).
Култура и уметничко наслеђе	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са значајем визуелне уметности за савремено друштво и најзначајнијим националним и светским уметничким делима и споменицима културе; 	<ul style="list-style-type: none"> • разматра значај визуелне уметности и културе у савременом друштву • прави, самостално или у сарадњи са другима, презентације о одабраним уметничким делима, уметницима или споменицима културе • користи уметничка дела као подстицај за стваралачки рад 	<ul style="list-style-type: none"> • Значај културе и уметности за лични развој, комуникацију, будуће занимање, национални идентитет, развој туризма, привреду, очување животне средине, рециклажу и за смањење сиромаштва; 	<p>Праћење и вредновање</p> <p>Вредновање вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> • праћење остварености исхода

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Култура и уметничко наслеђе	<ul style="list-style-type: none"> Развијање опажања, естетских критеријума, критичког мишљења и радозналости; Мотивисање ученика да прате дешавања у култури и уметности. 	<ul style="list-style-type: none"> предложи посету актуелном догађају културе или музеју/галерији/локалитету 	<ul style="list-style-type: none"> Најзна чајнија дела светске и националне уметничке баштине; Начин информисања о дешавањима у култури и уметности. 	<ul style="list-style-type: none"> процену и самопроцену радова разговор презентацију

Кључни појмови садржаја: композиција, дизајн, простор, култура, наслеђе.

СОЦИОЛОГИЈА СА ПРАВИМА ГРАЂАНА

Назив предмета: СОЦИОЛОГИЈА СА ПРАВИМА ГРАЂАНА

Годишњи фонд часова: 62

Разред: Четврти

Циљеви учења:

- Оспособљава ученика за живот у друштву изложеном сталним променама и изазовима које доноси развој савременог друштва
- Развија способност код ученика за улогу одговорног грађанина за живот у демократски уређеном и хуманом друштву Циљеви учења предмета:
 - Унапређује ученичке способности за све облике комуникације, дијалога и исказивања аргументованог става

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Структура и организација друштва	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са функционисањем, структуром и организацијом друштва 	<ul style="list-style-type: none"> објасни структуру и организацију друштва објасни улогу друштвених група с посебним освртом на брак и породицу објасни друштвену поделу рада објасни узроке друштвеног раслојавања наведе друштвене установе и друштвене организације и направи разлику између њих разликује особености сеоског и градског становништва 	<ul style="list-style-type: none"> Појам и елементи друштва Друштвене групе Брак и породица Друштвена подела рада Друштвено раслојавање Друштвене установе и организације Насеља и становништво 	<ul style="list-style-type: none"> На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања. <p>Облици наставе Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> теоријска настава (62 часа)

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Држава и политика	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са политиком као вештином управљања друштвом Оспособљавање за демократско мишљење Упознавање са функционисањем државних институција и органа власти 	<ul style="list-style-type: none"> опише улогу политике у друштву објасни појам, развој и облике суверености и демократије разликује законодавну, извршну и судску власт разликује удружења грађана и политичке партије препозна идеолошке разлике партија и поделу на левицу, десницу и центар објасни изборни поступак и конституисање скупштине и владе разликује државне органе власти разликује аутономију и локалну самоуправу објасни функционисање локалне самоуправе 	<ul style="list-style-type: none"> Политика – вештина управљања друштвом Појам и развој демократије Конститутивни елементи државе Подела власти Организације грађана Политичке партије Избори Скупштина Државни органи власти Аутономија Локална самоуправа 	<p>Место реализације наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> Теоријска настава се реализује у учионици <p>Препоруке за реализацију наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> Користити актуелне примере из штампе и других медија релевантне за предмет Користити Устав и релевантне законе у зависности од садржаја који се обрађује
Устав и правна држава	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање са Уставом Републике Србије, његовим историјским претечама и правосудним системом Републике Србије 	<ul style="list-style-type: none"> образложи значај устава као највишег правног акта разликује устав од закона на прави преглед развоја уставности у Србији уочи значај владавине права и правне државе нав еде основне одредбе Устава Републике Србије објасни функционисање правосудног система Републике Србије 	<ul style="list-style-type: none"> Значење појма устав Историјски развој уставности Уставност и законитост Владавина права – правна држава Устав Републике Србије Правосудни систем Републике Србије (судова и тужилаштва) 	<p>Праћење и вредновање</p> <p>Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ol style="list-style-type: none"> праћење остварености исхода тестове знања тестове практичних вештина
Људска права и слободе	<ul style="list-style-type: none"> Богаћење знања о људским правима и слободама и о улози појединца у друштвеном и политичком животу 	<ul style="list-style-type: none"> уочава значај поштовања људских права и слобода наведе на који начин се штите права и слободе грађана 	<ul style="list-style-type: none"> Појам грађанина и његове обавезе и права Лична права и слободе грађана Политичка права и слободе грађана 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Људска права и слободе		•	<ul style="list-style-type: none"> • Економска права и слободе грађана • Породично право • Остала права и слободе грађана • Заштита права и слобода грађана 	
Култура и друштво	<ul style="list-style-type: none"> • Развијање знања о културним тековинама 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи разлику и сличности између културе и цивилизације • објасни појам религије као важног облика друштвене свести • идентификује монотеистичке религије и објасни специфичности хришћанства • разликује обичај и морал • препознаје разлику између уметности, масовне културе, подкултуре, шунда и кича 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам културе и цивилизације • Религија • Настанак религијског мишљења • Монотеистичке религије • Хришћанство • Обичај и морал • Уметност • Масовна култура 	
Друштвене промене и развој друштва	<ul style="list-style-type: none"> • Оспособљавање за живот у друштву изложеном сталним променама и изазовима које доноси развој савременог друштва • Стицање знања о хоризонталној и вертикалној покретљивости друштва 	<ul style="list-style-type: none"> • идентификује друштвене промене • уочава основне карактеристике хоризонталне и вертикалне покретљивости • препозна друштвени развој • критички процењује различите аспекте глобализације 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и врсте друштвених промена • Друштвена покретљивост • Друштвени развој 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Структура и организација друштва (15 часова) • Држава и политика (15 часова) • Устав и правна држава (6 часова) • Људска права и слободе (6 часова) • Култура и друштво (15 часова) <p>Друштвене промене и развој друштва (5 часова)</p>

Кључни појмови садржаја друштвени односи, друштвене групе, религија, породица, морал, друштво, политика.

Б: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Назив програма: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 37

Разред: Први

Циљеви учења:

- Стицање знања, развијање вештина, усвајање вредности и формирање ставова који су претпоставка за успешан, одговоран и ангажован живот у демократском друштву;
- Оснаживање ученика за поштовање, одбрану и афирмацију вредности демократског друштва;
- Јачање друштвене кохезије, уважавање различитости и подршка сузбијању сваког облика дискриминације и насиља.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ЈА, МИ И ДРУГИ	<ul style="list-style-type: none"> • Подстицање ученика на међусобно упознавање • Подстицање ученика да сагледају међусобне сличности и разлике и уваже их • Развој негативног става према било ком облику дискриминације 	<ul style="list-style-type: none"> • Анализира своје особине и да их представи другима • Препозна, анализира сличности и разлике унутар групе • Прихвати друге ученике и уважи њихову различитост • Препозна предрасуде, стереотипе, дискриминацију, нетолеранцију по различитим основама • Саг леда могуће последице нетолеранције, дискриминације, стереотипа, предрасуда и начине 	<ul style="list-style-type: none"> • Лични идентитет • Откривање и уважавање разлика • Групна припадност • Стереотипи и предрасуде • Толеранција и дискриминација 	<ul style="list-style-type: none"> • На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања. <p>Облици наставе Програм се реализује кроз следеће облике наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • теоријска настава <p>Подела одељења на групе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Одељење се не дели на групе <p>Место реализације наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Настава се реализује у учioniци
КОМУНИКАЦИЈА У ГРУПИ	<ul style="list-style-type: none"> • Оспособљавање ученика за комуникацију у групи 	<ul style="list-style-type: none"> • Искеже, образложи и брани мишљење аргументима • Активно слуша • Дебатује и дискутује на неугрожавајући начин, уважавајући мишљење других 	<ul style="list-style-type: none"> • Самопоуздано реаговање • Гласине • Неслушање, активно слушање • Неоптужујуће поруке • Изражавање мишљења • Вођење дебате и дијалога 	<p>Препоруке за реализацију наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Активности на првим часовима треба тако организовати да се обезбеди међусобно упознавање ученика, упознавање ученика са циљевима и садржајима програма,

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
КОМУНИКАЦИЈА У ГРУПИ	<ul style="list-style-type: none"> Оспособљавање ученика за комуникацију у групи 	<ul style="list-style-type: none"> Објасни разлику између дијалога и дебате Објасни разлог е и начине настанка гласина у свакодневној комуникацији и објасни последице које изазивају гласине 	<ul style="list-style-type: none"> Самопоуздано реаговање Гласине Неслушање, активно слушање Неоптужујуће поруке Изражавање мишљења Вођење дебате и дијалога 	<ul style="list-style-type: none"> наставник добије почетни увид у то са каквим знањима, ставовима и вештинама из области грађанског васпитања група располаже с обзиром да нису сви ученици у основној школи похађали наставу грађанског васпитања у истој мери.
ОДНОСИ У ГРУПИ/ ЗАЈЕДНИЦИ	<ul style="list-style-type: none"> Оспособљавање ученика за рад у групи/тиму и међусобну сарадњу Подстицање ученика да сукобе решавају на конструктиван начин и избегавају сукобе Оспособљавање ученика да препознају примере насиље у својој средини и преузму одговорност за сопствено понашање у таквој ситуацији 	<ul style="list-style-type: none"> Ради у групи/тиму Препозна предности групног/ тимског рада Учествује у доношењу групних одлука Разликује могуће облике учешћа младих у друштвеном животу Објасни потребу и важност партиципације младих у друштвеном животу Објасни степене и облике учешћа младих у друштвеном животу Објасни разлоге, ток и последице сукоба Објасни ефекте конфликта на ток комуникације Уочи факторе који одређују понашање у ситуацијама конфликта Анализира сукоб из различитих улова, (препознаје потребе и страхове актера сукоба) и налази конструктивна решења прихватљива за обе стране у сукобу. 	<ul style="list-style-type: none"> Сарадња Групни рад Групно одлучивање Учешће младих: "Лествица партиципације" Радити заједно Динамика и исходи сукоба Стилови поступања у конфликтима Саг ледавање проблема из различитих углова Налажење решења Постизање договора Извини Посредовање Насиље у околини Вршњачко насиље Насиље у школи. Постизање мира 	<ul style="list-style-type: none"> Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, проблемске и истраживачке наставе са сталним рефлексијама на одговарајуће појаве из друштвеног контекста прошлости и садашњости. Квалитет наставе се обезбеђује усаглашавањем садржаја са одговарајућим методичким активностима и сталном разменом информација унутар групе. Добар индикатор успешне наставе је способност ученика да адекватно примењују стечена знања и вештине и да у пракси изражавају ставове и вредности демократског друштва.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ОДНОСИ У ГРУПИ/ ЗАЈЕДНИЦИ	•	<ul style="list-style-type: none"> • Образложи предности конструктивног начине решавања сукоба • Објасни значај посредовања у сукобу • Препозна и објасни врсте насиља • Идентификује и анализира узроке насиља у својој средини, међу вршњацима, школи • Идентификује и анализира могуће начине реаговања појединца у ситуацијама вршњачког насиља, из позиције жртве и посматрача • Прихвати одговорност за сопствено понашање 		<ul style="list-style-type: none"> • Наставник треба да пружи неопходну помоћ и подршку ученицима у припреми и реализацији активности, а заједно са групом да обезбеди повратну информацију о њеној успешности. • У реализацији овог програма наставник је извор знања, организатор и водитељ ученичких активности и особа која даје повратну информацију. • Повратна информација је од великог значаја не само за процес стицања сазнања, већ и за подстицање самопоуздања, учешћа у раду групе и мотивације за програм • За успешно реализовање наставе број ученика у групи не би требала да буде већа од 25 ученика. Оптималан број ученика је 15–20 ученика <p>Праћење и вредновање Вредновање се вршити кроз праћење остварености исхода</p> <p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ја, ми и други (11 часова) • Комуникација у групи (11 часова) <p>Односи у групи/заједници (15 часова)</p>

Кључни појмови садржаја: идентитет, стереотипи и предрасуде, толеранција и дискриминација, комуникација, насиље, жртва, одговорност.

Назив програма: **ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ**

Годишњи фонд часова: **36**

Разред: **Други**

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање ученика са врстама права и природом (универзалност, целовитост, недељивост) • Упознавање ученика са начинима и механизмима заштите права • Сагледавање значаја личног ангажовања у заштити сопствених права и права других људи 	<ul style="list-style-type: none"> • Објасни значење и смисао људских права • Разликује врсте људских права (лична, политичка, социјалноекономска, културна, здравствена права) • Анализира и објашњава однос права и одговорности • Објасни целовитост и узајамну повезаност људских права • Објасни универзалност и развојност људских права • Објашњава а потребу посебне заштите права детета • Проналази примере и показатеље остваривања и кршења људских права • Процени по ложај појединца и друштвених група са аспекта људских права • Објасни механизме и начине за заштиту људских права • Анализира и тумачи основна међународна и домаћа документа из области људских права • Објасни улогу најзначајнијих институција и процедуре заштите људских права • Објасни улогу појединца и група у заштити људских права 	<ul style="list-style-type: none"> • Потребе и права • Права и правила • Права и закони • Међународна документа о заштити права • Права и вредности • Врсте права • Односи међу правима • <i>Сукоб права</i> • Дечја и људска права • Конвенције и заступљеност права у штампи • Одговорност одраслих • Одговорност деце • Кршење права детета • Заштита права детета 	<ul style="list-style-type: none"> • На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања. • Облици наставе Програм се реализује кроз следеће облике наставе: • теоријска настава • Подела одељења на групе • Одељење се не дели на групе • Место реализације наставе • Настава се реализује у учионици • Препоруке за реализацију наставе • Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, проблемске и истраживачке наставе са сталним рефлексивним одговарајуће појаве из друштвеног контекста прошлости и садашњости. • Квалитет наставе се обезбеђује усаглашавањем садржаја са одговарајућим методичким активностима и сталном разменом информација унутар групе.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ				<ul style="list-style-type: none"> • Дobar индикатор успешне наставе је способност ученика да адекватно примењују стечена знања и вештине и да у пракси изражавају ставове и вредности демократског друштва.
ПЛАНИРАЊЕ И ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈЕ	<ul style="list-style-type: none"> • Подстицање ученика на активну партиципацију у животу школе • Развијање вештина планирања акција 	<ul style="list-style-type: none"> • Идентификује проблеме у својој локалној заједници/школи • Анализира изабране проблеме, изучава их • Предлаже активности и дискутује о њима са осталим члановима тима • Сарађује са члановима тима и учествује у доношењу одлука • Формулише циљеве и кораке акције • Иницира активности ,прати их и оцењује их • Представи путем јавне презентацију нацрт акције и резултате акције 	<ul style="list-style-type: none"> • Избор проблема • Идентификација могућих решења • Припрема нацрта акције • Реализација акције (ван редовних часова и учионице) • Анализа реализоване акције • Представљање резултата акције 	<ul style="list-style-type: none"> • Наставник треба да пружи неопходну помоћ и подршку ученицима у припреми и реализацији активности, а заједно са групом да обезбеди повратну информацију о њеној успешности. • У реализацији овог програма наставник је извор знања, организатор и водитељ ученичких активности и особа која даје повратну информацију. • Повратна информација је од великог значаја не само за процес стицања сазнања, већ и за подстицање самопоуздања, учешћа у раду групе и мотивације за програм • За успешно реализовање наставе број ученика у групи не би требала да буде већа од 25 ученика. Оптималан број ученика је 15–20 ученика

Кључни појмови садржаја: права, одговорност, грађанска акција.

Праћење и вредновање

Вредновање се вршити кроз праћење остварености исхода

Оквирни број часова по темама

Права и одговорности (18 часова)

Планирање и извођење акције (18 часова)

Назив програма: **ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ**

Годишњи фонд часова: **35**

Разред: **Трећи**

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ДЕМОКРАТИЈА И ПОЛИТИКА	<ul style="list-style-type: none">• Разумевање појмова демократија, политика, власт, грађански живот• Упознавање са механизмима функционисања демократије и институцијама демократије• Сагледавање значаја и начина контроле и ограничења власти у демократији	<ul style="list-style-type: none">• Објасни појмове демократија, политика, власт, грађански живот• Наведите разлике између демократског и недемократског начина одлучивања• Објасни разлике између непосредне и посредне демократије• Анализира различите начине ограничавања власти• Разликује надлежности законодавне, извршне и судске власти	<ul style="list-style-type: none">• Демократија, политика и власт• Функционисања институције демократије• Механизми и начини контроле и ограничења власти у демократском поретку	<ul style="list-style-type: none">• На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања. <p>Облици наставе Програм се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава</p> <p>Подела одељења на групе • Одељење се не дели на групе</p> <p>Место реализације наставе • Настава се реализује у учионици</p> <p>Препоруке за реализацију наставе • Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, проблемске и истраживачке наставе са сталним рефлексима на одговарајуће појаве из друштвеног контекста прошлости и садашњости. • Квалитет наставе се обезбеђује усаглашавањем садржаја са одговарајућим методичким активностима и сталном разменом информација унутар групе. • Дobar индикатор успешне наставе је способност ученика да адекватно примењују стечена знања и</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p align="center">ГРАЂАНИН И ДРУШТВО</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Сагледавање улоге грађанина/грађанке у демократском друштву • Упознање се са радом локалне самоуправе • Сагледавање улоге и карактеристика цивилног друштва у демократији • Сагледавање значаја и начина учествовања грађанина/грађанке у политици 	<ul style="list-style-type: none"> • Разуме политичко одређење појма грађанин/грађанка • Разуме значај поштовања закона у демократској држави • Објасни улогу локалне самоуправе и послове којима се она бави • Објасни карактеристике и улогу цивилног друштва • Наведите могућности утицаја грађана на власт, правни и политички систем (различите форме грађанског удруживања, различите форме грађанских иницијатива и акција) • Идентификује и анализира факторе који ометају/подстичу демократски развој друштва 	<ul style="list-style-type: none"> • Однос државе и грађанског друштва • Појам грађанина • Значај и начин учествовања грађанина у политици • Улога грађана у остваривању права 	<ul style="list-style-type: none"> • вештине и да у пракси изражавају ставове и вредности демократског друштва. • Наставник треба да пружи неопходну помоћ и подршку ученицима у припреми и реализацији активности, а заједно са групом да обезбеди повратну информацију о њеној успешности. • У реализацији овог програма наставник је извор знања, организатор и водитељ ученичких активности и особа која даје повратну информацију. <p>Повратна информација је од великог значаја не само за процес стицања сазнања, већ и за подстицање самопоуздања, учешћа у раду групе и мотивације за програм</p>
<p align="center">ГРАЂАНСКА И ПОЛИТИЧКА ПРАВА И ПРАВО НА ГРАЂАНСКУ ИНИЦИЈАТИВУ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање ученика са суштином грађанских права и правом на грађанску иницијативу • Сагледавање улоге грађана у остваривању људских права у демократском друштву • Сагледавање неопходности и начина активног учешћа грађана у демократском друштву 	<ul style="list-style-type: none"> • Објасни појам људских права • Наведите врсте људских права и објасни њихов садржај • Анализира предствљање људских права у актуелним медијима • Објасни улогу појединца у заштити и остваривању људских права 	<ul style="list-style-type: none"> • Право на грађанску иницијативу • Партиципација грађана у процесу доношења одлука и право на самоорганизовање грађана • Улога невладиних организација 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p align="center">ГРАЂАНСКА И ПОЛИТИЧКА ПРАВА И ПРАВО НА ГРАЂАНСКУ ИНИЦИЈАТИВУ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање ученика са суштином грађанских права и правом на грађанску иницијативу Сагледавање улоге грађана у остваривању људских права у демократском друштву Сагледавање неопходности и начина активног учешћа грађана у демократском друштву 	<ul style="list-style-type: none"> Објасни појам грађанске иницијативе Наведе надлежности општине и послове којима се она бави Разликује формалну од нефомалне иницијативе Наведе форму и садржај формалног предлога грађанске иницијативе Наведе структуру, функционисање, правила и процедуре рада Скупштине Изведе симулацију заседања Скупштине поштујући све процедуре у процесу доношења одлука на предлог грађана Објасни појам, карактеристике, улогу и врсте удруживања грађана Идентификује и анализира активности и акције удружења грађана у својој локалној заједници. 	<ul style="list-style-type: none"> Право на грађанску иницијативу Партиципација грађана у процесу доношења одлука и право на самоорганизовање грађана Улога невладиних организација 	<ul style="list-style-type: none"> За успешно реализовање наставе број ученика у групи не би требала да буде већа од 25 ученика. Оптималан број ученика је 15–20 ученика <p>Праћење и вредновање Вредновање се вршити кроз праћење остварености исхода</p>
<p align="center">ПЛАНИРАЊЕ КОНКРЕТНЕ АКЦИЈЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Подстицање и оспособљавање ученика за планирање заједничких акција и пројеката у локалној заједници 	<ul style="list-style-type: none"> Идентификује проблеме у својој локалној заједници Анализира изабране проблеме, изучава их Предлаже активности и дискутује о њима са осталим члановима тима Сарађује са члановима тима и учествује у доношењу одлука Формулише циљеве и кораке акције Иницира активности ,прати их и оцењује Представи путем јавне презентацију нацрт акције и резултате акције 	<ul style="list-style-type: none"> Избор проблема Идентификација могућих решења Припрема нацрта акције Реализација акције (ван редовних часова и учионице) Анализа реализоване акције Представљање резултата акције 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Демократија и политика (6 часова) Грађанин и друштво (7 часова) Грађанска и политичка права и право на грађанску иницијативу (11 часова) Планирање конкретне акције (11 часова)

Кључни појмови садржаја: демократија, политика, власт, грађанин, грађанска иницијатива, невладине организације.

Назив програма: **ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ**

Годишњи фонд часова: **31**

Разред: **Четврти**

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
СВЕТ ИНФОРМАЦИЈА	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са могућностима које <i>Закон о слободном приступу информацијама</i> пружа у остваривању људских права и слобода • Оспособљавање ученика да самостално траже и долазе до информација од јавног значаја • Разумевање улоге и значаја медија у савременом друштву • Развијање критичког односа према медијима и информација добијених преко различитих медија 	<ul style="list-style-type: none"> • Објасни значај постојања права на слободан приступ информацијама • Објасни појам јавне информације и идентификује информације које су од јавног значаја и које грађанин може да добије по Закону • Наведете основне одредбе <i>Закон о слободном приступу информацијама</i> и објасни улогу повереника • Наведете процедуру подношења захтева за приступ информацијама од јавног значаја • Попуни образац и тражи информацију од јавног значаја • Анализира информације које добија преко различитих медија • Тражи, пронађе и даје информацију • Открива примере манипулације у медијима • Објасни значај објективности и веродостојности информација 	<ul style="list-style-type: none"> • Извори информација • Појам јавне информације • Приступ информацијама основна правила и ограничења • Заштита права на информисање – улога повереника • Процедура подношења захтева за приступ информацијама • Медији као извор информација – питање веродостојности • Разумевање и тумачење медијских порука • Механизми медијске манипулације • Утицај тачке гледишта на објективност информација • Селекција информација: објективност као одговорност 	<ul style="list-style-type: none"> • На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања. <p>Облици наставе Програм се реализује кроз следеће облике наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • теоријска настава <p>Подела одељења на групе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Одељење се не дели на групе <p>Место реализације наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Настава се реализује у учионици <p>Препоруке за реализацију наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, проблемске и истраживачке наставе са сталним рефлексијама на одговарајуће појаве из друштвеног контекста прошлости и садашњости.
СВЕТ ПРОФЕСИОНАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА	<ul style="list-style-type: none"> • Разуме важност дефинисања професионалних циљева и планирање каријере 	<ul style="list-style-type: none"> • Разуме значај поштовања социјално-економских права • Поставља циљеве личног развоја и планира свој развој • Анализира сопствене способности особине и вештине значајне за даљи професионални развој 	<p>Планирање каријере и улазак у свет рада</p> <p>Самопроцена и вештина представљања личних карактеристика од значаја за даље професионално образовање и рад</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Квалитет наставе се обезбеђује усаглашавањем садржаја са одговарајућим методичким активностима и сталном разменом информација унутар групе.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
СВЕТ ПРОФЕСИОНАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА И РАДА	<ul style="list-style-type: none"> – Разуме важност дефинисања професионалних циљева и планирање каријере – Развијање вештине тражења информација значајних за професионално образовање и укључивање у свет рада – Оснаживање ученика да постављају циљеве личног развоја и планирају свој професионални развој 	<ul style="list-style-type: none"> • Разуме значај поштовања социјално-економских права • Поставља циљеве личног развоја и планира свој развој • Анализира сопствене способности особине и вештине значајне за даљи професионални развој • Активно тражи информације значајне за даљи професионални развој • Напише личну радну биографију • Представи своје личне карактеристике приликом разговора са послодавцем 	<p>Планирање каријере и улазак у свет рада</p> <p>Самопроцена и вештина представљања личних карактеристика од значаја за даље професионално образовање и рад</p> <p>Разговор са послодавцем</p> <p>Тражење информација значајних за професионално образовање и тражење посла</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Дobar индикатор успешне наставе је способност ученика да адекватно примењују стечена знања и вештине и да у пракси изражавају ставове и вредности демократског друштва. • Наставник треба да пружи неопходну помоћ и подршку ученицима у припреми и реализацији активности, а заједно са групом да обезбеди повратну информацију о њеној успешности. • У реализацији овог програма наставник је извор знања, организатор и водитељ ученичких активности и особа која даје повратну информацију. • Повратна информација је од великог значаја не само за процес стицања сазнања, већ и за подстицање самопоуздања, учешћа у раду групе и мотивације за програм • За успешно реализовање наставе број ученика у групи не би требала да буде већа од 25 ученика. Оптималан број ученика је 15–20 ученика <p>Праћење и вредновање</p> <p>Вредновање се вршити кроз праћење остварености исхода</p> <p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Свет информација (16 часова) • Свет професионалног образовања и рада (15 часова)

Кључни појмови садржаја: информације, медији, манипулација, каријера.

ОПШТЕОБРАЗОВНИ ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Назив програма: МУЗИЧКА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 70 или 62

Разред: Трећи или четврти

Циљеви учења:

- Оспособљавање ученика за разликовање обележја стилова различитих музичких жанрова;
- Развијање св ести о значају и улози музичке уметности кроз развој цивилизације и друштва;
- Оспособљавање ученика за уочавање разлика и сличности између наше и других традиција и култура у домену музике;
- Унапређивање естетских критеријума код ученика;
- Развијање навика код ученика за праћење културно-уметничких манифестација у локалној средини и путем електронских медија (концерти, телевизија, филм, интернет);
- Оспособљавање ученика за самостално истраживање стручне литературе, архиве, медијатеке, интернета;
- Подстицање уметничког развоја и усавршавања у складу са индивидуалним интересовањима и способностима.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Класична музика	<ul style="list-style-type: none"> • Оспособљавање ученика за разликовање музичких стилова од првобитне заједнице до 21. века. • Развијање навика за слушање уметничке музике. • Оспособљавање уочавања разлика карактера композиција • Формирање музичког укуса и адекватног музичког експресивног дела приликом слушања (аудио апаратима и уживо на концертима) 	<ul style="list-style-type: none"> • препознаје и разликује одлике стилова у музичком изражавању од првобитне заједнице до данас. • испољава потребу за свакодневним слушањем музике и на основу тога формира трајно интересовање према музици уопште • препознаје одслушане композиција уз познавање њихових аутора као и време настанка.. • експресивно, аутономно доживљава карактер одслушане композиције • поседује адекватан музички укус. • самоиницијативно посећује концерте и друге музичке манифестације у локалној заједници. 	<ul style="list-style-type: none"> • Значај музике у животу и друштву: првобитна заједница, стари век и развој музике у средњем веку (духовна и световна музика) – Грегоријански корал, Византијско певање, Кир Стефан Србин: Ниња сили. • Ренесанса и барок: Палестрина Л.: <i>Огни белта</i>, Вивалди А.: <i>4 годишња доба</i>, Хендл Г. Ф.: <i>Месија (Алелуја)</i>, Бах Ј. С.: <i>Токата и фуга d – mol</i>, <i>Брандебуришки концерт бр. 3 G – dur</i> • Класицизам: Хајдн Ј.: <i>Симфонија изненађења бр. 94. G – dur</i>, Моцарт В.А.: <i>Симфонија бр. 40. G-dur, Реквијем, Мала ноћна музика, Турски марш</i>, Бетовен Л. В.: <i>5. и 9. симфонија, За Елизу, Месечева соната</i>, • Романтизам Менделсон Ф.: <i>Свадебни марш</i>, Шопен Ф.: <i>Валцер des-dur</i>, Брамс Ј.: 	<ul style="list-style-type: none"> • На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања. <p>Облици наставе Програм се реализује кроз следеће облике наставе: •</p> <p>теоријска настава</p> <p>• практична настава</p> <p>Место реализације наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Настава се реализује у учионици <p>Препоруке за реализацију наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Користити сва доступна наставна средства • Користити мултимедијалне презентације • Упућивати ученике да користе интернет и стручну литературу

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Класична музика	•	•	<p><i>Мађарске игре по избору</i>, Сметана Б.: <i>Влтава</i>, Дворжак А.: <i>Симфонија из новог света</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Импресионизам Дебиси К.: <i>Прелид за поподне једног пауна</i>, Равел М.: <i>Болеро</i> • Музика XX века Шостакович: <i>Камерна симфонија</i>, Прокофјев С.: <i>Ромео и Јулија</i>, Шенберг, Стравински, Веберн 	•
Опера и балет / Оперета и мјузикл	<ul style="list-style-type: none"> • Значај корелације између текста, музичког и сценског извођења Оспособљавање ученика за препознавање и разликовање разних видова опере кроз историју 	<ul style="list-style-type: none"> • уочава међусобну повезаност текста, музике и покрета. • разлик ује музичко сценска дела према периоду настанка. • препознаје историјско културни амбијент у коме су настала поједина дела 	<ul style="list-style-type: none"> • опере: Бизе Ж.: <i>Кармен</i>, Верди Ђ.: <i>Трубадур</i>, Росини Ђ.: <i>Севилски берберин</i>, Пучини: <i>Тоска</i>, <i>Боеми</i>, • балети Чајковски П. И.: <i>Лабудово језеро</i>, <i>Успавана лепотица</i>, Прокофјев С.: <i>Ромео и Јулија</i> • оперете Штраус Ј.: <i>Слепи миш</i> • Мјузикли: Цигани лете у небо, Коса, Мама Миа, Чикаго... 	<ul style="list-style-type: none"> • Примењивати индивидуални рад, рад у паровима и рад у мањим групама Континуирано упућивати ученике на присуство музике у свакодневном животу, примену у пракси и другим наставним предметима
Традиционална музика	<ul style="list-style-type: none"> • Оспособљавање ученика за препознавање и разликовање културе и традиције како свог тако и других народа • Развијање естетских критеријума код ученика • Развијање способности уочавања утицаја народног стваралаштва на уметничко стваралаштво. 	<ul style="list-style-type: none"> • препознаје естетске вредности у култури свог и народа других земаља уочавањем карактеристичних обележја музике светске народне баштине. • сагледава и вреднује утицај народног стваралаштва на уметничко стваралаштво. 	<ul style="list-style-type: none"> • Изворно певање традиционалних композиција са нашег и суседних подручја. Кола и народне игре Србије и суседних земаља. Мокрањац Ст. Ст.: <i>Руковети</i>, Тајчевић М.: <i>Охридска легенда</i> • Народна музика интегрисана у забавну, електронску, цез и разне алтернативне правце. • извођачи: Биљана Крстић, састав Балканика „Слободан Трукуља, Василиса, Кирил Џајковски... 	<p>Праћење и вредновање</p> <p>Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. праћење остварености исхода 2. тестове знања

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Џез и блуз музика / Филм и филмска музика	<ul style="list-style-type: none"> Способност препознавања критеријума који се односе на ритмичку строгост и импровизовање мелодије као карактеристика одређене врсте музике(џез, блуз) Способности разликовања боје звука различитих инструмената као и њихових састава. 	<ul style="list-style-type: none"> препознаје критеријуме који се односе на начине настајања мелодијско ритмичких образаца различитих музичких жанрова. разликује боју звука различитих инструмената, као и њихов визуелни изглед разликује саставе извођача(Соло глас-хор, Соло инструмент–камерни састав–оркестар) 	<ul style="list-style-type: none"> Џез и блуз: Луис Армстронг, Мајлс Дејвис; Били Холидеј; Џон Колтрејн, Чарли Паркер, Јован Маљковић, Шабан Бајрамовић... Филм: Моцарт филмска музика: Е. Мориконе: музика из филмова: <i>Амелија Пулен, Титаник, Ватрене улице, Клавира...</i> 	Оквирни број часова по темама <ul style="list-style-type: none"> класична музика (18–16 часова) опера и балет; оперета и мјузикл (12–11 часова) традиционална музика (11–9 часова) џез и блуз музика (10–9 часова) филм и филмска музика (10–9 часова) хор, камерно и оркестарско извођење композиција (9–8 часова)
Хорско певање	<ul style="list-style-type: none"> Оспособљавање ученика за заједничко извођење 	<ul style="list-style-type: none"> препознаје и реализује елементе заједничког музицирања 	<ul style="list-style-type: none"> слободан избор композиција према могућностима извођача 	

Кључни појмови садржаја: изражајна средства и стилови, опера и балет, традиционална музика, примењена музика.

ФИЗИКА

Назив програма: ФИЗИКА

Годишњи фонд часова: 70 или 62

Разред: Трећи или четврти

Циљеви учења:

1. Развијање функционалне писмености – природно-научне и техничке;
2. Проширивање и продубљивање знања о основним физичким појавама значајним за струку и разумевање основних физичких закона;
3. Развијање логичког и апстрактног мишљења и критичког става у мишљењу;
4. Развијање свести о значају експеримента при упознавању, разумевању и проверавању физичких законитости;
5. Стицање способности за уочавање, формулисање и решавање једноставнијих проблема у струци;
6. Схватање значаја физике за технику и природне науке;
7. Развијање способности и вештина за примену знања из физике у струци;
8. Стицање знања о природним ресурсима, њиховој ограничености и одрживом коришћењу;
9. Развијање правилног односа ученика према заштити, обнови и унапређењу животне средине;
10. Стицање основних сазнања о процесима и производима различитих технологија;
11. Развијање радних навика и одговорности.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Увод у физику	<ul style="list-style-type: none"> Схватање значаја физике као науке и њене повезаности са другим наукама Проширивање знања о физичким величина Стицање основних знања о векторима 	<ul style="list-style-type: none"> уочи значај физике као фундаменталне науке (посебно за медицину) и њену везу са другим природним и техничким наукама наведе основне физичке величине и њихове мерне јединице и објасни како се добијају јединице изведених физичких величина разлик ује скаларне и векторске величине и врши основне операције са њима 	<ul style="list-style-type: none"> Физика – фундаментална природна наука Физичке величине и њихове јединице Вектори и основне операције са њима 	<p>На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања</p> <p>Облици наставе Програм се реализује кроз следеће облике наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> теоријска настава са демонстрационим огледима (64 или 56 часова) Лабораторијске вежбе (6 часова) <p>Место реализације наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> Настава се реализује у учионици или у кабинету за физику
Кинематика	<ul style="list-style-type: none"> Разумевање основних кинематичких величина и закона 	<ul style="list-style-type: none"> дефинише појмове референтни систем, путања, пређени пут, материјална тачка, померај користи појмове брзине и убрзања разликује равномерно и равномерно убрзано праволинијско кретање и примењује законе кретања у једноставнијим примерима изведе лабораторијску вежбу, правилно и безбедно рукује наставним средствима, изврши потребне прорачуне и израчуна грешке при мерењу 	<ul style="list-style-type: none"> Референтни систем, вектор положаја и померај Подела кретања. Средња и тренутна брзина Равномерно праволинијско кретање Средње и тренутно убрзање. Равномерно промелјиво праволинијско кретање (и вертикални хитац) Класичан закон сабирања брзина Демонстрациони оглед: – Провера кинематичких закона праволинијског кретања помоћу колица, динамометра и тегова Лабораторијска вежба: – Провера закона равномерног и равномерно убрзаног кретања помоћу Атвудове машине 	<p>Препоруке за реализацију наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> користити сва доступна наставна средства користити мултимедијалне презентације упућивати ученике да користе интернет и стручну литературу погледати ученике да раде рачунске задатке примењивати рад у паровима и рад у мањим групама мотивисати ученике да самостално решавају проблеме користећи истраживачки приступ научном образовању континуирано упућивати ученике на примену физике у будућем позиву и свакодневном животу кроз примере из праксе
Динамика	<ul style="list-style-type: none"> Разумевање основних динамичких величина и Њутнових закона 	<ul style="list-style-type: none"> објасни и користи појмове масе, силе и импулса формулише и примењује Њутнове законе 	<ul style="list-style-type: none"> Основне динамичке величине: маса, сила и импулс Први Њутнов закон – закон инерције 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Динамика	<ul style="list-style-type: none"> Разумевање основних динамичких величина и Њутнових закона 	<ul style="list-style-type: none"> решава проблеме везане за системе различито повезаних тела (рачунски или експериментално) објасни улогу силе трења опише појмове рада, енергије и снаге и њихову међусобну везу схвати закон одржања механичке енергије и примењује га у пракси примењује законе динамике у струци изведе лабораторијску вежбу, правилно и безбедно рукује наставним средствима, изврши потребне прорачуне и израчуна грешке при мерењу 	<ul style="list-style-type: none"> Други Њутнов закон – основни закон динамике Трећи Њутнов закон – закон акције и реакције Инерцијални и неинерцијални системи референције Примери сила у механици Сила трења Рад, снага, механичка енергија • Закон одржања механичке енергије <i>Демонстрациони огледи:</i> <ul style="list-style-type: none"> Мерење силе помоћу динамометра Провера другог Њутновог закона помоћу колица, динамометра и тега Демонстрација закона одржања механичке енергије помоћу Максвеловог точка, клатна... Лабораторијска вежба: <ul style="list-style-type: none"> Провера другог Њутновог закона и закона одржања енергије помоћу колица са тегом 	<p>Праћење и вредновање</p> <p>Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> праћење остварености исхода тестове знања
Кружно и ротационо кретање	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање величина везаних за кинематику и динамику кружног и ротационог кретања 	<ul style="list-style-type: none"> схвати промену брзине и појаву убрзања код равномерно кружног кретања познаје појмове период и фреквенција, угаона брзина и угаоно убрзање и одређује их рачунски и експериментално уочи аналогију величина и једначина трансляторног и ротационог кретања схвати центрипеталну и центрифугалну силу, момент силе, момент инерције и момент импулса и наведе примере њихове примене 	<ul style="list-style-type: none"> Кинематика кружног и ротационог кретања Центрипетално убрзање Угаона брзина и угаоно убрзање Динамика кружног и ротационог кретања Центрипетална и центрифугална сила Момент силе, момент импулса и момент инерције Други Њутнов закон за ротационо кретање <i>Демонстрациони огледи:</i> <ul style="list-style-type: none"> Демонстрација ротационог кретања помоћу Обербековог точка Демонстрација центрифугалне силе 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Статика	<ul style="list-style-type: none"> Утврђивање и проширивање знања о равнотежи тела 	<ul style="list-style-type: none"> објасни услове равнотеже разликује стабилну, лабилну и индиферентну равнотежу и умеће да их препозна у конкретним примерима из праксе опише принцип рада полуге и знаће да га примени у пракси 	<p>Услови и стабилност равнотеже</p> <p>Равнотежа полуге.</p> <p>Кости као полуге</p> <p><i>Демонстрациони огледи :</i></p> <p>Демонстрација различитих врста равнотеже</p> <p>Полуга</p>	
Топлотне појаве	<ul style="list-style-type: none"> Проширивање знања о топлотним појавама 	<ul style="list-style-type: none"> опише појмове унутрашња енергија, количина топлоте, топлотни капацитет и разликује појмове температуре и топлоте објасни I принцип термодинамике анализира процесе преношења топлоте и транспорт топлоте кроз људски организам 	<ul style="list-style-type: none"> Температура, унутрашња енергија и топлота Топлотни капацитет I принцип термодинамике Начини преношења топлоте Транспорт топлоте кроз људски организам <i>Демонстрациони оглед:</i> – Демонстрација различитих механизма преноса топлоте 	
Флуиди	<ul style="list-style-type: none"> Обнављање знања из статике флуида и његова примена у струци Упознавање основних појмова и једначина динамике флуида 	<ul style="list-style-type: none"> објасни појам притиска у флуидима и силу потиска тумачи основне једначине динамике флуида и примењује их у пракси објашњава појам вискозности и разликује ламинарно и турбулентно струјање изведе лабораторијску вежбу, правилно и безбедно рукује наставним средствима, изврши потребне прорачуне и израчуна грешке при мерењу 	<ul style="list-style-type: none"> Притисак у течностима. Паскалов закон Сила потиска Основни појмови динамике флуида Једначина континуитета и Бернулијева једначина Вискозност Ламинарно и турбулентно струјање, Рејнолдсов број, мерење крвног притиска <i>Демонстрациони огледи:</i> – Демонстрација Паскаловог закона – Демонстрација ламинарног и турбулентног струјања Лабораторијска вежба: – Провера Бернулијево једначине 	<p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> Увод у физику (2 часа) Кинематика (7–6 часова) Динамика (14–12 часова) Кружно и ротационо кретање (11–10 часова) Статика (4–3 часа) Топлотне појаве (11–10 часова) Флуиди (15–13 часова)

Кључни појмови садржаја: увод у физику, кинематика, динамика, кружно и ротационо кретање, статика, топлотне појаве, флуиди.

ХЕМИЈА

Назив програма: **ХЕМИЈА**

- Развој функционалног система хемијског знања као подршке за изучавање стручних предмета;
- Разумевање односа између структуре супстанци, њихових својстава као и могућности њихове примене;
- Разумевање природних појава и процеса и хемијског приступа у њиховом изучавању;
- Развој хемијске функционалне писмености;
- Препознавање, разумевање и примена хемијских знања у свакодневном животу и професионалном раду;
- Разумевање корисности од хемијске производње и за одабрану струку; Циљеви учења:
- Развој способности за сагледавање потенцијалних ризика, могућности превенције и мера заштите при хемијским незгодама у свакодневном животу и професионалном раду;
- Развој одговорног става према коришћењу супстанци у свакодневном животу и у професионалном раду;
- Развој комуникативности и спремности за сарадњу и тимски рад;
- Развој одговорности, систематичности, прецизности и позитивног става према учењу;
- Развој свести о сопственим знањима и потреби за даљим професионалним напредовањем.

Разред: **Трећи или четврти**

Годишњи фонд часова: **70 или 62 часа**

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Структура супстанци	<ul style="list-style-type: none"> • Разумевање концепта о корпускуларној грађи супстанци • Разумевање односа између структуре супстанци и њихових својстава • Разумевање утицаја међумолекулских сила на физичка својства супстанци 	<ul style="list-style-type: none"> • објасни електронеутралност атома • објасни појам изотопа и примену изотопа • разликује атом од јона • напише симболе елемената и формуле једињења • објасни да су електрони у електронском омотачу распоређени према принципу минимума енергије • одреди број валентних електрона • објасни узрок хемијског везивања атома и типове хемијских веза • разликује јонску везу од ковалентне везе • разликује неполарну од поларне ковалентне везе • објасни да својства хемијских једињења зависе од типа хемијске везе • дефинише појам релативне атомске масе и појам релативне молекулске масе 	<ul style="list-style-type: none"> • Грађа атома, атомски и масени број • Хемијски симболи и формуле • Структура електронског омотача • Релативна атомска и молекулска маса • Јонска веза • Ковалентна веза • Метална веза • Кристали: атомски, јонски и молекулски • Количина супстанце и мочарна маса <p>Демонстрациони огледи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • реактивност елемената 1. групе ПСЕ • бојење пламена • упоређивање реактивности елемената 17. групе ПСЕ • сублимација јода 	<p>На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начином праћења и вредновања.</p> <p>Облици наставе</p> <p>Програм се реализује кроз следеће облике наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • теоријска настава • демонстрациони огледи <p>Место реализације наставе</p> <p>Теоријска настава се реализује у</p> <ul style="list-style-type: none"> • одговарајућем кабинету • специјализованој учионици • учионици

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Структура супстанци	<ul style="list-style-type: none"> Разумевање утицаја међумолекулских сила на физичка својства супстанци 	<ul style="list-style-type: none"> објасни појам количине супстанце и повезаност количине супстанце са масом супстанце објасни квантитативно значење симбола и формула 	<ul style="list-style-type: none"> 	
Дисперзни системи	<ul style="list-style-type: none"> Развој концепта о корпускуларној грађи супстанце на основу разумевања односа компоненти у дисперзном систему Разумевање односа између квалитативног састава дисперзног система и његових својстава Разумевање односа између квантитативног састава дисперзног система и његових својстава Сагледавање значаја примене дисперзних система у свакодневном животу и професионалном раду 	<ul style="list-style-type: none"> објасни да су дисперзни системи смеше више чистих супстанци разликује дисперзну фазу и дисперзно средство објасни појам хомогене смеше објасни појам и наведе примену аеросола, суспензија, емулзија и колоида објасни утицај температуре на растворљивост супстанци израчуна масени процентни садржај раствора објасни појам количинске концентрације раствора 	<ul style="list-style-type: none"> Дисперзни системи Растворљивост Масени процентни садржај раствора Количинска концентрација раствора <p>Демонстрациони огледи:</p> <ul style="list-style-type: none"> припремање раствора познате количинске концентрације припремање раствора познатог масеног процентног садржаја размена енергије између система и околине (растварање амонијумхлорида и растварање натријумхидроксида у води) 	<p>Препоруке за реализацију наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> неопходна предзнања поновити уз максимално ангажовање ученика ново градиво обрадити увођењем што више примера из реалног живота и подстицати ученике на размишљање и самостално закључивање
Хемијске реакције	<ul style="list-style-type: none"> Разумевање концепта одржања материје кроз принципе одржања масе и енергије Развој концепта о корпускуларној грађи супстанце на основу разумевања хемијских реакција 	<ul style="list-style-type: none"> објасни да хемијска промена значи настајање нових супстанци, раскидањем старих и стварањем нових хемијских веза разликује реакције синтезе и анализе напише једначине хемијских реакција примени знања из стехиометријског израчунавања на хемијским једначинама објасни да су неке реакције егзотермне а неке ендотермне у размени енергије са околином 	<ul style="list-style-type: none"> Хемијске реакције Хемијске једначине Реакције синтезе и анализе Стехиометријска израчунавања на основу хемијских једначина Топлотни ефекат при хемијским реакцијама Брзина хемијске реакције 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Хемијске реакције	<ul style="list-style-type: none"> • Разумевање концепта одржања материје кроз принципе одржања масе и енергије • Развој концепта о корпускуларној грађи супстанце на основу разумевања хемијских реакција 	<ul style="list-style-type: none"> • наведе факторе који утичу на брзину хемијске реакције • објасни појам хемијске равнотеже • разликује коначне и равнотежне хемијске реакције • илуструје примерима значај хемијске равнотеже за процесе из свакодневног живота • прикаже електролитичку дисоцијацију киселина, база и соли хемијским једначинама • разликује киселу, базну и неутралну средину на основу рН вредности раствора • објасни појам електролита • објасни појам јаких и слабих електролита • објасни напонски низ елемената • објасни процесе оксидације и редукције као отпуштања и примања електрона • објасни да је у оксидоредукционим реакцијама број отпуштених електрона једнак броју примљених електрона • објасни шта је оксидациони број и како се одређује оксидациони број атома у молекулу • објасни да се при оксидацији оксидациони број повећава, а при редукцији оксидациони број смањује • одреди оксидационо и редукционо средство на основу хемијске једначине • објасни појам електролизе • објасни појам корозије • наведе поступке заштите од корозије 	<ul style="list-style-type: none"> • Фактори који утичу на брзину хемијске реакције • Хемијска равнотежа • Електролити • Електролитичка дисоцијација киселина, база и соли • рН вредност • Оксидо-редукциони процеси • Електролиза • Корозија <p>Демонстрациони огледи:</p> <p>кретање честица као услов за хемијску реакцију (реакција између гасовитог амонијака и гасовитог хлороводоника)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • у настави се изводе сви предвиђени демонстрациони огледи, како би ученици разумели значај хемијског експеримента као примарног извора знања и основног метода сазнавања у хемији • наставник бира примере и демонстрационе огледе у складу са потребама струке • прилагодити разматрање квантитативног аспекта хемијских реакција потребама образовног профила • упућивати ученике на претраживање различитих извора, применом савремених технологија за прикупљање хемијских података • указивати на корисност и штетност хемијских производа по здравље људи • указивати на повезаност хемије са техничко-технолошким, социоекономским и друштвеним наукама

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Хемија елемената и једињења	<ul style="list-style-type: none"> Разумевање односа структуре супстанци и њихових својстава Сагледавање значаја примене елемената и једињења у професионалном раду и свакодневном животу Разумевање значаја и примене елемената, једињења и легура у техничко-технолошким процесима 	<ul style="list-style-type: none"> објашњава периодичну промену својстава елемената у ПСЕ разликује метале, неметале и металоиде објасни стабилност атома племенитих гасова описује карактеристична својства неметала: водоника, кисеоника, азота, угљеника, силицијума, фосфора, сумпора, хлора и њихових важнијих једињења, као и њихов утицај на живи свет описује карактеристична својства метала: натријума, калијума, магнезијума, калцијума, алуминијума и олова и њихових важнијих једињења, као и њихов утицај на живи свет наведе општа својства прелазних метала и њихових једињења и њихову примену у струци описује својства атома угљеника у органским молекулима познаје класификацију органских једињења (према структури и врсти хемијских веза) објашњава како хемијска својства зависе од природе хемијске везе објашњава хемијска својства органских једињења која имају примену у струци и свакодневном животу 	<ul style="list-style-type: none"> Стабилност атома племенитих гасова У поредни преглед и општа својства елемената 17, 16, 15, 14, 13. и 12. групе ПСЕ У поредни преглед и општа својства елемената 1. и 2. групе ПСЕ Опште карактеристике прелазних елемената и њихова практична примена Својства атома угљеника Класификације органских једињења Типови органских реакција Основне класе органских једињења Биолошки важна органска једињења (угљени хидрати, масти, протеини) <p>Демонстрациони огледи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ре акција магнезијума и алуминијума са сирћетном киселином дејство сирћетне киселине на предмете од бакра припремање пенушавих освежавајућих пића доказивање скроба раствором јода растварање скроба у топлој и хладној води згрушавање протеина лимунском киселином 	<p>Праћење и вредновање</p> <p>Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> усмену проверу знања писану проверу знања

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Хемијски аспекти загађивања животне средине	<ul style="list-style-type: none"> Развој одговорног става према коришћењу супстанци у свакодневном животу и професионалном раду Разумевање и просуђивање начина одлагања и уништавања хемијских загађивача животне средине 	<ul style="list-style-type: none"> објасни штетно дејство неких супстанци на животну средину и здравље људи наводи најчешће изворе загађивања атмосфере, воде и тла објасни значај пречишћавања воде и ваздуха објасни значај правилног одлагања секундарних сировина 	<ul style="list-style-type: none"> Загађивање атмосфере, воде и тла Извори загађивања Пречишћавање воде и ваздуха Заштита и одлагање секундарних сировина 	Број часова по темама <ul style="list-style-type: none"> Структура супстанци (11–9) Дисперзни системи (9–8) Хемијске реакције (18–16) Хемија елемената и једињења (30–27) Хемијски аспекти загађивања животне средине (2)

Кључни појмови садржаја: структура супстанце, раствори, хемијске реакције, својства неорганских и органских једињења и хемијски аспекти загађивања животне средине.

ИЗАБРАНА ПОГЛАВЉА МАТЕМАТИКЕ

Циљеви учења:

1. Развијање логичког и апстрактног мишљења;
2. Развијање способности јасног и прецизног изражавања и коришћења основног математичко-логичког језика;
3. Оспособљавање за примену стечених знања како у математици тако и у осталим програмима;
4. Формирање основа за наставак образовања;
5. Формирање математичке културе која подразумева свест о универзалности и примени математике и математичког начина мишљења;
6. Развијање систематичности, уредности, прецизности, темељности, истрајности.

Годишњи фонд: 70 или 62

Разред: Трећи или четврти

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања

Облици наставе

Програм се реализује кроз следеће облике наставе:

теоријска настава (70 или 62 часа)

Место реализације наставе

Настава се реализује у учионици или кабинету за математику

Препоруке за реализацију наставе

- образложити циљ програма, начин и критеријум оцењивања
- неопходна предзнања поновити уз максимално ангажовање ученика
- подстицати ученике на размишљање и самостално закључивање
- примењивати разноврсне облике и методе рада, како би се подстакла активност ученика
- инсистирати на прецизности, тачности, систематичности и уредности у раду
- упућивати ученике на претраживање различитих извора и примену савремених технологија.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Ирационалне једначине и неједначине	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање основних знања о ирационалним једначинама и неједначинама 	<ul style="list-style-type: none"> • реши једноставније ирационалне једначине • реши једноставније ирационалне неједначине 	<ul style="list-style-type: none"> • Ирационалне једначине (квадратни корен) • Ирационалне једначине (кубни корен) • Ирационалне неједначине 	<ul style="list-style-type: none"> • Ирационалне, експоненцијалне и логаритамске једначине и неједначине: наглашавати неопходност постављања услова за дефинисаност. Неједначине обрадити на једноставнијим примерима.
Вектори	Проширивање знања о векторима	<ul style="list-style-type: none"> • представи вектор у Декартовом координатном правоуглом систему у простору • дефинише скаларни, векторски и мешовити производ вектора • израчуна интензитет вектора • одреди скаларни, векторски и мешовити производ вектора који су задати координатама • утврди да ли су два вектора узајамно ортогонална • о дреди угао између два вектора задата координатама израчуна површину троугла и запремину паралелопипеда 	<ul style="list-style-type: none"> • Вектори, особине вектора • Скаларни производ вектора • Колинеарни вектори • Векторски производ вектора • Мешовити производ три вектора • Вектори у координатном систему • Скаларни производ вектора задатих координатама • Угао између два вектора • Векторски производ вектора задатих координатама • Површина троугла • Мешовити производ вектора задатих координатама. • За премина паралелопипеда 	<ul style="list-style-type: none"> • Вектори: дефинисати колинеарне и компланарне векторе као и линеарну независност. Изразити векторе у координатном облику и пажњу усмерити на алгебарски приступ. • Конусни пресеци – На почетку теме обновити праву и кружницу. Обрадити и примере у којима се одређују једначине заједничких тангенти кривих, угао између кривих и геометријско место тачака које испуњавају одређене услове.
Вероватноћа и статистика	Стицање основних знања из вероватноће и статистике	<ul style="list-style-type: none"> • уочи случајне догађаје • препозна који су догађаји могући, повољни, сигурни, немогући • израчуна вероватноћу догађаја (статистичка и класична дефиниција вероватноће) • о дреди условну вероватноћу догађаја А у односу на догађај В • наведе пример случајне променљиве • примени биномну расподелу 	<ul style="list-style-type: none"> • Случајни догађаји. • Простор елементарних догађаја • Статистичка и класична дефиниција вероватноће • Условна вероватноћа • Случајне променљиве. • Дискретне случајне променљиве и биномна расподела <ul style="list-style-type: none"> • Нумеричке карактеристике случајних променљивих (математичко очекивање, дисперзија, медијана, мод) 	<ul style="list-style-type: none"> • Вероватноћа и статистика – При обради новог градива користити што више конкретних примера из живота.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Вероватноћа и статистика	Стицање основних знања из вероватноће и статистике	<ul style="list-style-type: none"> • израчуна нумеричке карактеристике случајних променљивих (математичко очекивање, дисперзију, медијану и мод) • препозна основне појмове статистике • формира статистичке табеле и на основу њих да графички прикаже податке • израчуна одређене карактеристике случајног узорка (аритмеричку средину узорка, медијану узорка, мод узорка и дисперзију узорка) 	<ul style="list-style-type: none"> • Статистика. Основни појмови • Формирање статистичких табела и графичко приказивање података • Карактеристике емпиријске расподеле (аритмеричка средина узорка, медијана узорка, мод узорка, дисперзија узорка) 	Вероватноћа и статистика – При обради новог градива користити што више конкретних примера из живота.
Конусни пресеци	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о аналитичкој геометрији 	<ul style="list-style-type: none"> • наброји конусне пресеке и нацрта одговарајуће слике • дефинише елипсу и наведе њену једначину • одреди жиже, ексцентрицитет и директрисе елипсе • одреди једначину елипсе из задатих услова • испита међусобни положај праве и елипсе • одреди једначину тангенте елипсе из задатих услова • дефинише хиперболу и наведе њену једначину • одреди жиже, ексцентрицитет и директрисе хиперболе • одреди једначину хиперболе из задатих услова • испита међусобни положај праве и хиперболе • одреди једначину тангенте хиперболе из задатих услова 	<ul style="list-style-type: none"> • Конусна површ. Конусни пресеци • Једначина елипсе • Особине елипс e (жиже, ексцентрицитет и директрисе) • Узајамни положај праве и елипсе • Једначина хиперболе • Особине хиперболе (жиже, ексцентрицитет, полуосе и асимптоте, директрисе) • Узајамни положај праве и хиперболе • Једначина параболе • Особине параболе (жижа, параметар и директриса) • Узајамни положај праве и параболе • 	<p>Праћење и вредновање Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> • активност ученика на часу; • усмену проверу знања; • писмену провера знања; • тестове знања. <p>Оквирни број часова по темама</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ирационалне једначине и неједначине 10–8 часова • Вектори 14–12 часова • Вероватноћа и статистика 17–15 часова • Конусни пресеци 21–19 часова <p>За реализацију 4 писмена задатка са исправкама планирано је 8 часова.</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Конусни пресеци		<ul style="list-style-type: none"> • дефинише параболу и наведе једначину параболе • одреди жиже, ексцентрицитет и директрису параболе • одреди једначину параболе из задатих услова • испита међусобни положај праве и параболе • одреди једначину тангенте параболе из задатих услова 		

Кључни појмови садржаја: ирационалне једначине и неједначине, вектори, случајан догађај, вероватноћа, статистика, елипса, хипербола, парабола.

ИСТОРИЈА (ОДАБРАНЕ ТЕМЕ)

Назив програма: ИСТОРИЈА (ОДАБРАНЕ ТЕМЕ)

Годишњи фонд часова: 70 или 62

Разред: Трећи или четврти

Циљеви учења:

1. Стицање хуманистичког образовања и развијање историјске свести;
2. Разумевање историјског простора и времена, историјских догађаја, појава и процеса и улоге истакнутих личности;
3. Развијање индивидуалног и националног идентитета;
4. Стицање и проширивање знања, развијање вештина и формирање ставова неопходних за разумевање савременог света (у националном, регионалном, европском и глобалном оквиру);
5. Унапређивање функционалних вештина и компетенција неопходних за живот у савременом друштву (истраживачких вештина, критичког и креативног мишљења, способности изражавања и образлагања сопствених ставова, разумевања мултикултуралности, развијање толеранције и културе аргументованог дијалога);
6. Оспособљавање за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија;
7. Развијање свести о потреби сталног усавршавања и свести о важности неговања културно-историјске баштине.

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања.

Облици наставе:

Програм се реализује кроз следеће облике наставе:

теоријска настава.

Место реализације наставе:

Теоријска настава се реализује у учионици или одговарајућем кабинету.

Праћење и вредновање:

Вредновање остварености исхода вршити кроз:

- праћење остварености исхода
- тестове знања.

Оквирни број часова по темама:

Свакој од четири теме које буду изабране треба посветити четвртину часова предвиђених планом наставе и учења.

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Село и град некад и сад	<ul style="list-style-type: none"> • Стицање знања о миграцијама село – град као константним појавама у историји људског друштва. • Проширивање знања о животу сеоског и градског становништва у Србији у XIX и XX веку. 	<ul style="list-style-type: none"> • опише начин живот у српским селима у XIX и XX веку; • уочи сличности и разлике у начину живота у српским градовима и селима у XIX и XX веку; • уочи значај и последице развоја модерних градова; • образложи најважније узроке и последице миграција село–град; • уочи разлике у начину становања између села и града кроз историју; • уочи разлике у начину становања између припадника различитих друштвених слојева кроз историју. 	<ul style="list-style-type: none"> • Живот у градовима и селима у новом веку и савременом добу (примери Париза, Лондона, Берлина, Њујорка, Москве, Санкт Петербурга...; просторно и урбано планирање; индустријске четврти, радничка насеља и предграђа; бoемске четврти; појава модерне инфраструктуре – водовод, канализација, метро, проблем загађења, одношење и складиштење отпада; становање – грађевински материјали, начин градње, развој грађевинске технике, врсте објеката и организација простора; разлика у начину становања између села и града и између припадника различитих друштвених слојева, миграције; осветљење – гас и струја; грејање, употреба соларне енергије, кућни апарати; оплемињивање стамбеног простора). • Живот у српским градовима и селима у XIX и XX веку (примери Београда, Новог Сада, Ниша, Крагујевца...; основни типови градских насеља – град, варош, варошица, „дивља” насеља; оријентални и европски утицаји; електрификација, јавни градски превоз – фијакери, трамваји, трoлејбуси и аутобуси; 	<p>Препоруке за реализацију наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • задатак наставника је да на почетку школске године од дванаест понуђених наставних тема, ученицима предложи шест, од којих ће они, као група, у складу са својим склоностима, изабрати четири, • структура програма конципирана је с циљем да помогне наставнику у планирању непосредног рада са ученицима, олакшавајући му одређивање обима и дубине обраде појединих наставних садржаја, • за сваку тематску целину дати су циљеви, исходи и садржаји, а исходи треба да послуже да наставни процес буде тако обликован да се наведени циљеви остваре, • садржаје треба прилагођавати ученицима, како би најлакше и најбрже достигли наведене исходе, • наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему, уважавајући циљеве програма, • програм се може допунити садржајима из прошлости завичаја, чиме се код ученика постиже јаснија представа о историјској и културној баштини у њиховом крају (археолошка налазишта, музејске збирке),

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Село и град некад и сад			основни типови сеоских насеља, обележја земљорадње, виноградарства и сточарства; задруга, моба, позајмица; пољопривредна оруђа, млинови, ветрењаче; миграције село – град, разлике у становању код Срба: дворци, градске куће, конаци, сеоске куће; дворови владара – Милоша, Михаила, Милана и Александра Обреновића, кнеза Александра и краљева Петра и Александра Карађорђевића, Николе Петровића, резиденције Јосипа Броза).	
Култура одевања и исхране некад и сад	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о променама у начину одевања и исхрани кроз историју. • Уочавање промена у начину одевања код Срба кроз историју. • Уочавање улоге различитих културних утицаја на начин одевања и исхрану код Срба кроз историју. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи основна обележја културе одевања од антике до савременог доба; • идентификује основна обележја културе одевања код Срба кроз историју; • наведе и упореди разлике у начину одевања између села и града кроз историју; • наведе и упореди разлике у начину одевања између припадника различитих друштвених група кроз историју; • препозна утицаје различитих култура на начин одевања код Срба кроз историју; • препозна утицаје различитих култура на начин исхране код Срба кроз историју; • наведе и упореди карактеристике исхране у различитим историјским периодима. 	<ul style="list-style-type: none"> • Култура одевања од антике до данас (материјали, начин обраде и бојење, разлике у одевању код припадника различитих друштвених група; појава вештачких материјала, стилови у одевању, модне куће, појава модне индустрије, свакодневна и свечана одећа, цинс као карактеристика одевања младих у читавом свету; накит, фризура, шминка, парфеми...). • Одевање код Срба кроз историју (материјали и тканине – кудеља, конопља, чоја, крзно, кожа, лан, свила; разлика у одевању код Срба у Хабзбуршком и Османском царству, као и код припадника различитих друштвених група; грађанско одело и европски узор у облачењу српског грађанског сталежа; 	<ul style="list-style-type: none"> • у школама на наставном језику неке од националних мањина могу се обрадити и проширени наставни садржаји из прошлости тог народа, • важно је искористити велике могућности које историја као наративни предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања, • наставни садржаји треба да буду представљени као „прича” богата информацијама и детаљима, не зато да би оптеретили памћење ученика, већ да би им историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно, живо и динамично, • посебно место у настави <i>историје</i> имају питања, како она која поставља наставник ученицима,

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p align="center">Култура одевања и исхране некад и сад</p>			<ul style="list-style-type: none"> • униформе државних чиновника, лекара, цариника, професора Лицеја и гимназија у обновљеној Србији; развој текстилне индустрије у Србији; народна ношња, савремени начин одевања). Култура исхране од антике до данас (сакупљање и припремање намирница, лов и риболов, начини чувања хране, пиће, реконструкција могућег јеловника – двор, град, село; посни и мрсни циклуси; национална кухиња код Срба, утицаји других кухиња; конзумирање кафе и дувана, употреба источњачких зачина, понашање за столом, прибор за јело; кухињски апарати; ресторани „брзе хране“). 	<ul style="list-style-type: none"> • тако и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње користећи различите изворе информација, • добро осмишљена питања наставника имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја, • у зависности од циља који наставник жели да оствари, питања могу имати различите функције, као што су: фокусирање пажње на неки садржај или аспект, подстицање поређења, трагање за појашњењем, • настава би требало да помогне ученицима у стварању што јасније представе не само о томе шта се десило, већ и зашто се то десило и какве су последице из тога проистекле, у настави треба што више користити различите облике организоване активности ученика (индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, радионице или домаћи задатак),
<p>Војска, оружје и рат некад и сад</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о развоју војне технике и променама у начину ратовања кроз историју. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи основна обележја ратова и војне организације и технике од антике до савременог доба; • уочи утицај научно-технолошких достигнућа на промене у начину ратовања кроз историју; 	<p>Војска, оружје и рат кроз историју (војничка опрема – одећа, оклопи, штитови, оружје; родови војске, опсадне справе, увежбавање ратничких вештина, витешки турнири, мегдани, појава ватреног оружја – од примитивних пушака аркебуза и мускета до разорне артиљерије;</p>	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Војска, оружје и рат некад и сад	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о развоју војне технике и променама у начину ратовања кроз историју. • Проширивање знања о развоју војске и начину ратовања код Срба кроз историју. • Развијање критичког става према рату. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи карактеристике развоја оружја и војне организације; • уочи основна обележја војне организације код Срба кроз историју; • наведе и упореди карактеристике ратовања у различитим периодима; • уочи улогу појединца у рату (војсковођа, официра, регрута, цивила); • аргументовано дискутује о рату и његовим последицама на живот људи. 	<ul style="list-style-type: none"> • увођење стајаће војске, развој модерне војне стратегије и тактике – појава генералштаба, униформе и војна одликовања; војно образовање, живот војника у рату и миру; жене у војсци; међународне конвенције о правилима ратовања, највеће војсковође). • Војска код Срба кроз историју (српска војска у средњем веку – опрема, начин ратовања; Срби у аустријској и османској војсци; војска устаничке Србије; војна организација у XIX и XX веку у српској и југословенској држави; војно образовање – оснивање војне академије; српске и југословенске војне униформе и одликовања). 	
Новац и банке кроз историју	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о улози новца и банака у економским системима кроз историју. • Усвајање знања о улози новца и банака у свакодневном животу некад и сад. • Проширивање знања о историји новца и развоју банкарства код Срба. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи основне карактеристике и функције новца од антике до савременог доба; • изведе закључак о улози и значају банака кроз историју; • уочи основна обележја историјата српског новца и банака кроз историју; • примени стечено знање о новцу и банкама у свакодневном животу. 	<ul style="list-style-type: none"> • Нумизматика (као наука о постанку, развоју и употреби кованог новца). • Новац и банке у садашњости (новац као мера вредности, платежно средство и једно од обележја самосталности државе; банка као предузеће које тргује новцем; појмови – штедња, трезор, кредит, камата, деоница, инфлација, дефлација; фалсификовања новца, новац у савременом потрошачком друштву...). 	<ul style="list-style-type: none"> • да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму”, у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе, треба искористити и утицај наставе историје на развијање језичке и говорне културе (беседништва), јер историјски садржаји богате и оплемењују језички фонд ученика,

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Новац и банке кроз историју	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о улози новца и банака у економским системима кроз историју. • Усвајање знања о улози новца и банака у свакодневном животу некад и сад. • Проширивање знања о историји новца и развоју банкарства код Срба. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи основне карактеристике и функције новца од антике до савременог доба; • изведе закључак о улози и значају банака кроз историју; • уочи основна обележја историјата српског новца и банака кроз историју; • примени стечено знање о новцу и банкама у свакодневном животу. 	<ul style="list-style-type: none"> • Новац и банке у прошлости (историјат новца и банака – од старог века до данас; материјали од којих је израђиван новац, историјски феномен „кварења” новца; ликови и различити симболи на кованом и папирном новцу...). • Новац у Србији некад и сад (историјат новца од средњег века до данас; динар као званична валута модерне Србије; мотиви на новчаницама; настанак и развој Народне банке као прве финансијске институције у Србији). 	<ul style="list-style-type: none"> • у раду са ученицима неопходно је имати у виду интегративну функцију историје, која у образовном систему, где су знања подељена по наставним предметима, помаже ученицима да постигну целовито схватање о повезаности и условљености географских, економских и културних услова живота човека кроз простор и време, • пожељно је избегавати фрагментарно и изоловано учење историјских чињеница јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и вештина, • у настави треба, кад год је то могуће, примењивати дидактички концепт мултиперспективности,
Верски живот и обичаји кроз историју	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о веровањима и обичајима у прошлости и садашњости. • Уочавање прожимања веровања и културе кроз историју. • Сагледавање сличности и разлика у веровањима и обичајима некад и сад. • Проширивање знања о веровањима и обичајима код Срба кроз историју. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи основна обележја веровања од праисторије до савременог доба; • наведе и упореди карактеристике обичаја и веровања у различитим периодима; • идентификује сличности и разлике у обичајима различитих верских заједница; • уочи утицај веровања и обичаја на културно стваралаштво; • уочи утицај и повезаност верских институција и верског живота кроз историју; • уочи утицај и повезаност верских институција и верског живота код Срба кроз историју; 	<ul style="list-style-type: none"> • Веровања у старом Египту и Месопотамији (загробни живот, балсамовање, хороскопи, астрологија, обреди и ритуални предмети...). • Веровања старих Грка и Римљана (пророчишта, загробни живот, свештеници и свештенице, приношење жртве боговима...). • Религије Далеког истока. • Верски живот и обичаји у средњем веку (главне одлике хришћанства, ислама и јудаизма; обележја различитих верских конфесија – сличности и разлике у веровањима и обичајима; обележавање верских празника, страхови средњовековног човека). 	<ul style="list-style-type: none"> • одређене теме, по могућности, треба реализовати са одговарајућим садржајима из сродних предмета, • током рада са ученицима потребно је стално правити поређења са савременим добом, чиме се наглашава схватање континуитета у развоју друштва и богатство садржаја из прошлости, • задатак наставника је и да подстиче осамостаљивање ученика у прикупљању и сређивању историјских података,

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Верски живот и обичаји кроз историју	•	• препозна и разуме основне одлике верског живота и обичаја код Срба кроз историју.	• Верски живот и обичаји у новом веку и савременом добу (верски идентитет, сличности и разлике између католика, протестаната, православаца, муслимана, Јевреја; атеизам).	• да их усмерава на различите изворе информација и подучава их како да се према њима критички односе, чиме се негује истраживачки дух и занимање за науку и подстиче развој мишљења заснованог на провереним чињеницама и аргументима,
Образовање и васпитање кроз историју	<ul style="list-style-type: none"> • Продубљивање знања о развоју образовања кроз историју. • Уочавање сличности и разлика у образовању и васпитању некад и сад. • Разумевање утицаја привредног развоја на квалитет образовања. • Продубљивање знања о развоју образовања код Срба кроз историју. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи основна обележја образовања и васпитања од антике до савременог доба; • опише развој система образовања и васпитања кроз историју; • опише развој система образовања и васпитања код Срба кроз историју; • упореди карактеристике образовања и васпитања у различитим периодима; • изведе закључак о значају образовања и васпитања у животу људи; • препозна међусобну условљеност степена привредног развоја и квалитета образовања. 	<ul style="list-style-type: none"> • Образовање и васпитање у старом веку • Образовање и васпитање у средњем веку (манастири као центри писмености и образовања; оснивање школа и универзитета, утицај цркве на образовање и васпитање...). • Образовање и васпитање у новом веку и савременом добу (појава штампарства и ширење писмености, улога цркве и државе – појава световног и обавезног образовања, школских уџбеника; положај ученика – награђивање и кажњавање, одевање ученика...). • Образовање и васпитање код Срба (манастири као центри писмености и образовања; значај Хиландара, просветитељски рад у устанничкој Србији, оснивање световних школа, оснивање Лицеја, Велике школе и Београдског универзитета; школска слава, одевање ученика, школовање женске деце; стипендирање ученика). 	<ul style="list-style-type: none"> • овај програм пружа велике могућности за интеграцију школског и ваншколског знања ученика, за излазак из оквира школских уџбеника и учионица, укључивање родитеља и суграђана који поседују знања, колекције, књиге, филмове и другу грађу која може да помогне у реализацији програма, • наставник треба да тежи комбиновању различитих метода рада (кратка предавања, гледање филмова, читање књига, дискусије, анализа писаних извора, слика и фотографија...), • у извођењу наставе самостално истраживање ученика је најважније, без обзира на изабране методе рада, а наставникова је улога да организује наставу, пружи помоћ ученицима у раду (од давања информација до упућивања на изворе информација) и да подстиче интересовање ученика за програм, у припреми и реализацији часова наставницима може користити следећа литература:

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Комуникације, путовања и туризам некад и сад</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Уочавање значаја комуникација и њиховог развоја у историји друштва. • Разумевање утицаја комуникација на упознавање и приближавање држава, народа и њихових култура. 	<ul style="list-style-type: none"> • опише развој комуникација од праисторије до савременог доба; • наведе и упореди карактеристике комуникације у различитим периодима; • изведе закључак о значају комуникације у животу људи кроз историју; • уочи последице развоја модерних комуникација; • изведе закључак о утицају развоја комуникација на интеграцију сваке нације и друштва; • користи информације са историјске карте и повеже их са стеченим знањем о комуникацијама; • уочи утицај комуникација на приближавање држава, народа и њихових култура. 	<ul style="list-style-type: none"> • Комуникације, путовања и туризам кроз историју (утицај трговине и војних похода на развој комуникација; ходочашћа – света места, мисионари; значајни сајмови, развој поштанског, телеграфског, телефонског, железничког, аутомобилског и авионског саобраћаја; ауто и авио клубови, новине и новинарство, интернет, откривање нових дестинација, гостинице и хотели, бање). 	<p>Д. М. Ацовић, <i>Хералдика и Срби</i>, Београд 2008.</p> <p>Д. Бабац, <i>Специјалне јединице југословенске војске у Априлском рату</i>, Београд 2006.</p> <p>Д. Бабац, Ч. Васић, М. Марковић, <i>Црногорска војска 1896–1916</i>, Београд 2007.</p> <p>Д. Бандић, <i>Народна религија Срба у 100 појмова</i>, Београд 2004.</p> <p>В. Бикић, <i>Средњовековно село</i>, Београд 2007.</p> <p>М. Благојевић, <i>Србија у доба Немањића</i>, Београд 1989.</p> <p>С. Бојанин, <i>Забаве и светковине у средњовековној Србији (од краја XII до краја XV века)</i>, Београд 2005.</p> <p>Е. Бухари, <i>Наполеонова гардијска коњица</i>, Београд 2006.</p> <p>А. Веселиновић, Р. Љушић, <i>Српске династије</i>, Нови Сад 2001.</p> <p>П. Вилар, <i>Злато и новац у повијести 1450–1920</i>, Београд 1990.</p> <p>А. Вулетић, Ј. Мијаиловић, <i>Између посела и балова. Живот у Србији у 19. веку</i>, Београд 2005.</p> <p>Р. Вучетић, <i>Престоница независне Србије (1878–1918)</i>, Београд 2008.</p> <p>К. Гравет, <i>Витезови</i>, Београд 2006.</p> <p>С. Димитријевић, <i>Средњовековни српски новац</i>, Београд 1997.</p> <p>Љ. Димић, <i>Културна политика у Краљевини Југославији 1918–1941, I–III</i>, Београд 1996.</p>

ТЕМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА		
Комуникације, путовања и туризам некад и сад	<p>А. Ђуровић, <i>Модернизација образовања у Краљевини Србији 1905–1914</i>, Београд 2004.</p> <p><i>Историја приватног живота</i>, I–V, приредили Ф. Аријес и Ж. Диби, Београд 2000–2004.</p> <p>М. Јовановић <i>Стојимировић, Силуете старог Београда</i>, Београд 2008.</p> <p>Д. Косановић, <i>Почеци кинематографије на тлу Југославије 1896–1918</i>, Београд 1985.</p> <p><i>Лексикон српског средњег века</i>, приредили С. Ђирковић и Р. Михаљчић, Београд 1999.</p> <p>П. Ј. Марковић, <i>Београд 1918–1941</i>, Београд 1992.</p>	<p>П. Ј. Марковић, <i>Београд између Истока и Запада 1948–1965</i>, Београд 1996.</p> <p>П. Ј. Марковић, <i>Трајност и промена. Друштвена историја социјалистичке свакодневице у Југославији и Србији</i>, Београд 2007.</p> <p>М. Милићевић, <i>Грб Србије: развој кроз историју</i>, Београд 1995.</p> <p>Ј. Миодраговић, <i>Народна педагогија у Срба или како наш народ подиже пород свој</i>, Београд 1914.</p> <p>Д. Мрђеновић, А. Палавестра, Д. Спасић, <i>Родословне таблице и грбови српских династија и властеле</i>, Београд 1987.</p> <p><i>Образовање код Срба кроз векове</i>, Београд 2001.</p> <p>Е. Пирсон, <i>Стара Грчка</i>, Београд 2006.</p>	<p>Р. Плат, <i>Свет филма</i>, Београд 2006.</p> <p><i>Приватни живот у српским земљама средњег века</i>, приредили С. Марјановић Душанић и Д. Поповић, Београд 2004.</p> <p><i>Приватни живот у српским земљама у освит модерног доба</i>, приредио А. Фотић, Београд 2005.</p> <p><i>Приватни живот код Срба у деветнаестом веку. Од краја осамнаестог века до Првог светског рата</i>, приредили А. Столић и Н. Макуљевић, Београд 2006.</p> <p><i>Приватни живот код Срба у двадесетом веку</i>, приредио М. Ристовић, Београд 2007.</p> <p>Р. Радић, <i>Страх у позној Византији I–II</i>, Београд 2000.</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Друштвени и породични живот кроз историју	<ul style="list-style-type: none"> Продубљивање знања о развоју друштвеног и породичног живота кроз историју. Уочавање сличности и разлика у друштвеном и породичном животу некад и сад. <p>Проширивање знања о друштвеном и породичном животу код Срба кроз историју</p>	<ul style="list-style-type: none"> идентификује основна обележја друштвеног живота од антике до данас; идентификује основна обележја породичног живота од антике до данас; наведе основна обележја друштвеног живота код Срба кроз историју; наведе основна обележја породичног живота код Срба кроз историју; упореди карактеристике друштвеног и породичног живота у различитим периодима; 	<ul style="list-style-type: none"> Друштвени живот од антике до данас (игре, гозбе, плес уз музику, музички инструменти, позориште, маскирање, трубадури, властeosке гозбе: жонглери, путујући свирачи и забављачи; балови, позориште у доба Шекспира и Молијера, настанак опере, књижевне дружине и читалишта, концерти, биоскопи, игре на срећу, савремена популарна музика). 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Друштвени и породични живот кроз историју		<ul style="list-style-type: none"> • уочи сличности и разлике у начину обележавања празника кроз историју; истакне одлике друштвеног и породичног живота данас у односу на раније епохе. 	<ul style="list-style-type: none"> • Друштвени живот код Срба кроз историју (основни празници и њихов значај; утицај политичких прилика на празнике и празновања, радни и нерадни дани; различити облици друштвених активности на селу и у граду...). • Породични односи од антике до данас (положај мушкарца, жене и детета, свадбени обичаји, однос према старијима, породични празници, традиционални и модерни погледи на породицу; промене у односима међу половима...). <p>Породични односи код Срба кроз историју (положај мушкарца, жене и детета; свадбени обичаји, однос према старијима, породични празници – крсна слава...)</p>	
Фотографија, филм, радио и телевизија кроз историју	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о развоју фотографије, филма, радија и телевизије кроз историју. • Разумевање утицаја фотографије, филма, радија и телевизије на друштвени, политички и културни живот. • Проширивање знања о развоју фотографије, филма, радија и телевизије у Србији. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи основна обележја развоја фотографије, филма, радија и телевизије кроз историју; • изведе закључак о значају фотографије, филма, радија и телевизије у животу појединца и читавог друштва; • изведе закључак о значају фотографије, филма, радија и телевизије као историјских извора; 	<ul style="list-style-type: none"> • Значај фотографије, филма, радија и телевизије (као техничких достигнућа, начина уметничког изражавања, средстава масовне комуникације, сазнавања и образовања, и као историјских извора). <p>Фотографија, филм, радио и телевизија кроз историју (развој – оптичка сочива, дагеротипија, мокра плоча, фото-апарат, филмска трака, покретне слике, биоскоп, радио таласи; прва филмска пројекција, филм као извор информација о догађајима;</p>	<p>Р. Радић, <i>Византија – пурпур и пергамент</i>, Београд 2006.</p> <p>Р. Радић, <i>Цариград – приче са Босфора</i>, Београд 2007.</p> <p><i>Службено одело у Србији у 19. и 20. веку</i>, Београд 2001.</p> <p>Д. Стојановић, <i>Калдрма и асфалт. Урбанизација и европеизација Београда 1890–1914</i>, Београд 2008.</p> <p>Ж. Стојановић, <i>Папирни новац Србије и Југославије</i>, Београд 1996.</p> <p>Н. Томас, Д. Бабац, <i>Армије на Балкану 1914–1918</i>, Београд 2006.</p> <p>Ц. Харт, <i>Стари Египат</i>, Београд 2006. Ф. Џајс, <i>Витезови кроз историју</i>, Београд 2003.</p>

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Фотографија, филм, радио и телевизија кроз историју	Уочавање значаја фотографије, филма, радија и телевизије као историјских извора.	<ul style="list-style-type: none"> опише развој фотографије, филма, радија и телевизије у Србији; уочи последице развоја фотографије, филма, радија и телевизије. 	<ul style="list-style-type: none"> филм као масовна забава и индустрија; почетак ере звучног филма, појава анимираних филмова; појава колор филмова; филмски фестивали и награде; оснивање радио-станица, појава телевизије; превласт телевизије над другим медијима у другој половини XX века; примери злоупотребе фотографије, филма, радија и телевизије у XX веку). Фотографија, филм, радио и телевизија у Србији некад и сад (делатност дворског фотографа Анастаса Јовановића, породични фото-албуми, прва филмска пројекција у Србији 1896, први српски филмови и биоскопи; почетак рада прве радиостанице – Радио Београда 1929, јавна демонстрација телевизије на сајму у Београду 1939, тајно праћење програма Радио Лондона за време окупације, оснивање Телевизије Београд 1958, кућни радио и ТВ апарати као показатељи животног стандарда). 	Ф. Џајс, Џ. Џајс, <i>Живот у средњовековном граду</i> , Београд 2004. Ф. Џајс, Џ. Џајс, <i>Живот у средњовековном замку</i> , Београд 2005. Ф. Џајс, Џ. Џајс, <i>Живот у средњовековном селу</i> , Београд 2006. С. Џејмс, <i>Стари Рим</i> , Београд 2006.
Брига о телу и здрављу кроз историју	<ul style="list-style-type: none"> Продубљивање знања о развоју здравствене културе кроз историју. Уочавање утицаја економског и културног развитка на степен здравствене културе. 	<ul style="list-style-type: none"> уочи основна обележја развоја здравствене културе од антике до данас; уочи основна обележја развоја здравствене културе код Срба кроз историју; наведе и упореди различите методе лечења кроз историју; 	<ul style="list-style-type: none"> Брига о телу и здрављу од антике до данас (болести људи, хигијенски услови, епидемије, развој медицине, медицински инструменти, лекови и лековито биље, здравствене установе – санаторијуми, стационари, домови здравља, апотеке; начини здравствене заштите и превентиве, хуманитарне организације). 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Брига о телу и здрављу кроз историју	Проширивање знања о развоју здравствене културе код Срба.	<ul style="list-style-type: none"> • уочи повезаност степена економског и културног развитка и здравствене културе; • уочи значај хуманитарних организација и њиховог деловања. 	<ul style="list-style-type: none"> • Брига о телу и здрављу код Срба (утицај животних услова и хигијенских прилика на појаву болести; најчешће болести и епидемије, народна медицина и надрилекарство, манастирске болнице; прве болнице и лекари, отварање болница у Србији у време кнеза Милоша, оснивање Медицинског факултета у Београду...). 	
Грбови и заставе некад и сад	<ul style="list-style-type: none"> • Продубљивање знања о развоју грбова и застава и њиховом значају у историји. • У познавање са развојем, улогом и значајем грбова и застава у прошлости српског народа. 	<ul style="list-style-type: none"> • уочи основна обележја развоја грбова и застава кроз историју; • уочи основна обележја развоја грбова и застава код Срба кроз историју; • изведе закључак о значају грбова и застава кроз историју; • наведе најчешће хералдичке симболе; • опише изглед и порекло савременог српског грба и заставе. 	<ul style="list-style-type: none"> • Улога и значај грбова и застава (као симбола државе, нације, владара, војске, града, установе, предузећа, политичке организације, спортског друштва...; појава грбова у XII веку – породични грбови на штитовима као начин распознавања витезова на турнирима и у ратним походима; грбови на заставима, новцу, печатима, поштанским маркама, споменицима, шлемовима...; најчешћи хералдички симболи; појава првих застава – <i>вексилум</i> – застава римских цара, <i>лабарум</i> – застава Константина Великог; основни елементи застава). • Грбови и заставе у прошлости српског народа (порекло савременог српског грба и заставе, значење четири оцила, најчешћи хералдички симболи на грбовима српских нововековних и средњовековних држава и династија и властелинских породица) 	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Грбови и заставе некад и сад	У познавање са развојем, улогом и значајем грбова и застава у прошлости српског народа.		двоглави бели орао Немањића, Лазаревића, Карађорђевића, Обреновића и Петровића-Његоша, лав Бранковића и Петровића-Његоша, вук Балшића, љиљани Котроманића...).	
Спорт некад и сад	<ul style="list-style-type: none"> • Проширивање знања о развоју спортског живота кроз историју. • Уочавање сличности и разлика у спортским играма и надметањима некад и сад. Проширивање знања о развоју спортског живота код Срба.	<ul style="list-style-type: none"> • уочи основна обележја спорта од антике до савременог доба; • уочи улогу и значај спорта у људском друштву; • именује и опише спортске дисциплине заступљене на античким Олимпијским играма; • наведе и упореди карактеристике спортских надметања у различитим периодима; опише развој спортског живота код Срба. 	<ul style="list-style-type: none"> • Улога и значај спорта од антике до савременог доба (спорт као део бриге о здрављу и као забава; спорт и Олимпијске игре у античкој Грчкој као основ спортских игара савременог доба; спортска надметања кроз историју – најпопуларнији спортови, аматерски и професионални спорт, модерне Олимпијске игре). Спорт код Срба кроз историју (народне и пастирске игре као прва спортска надметања, прва спортска друштва, оснивање Српског олимпијског клуба 1910, учешће на међународним такмичењима и велики успеси, спортска друштва и клубови; савремени спорт и спортски живот).	

Кључни појмови садржаја: историјски извори, историјска истраживања.

ЛОГИКА СА ЕТИКОМ

Назив програма: **ЛОГИКА СА ЕТИКОМ**

Годишњи фонд часова: **70 или 62**

Разред: **Трећи или четврти**

Циљеви учења:

1. Стицање основних знања о логици и етици и схватање значаја тих знања за јасно размишљање и развој личности
2. Упознавање са елементима и законима логике и разумевање улоге коју логика има у науци и свакодневном животу
3. Разумевање појмова који се јављају у етичким расправама и развијање сензибилитета за етичка питања савременог друштва
4. Оспособљавање ученика за самостално, критичко размишљање и формирање ставова о друштвеним проблемима

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања.

Облици наставе:

Програм се реализује кроз следеће облике наставе:

теоријска настава (70 или 62 часа)

Место реализације наставе

Теоријска настава и радионице се реализују у учионици

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Увод у логику	<ul style="list-style-type: none"> Увођење ученика у предмет логики 	<ul style="list-style-type: none"> препозна да и сам већ користи логику као и граматику разлик ује мишљење од маште, надања, опажања и наводи примере из свакодневног живота искаже дефиницију логики, разуме и опише у чему се састоји формални карактер логики разликује принципе мишљења, наведе примере за основне логичке принципе и симболички их приказује 	<ul style="list-style-type: none"> Појам и подела логики. Логика као наука о форми мишљења Основни логички принципи (идентитет, непротивуречност и искључење трећег) 	<p>Препоруке за реализацију наставе</p> <ul style="list-style-type: none"> Дијалог са ученицима, самостални рад, организовање дебате Користити актуелне примере из штампе и других медија Користити актуелне примере везане за струку ученика
Формална логика: • појам • суд закључак	<ul style="list-style-type: none"> Развој сазнања о појму и односима међу појмовима Упознавање ученика са структуром суда, врстама судова и односима између судова <p>Оспособљавање ученика за логичко закључивање</p>	<ul style="list-style-type: none"> увиди разлику између појма, термина, опажаја, предмета, представе разликује обим и садржај појма, увиђа однос између обима и садржаја, наводи пример за обим и садржај и дефинише обим и садржај појма препознаје и именује појмове, набраја их, уочава разлику између појединачних и општих појмова препознаје односе међу појмовима и именује их (субординација, координација, контрарност) и графички приказује односе међу појмовима наведе делове дефиниције даје примере дефиниције из своје струке разликује прешироку и преуску дефиницију 	<ul style="list-style-type: none"> Разлик а између појма, ствари и представе, Врсте појмова Обим и садржај појма Односи међу појмовима Дефиниција и деоба Суд и врсте судова Истиносна вредност сложених судова (негација, конјункција, дисјункција, импликација и еквиваленција) Комбинована подела судова, расподељеност појма Односи међу судовима (логички квадрат) Врсте закључивања Непосредно закључивање – конверзија, обверзија, логички квадрат 	<p>Праћење и вредновање</p> <p>Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> Опажања наст авника – праћење рада на часу Питања – одговори

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>Формална логика: • појам • суд закључак</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Развој сазнања о појму и односима међу појмовима • Упознавање ученика са структуром суда, врстама судова и односима између судова <p>Оспособљавање ученика за логичко закључивање</p>	<ul style="list-style-type: none"> • разликује чланове деобе од принципа деобе • објасни значај принципа деобе, самостално изводи једну деобу • разликује субјекат и предикат суда и увиђа значај копуле за квалитет суда • препознаје форму сложеног суда, разликује и именује логичке везнике (негација, конјункција, дисјункција, импликација и еквиваленција) и наводи примере • разликује квантитет и квалитет суда, препознаје форму суда и наводи примере • именује односе међу судовима • препознаје индуктивно, дедуктивно и закључивање по аналогији на примерима из свакодневног живота • користи наведене форме закључивања, именује их и разликује • демонстрира конверзију и обверзију на примерима • наведе и објасни четири фигуре силогизма • изводи задате модусе силогизма • излаже примере за хипотетички и дисјунктивни силогизам <ul style="list-style-type: none"> • повезује форме закључивања у облику доказа 	<ul style="list-style-type: none"> • Посредно закључивање – индукција, аналогија и дедукција • Фигуре категоричког силогизма, модуси категоричког силогизма • Хипотетички и дисјунктивни силогизам • Доказ <p>Примери индуктивног и дедуктивног закључивања у наукама.</p>	<p>Праћење и вредновање</p> <p>Вредновање остварености исхода вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Опажања наставника – праћење рада на часу • Питања – одговори
<p>Логичке грешке</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Оспособљавање ученика за уочавање грешака у аргументацији, закључивању и доказивању 	<ul style="list-style-type: none"> • разликује случајне од намерних логичких грешака • примењује форме закључка и доказа <p>препознаје и именује логичке грешке: увођење четвртог појма у силогизам, нерасподељен појам, замена теза, argumentum ad hominem, post hoc ergo propter hoc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Паралогизми и софизми • Грешке у закључку • Грешке у доказу <p>Грешке у аргументацији</p>	

ТЕМА	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО- МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Појам и значај етике	<ul style="list-style-type: none"> Развој сазнања о појму и предмету етике, значају моралних норми за живот појединца у друштву 	<ul style="list-style-type: none"> набраја правила (норме) из различитих сфера живота издваја правила која слободно прихватамо и разликује их од оних која имају спољашње порекло дефинише предмет етике 	<ul style="list-style-type: none"> Настанак и предмет етике Појам норме и појам морала Разлика између обичајних, правних и етичких норми 	
Лични идентитет, слобода и одговорност	<ul style="list-style-type: none"> Развој сазнања о идентитету, формирању идентитета и о флуидности идентитета преко социјалних улога Развој способности идентификовања разликовања појмова пол и род и утицај културе на формирање појмова пола и рода (разлике у културама) Формирање става о улози медија у креирању идентитета 	<ul style="list-style-type: none"> набраја како се све манифестује лични идентитет разликује утицаје који формирају лични идентитет (разликује род и пол) увиђа колика је моћ визуелног идентитета препознаје утицај медија на креирање визуелног идентитета уочава разлику између модних и етичких императива супротставља медијски наметнуте животне идеале и етичке вредности 	<ul style="list-style-type: none"> Улога визуелног идентитета у формирању личног идентитета – међусобни утицаји Појмови пола и рода Утицај медија на релативизацију етичких вредности Естетски и етички идеал Тело и интервенције на телу Сајбер идентитет, морал и слобода избора 	
Основне етичке норме и вредности	<ul style="list-style-type: none"> Упознавање ученика са основним етичким нормама и вредностима и развијање личног вредносног система 	<ul style="list-style-type: none"> препознаје важније људске вредности разликује слободне од самовољних и наметнутих поступака схвата постојање слободе избора као услова моралног поступања објасни везу између избора и одговорности упоређује одговорне и неодговорне поступке расправља о томе да ли је извор морала у нама или изван нас (аутономна и хетерономна етика) уочава разлике између основних етичких праваца 	<ul style="list-style-type: none"> Пријатељство Верност Породица Љубав Морално добро Донација органа Сурогат мајка Клонирање 	Оквирни број часова по темама <ul style="list-style-type: none"> 1 (4–3 часа) 2 (6 + 6 + 12 или 5 + 5 + 11 часова) 3 (6–5 часова) 4 (6–5 часова) 5 (14–13 часова) 6 (16–15 часова)

Кључни појмови садржаја: логички принципи, појам, суд, закључак, морал, идентитет, вредности.

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Финансијско-рачуноводствени техничар*

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД							III РАЗРЕД							IV РАЗРЕД							УКУПНО							
	недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	9	4		333	148		12	7		432	252		30	10	8	350	280		60	6	11	186	341		90	1301	1021		180	2502						
1. Принципи економије	3			111			2			72																183								183		
2. Пословна економија	2			74			2			72			2			70										216								216		
3. Рачуноводство	2	2		74	74		2	2		72	72		2	2		70	70		2	2		62	62			278	278							556		
4. Пословна кореспонденција	2				74																					74								74		
5. Пословна информатика							2			72																72								72		
6. Право							2			72			2			70										142								142		
7. Основи финансија	2			74			2			72			2			70										146								146		
8. Јавне финансије							2			72			2			70										142								142		
9. Пословне финансије													2			70			2			62	62			132								132		
10. Статистика													2			70										62								62		
11. Ревизија																			2			62	62			62								62		
Финансијско рачуноводствена обука							3			108			30			140			60			155	90			403								180 583		
13. Предузетништво																						62	62			62								62		
Б: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ																										132								132		
1 Изборни предмети																70						2	62			132								132		
													2			70						2	62			132								132		
Укупно А2+Б	9	4		333	148		12	7		432	252		30	10	8	420	280		60	6	11	617	341		90	2502	1021		180	2634				180 2634		
													(*)10	8					(*)8			(*)652														
Укупно	13			481			19			714			18			690			17			679				2634								2634		

Напомена: * Подразумевана реализацију наставе кроз теоријску наставу, всјоб, практичну наставу и наставу у блоку

Б: Листа изборних програма

Р. б.	Стручни изборни програми	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
1.	Пословни енглески језик			2	
2.	Електронско пословање			2	
3.	Национална економија				2
4.	Маркетинг				2

* Ученик бира изборни предмет једном у току школовања

Остваривање образовања и васпитања

Обавезни облици образовно-васпитног рада

ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељенског старешине	70	70	70	62	272
Додатна настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунска настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремна настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Факултативни предмети/програми*	1–2 часа недељно			
Слободне активности ученика (хор, оркестар, секције, техничке, хуманитарне, спортско-рекреативне и друге ваннаставне активности)	30–60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15–30 часова годишње			
Културно-уметничке активности школе	2 радна дана			

Факултативни облици образовно-васпитног рада**

* Поред обавезних предмета и изборних програма школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета/програма који су утврђени плановима наставе и учења других образовних профила истог или другог подручја рада, као и плановима наставе и учења за гимназије, а који су утврђени школским програмом.

3. Факултативни облици васпитно-образовног рада обавезни су за ученике који се за њих одреде.

Остваривање плана и програма наставе и учења

1. Распоред радних недеља у току наставне године

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	37	37	37	34
Менторски рад (настава у блоку, пракса)				
Обавезне и факултативне ваннаставне	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

III.

Подела одељења у групе

разред	предмет /модул	годишњи фонд часова			број ученика у групи – до
		вежбе	практична настава	настава у блоку	
I	Рачуноводство	74			15
	Пословна кореспонденција	74			15
II	Рачуноводство	72			15
	Пословна информатика	72			15
	Финансијско-рачуноводствена обука	105		30	15
III	Рачуноводство	70			15
	Статистика	70			15
	Финансијско-рачуноводствена обука	136		60	15
IV	Рачуноводство	62			15
	Статистика	62			15
	Финансијско-рачуноводствена обука	150		90	15
	Предузетништво	62			15

Б. ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ**Назив предмета: Принципи економије****1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ**

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
I	111	/	/	/	/	111
II	72	/	/	/	/	72

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање ученика са развојем економије, принципима, методима и моделима који се користе у економској науци;
- Оспособљавање ученика за стицање знања о функционисању тржишта, трошковима предузећа, понашању предузећа у различитим тржишним структурама;
 - Упознавање ученика са тржиштима фактора производње и функционалној расподели дохотка;
 - Упознавање ученика са важности проучавања економских активности на нивоу привреде као целине;
 - Упознавање ученика о могућностима и начинима мерења резултата друштвене производње;
 - Оспособљавање ученика за стицање знања о функционисању финансијског система;
 - Оспособљавање ученика за стицање основних знања о незапослености као макроекономској варијабли.

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА Разред: први

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Економска наука: развој, принципи и методи анализе	21
2.	Понуда, тражња и функционисање тржишта	33
3.	Трошкови производње	18
4.	Тржишне структуре и понашање предузећа	24
5.	Тржишта фактора производње и функционална расподела доходака	15

Разред: други

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Кључни појмови макроекономије	36
2.	Финансијски систем	24
3.	Незапосленост	12

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/ КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Економска наука: развој, принципи и методи анализе	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише предмет изучавања економије као науке • идентификује значај одређених школа економске мисли за развој економске науке • објасни потребе, оскудност и избор • доведе у везу неопходност размене добара ради задовољења потреба • утврди принципе индивидуалног одлучивања • дефинише опортунитетни трошак и граничне (маргиналне) промене • утврди утицај подстицаја на понашање људи и друштва • препозна користи од учешћа у трговини; • разликује појмове тржиште и тржишна привреда • препозна значај тржишта за организовање економских активности • утврди узроке тржишних неуспеха (екстерналије, тржишна моћ) • наведе принципе функционисања привреде • доведе у везу продуктивност и ниво животног стандарда • дефинише инфлацију • препозна негативне последице инфлације • дефинише научни метод • идентификује значај посматрања у примени економског метода • доведе у везу посматрање и претпоставке у примени економског метода • препозна значај графичких приказа у економији • објасни дијаграм кружног тока и границу производних могућности • идентификује принципе економског резоновања на примеру границе производних могућности • разликује појмове микроекономија и макроекономија 	<ul style="list-style-type: none"> • Дефинисање економије као науке • Настанак и развој економске науке (Меркантилизам, Физикратизам, Класична политичка економија, карактеристике Марксове теорије) • Маргиналистичка револуција и неокласична економија • Развој економије у двадесетом веку • Кејнзијанизам и монетаризам • Економија понуде, Теорија рационалних очекивања, Нови кејнзијанци • Економија у двадесет првом веку • Потребе – појам и врсте (биолошке, културно-историјске, личне, заједничке, минималне, просечне, луксузне) • Основни принципи економског резоновања • Принципи индивидуалног одлучивања • Интеракције људи у економским активностима • Начин организовања економских активности • Принципи функционисања привреде • Научни метод у економији • Моделирање економских појава • Графички прикази у економији • Економски модели: дијаграм кружног тока и граница производних могућности • Микроекономија и макроекономија
Понуда, тражња и функционисање тржишта	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише тржиште и тражену количину добара • прикаже графички криву индивидуалне и тржишне тражње • разликује променљиве које утичу на тражњу • дефинише понуђену количину добара • прикаже графички криву индивидуалне и тржишне понуде • дефинише тржишну равнотежу; равнотежну цену и равнотежну количину • прикаже графички тржишну равнотежу • објасни закон понуде и тражње • анализира промену тржишне равнотеже • дефинише ценовну еластичност тражње 	<ul style="list-style-type: none"> • Тржишта и конкуренција • Тражња – појам • Крива тражње • Променљиве које утичу на тражњу: доходак, цена, укус, очекивања, број купаца • Понуда – појам • Крива понуде • Променљиве које утичу на понуду: цена добра, цена инпута, технологија, очекивања, број продаваца • Равнотежна цена и промена равнотеже • Тржишна равнотежа, вишак добара, мањак добара • Закон понуде и тражње

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Понуда, тражња и функционисање тржишта	<ul style="list-style-type: none"> • наведе факторе који утичу на ценовну еластичност тражње • израчуна ценовну еластичност тражње • разликује криве тражње на основу њихових еластичности • прикаже графички криве тражње са различитим коефицијентима еластичности • дефинише укупан приход • објасни промену укупног прихода услед промене цена у зависности од еластичности тражње • дефинише доходну еластичност тражње, унакрсну еластичност тражње и ценовну еластичност понуде • наведе факторе који утичу на ценовну еластичност понуде • израчуна ценовну еластичност понуде • прикаже графички криве понуде са различитим коефицијентима еластичности 	<ul style="list-style-type: none"> • Анализа промене тржишне равнотеже • Еластичност тражње – појам • Ценовна еластичност тражње и њене детерминанте • Израчунавање ценовне еластичности тражње • Разноврсност кривих тражње • Укупни приход и ценовна еластичност тражње • Доходна еластичност тражње • Унакрсна еластичност тражње • Еластичност понуде – појам • Ценовна еластичност понуде и њене детерминанте • Израчунавање ценовне еластичности понуде • Разноврсност кривих понуде
Трошкови производње	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам трошкова • разликује експлицитне и имплицитне трошкове • разликује економски профит и рачуноводствени профит • дефинише производну функцију; маргинални производ; опадајући маргинални производ • разликује фиксне и варијабилне трошкове • прикаже графички фиксне и варијабилне трошкове • разликује укупне и просечне трошкове • објасни маргинални трошак • прикаже графички криве просечних трошкова и маргиналног трошка • разликује трошкове на кратки и дуги рок 	<ul style="list-style-type: none"> • Трошкови производње – појам • Експлицитни и имплицитни • трошкови • Профит – појам • Економски и рачуноводствени профит • Производња и трошкови • Производна функција • Крива укупног трошка • Врсте трошкова • Фиксни и варијабилни трошкови • Укупни, просечни и маргинални трошак • Трошковне криве • Трошкови на кратки и дуги рок
Тржишне структуре и понашање предузећа	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише различита тржишна стања • наведе карактеристике конкурентног тржишта • идентификује приход конкурентног предузећа • објасни максимирање профита конкурентног предузећа • представи графички криву понуде конкурентног предузећа • утврди када предузеће одлучује да обустави производњу и када предузеће одлучује да излази са тржишта и улази на тржиште • прикаже графички профит конкурентног предузећа; криву тржишне понуде • препозна како тржиште реагује на промену тражње • опише дугорочну равнотежу на конкурентном тржишту • наведе карактеристике монополског тржишта • препозна основне узроке баријера уласку на тржиште • објасни како олигополиста доноси одлуке о производњи и ценама 	<ul style="list-style-type: none"> • Тржишна структура – појам и врсте • Конкурентно тржиште • Приход • Просечни и маргинални приход • Максимизација профита и крива понуде конкурентног предузећа • Краткорочна одлука о обустављању производње • Дугорочна одлука предузећа о уласку на тржиште или изласку са њега • Крива тржишне понуде на конкурентном тржишту • Промена тражње на конкурентном тржишту • Дугорочна равнотежа на конкурентном тржишту • Монополско тржиште • Баријере уласку • Приход и профит монополског предузећа • Олигопол – појам и врсте • Равнотежа олигопола • Монополистичка конкуренција

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Тржишне структуре и понашање предузећа	<ul style="list-style-type: none"> • наведе карактеристике монополистичке конкуренције • објасни како монополиста доноси одлуке о производњи и ценама (како максимира профит) • наведе особености олигополске тржишне структуре 	
Тржишта фактора производње и функционална расподела доходака	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише факторе производње • препозна карактер тражње за факторима производње • препозна специфичности тражње и понуде рада • дефинише маргинални производ рада • израчуна вредност маргиналног производа рада • опише како се успоставља равнотежа на тржишту рада • дефинише појам капитал • препозна како се успоставља равнотежа на осталим тржиштима • објасни функционалну расподелу дохотка 	<ul style="list-style-type: none"> • Фактори производње (рад, земља, капитал) • Тражња за радом и понуда рада • Производна функција и маргинални производ рада • Вредност маргиналног производа рада и тражња за радом • Равнотежа на тржишту рада • Остали фактори производње – земља и капитал • Равнотежа на осталим тржиштима • Функционална расподела дохотка (наднице, профити, ренте)
Кључни појмови макроекономије	<ul style="list-style-type: none"> • доведе у везу микроекономију и макроекономију • препозна макроекономске варијабле и значај њиховог проучавања • разликује активности учесника у економским трансакцијама • објасни ток добара и новца на примеру кружног тока економских активности • дефинише економску политику • наведе циљеве и инструменте економске политике • дефинише БДП • објасни компоненте БДП • доведе у везу потрошњу и инвестиције у рачунима националног дохотка • дефинише реални БДП • разликује појмове штедња и инвестиције • разликује појмове „национална штедња”, „лична штедња” и „јавна штедња” • дефинише „буџетски дефицит” и „буџетски суфицит” • доведе у везу штедњу и инвестиције у рачунима националног дохотка • дефинише номинални БДП, реални БДП и БДП дефлатор • наведе недостатке БДП као мерила друштвеног благостања • дефинише национални доходак • објасни инфлацију • утврди повезаност промене цена и промене вредности новца • наведе различите типове инфлације • упореди различите типове инфлације • дефинише платни биланс и девизни курс • наведе функције девизног курса • утврди врсте девизног курса 	<ul style="list-style-type: none"> • Микроекономија и макроекономија – сличности и разлике • Макроекономија као економска дисциплина • Кључна макроекономска питања • Реална и монетарна макроекономија: кружни ток економских активности • Макроекономија и економска политика • Бруто домаћи производ (БДП) – појам • Компоненте БДП-а • Потрошња, штедња и инвестиције у рачунима националног дохотка • Номинални и реални бруто домаћи производ • БДП дефлатор • Национални доходак • Инфлација • Врсте инфлације • Платни биланс • Девизни курс – појам, функције и врсте

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Финансијски систем	<ul style="list-style-type: none"> • утврди улогу финансијског система у економији • дефинише финансијске институције и финансијска тржишта и појам „финансијски посредник” • упореди обвезнице и акције • утврди функционисање тржишта обвезница и тржишта акција • разликује банке и инвестиционе фондове као финансијске институције • дефинише тржиште зајмовних средстава и изворе зајмовних средстава • објасни утицај нивоа каматне стопе на понуду и тражњу зајмовних средстава • разликује номиналну каматну стопу и реалну каматну стопу • дефинише новац • утврди функције новца • разликује појмове „готов новац” и „депозит по виђењу” • дефинише новчану масу • разликује монетарне агрегате М1 и М2 као мере за количину новца у оптицају • утврди улогу централне банке у регулисању понуде новца • опише утицај пословних банака на понуду новца • дефинише појам „обавезне резерве” и појам „новчани мултипликатор” • утврди инструменте монетарне политике • разликује факторе који утичу на тражњу за новцем • доведе у везу понуду и тражњу новца • објасни утицај промене понуде новца на ниво цена и вредност новца • дефинише брзину оптицаја новца • објасни једначину „квантитативне теорије новца” 	<ul style="list-style-type: none"> • Улога финансијског система у економији • Финансијске институције • Финансијска тржишта • Финансијски посредници • Тржиште зајмовних средстава • Понуда и тражња зајмовних средстава • Каматна стопа • Номинална и реална камата • Новац – појам • Функције новца • Новац као средство размене • Новац као обрачунска јединица • Новац као чувар вредности • Монетарни агрегати • Понуда новца и монетарна политика • Централно банкарство и монетарна политика • Банкарство и понуда новца • Новчани мултипликатор • Инструменти монетарне политике • Понуда и тражња за новцем • Монетарна равнотежа • Брзина оптицаја новца • Квантитативна теорија новца
Незапосленост	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише незапосленост • разликује појмове „запослено лице” и „незапослено лице” • дефинише радну снагу и стопу незапослености • израчуна стопу незапослености • објасни природну стопу незапослености, цикличну стопу незапослености, фрикциону незапосленост и структурну незапосленост • објасни структурну незапосленост као разлог дугорочне незапослености • дефинише синдикат • опише колективно преговарање • утврди утицај синдиката и колективног преговарања на ниво надница и незапосленост 	<ul style="list-style-type: none"> • Незапосленост – појам • Мерење незапослености (стопа незапослености) • Природна стопа незапослености • Циклична незапосленост • Фрикциона незапосленост • Структурна незапосленост • Незапосленост и економска политика државе • Синдикати и колективно преговарање

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Принципи економије омогућава ученицима да стекну основна знања о принципима на којима се заснива економија. Програм је намењен ученицима који се први пут сусрећу са економијом. Циљ програма је да допринесе остваривању општих исхода образовања и васпитања и развоју кључних и међупредметних компетенција. Додатно конкретизујући, може се рећи да је циљ програма усвајање знања о економским појмовима и формирање ставова који доприносе развоју економског начина размишљања и стицању компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој. Интерактивним методама треба подстицати ученике на разумевање основних економских идеја. Сваки модул се реализује као теоријска настава са целим одељењем. Настава се реализује у учioniци.

Програм предмета усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, треба извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање и планирати активности за конкретан час. Важно је имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима. Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања у другим предметима.

Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је улога наставника да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања и оспособљавати их за тимски и истраживачки рад ои подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Подстицати ученике на коришћење савремених информационих технологија.

Приликом реализације наставе поред прописаног уџбеника, препоручити додатну економску литературу у складу са темом, креирати радне листове као материјал за вежбу, шеме и упућивати ученике да у сврху наставе и учења користе средства информационо комуникационе технологије.

Наставнику се предлаже да у складу са наставним садржајима организује рад и у групама при чему се ученици оспособљавају за тимски рад и вештине комуникације.

Активност наставника је да мотивише ученике, објашњава, координира рад, контролише у циљу корекција, пружа помоћ када је то неопходно и организује време.

Активности ученика су усмерене на стицање основних знања кроз: читање и структурисање задатих садржаја, утврђивања стручних економских појмова, израду задатака, шема, презентација, учешћа у дискусији, размену мишљења и самосталног закључивања.

На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе и учења, планом рада и начинима оцењивања. Све модуле треба изложити на начин који ће бити подстицајан за ученике. Инспиративни процес проучавања економије би ученицима требао дати одговор на низ питања од којих се издваја неколико: Како функционише свет економије? Како они као појединци учествују у привреди? Да ли свакодневни живот значи доношење бројних економских одлука? Да ли могу као појединци да утичу на неке економске одлуке државе? Уз наведена, постоји низ других једнако изазовних питања.

Програм се састоји од осам модула који су подељени на две године учења. Важно је учити још једну типичну поделу. Наиме, првих пет модула се бави претежно микроекономским питањима. Да би била потпуна и заокружена анализа економских принципа, битно је проучавање градива које припада макроекономији. Питањима макроекономије су посвећена три модула која се разматрају у другом разреду.

У првом, уводном модулу Економска наука: развој, принципи и методи анализе, ученици се упознају са неким од кључних економских појмова који ће их даље пратити док се буду бавили економијом. То знање кључних појмова, ученицима ће бити важно у наставку приликом даљег изучавања програма предмета али и других економских предмета.

У реализацији модула Понуда, тражња и функционисање тржишта, Трошкови производње и Тржишне структуре и понашање предузећа, предлаже се наставнику да користи одабране примере из свакодневног живота који ће ученицима помоћи да схвате понуду, тражњу, тржишну равнотежу и врсте трошкова. Теоријска основа наведеног је неизоставан део анализе. Како се користе графикони у економији? Одговарајућа примена графикана је потребна приликом реализације ова три модула. Предлаже се коришћење графикана приликом представљања одређених категорија трошкова, као и криве понуде и криве тражње и померања кривих под утицајем одређених фактора. Добра прилика да ученици додатно науче како се користе графикони јесте њихова примена на пољу проучавања тржишне равнотеже и понашања предузећа у различитим тржишним стањима.

Анализи тржишних структура и понашања предузећа треба додатно приступити да се ученици упознају са понашањима предузећа на различитим тржиштима.

Шта су фактори производње? Од чега зависи тражња за радом, а од чега понуда рада? Одговори на ова и друга питања се добијају анализом модула Тржиште фактора производње и функционална расподела дохотка.

Следећи модул, Кључни појмови макроекономије чије садржаје ученици разматрају у другом разреду, почиње фундаменталним дефинисањима макроекономије као економске дисциплине и наставља се излагањима о кључним

макроекономским питањима и улози економске политике. Ученици се упознају и са важним начинима мерења економског успеха. Предлаже се наставнику да упути ученике на истраживачки рад на теме које се тичу мерења економског успеха. Кроз рад о овом модулу ученици ће научити на основном почетном нивоу и о важним темама инфлације, платног биланса и девизног курса. Наставницима се препоручује навођење одговарајућих примера за наведене теме.

Како се узима кредит? Колико то кошта? Ко може да узме кредит? Каква је улога банака? Одговоре на ова и низ других значајних питања пружа проучавање модула Финансијски систем.

Проучавање се завршава анализом незапослености. Зашто су неки људи незапослени? Од чега зависи незапосленост? Како се мери незапосленост? Одговори и објашњења се дају у модулу на крају програма предмета, Незапосленост.

Понуђени садржаји могу се довести у везу са оним што су ученици учили или уче у другим предметима у прва два разреда.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења а то су: процес учења и напредовања, резултати које ученик остварује, начин на који долази до резултата, сарадњу, иницијативу, упорност и ангажовање. Наставник редовно бележи све активности ученика и информише ученике о постигнутим резултатима и напредовању.

У формативном вредновању наставник мотивише ученике да размишљају о решењима, узроцима и последицама, охрабрује их да постављају питања, развија самосталност и самопоуздање ученика тако што их подржава да искажу мишљење, образложе своје предлоге у задатој ситуацији, аргументовано коментаришу друге предлоге и оцењују квалитет и напредак свог рада, знања итд.

За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању наученог треба користити различите инструменте, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продукцима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика.

Предлог за сумативно оцењивање: тестови знања, усмено излагање, активност на часу, домаћи задатак, пројектни задатак, израда есеја, израда презентација и презентовање. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Назив предмета: Пословна економија

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
I	74					74
II	72					72
III	70					70

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање ученика са суштином предузећа, законитостима његовог функционисања и односа са окружењем
- Оспособљавање ученика за планирање, организовање и контролу пословних активности
- Оспособљавање за примена принципа пословне економије у изградњи организационе структуре и организације рада предузећа
- Оспособљавање за примену техника пословне економије у анализи резултата пословања и анализи положаја предузећа на тржишту – Развијање знања и вештина за управљање активностима предузећа да би се ефикасно остварили циљеви предузећа
- Изградња системског приступа решавању проблема предузећа
- Развијање знања и вештине за оцену успешности предузећа и доношења стратегијских, тактичких и оперативних одлука
- Подстицање адекватног понашања у оквиру организације и коегзистирања у оквиру мултикултуралних организација – Подстицање на тимски рад и рад у групи и решавање конфликтних ситуација

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА Разред: први

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Предузеће	40
2.	Пословне функције предузећа	34

Разред: други

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Трошкови пословања предузећа	32
2.	Резултати пословања предузећа	20
3.	Економски принципи пословања предузећа	20

Разред: трећи

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Основи менаџмента	32
2.	Менаџмент пословних функција предузећа	38

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/ КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Предузеће	<ul style="list-style-type: none"> • разликује појам и предмет изучавања пословне економије и економике предузећа • разликује теоријски циљ и практични циљ пословне економије • направи преглед дисциплина пословне економије • дефинише појам и услове настанка предузећа • наведе карактеристике предузећа • разликује основне теорије предузећа • наведе појавне облике улагања у процес стварања вредности (input) и резултат (output) процеса улагања ресурса • наведе начине употребе ресурса у њиховој трансформацији у резултат • дефинише предузеће као систем • идентификује разлоге постојања предузећа • дефинише поделу рада и специјализацију • класификује предузећа на основу различитих критеријума • разликује предузеће у индивидуалном власништву (предузетничко предузеће), друштва лица и друштва капитала на основу њихових карактеристика • утврди врсте и делатности јавних предузећа • дефинише ефикасност и ефективност предузећа • повеже ефикасност и ефективност са циљевима предузећа 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и предмет изучавања пословне економије и економике предузећа • Циљеви изучавања пословне економије • Дисциплине пословне економије • Предузеће – појам, настанак и карактеристике • Теорије предузећа • Предузеће – самостални економски субјекат и као организована целина • Трансформација улагања у резултате – процес стварања вредности • Предузеће као систем • Разлози постојања предузећа • Подела рада и специјализација • Врсте предузећа • Предузетник • Привредна друштва- појам и правне форме • Друштва лица и Друштва капитала • Јавно предузеће – појам, врсте и делатности • Ефикасност и ефективност предузећа • Значај циљева предузећа за ефикасност и ефективност предузећа • Окружење предузећа – појам и врсте • Појам средстава предузећа • Критеријуми поделе средстава • Врсте средстава • Извори средстава предузећа – појам и врсте • Контрола коришћења средстава

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Предузеће	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише окружење предузећа и врсте окружења предузећа • дефинише средства предузећа • разврста средства предузећа према различитим критеријумима • разликује основна и обртна средства према њиховим карактеристикама • повеже делатност, врсте средстава са резултатима предузећа • разликује изворе средстава предузећа према власништву и рочности • објасни значај избора извора средстава са аспекта резултата предузећа • објасни контролу коришћења средстава 	

Пословне функције предузећа	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам „функције предузећа” • разликује вертикалну и хоризонталну поделу функција у предузећу • утврди улогу и задатке функција управљања, руковођења и функције извршења • дефинише радно место • објасни формирање организационе јединице • објасни функцију производње • утврди вид, систем, ритам и припрему производње на основу задатих услова • објасни функцију набавке • одреди задатке, политику, залихе, планирање набавке, организацију и сарадњу са другим функцијама на основу задатих услова • објасни функцију продаје • одреди задатке, политику, асортиман, план продаје, организацију и сарадњу са другим функцијама на основу задатих услова • објасни складишну функцију • одреди задатке, организацију, ефикасност, сарадњу са другим функцијама на основу задатих услова • објасни транспортну функцију • одреди задатке, вид транспорта и осигурања, ефикасност и сарадњу са другим функцијама на основу задатих услова • утврди значај финансијско-рачуноводствене функције • опише могућа организациона решења финансијско рачуноводствене функције • наведе задатке, послове, документа рачуноводствене функције и елементе финансијске евиденције • идентификује тачке сарадње финансијско рачуноводствене функције са осталим функцијама у предузећу • образложи анализу финансијско рачуноводствене функције • објасни појам и значај општих послова • образложи посебне услове пословања предузећа 	<ul style="list-style-type: none"> • Функције предузећа – појам и подела • Вертикална подела функција • Хоризонтална подела функција • Функција производње • Функција набавке • Продајна функција • Складишна функција • Транспортна функција • Финансијско рачуноводствена функција • Општи послови • Предузеће у посебним условима
-----------------------------	--	---

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Трошкови пословања предузећа	<ul style="list-style-type: none"> • објасни процес трансформације уложених ресурса у резултате • дефинише трошење фактора производње • разликује појмове – трошкови и утрошци • изврши поделу трошкова према различитим критеријумима • разликује трошкове у кратком року • објасни фиксне и варијабилне трошкове • дефинише граничне трошкове • утврди динамику укупних трошкова у зависности од промене обима производње • графички илуструје укупне и просечне, фиксне и варијабилне трошкове • израчуна поједине категорије трошкова • анализира динамику трошкова • разликује трошкове у дугом року • разликује калкулације трошкова према времену и начину израде • израчуна цену коштања бирајући адекватну калкулацију • анализира добијене резултате калкулације 	<ul style="list-style-type: none"> • Трансформација уложених ресурса у резултате • Трошење фактора производње • Трошкови и утрошци • Врсте трошкова • Поделе трошкова према различитим критеријумима • Трошкови у кратком року • Фиксни трошкови • Варијабилни трошкови • Гранични трошкови • Динамика укупних трошкова • Трошкови у дугом року • Калкулације трошкова • Калкулације трошкова према времену израде и према начину израде
Резултати пословања предузећа	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише приход предузећа • разликује врсте прихода предузећа • идентификује факторе који утичу на приход предузећа • анализира везу укупног прихода и тражње за производима предузећа • објасни утицај обима производње и тржишних цена на величину укупног прихода предузећа • дефинише профит предузећа и његове изворе • идентификује врсте профита предузећа • израчуна укупан приход и профит предузећа • успостави везу између укупног прихода и профита предузећа • утврди укупан, просечан и маргинални приход предузећа на основу задатих параметара • доноси закључке на основу добијених резултата о утицају укупног прихода на величину профита предузећа 	<ul style="list-style-type: none"> • Приход предузећа – појам и врсте • Укупан приход • Просечан приход • Маргиналан приход • Фактори који утичу на приход предузећа • Укупан приход и тражња за производима предузећа • Профит предузећа – појам и извори • Врсте профита предузећа • Праћење и упоређивање резултата
Економски принципи пословања предузећа	<ul style="list-style-type: none"> • разликује парцијалне економске принципе пословања • дефинише продуктивност • доведе у везу производњу, технологију, људске ресурсе и продуктивност • утврди циљеве и показатеље мерења продуктивности • опише значај пораста продуктивности • дефинише економичност • утврди изворе економичности • успоставља односе између трошкова и унапређења економичности • дефинише рентабилност 	<ul style="list-style-type: none"> • Парцијални економски принципи пословања предузећа • Појам продуктивности • Производња и продуктивност • Технологија и продуктивност • Људски ресурси и продуктивност • Мерење продуктивности – показатељи и циљеви • Значај пораста продуктивности • Појам економичности • Анализа економичности • Извори економичности • Поређење трошкова и унапређење економичности

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Економски принципи пословања предузећа	<ul style="list-style-type: none"> • објасни значај рентабилности за пословање предузећа • идентификује факторе унапређења рентабилности • наведе циљеве и показатеље мерења продуктивности, економичности и рентабилности • израчуна показатеље продуктивности, економичности и рентабилности на конкретним примерима • анализира успешност пословања предузећа на основу израчунатих показатеља 	<ul style="list-style-type: none"> • Значење и значај рентабилности предузећа • Анализа рентабилности предузећа • Мерење рентабилности предузећа • Унапређење рентабилности предузећа <p>Израчунавање показатеља продуктивности, економичности и рентабилности</p>
Основи менаџмента	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише менаџмент и фазе менаџмента • разликује теорије (школе) о менаџменту • дефинише планирање као примарну фазу процеса менаџмента • дефинише мисију, визију и циљеве предузећа • објасни примарне и секундарне планске одлуке, стратегијско, тактичко и оперативно планирање • објасни бизнис план као резултат оперативног планирања • објасни организовање као фазу процеса менаџмента • разликује организационе моделе • дефинише лидерство или вођење • наведе карактеристике лидера • објасни функције и стилове вођења • доведе у везу важност подстицаја за унапређење лидерства • разликује теорије мотивације по њиховим ауторима и тезама • образложи финансијско награђивање запослених по структури и циљевима • дефинише контролу као фазу процеса менаџмента, њене врсте и фазе, принципе и кључна подручја • објасни буџетску контролу • повеже фазе процеса менаџмента на основу задатих параметара на конкретном примеру 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам менаџмента • Процес менаџмента – фазе процеса менаџмента • Развој теорија (школа) о менаџменту • Планирање – фаза процеса менаџмента • Организовање – фаза процеса менаџмента • Лидерство или вођење – фаза процеса менаџмента • Контрола – фаза процеса менаџмента
Менаџмент пословних функција предузећа	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише управљање и нивое управљања • објасни појам и карактеристике менаџера • упореди карактеристике менаџера и лидера • наведе предуслове ефективног одлучивања и фазе процеса одлучивања • наведе врсте менаџмента према степену надлежности у процесу одлучивања • дефинише стратегијски менаџмент • разликује нивое стратегије и стратегијске опције на нивоу предузећа • објасни начине стицања и одржавања конкурентске предности • објасни улогу и значај оперативног менаџмента 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам управљања • Носиоци управљања у предузећу - менаџери • Типови менаџера и менаџерско одлучивање • Стратегијски менаџмент • Оперативни менаџмент • Менаџмент пословних подручја • Производни менаџмент • Маркетинг менаџмент • Финансијски менаџмент • Трговински менаџмент • Пројектни менаџмент • Управљања информационалним системом • Менаџмент људских ресурса • Организациона култура

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Менаџмент пословних функција предузећа	<ul style="list-style-type: none"> • повеже активности оперативног менаџмента са извршним пословима • одреди стратегију на нивоу предузећа, на нивоу посла и на нивоу пословне функције конкретног предузећа • наведе пословна подручја која су предмет посебног управљања • објасни производни менаџмент, његове задатке и садржину • објасни маркетинг менаџмент • објасни финансијски менаџмент и значај финансијског менаџмента за остваривање пословног успеха предузећа • разликује одлуке финансијског менаџмента у односу на финансирање и у односу на инвестирање • објасни кључне инструменте финансијског менаџмента, њихову примену и интерпретацију • дефинише финансијску контролу, врсте и инструменте финансијске контроле • објасни суштину финансијске контроле на основу финансијских извештаја и праћења реализације буџета • објасни појам, задатке, садржину, инструменте и контролу трговинског менаџмента • наведе појам, карактеристике и врсте пројекта и фазе пројектног менаџмента • дефинише појам, задатке и активности управљања информационим системом • објасни појам, значај и активности менаџмента људских ресурса и моделе мотивације запослених • утврди улогу формалног и неформалног вође • објасни појам, нивое, типове и изворе организационе културе и мултикултурализам • дефинише пословну етику и појам друштвене одговорности • разликује врсте групе и тимова • утврди изворе (узроке) конфликта у организацији • изабере одговарајућу методу решавања конфликта у задатим (конфликтним) ситуацијама 	<ul style="list-style-type: none"> • Мултикултурализам и менаџменту условима културних различитости • Пословна етика • Друштвена одговорност предузећа • Групе-појам и врсте • Тимови и тимски рад • Конфликти у организацији

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Пословна економија омогућава ученицима да разумеју значење и значај предузећа, да се упознају са циљевима предузећа. Програм омогућава ученицима да стекну знања о управљању активностима предузећа да би се ефикасно остварили циљеви пословања. Интерактивним методама треба подстицати ученике на разумевање основних идеја и концепата предузећа, принципа и техника пословања. Системски приступ у решавању пословних проблема треба изучавати на примерима из праксе, који мотивишу ученике на апстрактно и критичко мишљење.

Пословна економија је предмет који се изучава три године, два часа недељно, кроз теоријску наставу, у учионици.

Програм предмета Пословна економија усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, важно је извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање, и планирати активности за конкретан час. Значајно је имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености

и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима.

Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања у другим предметима.

Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је наставник организатор наставног процеса, подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада, треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања и вештина, оспособљавати их за тимски и истраживачки рад, подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Подстицати ученике на коришћење савремених информационих технологија. Исходи и препоручени садржаји предмета Пословна економија доприносе, у различитој мери и различитом степену директности развијању свих међупредметних компетенција.

У оквиру модула *Предузеће* ученици треба да стекну основна знања о појму, предмету и циљу изучавања пословне економије, као и месту пословне економије у економији као науци. У наставку разматрају се опште карактеристике предузећа, процес стварања вредности у предузећу, карактеристике предузећа као основног привредног субјекта. Након тога, разматрају се врсте предузећа према различитим критеријумима. Ученици се упознају са различитим приступима изучавању ефективности и ефикасности предузећа. Разматра се утицај непосредног и посредног окружења на могућност предузећа да обезбеди неопходне ресурсе, карактеристике појединих сегмената окружења, извори неизвесности у окружењу и различити приступи управљања неизвесношћу у окружењу. Ученици се упознају са средствима и изворима средстава. На конкретним примерима ставити ученике у позицију да препознају средства по облику и изворима прибављања. Теоријску анализу врста предузећа, као и средстава предузећа поткрепити адекватним емпијским примерима, како би ученици успоставили односе између теорије и праксе. Знања која се стичу о предузећу и његовим средствима, поред своје вредности и значаја за остваривање циљева и исхода предмета пословна економија, треба да послуже и лакшем остваривању исхода других стручних предмета.

Израдити са ученицима шеме врста предузећа, врста средстава и извора средстава

У оквиру модула *Пословне функције предузећа* ученици треба да стекну основна знања о пословним функцијама предузећа. На почетку реализације овог модула може се са ученицима направити шема вертикалне и хоризонталне поделе функција предузећа. Анализом остваривања циљева и задатака пословних функција предузећа ученици треба да сагледају значај и допринос сваке функције за укупно пословање предузећа. У реализацији наставе користити примере из праксе да ученици створе јасну слику места и значаја сваке пословне функције за предузеће као целину. Визуелно приказати сарадњу између функција.

Циљеви модула *Трошкови* су стицање основних знања о улагањима ресурса предузећа ради стварања вредности и стицање основних знања о појму и подели трошкова пословања предузећа. У реализацији овог модула ученике упознати са основним појмовима везаним за трошкове предузећа и начине њиховог обрачуна. Употребити графичко приказивање укупних и просечних, фиксних и варијабилних трошкова.

На примеру конкретног предузећа, на основу задатих параметара, утврдити промену трошкова у зависности од промене обима производње. Са ученицима анализирати добијене резултате. Ученицима дати да на конкретним примерима израчунају цену коштања бирајући адекватну калкулацију и да анализирају добијене резултате.

Циљеви модула *Резултати пословања предузећа* су стицање знања о начинима исказивања резултата пословања предузећа и развијање вештине доношења закључака о оствареним резултатима пословања предузећа. Ученицима на конкретним примерима приказати утврђивање укупног, просечног и маргиналног прихода, као и профита предузећа. Са ученицима анализирати добијене резултате и утврдити њихову међузависност. На примеру конкретног предузећа, на основу задатих параметара, упоредити остварени профит са планираним профитом.

Циљеви модула *Економски принципи пословања предузећа* су стицање основних знања о економским принципима пословања предузећа и оспособљавање ученика за оцену успешности предузећа на основу остваривања принципа пословања. Ученицима на конкретним примерима приказати утврђивање продуктивности, економичности и рентабилности. Са ученицима анализирати добијене резултате и донети одређене закључке о успешности пословања предузећа.

У оквиру модула *Основи менаџмента* ученици треба да сагледају и разумеју све фазе процеса менаџмента: планирање, организовање, вођење и контрола. На основу теоријских знања о основама менаџмента код ученика развијати вештине планирања, организовања и контроле пословних активности. На тај начин ученици упознају начине и могућности примене основних теоријских знања у пракси. Изучавање основа менаџмента даје могућност да се код ученика развија свест о мотивацији као покретачкој снази остваривања циљева и способност самосталног и аргументованог доношења одлука. Ово је значајно за њихов будући професионални и свакодневни живот. У реализацији наставе користити примере из праксе.

Модул *Менаџмент пословних функција предузећа*. У динамичном и неизвесном пословном амбијенту степен успеха предузећа условљен је његовом способношћу да благовремено реагује на предности и претње окружења. Ученике упознати да се у погледу надлежности у процесу одлучивања и одговорности за остваривање циљева предузећа разликују активности стратегијског и оперативног менаџмента и менаџмента пословних подручја. Упознати ученике са значајем концепта стратегијског и тактичког управљања предузећима заснованог на савременим принципима менаџмента. Код ученика развијати способности уочавања конкретних пословних проблема у предузећима различитих пословних подручја. У оквиру

овог модула упознати ученике са елементима организационе културе, узроцима и последицама конфликта у савременом менаџменту, као и могућим начинима њиховог решавања.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*. Оцењивање би требало да буде усмерено на добијање информација о обрасцима мишљења и условима под којим ученик може да примени стечено знање. Током процеса наставе и учења наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна, како би била подстицајна за даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

У **формативном вредновању** и праћењу првог разреда први модул, Предузеће, наставник прати обим, разликовање, самосталност и прецизност у изражавању и разумевању основних економских, стручних појмова у вези настајања, пословања и резултата рада предузећа од стране ученика.

У другом модулу првог разреда, Пословне функције предузећа, наставник вреднује и прати напредак ученика у повезивању основних економских појмова са конкретним активностима, организацијом, значајем функција предузећа. Наставник може да вреднује начин изражавања, решавања дате ситуације на основу датих параметара (задата је делатност у којој ради предузеће, величина и обим пословања).

У другом разреду се модули надовезују на познавање свих појмова који су изучавани у првом разреду.

Сваки модул у другом разреду је повезан са претходним и представља степен више у познавању рада и остваривања циља предузећа. Наставник вреднује и прати напредак ученика у повезивању, надоградњи већ стеченог знања у вези последица рада предузећа као што су настали трошкови, утицај трошкова (врсте) на цену коштања, продајну цену, приходе, резултате предузећа.

У другом и трећем модулу другог разреда (Трошкови, Резултати пословања предузећа), кроз примере, задатке наставник прати, вреднује код ученика: самосталност прецизност у израчунавању трошкова, цене коштања, продајне цене, резултата; прати и вреднује разумевање (узрок – последица), повезивање, идентификовање фактора који су довели до датог резултата предузећа; утврђивање успешности предузећа израчунавањем, праћењем поштовања економских принципа у пословању предузећа.

У трећем разреду првог модула, Основи менаџмента, наставник прати колико је ученик по обиму и нивоу усвојио градиво у вези основа менаџмента; колико ученик у свом излагању користи стручне термине, другим речима познаје претходно градиво; на ком нивоу је ученик разумео значај, важност комплетног процеса менаџмента; колико је ученик самосталан у повезивању фаза менаџмента на основу датих параметара.

У трећем разреду другог модула, Менаџмент пословних функција предузећа, наставник прати колико ученик повезује функције предузећа са управљањем и резултатима предузећа; колико разликује, има став о важности менаџмента по функцијама предузећа.

Наставник континуирано бележи и обавештава ученика о нивоу напредовања. Формативно оцењивање обухвата: однос ученика према раду, активност на часу, урађени домаћи задаци, вођење свеске на часовима, учешћа у групним радовима.

Предлог за **сумативно оцењивање**: усмено излагање, тестови знања, самостални и групни радови, презентовање рада и израда презентације.

Назив предмета: Рачуноводство

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
I	74	74				148
II	72	72				144
III	70	70				140
IV	62	62				124

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Развијање функционалне рачуноводствене писмености
- Оспособљавање за прикупљање, проверу, класификацију и чување књиговодствене документације и података
- Оспособљавање за ажурно и уредно евидентирање насталих економских промена

- Оспособљавање за вредновање имовине, капитала и обавеза пословног субјекта на одређени дан
- Оспособљавање за утврђивање резултата пословања пословног субјекта за одређени обрачунаски период
- Оспособљавање за припремање, израду и презентовање рачуноводствених извештаја у складу са Међународним стандардима финансијског извештавања
 - Оспособљавање за пружање благовремених, релевантних и веродостојних информација интерним и екстерним корисницима – Развијање способности комуникације и тимског рада
 - Развијање вештина за коришћење информационе технологије и рачуноводствених софтвера
 - Развијање личних професионалних ставова и интереса за даљи професионални развој у складу са сопственим потребама

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА Разред: први

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Основни рачуноводствени појмови	40
2.	Основни књиговодствени инструменти	80
3.	Евиденција новчаних средстава	28

Разред: други

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Евиденција обавеза и потраживања из пословања	28
2.	Евиденција расхода и прихода	24
3.	Евиденција зарада, накнада зарада и осталих личних расхода	20
4.	Евиденција улагања и трошења материјалне и нематеријалне имовине	72

Разред: трећи

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Евиденција промета робе на домаћем тржишту	90
2.	Евиденција увоза и извоза робе	50

Разред: четврти

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Евиденција дугорочних финансијских пласмана и капитала	24
2.	Евиденција производног процеса	56
3.	Израда рачуноводствених извештаја	44

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основни рачуноводствени појмови	<ul style="list-style-type: none"> • објасни појам рачуноводства са различитих аспеката • дефинише рачуноводство као научну дисциплину • идентификује узроке настанка и развоја рачуноводства • објасни делове рачуноводства према традиционалном и савременом концепту рачуноводства • дефинише књиговодство 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам рачуноводства • Историјски развој рачуноводства • Структура рачуноводства, традиционални и савремени концепт рачуноводства • Појам, циљеви, задаци, системи и методе књиговодства • Имовина и порекло имовине • Појам и врсте имовине • Појам и врсте порекла имовине (извора финансирања) • Однос између имовине и извора финансирања

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основни рачуноводствени појмови	<ul style="list-style-type: none"> • објасни улогу књиговодства у оквиру рачуноводства • идентификује циљеве и задатке књиговодства • наведе системе и методе књиговодства • дефинише имовину (средства), сопствени капитал и обавезе • изврши поделу имовине према рочности и намени • разликује сталну и обртну имовину на основу њихових карактеристика • изврши поделу обавеза према различитим критеријумима • обрачуна бруто и нето имовину помоћу основне рачуноводствене једначине • утврди однос између имовине и извора финансирања • разликује утицај расхода и прихода на сопствену имовину и сопствени капитал • идентификује рачунску разлику прихода и расхода као резултат пословања • наведе појавне облике резултата пословања • наведе Закон о рачуноводству као основу правне регулативе рачуноводства • разликује интерне и екстерне кориснике рачуноводствених информација • повеже интерне кориснике са пословним одлучивањем и екстерне кориснике са рачуноводственим извештавањем • наведе принципе уредног књиговодства повеже поштовање принципа уредног књиговодства са квалитетом рачуноводствених информација 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам расхода и прихода • Резултат пословања • Законска регулатива рачуноводства • Рачуноводствене информације – појам и корисници <p>Принципи уредног књиговодства: материјалне исправности, документованости, ажурности, хронолошког реда, потпуности, јасности</p>
Основни књиговодствени инструменти	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише књиговодствене инструменте • наведе врсте књиговодствених инструмената • дефинише инвентарисање • наведе циљ и задатке инвентарисања (пописа) • наведе врсте инвентарисања према различитим критеријумима • објасни организацију процеса инвентарисања (четири фазе) • наведе потенцијалне односе између стварног (инвентарног) и књиговодственог стања • разликује инвентар имовине као књиговодствени инструмент од процеса инвентарисања • састави почетни инвентар • дефинише биланс стања • наведе циљ састављања биланса стања • објасни начело билансне равнотеже • састави почетни биланс стања на основу почетног инвентара примењујући принципе класификације (редоследа) билансних позиција активе и билансних позиција пасиве 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и врсте књиговодствених инструмената • Инвентарисање – појам, циљ и врсте • Организација поступка инвентарисања • Инвентар имовине – појам и улога • Састављање почетног инвентара • Биланс стања- појам и структура • Принципи класификовања позиција у билансу стања • Састављање почетног биланса на основу почетног инвентара • Пословне промене (економске промена) • Књиговодствена документација – појам, елементи, врсте и карактеристике • Контрола књиговодствене документације – формална, суштинска и рачунска • Чување књиговодствене документације • Утицај пословних промена на биланс стања (4 групе) • Књиговодствени рачуни – конта: појам, облици, врсте, карактеристике

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основни књиговодствени инструменти	<ul style="list-style-type: none"> • идентификује сличности и разлике инвентара и биланса стања • идентификује пословну промену на основу њених обележја • објасни појам и елементе књиговодственог документа • класификује књиговодствена документа на основу различитих критеријума • пров ери исправност књиговодствених докумената са аспекта врсте и циља контроле • наведе начине, време и разлоге чувања књиговодствених докумената • прикаже утицај четири групе пословних промена на биланс стања кроз сукцесивне билансе • дефинише конта књиговодствене рачуне • разликује облике и врсте конта према различитим критеријумима • објасни хомогеност и интегралност конта • објасни правила евидентирања на контима стања и контима успеха • примени правила евидентирања на контима имовине, капитала и обавеза • састави биланс стања на основу стања на контима • објасни значај једнообразности у књиговодству и контног оквира као њеног инструмента • разликује улоге декадног и билансног принципа у разврставању конта у контном оквиру • користи контни оквир • објасни појам двојног књиговодства • дефинише начело двојности (дуалности) • разликује улогу, значај и поступак евиденције кроз пословне књиге двојног књиговодства • отвори пословне књиге двојног књиговодства на основу почетног биланса • евидентира елементарне пословне промене кроз дневник и главну књигу • познаје структуру и функцију биланса успеха • препозна функцију закључног листа • наведе основне финансијске извештаје • наведе узроке и врсте књиговодствених грешака и фазе њиховог отклањања • примени одговарајућу методу за отклањање књиговодствене грешке 	<ul style="list-style-type: none"> • Конта стања – појам, врсте, правила евидентирања • Конта успеха – појам, врсте, правила евидентирања • Контни оквир • Пословне књиге двојног књиговодства • Дневник • Главна књига • Помоћне књиге -аналитичка књиговодства • Отварање и евиденција кроз пословне књиге • Биланс успеха • Закључни лист • Финансијски извештаји <p>Грешке и корекција грешака у књиговодству</p>
Евиденција новчаних средстава	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише благајну и благајничко пословање • наведе разлоге организовања помоћних благајни • ажурно попуњава благајнички извештај и пратећу документацију 	<ul style="list-style-type: none"> • Благајничко пословање • Благајна – појам и врсте • Благајничка документација • Дневник благајне • Евиденција благајничког пословања у финансијском књиговодству • Текући-пословни рачун

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Евиденција новчаних средстава	<ul style="list-style-type: none"> • упореди стварно и књиговодствено стање новца у благајни • функционално разликује инструменте платног промета • евидентира благајничко пословање у финансијском књиговодству • дефинише текући-пословни рачун • објасни потребу и процедуру отварања Текућег рачуна предузећа • евидентира промене на Текућем рачуну на основу извода • објасни функцију Прелазног рачуна у евиденцији новчаних средстава • упореди стање на Текућем и Прелазном рачуну води упоредну евиденцију у благајни и на Текућем рачуну 	<ul style="list-style-type: none"> • Инструменти платног промета • Евиденција промена на текућем рачуну • Прелазни рачун <p>Евиденција новчаних средстава кроз пословне књиге двојног књиговодства</p>
Евиденција обавеза и потраживања из пословања	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише порез на додату вредност • идентификује пореског обвезника и пореску основицу • обрачуна порез на додату вредност у примљеним рачунима по општој и посебној стопи • обрачуна порез на додату вредност у издатим рачунима по општој и посебној стопи • разликује обрасце ПППДВ и ПОПДВ • дефинише појам поверилаца добављача • наведе документацију везану за настанак и престанак обавеза према добављачима • објасни функцију Књиге примљених рачуна • примени правила евидентирања на конту добављача • аналитички и синтетички евидентира обавезе према добављачима са порезом на додату вредност • обрачуна попуст (каса-сконто, бонификација) и утицај попушта на обавезу према добављачу и порез на додату вредност • евидентира плаћање доспелих обавеза уз одобрене попусте (каса– сконто, бонификација) • састави извод из аналитичке евиденције добављача • евидентира настанак и плаћање обавезе по кредитима • дефинише појам дужника-купаца • наведе документацију везану за настанак и престанак потраживања од купаца • објасни функцију Књиге издатих рачуна • примени правила евидентирања на конту купаца • аналитички и синтетички евидентира потраживања од купаца са порезом на додату вредност 	<ul style="list-style-type: none"> • Порез на додату вредност • Порески обвезник • Пореска основица • Порез на додату вредност у примљеним рачунима • Порез на додату вредност у издатим рачунима • Појам поверилаца – добављача и документација • Правила евиденције на конту добављача • Аналитичка и синтетичка евиденција обавеза према добављачима са порезом на додату вредност • Каса сконто и бонификација – одобрени попусти добављача-појам и обрачун • Извод из аналитичке евиденције добављача • Обавезе по кредитима • Појам дужника – купца и документација • Правила евидентирања на конту купаца • Аналитичка и синтетичка евиденција потраживања од купаца са порезом на додату вредност • Евиденција наплате потраживања од купаца уз одобрене попусте (каса– сконто, бонификација) • Извод из аналитичке евиденције купаца

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Евиденција обавеза и потраживања из пословања	<ul style="list-style-type: none"> • обрачуна попуст (каса–сконто, бонификација) и утицај попушта на потраживање од купца и порез на додатну вредност • евидентира наплату потраживања уз одобрене попусте (каса– сконто, бонификација) • састави извод из аналитичке евиденције купца 	
Евиденција расхода и прихода	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише расходе и приходе • класификује расходе и приходе • разликује четири групе промена у вези са расходима и приходима и њихов утицај на биланс стања и на капитал • објасни наст анак и значај конта успеха • евидентира расходе и приходе на основу примљених и издатих фактура са порезом на додатну вредност • дефинише обрачунски период • временски разграничава расходе и приходе везујући их за обрачунски период на који се односе • дефинише биланс успеха • објасни структуру биланса успеха и његов значај • састави биланс успеха и позиционира добитак/губитак у билансу успеха 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и врсте расхода и прихода • Дејство расхода и прихода на биланс стања и на капитал • Евиденција расхода и прихода на основу примљених и издатих фактура са порезом на додатну вредност • Обрачунски период • Временска разграничења- појам и врсте • Евиденција на контима временских разграничења • Биланс стања и временска разграничења • Биланс успеха – појам, значај, структура • Место добитка/губитка у билансу успеха
Евиденција зарада, накнада зарада и осталих личних расхода	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише зараду запосленог • разликује зараде и накнаде зарада запослених • обрачуна бруто зараде, нето зараде, порезе и доприносе на зараде • евидентира исплату зарада, пореза и доприноса на зараде • евидентира обрачун и исплату дневница за службени пут у земљи • евидентира обрачун и исплату накнаде за коришћење сопственог аутомобила у службене сврхе • евидентира обрачун и исплату отпремнине за одлазак у пензију • евидентира обрачун и исплату стипендије и кредите ученицима и студентима • евидентира обрачун и исплату накнаде по основу Уговора о делу • евидентира обрачун и исплату накнаде по основу Уговора о допунском раду • евидентира обрачун и исплату за привремене и повремене послове • евидентира обрачун и исплату прихода од ауторских права • евидентира обрачун и исплату накнаду члановима управног и надзорног одбора 	<ul style="list-style-type: none"> • Обавезе по основу зарада и накнада зарада – обрачун и евиденција • Дневнице за службени пут у земљи- обрачун и евиденција • Накнаде за коришћење сопственог аутомобила у службене сврхе – обрачун и евиденција • Отпремнине за одлазак у пензију – обрачун и евиденција • Стипендије и кредити ученицима и студентима- обрачун и евиденција • Уговор о делу – обрачун накнаде и евиденција • Допунски рад – обрачун накнаде и евиденција • Накнада за привремене и повремене послове – обрачун и евиденција • Приход од ауторских права- обрачун и евиденција • Накнада члановима управног и надзорног одбора- обрачун и евиденција

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Евиденција улагања и трошења материјалне и нематеријалне имовине	<ul style="list-style-type: none"> • разликује врсте сталних средстава • упореди карактеристике нематеријалних улагања и основних средстава • разликује вредности основних средстава (некретнина, постројења и опреме) • састави калкулацију набавне вредности некретнина, постројења и опреме • обрачуна амортизацију линеарном методом • и на основу функционалне методе • састави годишњи предрачун амортизације • обрачуна садашњу вредност некретнина, постројења и опреме • функционално разликује пословне књиге основних средстава (некретнина, постројења и опреме) • повеже начине прибављања и отуђивања некретнина, постројења и опреме са одговарајућом књиговодственом документацијом • евидентира пријем без накнаде, куповину и изградњу основних средстава у аналитичком и финансијском књиговодству • евидентира дате авансе за некретнине, постројења и опрему • евидентира амортизовану вредност некретнина, постројења и опреме у аналитичком и финансијском књиговодству • објасни функцију конта исправка вредности грађевинских објеката и конта исправка вредности постројења и опрема • евидентира пописом утврђене вишкове некретнина, постројења и опреме • евидентира отуђивање некретнина, постројења и опреме у аналитичком и финансијском књиговодству • процени вредност некретнина, постројења и опреме у билансу стања • евидентира набавку и трошење алата и инвентара са калкулативним отписом • евидентира услуге одржавања основних средстава • повеже набавку и трошење материјала са одговарајућом књиговодственом документацијом • разликује стварну и планску набавну цену материјала • састави калкулацију набавне вредности и цене материјала • евидентира набавку и трошење материјала аналитички и синтетички по стварним набавним ценама • обрачуна трошкове материјала применом ФИФО и метода просечне цене 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и карактеристике нематеријалних улагања и основних средстава • Вредности основних средстава • Амортизована вредност – појам амортизације и методе обрачуна • Обрачун амортизације линеарном методом и функционалном методом • Пословне књиге основних средстава (некретнина, постројења и опреме) • Аналитичка евиденција основних средстава (некретнина, постројења и опреме) • Документација везана за активности прибављања некретнина, постројења и опреме • Видови прибављања некретнина, постројења и опреме • Евиденција пријема без накнаде некретнина, постројења и опреме • Евиденција куповине некретнина, постројења и опреме • Евиденција изградње грађевинских објеката • Дати аванси за некретнине, постројења и опрему • Вишак некретнина, постројења и опреме • Видови отуђивања некретнина, постројења и опреме • Евиденција уступања без накнаде некретнина, постројења и опреме • Евиденција продаје некретнина, постројења и опреме • Евиденција расходања некретнина, постројења и опреме • Мањак некретнина, постројења и опреме • Евиденција набавке и трошења алата и инвентара • Евиденција услуга одржавања основних средстава (некретнина, постројења и опреме) • Појам, врсте и вредновање материјала • Документација везана за активности набавке и трошења материјала • Облици евиденције материјала и њихова међусобна повезаност • Евиденција набавке и трошења материјала по стварним ценама • Евиденција набавке и трошења материјала по планским ценама • Обрачун и књижење одступања од планских цена • Набавка и утрошак ситног инвентара, амбалаже, ауто гума и осталог материјала који се складишти • Вишкови и мањкови материјала

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Евиденција улагања и трошења материјалне и нематеријалне имовине	<ul style="list-style-type: none"> • евидентира набавку и трошење материјала у материјалном и финансијском књиговодству по планским набавним ценама • обрачуна сразмерни део одступања од планске набавне цене за утрошени материјал • евидентира сразмерни део одступања од планске набавне цене за утрошени материјал • објасни функцију конта одступање од планских набавних цена материјала • утврди вредност залиха материјала у билансу стања • евидентира вишкове и мањкове материјала 	
Евиденција промета робе на домаћем тржишту	<ul style="list-style-type: none"> • објасни робни промет и његове фазе • повеже набавку робе са одговарајућом документацијом • разликује облике разлике у цени • састави калкулацију набавне вредности и цене робе • евидентира обрачунате зависне трошкове набавке робе • евидентира набавку робе у робном и финансијском књиговодству • евидентира нефактурисану робу; робу у обради, доради и манипулацији; робу у транзиту; робу на путу • евидентира интерно кретање у финансијском и робном књиговодству на основу интерне документације • састави нивелацију цена (листу повећања и снижења) • евидентира промене цена у робном и финансијском књиговодству • процени утицај промене цене на укалкулисану разлику у цени • евидентира вишкове и мањкове робе у робном и финансијском књиговодству • повеже продају робе са одговарајућом документацијом • евидентира продају робе у финансијском и робном књиговодству • евидентира продају робе са одобреним рабатуром • евидентира обрачунату остварену разлику у цени • утврди набавну вредност продате робе • ус аглашава аналитичку и синтетичку евиденцију робе • евидентира робу у комисиону и робу у консигнацији • разликује компензацију, цесију и асигнацију • евидентира плаћања путем компензације • евидентира плаћања меницом • евидентира обезвређење потраживања 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и фазе робног промета • Документација која прати набавку робе • Калкулација цена трговинске робе –набавна и продајне цене • Евиденција обрачунатих зависних трошкова набавке робе • Разлика у цени – појам, облици, врсте • Евиденција залиха робе по набавној и по продајним ценама (без пореза на додатну вредност и са порезом на додатну вредност) у финансијском и робном књиговодству • Евиденција не фактурисане робе • Роба у обради, доради и манипулацији • Роба у транзиту • Роба на путу • Интерно кретање робе • Повећање и снижење продајне цене робе • Документација која прати продају робе • Евиденција продаје робе у финансијском и робном књиговодству • Т рговачки попуст (рабат) • Обрачун остварене разлике у цени • Усаглашавање аналитичке и синтетичке евиденције робе • Роба у комисиону • Роба у консигнацији • Остали облици плаћања- компензација, цесија и асигнација • Евиденција плаћања путем компензације • Плаћање меницом • Обезвређење потраживања • Отпис потраживања и наплата отписаних потраживања • Трошкови пословања трговинског предузећа • Резултат пословања трговинског привредног друштва

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Евиденција промета робе на домаћем тржишту	<ul style="list-style-type: none"> • евидентира директно и индиректно отписивање потраживања и наплату отписаних потраживања • разликује трошкове (набавке) робе и трошкове пословања трговине • евидентира трошкове пословања трговине • састави закључни лист трговинског привредног друштва • евидентира утврђивање резултата пословања трговинског привредног друштва • тумачи податке са конта главне књиге трговинског привредног друштва 	
Евиденција увоза и извоза робе	<ul style="list-style-type: none"> • објасни значај и карактеристике увоза и извоза робе • објасни функцију девизног рачуна у склопу девизног пословања • функционално разликује инструменте међународног платног промета • разликује врсте међународног документарног акредитива и њихову функцију • одреди врсте докумената која се користе при увозу и извозу по различитим категоријама • објасни форму и садржину књиговодствених докумената у вези са увозом и извозом робе • састави калкулацију увоза робе • евидентира увоз робе • евидентира плаћања обавеза према иностраном добављачу за увоз робе на основу девизног извода • састави обрачун извозног посла • евидентира извоз робе • евидентира наплате од иностраног купца по основу извоза робе на основу девизног извода • евидентира плаћања путем међународног документарног акредитива • обрачуна и евидентира курсне разлике • евидентира реекспорт • обрачуна резултат пословања спољнотрговинског привредног друштва 	<ul style="list-style-type: none"> • Увоз и извоз као основне компоненте спољнотрговинског промета робе • Девизни рачун и девизно пословање • Инструменти међународног платног промета • Међународни документарни акредитив-појам и врсте • Документација у вези са увозом и извозом робе • Књиговодствена документација у вези са увозом и извозом робе • Калкулација увоза робе • Евиденција увоза робе • Плаћања обавеза према иностраном добављачу преко девизног рачуна • Обрачун извозног посла • Евиденција извоза робе • Наплата потраживања од иностраног купца преко девизног рачуна • Обрачун и евиденција курсних разлика • Реекспорт-појам и евиденција • Резултат пословања спољнотрговинског привредног друштва
Евиденција дугорочних финансијских пласмана и капитала	<ul style="list-style-type: none"> • разликује облике дугорочних финансијских пласмана • евидентира учешћа у капиталу • евидентира дугорочна потраживања по кредитима • евидентира продају емитованих обичних и приоритетних акција • објасни разлику у правима власника обичних и приоритетних акција • разликује облике капитала у зависности од правне форме предузећа • евидентира прибављање капитала приликом оснивања предузећа • евидентира прибављање капитала у току пословања предузећа • евидентира смањење капитала повлачењем основног капитала 	<ul style="list-style-type: none"> • Дугорочни финансијски пласмани- појам и врсте • Учешћа у капиталу • Дугорочна потраживања по кредитима • Хартије од вредности (Акције) • Облици капитала (удели, акцијски капитал) • Евиденција прибављања капитала приликом оснивања и у току пословања (акционарско друштво, друштво са ограниченом одговорношћу) • Евиденција смањења капитала повлачењем основног капитала

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Евиденција производног процеса	<ul style="list-style-type: none"> • разликује финансијско и погонско књиговодство • књиговодствено преузме почетне залихе • идентификује расходе производног предузећа • евидентира трошкове по врстама • преузме пословне расходе са класе 5 на класу 9 • изврши обрачун трошкова по местима трошења • састави погонски обрачунски лист • изврши интерни обрачун и расподелу између појединих места трошкова и пренос општих трошкова на главна места трошкова • распореди трошкове са конта места трошкова на конта носилаца трошкова • изврши обрачун трошкова и њихово повезивање са одговарајућим приходима • састави калкулацију цене коштања • евидентира залихе готових производа по планским или стварним ценама коштања • евидентира продају готових производа кроз финансијско и погонско књиговодство (по планској или стварној цени коштања) • вреднује залихе готових производа на крају обрачунског периода у погонском књиговодству • евидентира промену залиха недовршене производње и готових производа у финансијском књиговодству на крају обрачунског периода 	<ul style="list-style-type: none"> • Евиденција расхода производног предузећа у финансијском књиговодству • Погонско књиговодство појам и значај • Корисници информација погонског књиговодства • Класа 9 – обрачун трошкова и учинака • Документација погонског књиговодства – радни налог, погонски обрачунски лист • Места и носиоци трошкова • Калкулације цене коштања • Евиденција производње на класи 9 – обрачун трошкова и учинака • Калкулација продајне цене готових производа • Евиденција продаје готових производа • Промена залиха недовршене производње и готових производа
Израда рачуноводствених извештаја	<ul style="list-style-type: none"> • објасни правну регулативу рачуноводства • примени општа рачуноводствена начела • о дређује структуру финансијских извештаја и примену МСФИ према Закону о рачуноводству у односу на величину правног лица • обавља предзакључна књижења • састави закључни лист • евидентира утврђивање резултата пословања • евидентира добитак и расподелу добитка након обрачуна пореза на добитак • евидентира губитак и покриће губитка • закључи пословне књиге • обрачуна пореску амортизацију • састави Биланс стања и Биланс успеха на оригиналним важећим обрасцима на основу датих података • објасни функцију пореског биланса • састави Извештај о пословању са приказом финансијског положаја и резултата пословања пословног субјекта 	<ul style="list-style-type: none"> • Правна регулатива рачуноводства: Законска, професионална и интерна • Општа рачуноводствена начела • Примена МСФИ • Предзакључна књижења • Закључни лист • Утврђивање и расподела добити • Утврђивање и покриће губитака • Закључак пословних књига • Пореска амортизација • Финансијски извештаји према МСФИ • Биланс стања • Биланс успеха • Порески биланс • Извештај о пословању

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Рачуноводство је предмет који се изучава четири године, теоријска настава се реализује у учионици, а вежбе у специјализованој учионици (кабинету). Приликом остваривања програма вежби одељење се дели на 2 групе до 15 ученика. Програм предмета Рачуноводство омогућава ученицима да разумеју значај рачуноводства у доношењу пословних одлука, да се упознају са циљевима рачуноводства и њиховој усклађености са циљевима пословања пословног субјекта. Циљ програма је стицање основних знања, формирање ставова и овладавање вештинама које доприносе развоју стручних компетенција квалификације. Програм омогућава ученицима да стекну знања и вештине евидентирања пословних промена

на имовини пословног субјекта да би се израдом редовног годишњег финансијског извештаја утврдио резултат и финансијски положај пословног субјекта. Интерактивним методама треба подстицати ученике на разумевање основних правила, принципа и техника евидентирања. Обухватање пословних промена треба изучавати на практичним примерима, повезивати теорију и праксу.

Програм предмета Рачуноводство усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања, требало би извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање сложене исходе, планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима.

Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или проналазити неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика. Настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима, начину евидентирања у складу са правилима евидентирања. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је наставник организатор наставног процеса, подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада, треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања и вештина, оспособљавати их за тимски и истраживачки рад, подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Подстицати ученике на коришћење савремених информационалних технологија. Исходи и препоручени садржаји предмета Рачуноводство доприносе, у различитој мери и различитом степену, развијању свих међупредметних компетенција.

1. У првом модулу потребно је упознавати ученике са основним рачуноводственим појмовима. Циљ је да ученици стекну структурну слику рачуноводства и увиде значај рачуноводства за пословно одлучивање. Сагледавање основних рачуноводствених појмова методолошки може да се упореди са учењем слова и бројева, који се, након појмовног усвајања, користе у обрачунама односно писању. Градити слику настанка књиговодства и развоја рачуноводства од историјских почетака до савременог рачуноводства сагледавајући узроке и мотиве настанка рачуноводства. Ученике поступно упознавати са рачуноводственом терминологијом и приближити рачуноводствено квантификовање економских категорија и њихових промена у току пословања пословног субјекта. Ученици треба да препознају предмет рачуноводственог обухватања и циљеве рачуноводства. Истаћи да циљеви рачуноводства и књиговодства проистичу из циљева предузећа и да је основни разлог постојања књиговодства и рачуноводства, у било ком пословном субјекту, је обезбеђење података за успешно управљање. Истаћи да сви пословни субјекти имају потребу бележења свог пословања: шта су набавили и од кога, у којој количини, по којој вредности, шта су утрошили, коме су дужни и колико, ко је њима дужан и колико итд.

Промене у пословању предузећа дешавају на средствима и изворима средстава предузећа, отуда је битно да ученици потпуно овладају овим категоријама са аспекта појмовног познавања и разликовања по врсти, као и сагледавању односа имовине и извора финансирања. Кључно је да ученици суштински овладају појмовима средствима и изворима средстава са њиховог појмовног објашњења, карактеристика, подела на основу различитих критеријумима и вредновања.

На овом нивоу ученицима представити расходе и приходе само појмовно и њихову функцију у исказивању резултата. Зашто расходи и приходи у почетном модулу? Потребно је појмовно објаснити категорије које су предмет обухватања рачуноводства. Увод у рачуноводство подразумева навођење предмета рачуноводственог обухватања и посматрања: имовине, капитала, обавеза, прихода, расхода и резултата пословног субјекта (привредног друштва, предузећа, организације, ентитета). Ученик треба појмовно да разликује расходе и приходе, одреди смер њиховог вредносног утицаја на имовину пословног субјекта и сагледа (препозна) да се успех пословања у одређеном периоду мери оствареним резултатом, који може да буде позитиван (добитак) и негативан (губитак).

Истаћи Закон о рачуноводству као основу правне регулативе рачуноводства, којим се уређује спровођење процеса рачуноводства у оквиру пословног субјекта који је обвезник примене Закона о рачуноводству.

Ученике упознати са екстерним и интерним корисницима рачуноводствених информација и са карактеристикама информација које пружа рачуноводство. Књиговодствена процедура у оквиру рачуноводства треба да произведе, пре свега, благовремене и квалитетне информације, без обзира коме су намењене. Ученицима предочити да велики допринос квалитету рачуноводствених информација даје поштовање принципа уредног књиговодства: материјалне исправности, документованости, ажурности, хронолошког реда, потпуности, јасности.

2. Основни рачуноводствени инструменти. Циљ модула је да ученици допуне слику рачуноводства која је представљена кроз модул Основни рачуноводствени појмови. Сада је у фокусу књиговодство, као основа рачуноводства. Истаћи значај књиговодства, које извршавајући своје циљеве и задатке, одлучујуће утиче на реализацију циљева рачуноводства. Књиговодствени инструменти су средства чијим коришћењем књиговодство остварује своје задатке. Дубину изучавања сваког од инструмената ускладити са узрастом ученика и њиховим предзнањем. Инвентар имовине, у том смислу, је најприхватљивији, као и књиговодствена документација. На часовима вежби, ученицима дати да самостално саставе Инвентар имовине, попуне документа, међусобно контролишу попуњену документацију. Оваква реализација часова доприноси остваривању сазнајних и процесних циљева модула, али је значајније што код ученика развија самопоуздање и сигурност у сопствене способности, отвара и развија позитиван став према рачуноводству. На исти начин приступити евиденцији кроз пословне књиге двојног књиговодства, Дневник, Главну књигу и Помоћне књиге. Пажљиво одабране

елементарне пословне промене (једноставне, ученицима препознатљиве из свакодневног живота), у малом обиму, доприносе изградњи књиговодствене технике обухватања пословних промена кроз пословне књиге. О Закључном листу, као инструменту књиговодства, на овом нивоу изучавања ученици треба да стекну појмовна сазнања. Ученике упознати са циљевима састављања Закључног листа, а које су у стању да сагледају након евиденције елементарних пословних промена кроз пословне књиге двојног књиговодства, као што су: контрола сагласности књижења извршених у дневнику и главној књизи, припрема података за састављање биланса стања и биланса успеха, припрема података за формалан закључак пословних књига. Књиговодствени инструменти су и основни финансијски извештаји. На овом нивоу ученицима представити скуп основних финансијских извештаја само као један рачуноводствени инструмент. Дефинисање и примену међународних стандарда финансијског извештавања ученици ће касније изучавати (у 4. разреду). Ученику предочити да је цео процес књиговодствене евиденције усмерен на обезбеђивање података за састављање основних финансијских извештаја.

3. Евиденција новчаних средстава – Циљ модула је оспособљавање ученика за одговорно, ажурно и уредно вођење евиденције о стању и промени стања новчаних средстава привредног друштва. Ученици треба да усвојена знања о готовинском и безготовинском платном промету и функционално познавање инструмената платног промета практично примене евидентирајући промет готовог новца кроз благajнички дневник, а безготовински преко Текућег рачуна. Формирање благajничке документације, тумачење и евиденција на основу дневног извештаја о промету новчаних средстава на текућем рачуну (извода), адекватна употреба Прелазног рачуна, ученике уводи у процес књиговодствене евиденције који ће временом концентрично допуњавати. Самосталност и самопоузданост коју ученици граде водећи евиденцију на оригиналним обрасцима мотивишући су за даље изучавање рачуноводства.

4. Евиденција обавеза и потраживања из пословања. Ученике упознати са појмовима повериоца и дужника. Навести ко су повериоци, а ко дужници у насталом дужничко поверилачком односу, као и документацију која потврђује настанак дужничко поверилачког односа. Овде су у фокусу, пре свега, добављачи и купци. Ученицима представити добављаче и купце термилошки, појмовно, као и са аспекта правила евидентирања. Термини дугује и потражује изворно се везују управо за купце и добављаче: купац дугује, добављач потражује. Ученици појмовно треба да повежу повериоце и обавезе. Са друге стране појмовно треба да повежу дужнике и потраживања.

Од обавеза, које се редовно дешавају у пракси, ученике упознати са обавезама по кредитима, разлозима пословних субјеката за узимање кредита од банака, роковима отплате, каматом на узете кредите и евиденцијом настанка обавезе по кредиту и отплате кредита.

Оспособљавање ученика за обрачун и евиденцију пореза на додату вредност у примљеним и издатим рачунима и припадајућег пореза на додату вредност је неопходно за даље изучавање рачуноводства, јер је темељ свих будућих евиденција куповине и продаје материјалних добара и услуга неопходних за пословање привредног друштва. Ученике упознати са врстама и разлозима попушта које одобрава добављач купцу. Ученике упознати са обрачуном и евиденцијом одобрених попушта, каса сконта и бонификације, као и њиховим утицајем на порез на додату вредност. Работ као попуст ће бити обрађен у склопу евиденције пословања трговинског пословног субјекта. Ученицима објаснити функцију Књиге примљених рачуна и Књиге издатих рачуна. Попуњавање ових евиденција ученици обављају на часовима предмета Финансијско рачуноводствена обука.

5. Евиденција расхода и прихода код привредних друштава која су обвезници пореза на додату вредност се надовезује на претходна сазнања ученика о евиденцији обавеза према добављачима по примљеним фактурама и потраживања од купаца по издатим фактурама са порезом на додату вредност. Препорука је да се у примерима одаберу елементарни расходи и приходи (једноставни, ученицима препознатљиви из свакодневног живота, као што су трошкови електричне енергије, трошкови услуга превоза, трошкови ПТТ услуга, приходи од закупнина, приходи од продаје услуга итд.), у малом обиму, а да буду обухваћени пословни приходи и расходи, финансијски приходи и расходи и остали приходи и расходи. Питање временског разграничавања поставити на ниво повезивања расхода и прихода са обрачуном периодом. Ученици треба да усвоје појмовно сазнање о расходима и приходима, правилима евиденције на контима успеха, функцији евиденције расхода и прихода при обрачуну резултата пословања привредног друштва и да саставе биланс успеха.

6. Евиденција зарада, накнада зарада и осталих личних расхода. Са аспекта рачуноводства сагледава се евиденција групе 52 – Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи. Ученике упознати са појмом зарада и накнада зарада, начином њиховог обрачуна и плаћања. Ученике упознати са евиденцијом обрачуна и плаћања ангажовања лица која нису запослена у привредном друштву. У обрачунима користити актуелне податке које објављују надлежна министарства и стручни часописи. Код ученика развијати позитиван став за целоживотно учење и стално стручно усавршавање.

7. Евиденција улагања и трошења материјалне и нематеријалне имовине. Улагање у ресурсе је фаза којом предузеће отпочиње стварање вредности. Поред улагања у људске ресурсе, облици улагања су сировине, материјал, опрема, некретнине, капитал, информације и знање. Један од циљева модула је оспособљавање ученика за евиденцију прибављања и отуђивања основних средстава. Предмет изучавања нису биолошка средства, дугорочни финансијски пласмани и дугорочна потраживања, што значи да се изучава евиденција прибављања и отуђивања некретнина, постројења и опреме. Ученике упознати са врстама вредности некретнина, постројења и опреме и начинима утврђивања њихових вредности. Ученике упознати са обрачуном амортизоване вредности помоћу линеарне, аритметичко дегресивне, геометријско дегресивне и функционалне методе. Обрачун набавне и других вредности некретнина, постројења и опреме у функцији су евиденције прибављања и отуђивања некретнина, постројења и опреме. Примаран исход учења је евиденција. Исто се односи и на евиденцију набавке и трошења материјала. Евиденцију некретнина, постројења и опреме (основних средстава) и материјала евидентирати аналитички и синтетички.

Ученици књиже набавку и трошење материјала на аналитичким и синтетичким контима материјала. За књижење трошења по стварној набавној цени ученици користе FIFO и метод просечне цене. За књижење по планској набавној цени, ученици обрачунавају и књиже одступање од планске набавне цене за утрошени материјал и утврђују стварни трошак материјала. На часовима вежби саставити биланс стања да би ученици разумели утицај исправке вредности грађевинских објеката и

исправке вредности опреме на вредности позиција грађевинских објеката и опреме, као и одступања од цена материјала на вредновање залиха.

8. Евиденција промета робе на домаћем тржишту. Свеобухватна евиденција пословања трговинског привредног друштва, од набавке робе, продаје робе до обрачуна резултата пословања. Ученицима демонстрирати евиденцију: робе у магацину, робе у промету на велико, робе у комисиону, робе у консигнацији, робе у промету на мало, робе у обради и доради, робе у транзиту и робе на путу. Све ситуације које могу настати у пословању трговинског привредног друштва, а које се и књиговодствено прате, обухватити кроз примере привредних друштава. У том смислу евидентирати нивелације цена робе, утврђене вишкове и мањкове робе, интерно кретање робе, обрачунате зависне трошкове робе, нефактурисане обавезе за примљену робу, временска разграничења прихода. Ученици треба да разумеју улогу и значај разлике у цени за трговинска привредна друштва, да разликују фазу робног промета у којој се разлика у цени урачунава и фазу робног промета у којој се обрачунава остварена разлика у цени. Поред уобичајених начина плаћања, кроз примере евидентирати и менична плаћања, као и компензацију, а упознати ученике са учесницима у асигнацији и цесији. Немогућност наплате дуга купца евидентирати директним и индиректним отписивањем потраживања. У обрачуну резултата пословања врло је важно да ученици утврде тачну величину набавне вредности продате робе. Састављањем биланса стања ученици треба да покажу да разумеју утицај разлике у цени на вредност залиха робе.

9. Евиденција увоза и извоза робе. У оквиру модула прати се евиденција пословања спољнотрговинског привредног друштва, од увоза робе, извоза робе до обрачуна резултата пословања. У пословању привредних друштава са иностранством постоји обимна документација. Ученици треба да разликују документа у вези са закључивањем посла, робна документа, транспортна документа, шпедитерска документа, царинска документа, документа о осигурању робе и документа у вези са плаћањем. На основу документације ученици треба да саставе увозну калкулацију, обрачун извозног посла и да изврше евиденцију увоза, односно извоза робе. Ученици на основу познавања девизног курса обрачунавају и евидентирају плаћања према иностранству и курсне разлике. Код обрачуна резултата пословања ученици треба да сагледају да одређени трошкови набавке робе у пословању на домаћем тржишту код извозних послова представљају расход текућег периода.

10. Евиденција дугорочних финансијских пласмана и капитала. У оквиру овог модула ученици евидентирају учешћа у капиталу, емисију и продају обичних и приоритетних акција, обављају обрачун аџиа и дисаџиа. На часовима вежби са ученицима евидентирати оснивачки капитал код различитих правних форми предузећа, као и прибављање и смањивање капитала у току пословања. Да би ученици довели у везу повећање или смањење капитала са резултатом пословања урадити са ученицима задатак који садржи почетни биланс са позицијом нераспоређени добитак или губитак.

11. Евиденција производног процеса. У оквиру овог модула ученици се упознају са погонским књиговодством и класом 9 – Обрачун трошкова и учинака. Након евиденције расхода у финансијском књиговодству (прва фаза) показати обухватање примарних трошкова по местима трошкова (МТ) у погонском књиговодству (друга фаза), интерни обрачун и расподелу између појединих места трошкова и пренос општих трошкова на главна места трошкова (трећа фаза), завршетак производње, односно пријем производа (главних и споредних) и полупроизвода на складиште по њиховој фер вредности (четврта фаза). Обрачун трошкова приказати помоћу погонског обрачунског листа. Након израде калкулација цене коштања производа, формирати продајну цену и евидентирати продају производа. Такође, приказати и интерно утврђивање резултата, аналитички. Ученици треба сагледају да се у погонском књиговодству води комплетно књиговодство трошкова и учинака, односно књиговодство производње, укључујући ту и књиговодство готових производа. На крају обрачунског периода евидентирати промену залиха недовршене производње и готових производа у финансијском књиговодству.

Погонско књиговодство је обиман и сложен сегмент рачуноводства, иако је смештено у само једну класу (класу 9). Велики број пословних промена, података, велики обим документације, сложеност обрачуна, разлог су да се показни примери, као и примери које ученици самостално израђују прилагоде трајању двочаса.

12. Израда рачуноводствених извештаја. Ученике упознати са правном регулативом рачуноводства и израде рачуноводствених извештаја, од Закона о рачуноводству, на основу којег министар финансија доноси Правилник о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге и предузетнике, до Правилника о рачуноводственим политикама и Упутства, смернице за усвајање, достављање и обелодањивање финансијских извештаја. Ученике подсетити да су на почетку изучавања рачуноводства, у првом разреду, научили да су циљеви рачуноводства: утврђивање резултата пословања пословног субјекта за одређени обрачунски период и утврђивање финансијског положаја пословног субјекта на одређени дан. Ученицима предочити да ће израдом редовног годишњег финансијског извештаја управо бити постигнути наведени циљеви. Ученици, на основу актуелне законске регулативе, разликују структуру финансијских извештаја пословних субјеката зависно од њихове величине и обавезе примене међународних стандарда финансијског извештавања. Након сагледавања правне регулативе, структуре и функције финансијских извештаја, а на основу података финансијског књиговодства и помоћних књига, уз претпоставку да је извршено редовно годишње инвентарисање, ученици треба самостално да изврше предзакључна књижења, обрачунају пореску амортизацију, саставе закључни лист, утврде резултат пословања и изврше евиденцију обрачуна резултата пословања. Кроз примере утврдити добитак, порез на добитак и расподелу добитка, као и губитак и његово покриће. Са ученицима, на оригиналним обрасцима саставити биланс стања и биланс успеха. Ученици треба да познају функцију пореског биланса. Путем годишњег обрачуна управа пословног субјекта полаже рачун према власницима, повериоцима, држави, запосленима и другим интересентима о томе са каквим је успехом водила пословање. Ученици треба да у извештају о пословању прикажу кратак опис пословних активности и организационе структуре правног лица, као и приказ финансијског положаја и резултата пословања правног лица, на основу финансијских показатеља.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*. Оцењивање треба да буде усмерено на добијање информација о обрасцима мишљења и условима под којим ученик може да примени стечено знање. Током процеса наставе и учења наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна, како би била подстицајна за даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Формативно оцењивање: однос ученика према раду, активност на часу, урађени домаћи задаци, вођење свеске на часовима, учешћа у групним радовима.

Предлог за **сумативно оцењивање:** усмено излагање, тестови знања, тестови практичних вештина, контролни задаци самостални или групни радови, презентације. Препорука је да се оцењивање кроз **писмене задатке** реализује у модулима: Евиденција обавеза и потраживања из пословања; Евиденција расхода и прихода; Евиденција улагања и трошења материјалне и нематеријалне имовине; Евиденција промета робе на домаћем тржишту; Евиденција увоза и извоза робе; Евиденција производног процеса.

Назив предмета: Пословна кореспонденција

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
I		74				74

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање ученика са појмом, улогом и значајем пословне кореспонденције
- Оспособљавање ученика за примену технике слепог куцања
- Оспособљавање ученика за обликовање и састављање пословних писама на матерњем језику
- Оспособљавање ученика за састављање документације у промету производа, робе и услуга
- Оспособљавање за успешну примену пословне кореспонденције на практичним примерима
- Оспособљавање за планирање, организовање и систематичност у пословној кореспонденцији
- Развијање вештина приликом конкурисања за посао
- Подстицање пословног понашања као предуслова за успешну пословну комуникацију
- Развијање смисла за тачност, ажурност, уредност, одговорност и систематичност
- Подстицање личног и професионалног развоја и усавршавања у складу са индивидуалним интересовањима и способностима

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА Разред: први

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Техника слепог куцања и обликовање пословног писма	34
2.	Кореспонденција са пословним партнерима	40

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/ КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Техника слепог куцања и обликовање пословног писма	<ul style="list-style-type: none"> • објасни појам и врсте кореспонденције • разликује лица у пословној кореспонденцији • подеси тастатуру на ћирилично и латинично писмо • прилагоди простор за обављање послова кореспонденције • примењује правила слепог куцања • примењује технику слепог куцања у алфанумеричком делу тастатуре и у нумеричком делу тастатуре 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам кореспонденције • Врсте кореспонденције • Потребни услови за обављање послова кореспонденције • Правила при куцању • Алфанумеричка и нумеричка тастатура • Интерпункцијски знакови на тастатурама • Контрола и исправке грешака при куцању • Програми за обраду текста • Блок форма за обликовање текстова

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Техника слепог куцања и обликовање пословног писма	<ul style="list-style-type: none"> • примењује технику слепог куцања код интерпункцијских знакова • користи програме за обраду текста • изврши контролу тачности унетог текста • исправи грешке у тексту • разликује форме пословних писама • обликује текстове у блок форми и зупчастој форми и текстове у ступцима 	<ul style="list-style-type: none"> • Зупчаста форма за обликовање текстова • Обликовање текстова у више стубаца
Кореспонденција са пословним партнерима	<ul style="list-style-type: none"> • разликује обавезне и необавезне елементе пословних писама • упореди форме обликовања пословних писама • састави упит на основу датих елемената • састави различите понуде на основу датих елемената • састави ценовник на основу датих елемената • састави поручбину на основу датих елемената • састави предрачун на основу датих елемената • састави отпремницу на основу датих елемената • састави рачун на основу датих елемената • објасни намену књижног одобрења, односно књижног задужења • изради књижно одобрење-задужење • објасни намену комисијског записника • изради комисијски записник на основу датих елемената • састави рекламацију и одговор на рекламацију на основу датих елемената • састави ургенцију на основу датих елемената • напише пропратно писмо • заведе и одложи документа • састави пријаву по конкурс /огласу • примени правила понашања на заказаном разговору поводом заснивања радног односа • попуни М и М-А образац 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и елементи пословног писма • Форме пословних писама • Упит • Понуда: циркуларна, општа, посебна • Ценовник • Поручбина • Предрачун/Профактура • Отпремница • Рачун / Фактура • Књижно одобрење и књижно задужење • Комисијски записник • Рекламација • Одговор на рекламацију • Ургенција • Пропратно писмо • Књига примљене поште • Коришћење регистратора • Заснивање радног односа • Пријава по конкурс/огласу – класична • Пријава по конкурс/огласу – CV – Curriculum vitae • М и М-А образац

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Пословна кореспонденција се реализује кроз часове вежби приликом којих се одељење дели у две групе. Настава се изводи у кабинетима са рачунарима, односно кабинету за пословну кореспонденцију. На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања.

Приликом реализације наставе користити специјализоване програме (software) за технику куцања на рачунару. Акцент је на индивидуалном раду кроз анализу обрађеног текста. Анализу врше и наставник и ученици. При анализама препоручује се коришћење пројектора или других могућности за дељењем докумената.

Код модула пословна кореспонденција ученицима прво дати на прекуцавање одређено пословно писмо, а потом их стављати у ситуације из праксе или/и им давати друга пословна писма или документа на основу којих ће остварити задати исход. Код упита и понуде, као и код израде фактуре обрадити и захтеве за робом, а и за услуге превоза. Ученике упутити на претраживање интернета и налажење примера за израду биографије. Упознати их са сајтовима за запошљавање и са корисним садржајима са ових сајтова везаних за тематику запошљавања. М и М-А образац доступан за попуњавање могуће је преузети са више сајтова који се баве тумачењем прописа у области запошљавања и рачуноводствене праксе. Упутити их и у садржаје са ових сајтова који ће им пружити помоћ у учењу текућег градива, а у будућности у сналажењу у пословном окружењу. Једна од препоручених метода рада у овом модулу је игра улога у симулацији пословног разговора код потенцијалног послодавца, а након тога дискусија о реализацији пословног разговора са предлозима за евентуално другачији наступ и од стране наставника и ученика.

Сваки ученик обавезно има своју фасциклу у коју одлаже своје одштампане радове као и материјале наставника, као и USB на којем чува радове у електронској форми. Такође и на школском рачунару формира свој фолдер у којем систематизује своје радове и наставне материјале.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Предлаже се наставнику да активно прати рад ученика на часу. То се пре свега односи на мотивисаност за рад, држање тела приликом куцања, као и на брзину извршавања задатака. Ови критеријуми праћења препоручују се да се воде у облику формулара, а на крају часа да се ученицима презентују резултати. Потребно је прикупити и повратне информације од ученика ради побољшања квалитета наставе, односно ради решавања текућих нејасноћа и препрека.

Оцењивање нивоа примене технике слепог куцања прилагодити посматраној групи ученика. Узети у обзир брзину са могућношћу исправке грешака или без могућности исправке. Пре контролне вежбе обавезно обавестити ученике о начину бодовања, односно скали оцењивања.

Након савлађивања одређеног броја пословних писама урадити контролни задатак. Предлог је да се оцењивање врши на основу детаљне чек листе која бодује сваки елемент пословног писма. Код овог модула укључити и усмено оцењивање, као и презентације ученика. Може се оценити сама презентација, извођење, као и дискусија других ученика на задату тему. У случају оцењивања остварености исхода везаних за израду докумената израдити детаљну чек листу са бодовањем свих елемената докумената који се израђују.

Назив предмета: Пословна информатика

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
II	/	72	/	/		72

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Развијање вештина за примену нових технологија у струци
- Оспособљавање ученика за табеларна израчунавања и сложена табеларна израчунавања
- Развијање вештина за форматирање за приказ и штампу
- Оспособљавање ученика за рад са базом података
- Развијање компетенција за повезивање добијених знања и вештина и самосталан рад

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА

Разред: Други

РБ	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула	
		Т	В
1.	Рад са табелама		26
2.	Напредни рад са табелама		30
3.	Креирање база података		16

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Рад са табелама	<ul style="list-style-type: none"> • отвори једну и више радних књига • унесе нове радне листове • преименује и брише постојеће радне листове • сачува радну књигу у одговарајућем формату • унесе различите врсте података у ћелију • одреди референцу и име ћелији • форматира садржај ћелије • сортира податке у табели • филтрира податке у табели • унесе формуле • користи формуле за решавање задатака • користи функције • реши задатке помоћу функција • изради графиконе и дијаграме на основу података из табеле • форматира графиконе и дијаграме • унесе слике у радну књигу • објасни појам базе података у програму за табеларна израчунавања • изврши различите операције везане за базе података у програму за табеларна израчунавања • користи on-line сервисе за табеларна израчунавања • припреми радну књигу за штампу • штампа податке из радне књиге 	<ul style="list-style-type: none"> • Програми за табеларна израчунавања: <i>MS Excel, Open Office Calc</i> итд. • Покретање програма за рад са табелама (почетни кораци и мењање основних поставки) • Радна свеска и радни листови (поступак са радним листовима) • Типови података које користе програми за табеларна израчунавања: текстуални, нумерички и формуле • Референце ћелија • Наменске листе • Копирање и премештање садржаја ћелије • Форматирање текстуалних и нумеричких података • Рад са формулама у табели • Копирање и мењање формула • Релативно и апсолутно адресирање ћелија • Статистичке функције • Сортирање података: једноставно и сложено • Филт рирање података • Израда и типови графикона • Припрема за штампу (поставке радног листа и припреме) • Преглед пре штампе и штампање
Напредни рад са табелама	<ul style="list-style-type: none"> • користи формуле за решавање задатака • примењује на предне функције • реши задатке помоћу функција • објасни појам базе података у програму за табеларна израчунавања • изврши различите операције везане за базе података у програму за табеларна израчунавања • користи on-line сервисе за табеларна израчунавања • припреми радну књигу за штампу • штампа податке из радне књиге 	<ul style="list-style-type: none"> • Програм за табеларна израчунавања: <i>MS Excel, Open Office Calc</i> итд. • Напредне функције • Извештаји у Excel-у • Заштита радног листа • Валидација података • Математичке и финансијске функције • База података • Пивот табеле • Функције са условом • <i>Lookup</i> и <i>Vlookup</i> функције • Функције за рад са текстом • <i>Google documents</i>
Креирање база података	<ul style="list-style-type: none"> • изради и форматира табеле • постави релације између табела • примењује филтрирање • примењује сортирање • примењује копирање и креирање веза • врши увоз и извоз података из базе података 	<ul style="list-style-type: none"> • Програм за рад са базама података • Типови података • Планирање и оптимизација базе података • Креирање табела и постављање примарних кључева • Постављање релација између табела • Модификовање табела • Унос и валидација података • Увоз и извоз података у <i>Excel</i> и <i>Word</i> документе

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Пословна информатика је предмет који се изучава са два часа вежби недељно у другом разреду. Настава се реализује у кабинету са рачунарима, а одељење се дели у две групе. На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања.

Програм предмета обухвата три модула, Рад с табелама, Напредни рад с табелама и Креирање база података.

Након упознавања ученика са одређеним основним појмовима, неопходно је даље развијање датих исхода у складу са циљевима учења. На почетку сваког модула ученике треба упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања.

Програм предмета Пословна информатика усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, треба извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање и планирати активности за конкретан час. Потребно је имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима.

Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања и вештина и у другим предметима.

Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је улога наставника да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада, треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања, оспособљавати их за тимски и истраживачки рад, подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања и вештине били трајнији и шири, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Приликом реализације наставе препоручити литературу у складу са темом, креирати радне листове као материјал за учење и вежбу, шеме, презентације.

У првом модулу, Рад с табелама, ученике треба упознати са основама програма за табеларна израчунавања. Ученици треба да стекну одговарајућа знања и вештине и користе програм за решавање различитих задатака.

Где се и на који начин у напредном раду са табелама користе формуле за решавање задатака? Како решити задатке помоћу функција? На који начин се могу извршити различите операције везане за базе података у одговарајућем програму? До одговора на ова и на низ других питања, ученици треба да дођу изучавањем другог и трећег модула, Напредни рад с табелама и Креирање базе података.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења а то су: процес учења и напредовања, резултати које ученик остварује, начин на који долази до резултата, сарадњу, иницијативу, упорност и ангажовање. Наставник редовно бележи све активности ученика и информисање ученике о постигнутим резултатима и напредовању.

У формативном вредновању наставник мотивише ученике да размишљају о решењима, узроцима и последицама, охрабрује их да постављају питања, развија самосталност и самопоуздање ученика тако што их подржава да искажу мишљење, образложе своје предлоге у задатој ситуацији, аргументовано коментаришу друге предлоге и оцењују квалитет и напредак свог рада, знања итд.

За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању научног треба користити различите инструменте, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Назив предмета: ПРАВО

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
II	72					72
III	70					70

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање ученика са везом државе и права;
- Упознавање са врстама, положају, настанку и престанку рада привредних субјеката
- Развијање вештина за попуњавање формулара, образаца за надлежне службе и установе у корист и за потребе привредних субјеката
- Оспособљавање ученика за познавање права, обавезе и одговорности запослених и послодавца из радног односа
- Развијање вештина израде формулара, образаца и акта за остваривање права и обавеза из радног односа
- Оспособљавање за разликовање врсте уговора у привреди и попуњавање различитих врста уговора – Оспособљавање ученика за комуникацију са државним органима

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА Разред: други

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Основи права и организација државе	38
2.	Привредни субјекти	18
3.	Права и обавезе из радног односа	16

Разред: трећи

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Права и обавезе у вези са пословањем	40
2.	Комуникација са државним органима	30

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/ КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основи права и организација државе	<ul style="list-style-type: none">• дефинише појам, елементе и функције државе• објасни улогу државе у друштву• опише појам људских права• наведе основна права гарантована уставом• објасни државну организацију• класификује државне органе• разликује поделу власти на законодавну, извршну и судску• упореди надлежност најважнијих државних органа• познаје основе јавних финансија и основне карактеристике буџетског процеса• анализира право и државу као друштвене појаве и њихову везу• објасни појам и елементе правног поретка и правне норме• разликује врсте правних норми • дефинише појам правних аката• разликује изворе права• доводи у везу правну снагу правног акта са субјектом који га доноси• објасни појам и елементе правног односа• разликује субјекте права• упореди правну и пословну способност субјеката права и последице њиховог поседовања	<ul style="list-style-type: none">• Појам, елементи и функције државе• Улога државе у друштву• Појмови „људска права” и „каталог људских права”• Појам и обележја државне организације• Врсте државних органа• Појам поделе власти (законодавна, извршна и судска власт)• Надлежност Скупштине, Владе и органи правосуђа• Систем јавних финансија и б уџетски процес• Право као механизам/систем државе за управљање јавним пословима• Појам права• Правни поредак• Појам и елементи правне норме• Врсте правних норми• Појам и врсте правних акта• Извори права: Устав, закон, подзаконски правни акти, обичаји...• Правна снага правног акта• Субјекти права, правно овлашћење и правна обавеза • Пуномоћје• Појам и врсте објеката права• Настанак, престанак и мењање правног односа

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основи права и организација државе	<ul style="list-style-type: none"> • састави пуномоћје на основу задатих елемената разликује објекте права • објасни настанак, мењање и престанак правног односа • разликује правне чињенице • разликује добровољно и принудно понашање по правној норми • објасни значење принципа уставности и законитости • разликује својства појединачних правних аката • опише правни значај жалбе • попуни образац жалбе 	<ul style="list-style-type: none"> • Правне чињенице • Примена права • Уставност и законитост • Правноснажност и извршност • Појам, својства и дејства жалбе
Привредни субјекти	<ul style="list-style-type: none"> • наведе врсте привредних субјеката које предвиђа позитивно важећи закон • објасни појам, обележја предузетника и врсте привредних друштава • разликује финансијске институције • објасни значај и улогу јавних предузећа • наведе надлежност Агенције за привредне регистре • попуни образце за пријаву, одјаву и промену података привредног друштва у Агенцији за привредне регистре • анализира садржину оснивачког акта за оснивање привредног друштва • попуни образац оснивачког акта привредног друштва на задате елементе • упореди садржаје општих правних аката привредних субјеката • разликује стечај и ликвидацију као начин престанка рада привредног друштва 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и врсте привредних субјеката • Атрибути привредног субјекта • Предузетници • Обележја и врсте привредних друштава (ортачко, командитно друштво, друштво са ограниченом одговорношћу и акционарско друштво) • Банке, берзе и осигуравајући заводи • Јавна предузећа • Надлежни орган и оснивачки акт за оснивање привредног друштва • Правилници друштава (о раду, о систематизацији радних места, о рачуноводству, ...), одлуке у привредном друштву • Стечај и ликвидација
Права и обавезе из радног односа	<ul style="list-style-type: none"> • објасни елементе радног односа • наведе посебне услове за заснивање радног односа • разликује претходну проверу радних способности од пробног рада • разликује радни однос на одређено и неодређено време • разликује врсте радног времена • дефинише појам приправника • објасни елементе уговора о раду • попуни образац уговора о раду на задате елементе • анализира права из радног односа • разликује право на зараду, накнаду зараде и друга примања • састави захтев за добијање годишњег одмора и захтев за добијање одсуства • објасни материјалну одговорност запосленог и начине престанка радног односа • изради акт за остваривање права или налагање обавезе запосленом 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и битни елементи радног односа • Услови за заснивање радног односа • Претходна провера радних способности и пробни рад • Заснивање радног однос на одређено и неодређено време • Пуно, непуно, скраћено радно време и прековремени рад • Приправници • Садржина уговора о раду • Права из радног односа • Структура и елементи зараде • Појам и врсте одмора • Појам и врсте одсуства запосленог • Појам материјалне одговорности • Врсте престанка радног односа

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Права и обавезе у вези са пословањем	<ul style="list-style-type: none"> • објасни појам и особине облигација • објасни појам, дејства и врсте уговора • разликује уговора облигационог и уговора привредног права • објасни значај рокова и начин њиховог рачунања • наведе правне последице доцње • објасни значај средстава обезбеђења уговорних облигација • разликује начине престанка уговора • објасни појам, својства и елементе уговора о продаји • анализира права и обавезе уговорних страна из уговора о продаји • разликује посебне врсте уговора о продаји • специфицира транспортне клаузуле према њиховим обележјима • састави уговор о продаји на основу задатих елемената • наведе права и обавезе уговорних страна уговора у привреди • попуни образац уговора на задате елементе 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам облигација, особине, извори облигација и подела облигација • Уговор: појам, закључивање уговора • Правна дејства уговора • Врсте уговора • Уговори облигационог и уговори привредног права • Услов и рок у уговору • Појам и врсте доцње • Обезбеђење уговорних облигација • Престанак уговора (раскид, ништави и рушљиви уговори) • Уговор о продаји • Обавезе продавца и купца • Посебне врсте уговора о продаји • Транспортне клаузуле (Е, Ф, Ц и Д) • Уговори у привреди: уговор о заступању; комисиону; ускладиштењу; шпедицији; превозу; осигурању; цесији; асигнацији; компензацији; закупу; лизингу; кредиту, изградњи; факторингу
Комуникација са државним органима	<ul style="list-style-type: none"> • објасни појам и врсте управног поступка и надлежност органа • објасни учеснике у управном поступку • разликује радње општења државних органа и странака • састави поднесак на основу задатих елемената • разликује фазе управног поступка • објасни елементе и врсте решења • састави жалбу на основу задатих елемената • размотри обавезу плаћања пореза • разликује права и обавезе пореских обвезника • наведе начела пореског поступка • попуни пореску пријаву на основу задатих елемената • објасни начине утврђивања пореза • разликује врсте и елементе пореских аката • доведе у везу неблаговремено и нетачно утврђивање пореза са одговарајућим санкцијама • разуме сврху и начине спровођења пореске контроле • састави жалбу на решење пореског органа • наведе пореска кривична дела и пореске прекршаје • разликује пореска кривична дела и пореске прекршаје • објасни поступак ревизије • објасни појам и врсте јавних набавки • припреми и разврста документацију у процедури јавних набавки • објасни значај заштите слободне конкуренције 	<ul style="list-style-type: none"> • Управни поступак: појам и врсте; основна начела и надлежни орган • Учесници у управном поступку • Општење државног органа и ст. ранака (поднесци, позивање и достављање) • Фазе управног поступка (покретање поступка, доношење решења, поступак по жалби, административно извршење решења • Пореска обавеза • Права и обавезе пореских обвезника • Начела пореског поступка • Пореска пријава • Утврђивање пореза • Порески акти: решење о утврђивању пореске обавезе, решење о наплати пореза, закључак и записник • Санкције за неблаговремено и нетачно утврђивање пореза • Пореска контрола • Пореска кривична дела и порески прекршаји • Појам и поступак ревизије • Појам и врсте јавних набавки • Процедуре јавних набавки • Заштита слободне конкуренције

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Настава се реализује кроз часове теорије у учионици. На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања. Програм предмета Пословна информатика усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, треба извршити операционализацију датих исхода, разложити их и планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима.

Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета.

Први модул: Основи права и организација државе реализовати кроз примере. Исходе везане за појам државе и организацију власти реализовати користећи Устав Републике Србије. Исходе по основу правне норме реализовати користећи примере из области образовања – Закон о основама система образовања и васпитања, Закон о средњој школи, Правилник о екскурзији, Правилник о оцењивању ученика, како би се ученицима учинило што јаснијим тема. Правне односе обрадити кроз примере из редовних животних ситуација у којима су ученици (давање ствари на послугу, позајмљивање новца, куповина телефона..., породичних односа). Појединачна правна акта донети ученицима на увид (пример пресуде, решења за конкретан случај), те по том основу израда жалбе.

Други модул: Привредни субјекти урадити на примеру конкретне компаније (д.о.о. облика), користити Закон о привредним друштвима и Закон о предузетницима, Закон о стечају, Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре. Упутити на сајт Агенције за привредне регистре и оспособити их да га претражују, користе информације са њега и попуњавају обрасце неопходне за регистрацију, статусних и других промена и престанак правних лица.

Трећи модул: Права и обавезе из радног односа са чињеницом да ученици имају сазнања о радном односу у свом непосредном окружењу, кроз примере обрадити наведену тему. Користити Закон о раду. Кроз игру улога спровести пријем у радни однос на радно место за које су израдили непосредно потребна акта. Оспособити их да самостално израде или попуне обрасце, формуларе (за пријаву и одјаву радника, за остваривање права и регулисање обавеза, пријаву надлежним службама).

Четврти модул: Права и обавезе у вези са пословањем остварити уз помоћ Закона о облигационим односима, као и Инкотермс клаузуле. Користити обрасце уговора из садржаја. Кроз примере објаснити све исходе. Задати задатке да самостално израде или попуне формулар уговора.

Пети модул: Комуникација са државним органима реализовати користећи Закон о општем управном поступку, Закон о порезу на доходак грађана, Закон о порезу на добит правних лица, Закон о ревизији. Управни поступак објаснити из примера у школи, како би ученицима било лакше за савладати. Порезе и ревизију објаснити на случају користећи акта из истог.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Предлаже се наставнику да активно прати рад ученика на часу. То се пре свега односи на мотивисаност за рад, давање актуелних примера, праћење напредовања, оспособљеност за разумевање докумената, попуњавање или израду образаца, аката. Потребно је прикупити и повратне информације од ученика ради побољшања квалитета наставе, односно ради решавања текућих нејасноћа и препрека.

Први модул: Основи права и организација државе. Развијати свест ученика о држави и праву кроз дебату и дискусију. Иницирати ученике да они дају примере за правне норме (успостављање правила понашања у школи, учиниоци, Школском парламенту), вредновати то. За савладаност исхода користити тестове са практичним примерима. Оценити израду једноставнијег примерка жалбе на задате елементе.

Други модул: Привредни субјекти пратити напредовање ученика у разумевању обрађеног садржаја кроз попуњавање образаца Агенције за привредне регистре на задате елементе, попуњавање оснивачког акта. Кроз упитник проверити оствареност исхода.

Трећи модул: Права и обавезе из радног односа пратити кроз попуњавање образаца, игру улога, разумевање обрађеног садржаја од стране ученика. Задати ученицима реалне задатке за израду одређених решења за остваривање права и обавеза запослених. Оствареност исхода оценити кроз тест са практичним примерима

Четврти модул: Права и обавезе у вези са пословањем пратити разумевање обрађеног садржаја. Подстицати ученике да дају примере из живота (где су они учествовали ради бољег разумевања уговорног односа). Задати задатке да самостално израде или попуне формулар уговора. Кроз дискусију проверити оствареност исхода. На крају модула дати тест са практичним примерима.

Пети модул: Комуникација са државним органима испитивати по сегментима управног поступка и исходима везаним за дату тему, како би се пратило разумевање материје од стране ученика. Порески и ревизијски поступак шематски да прикажу.

Назив предмета: Основи финансија

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
I	74	/	/	/	/	74
II	72	/	/	/	/	72

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Оспособљавање за самостално долажење до потребних знања у вези финансија као научне дисциплине, улоге финансијског система и постојања више финансијских дисциплина
 - Развијање способности избора релевантних знања о финансијским институцијама и организацијама
 - Оспособљавање за примену стечених знања о улози физичких лица у финансијској стабилности и економији
- Развијање способности разликовања врсте новца, израчунавања цена и праћења промена вредности новца као и примене функција новца
 - Развијање самосталности у примени инструмената платног промета
 - Оспособљавање за примену стечених знања о пословима платног промета
 - Развијање способности за рад у групи и тимски рад
 - Оспособљавање ученика за самостално истраживање коришћењем стручне литературе, архиве и интернета
 - Подстицање личног и професионалног усавршавања и развоја у складу са индивидуалним интересовањима

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА Разред: први

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Финансије и финансијски систем	22
2.	Финансијске дисциплине	20
3.	Финансијске институције и организације	32

Разред: други

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Новац	30
2.	Платни промет	42

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Финансије и финансијски систем	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише финансије • опише настанак финансија • објасни предмет изучавања финансија • препозна финансије као научну дисциплину • дефинише финансије као посебну научну дисциплину • повеже финансије са осталим економским дисциплинама • дефинише новац • опише настанак новца 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам, настанак и историјски развој финансија • Предмет изучавања финансија • Функције финансија • Појам и настанак новца • Функције новца • Новац као обрачунска јединица • Финансијски систем • Елементи финансијског система (финансијско тржиште, финансијске институције, финансијски инструменти) • Функције финансијског система

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Финансије и финансијски систем	<ul style="list-style-type: none"> • наведе функције новца • објасни функцију новца као обрачунске јединице • дефинише финансијски систем • наведе елементе финансијског система • наведе функције финансијског система (обавља преносе ресурса, управља ризицима, прикупља и расподељује новчана средства) • објасни корелацију финансијског система са реалним сектором • разликује улоге финансијског система у различитим привредама • повеже финансије грађана са стабилношћу финансијског система и целе економије • опише улогу финансијског система Републике Србије 	<ul style="list-style-type: none"> • Привреда и финансијски систем • Финансијски системи и различите привреде • Финансијско образовање грађана • Финансијски систем Републике Србије
Финансијске дисциплине	<ul style="list-style-type: none"> • разликује финансије домаћинства, предузећа и државе • разликује микро и макро финансије • наведе финансијске дисциплине • дефинише пословне финансије • објасни предмет изучавања пословних фин • дефинише јавне финансије • разликује предмет изучавања пословних и јавних финансија • дефинише монетарне финансије • дефинише банкарство • разликује предмет изучавања монетарних финансија и банкарства • опише међународне финансије • дефинише осигурање • идентификује предмет изучавања осигурања 	<ul style="list-style-type: none"> • Основна подела финансија • Финансије домаћинства, предузећа и државе • Пословне финансије • Јавне финансије • Монетарне финансије • Банкарство • Међународне финансије • Осигурање
Финансијске институције и организације	<ul style="list-style-type: none"> • наведе врсте финансијских институција и организација • наведе међународне и регионалне финансијске организације • дефинише Централну банку • објасни основне функције Централне банке • идентификује утицај Централне банке на резултате пословања привреде и животног стандарда становништва • разликује органе Централне банке • дефинише појам банке • разликује врсте банака • класификује банкарске послове на основу различитих критеријума • разликује органе управљања и руковођења • пословне банке • повеже пословање банке са пословањем привредних друштава • дефинише берзу • наведе врсте берзе • разликује берзанске посреднике 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и врсте финансијских институција :и организација • Међународне и регионалне финансијске организације (Међународни монетарни фонд, Међународна банка за обнову и развој, Европска инвестициона банка) – Централна банка – Пословне банке – Берза – Брокерске куће – Пензиони фондови – Инвестициони фондови – Осигуравајуће куће – Лизинг компаније • Финансијске институције и организације у Србији : – Народна банка Србије – Београдска берза – Осигуравајућа друштва

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Финансијске институције и организације	<ul style="list-style-type: none"> • повеже пословање берзе са резултатима пословања предузећа • повеже пословање берзе са животним стандардом становништва • објасни улогу инвестиционих фондова на берзи • објасни значај пензионих фондова • објасни значај рада осигуравајућих друштава за пословање привредних друштава • идентификује утицаје осигурања на финансијске токове привредних друштава • објасни значај лизинга за резултате пословања предузећа • наведе основне функције НБС • опише настанак Београдске берзе • објасни улогу Београдске берзе у финансијском систему Републике Србије • објасни значај индекса београдске берзе 	
Новац	<ul style="list-style-type: none"> • објасни новац као објективну потребу функционисања робне производње • објасни значај раздвајања фазе куповине и продаје • објасни последице раздвајања куповине и плаћања, продаје и наплате • повеже значај вредности новца и пословање предузећа • дефинише валуту • објасни улогу готовог, депозитног и девизног новца у плаћањима • објасни потребу настанка светског новца • израчуна обавезе и потраживање • дефинише камату • обрачуна камату у вези обавеза и потраживања • опише улогу тржишта новца • наведе учеснике на тржишту новца • разликује врсте девизних курсева • објасни утицаје промена девизног курса на обавезе и потраживања према иностранству • интерпретира улогу електронског новца • објасни функционисање дигиталних валута 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и настанак новца • Функције новца • Врсте новца (папирни, метални и електронски новац) • Вредност новца • Готов новац, депозитни новац и девизе • Тржиште новца • Камата • Девизе • Девизни курсеви • Дигиталне валуте
Платни промет	<ul style="list-style-type: none"> • објасни појам и улогу платног промета • разликује учеснике и носиоце платног промета • наведе послове платног промета • разликује рачуне у платном промету • разликује трансакције плаћања • наведе документа за отварање текућег рачуна • попуни документа за отварање текућег рачуна • разликује готовински и безготовински начин плаћања • разликује готовинске и безготовинске инструменте платног промета 	<ul style="list-style-type: none"> • Платни промет – појам, значај и врсте • Учесници и носиоци платног промета • Начини плаћања – готовински и безготовински • Трансакције плаћања • Облици платног промета • Ра чуни у платном промету (текући рачун, уплатни рачун јавних расхода, рачун посебних намена • Послови платног промета • Инструменти платног промета за готовинска плаћања (налог за уплату, налог за исплату)

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Платни промет	<ul style="list-style-type: none"> • попуни инструмент готовинског платног промета: налог за уплату/исплату • попуни инструмент безготовинског платног промета – налог за пренос • разликује остале инструменте платног промета • објасни активности у вези са меницом • обрачуна есконт менице • попуни остале инструменте плаћања: меница, чек и захтев за отварање акредитива • де финише обрачунска плаћања • разликује компензацију, цесију и асигнацију • разликује унутрашњи платног промета од међународног платног промета • опише употребу сваког инструмената платног промета са иностранством 	<ul style="list-style-type: none"> • Инструменти за безготовинска плаћања налог за пренос • Остали инструменти плаћања (меница, чек, акредитив, платна и кредитна картица) • Обрачунска плаћања • Инструменти платног промета са иностранством (међународна банкарска дознака, међународни документарни акредитив, међународна меница, међународни чек, међународна банкарска гаранција, инкасо)

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Основи финансија омогућава ученицима да разумеју важност финансија и финансијских дисциплина као и финансијског система, да се упознају са финансијским институцијама и организацијама као важном елементу у функционисању тржишне привреде. Програм омогућава ученицима да стекну основна знања о настанку новца, његовим функцијама, врстама, вредности и цени новца као и о значају и улози платног промета, инструментима плаћања у земљи и према иностранству. Програм се реализује као теоријска настава са целим одељењем у учионици. На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе и учења, планом рада и начинима оцењивања.

Интерактивним методама треба подстицати ученике на разумевање основних идеја и концепата финансија и финансијског система у привредном систему једне државе. Програм предмета Основи финансија усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, потребно је извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање, и планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима.

Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања у другим предметима.

Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је улога наставника да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада, треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања и вештина, оспособљавати их за тимски и истраживачки рад, подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Подстицати ученике на коришћење савремених информационих технологија.

Предлаже се наставнику да се у модулима првог разреда, Финансије и финансијски систем и Финансијске институције и организације, активност ученика усмери и на упознавање са изворима информација и одабир релевантних података на основу конкретног задатка.

Такође, модул Финансијске институције и организације се може обрадити кроз презентације рада тимова ученика.

У модулу финансијске дисциплине усмерити активности на предмет изучавања пословних, јавних, монетарних, међународних, банкарских и финансија осигурања, како би ученици били у стању да разликују наведене дисциплине што је основа за даље изучавање. Према томе одредити и број часова за упознавање са сваком дисциплином.

У модулима другог разреда, Новац и Платни промет, наставник примерима из праксе мотивише ученике на међувршњачко учење и самостално решавање задатака и размишљање о значају и циљу: употребе валуте, рачуна, депозитног новца, девиза, обрачуна плаћања и наплаћивања, коришћења инструмената плаћања, обрачунских плаћања

Активности ученика се огледају кроз: прикупљање и селекцију података, презентовање података, познавање могућих извора података, учешће са наставником у утврђивању критеријума за оцену презентације, оцењивање презентације других група.

Активност наставника је да подстиче активност ученика, објашњава, координира рад, контролише у циљу корекција, пружа помоћ када је то неопходно, организује време.

Поред уџбеника користити материјале са сајта пословних банака, НБС и других државних институција. Упућивати ученике на интернет истраживања о другим финансијским организацијама и институцијама као и о темама које се односе на новац. Понуђени садржаји могу се довести у везу са оним што су ученици учили или уче у другим предметима у прва два разреда. То се односи на садржаје предмета Принципи економије, Рачуноводство, Пословна економија, Финансијско-рачуноводствена обука, Математика.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*. Оцењивање би требало да буде усмерено на добијање информација о обрасцима мишљења и условима под којим ученик може да примени стечено знање. Током процеса наставе и учења наставник континуирано, указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна, како би била подстицајна за даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

У формативном вредновању наставник мотивише ученике да: ученици размишљају о решењима, узроцима, последицама; постављају питања како наставнику тако и другим ученицима; подржава активно слушање; подстиче самопоуздање ученика тако што пружа подршку ученицима да истражу, образложе своје предлоге у задатој ситуацији и увек подржава позитивно, похвално, аргументовано коментарисање предлога других ученика; охрабрује ученике да оцењивању квалитет и напредак свог рада, знања итд. Наставник континуирано бележи све активности ученика.

У формативном вредновању основа финансија првог разреда, акценат је у мотивисању ученика односно придобијању пажње, знатижеље ученика на теме улоге, значаја финансија из различитих аспеката живота појединца, предузећа, држава. Ученици у првом разреду уз помоћ наставника који усмерава њихову активност, баве се избором извора информација, прикупљањем информација али и разликовањем битних од небитних информација. Ове активности су важне у трећем модулу, где ученици имају примере из праксе. Наставник континуирано бележи све активности и редовно обавештава ученике о нивоу напредовања њиховог рада и знања.

У формативном вредновању основа финансија другог разреда, акценат је на мотивисању ученика да на конкретним примерима покажу значај познавања врсте, функције и последица постојања и коришћења новца у животу, пословању предузећа. Наставник континуирано прати да ли ученици примењују стечено знање у вези са текућим рачуном предузећа, начином плаћања и инструментима плаћања и редовно обавештава ученике о нивоу напредовања њиховог рада и знања.

Предлог за сумативно оцењивање: усмено излагање, тестови знања, активност на часу, домаћи задатак, презентовање рада и израда презентације.

Ученици морају бити упознати са критеријумима оцењивања и могу учествовати у дефинисању критеријума за оцењивање (групе). Код тестирања мора бити видљива чек листа. Када је у питању оцењивање рада у групи, ученици могу прво једни другима да дају повратну информацију о свом раду (ученици уче једни од других), а тек онда наставник износи своју оцену и вреднује рад ученика.

Назив предмета: Јавне финансије

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
II	72	/	/	/	/	72
III	70	/	/	/	/	70

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Оспособљавање ученика за разумевање значаја улоге државе у алокацији дохотка;
- Оспособљавање ученика за стицање знања о предмету и значају јавних финансија; природи и карактеру јавних расхода и јавних прихода;
- Упознавање ученика са карактеристикама и суштином буџета;
- Подстицање формирања ставова и система вредности које допринесе развоју реалног односа према новцу и формирању буџета;
- Развијање способност за идентификовање ефеката опорезивања и деловања пореских инструмената;
- Развијање компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој.

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА Разред: други

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Основи јавних финансија	36
2.	Јавни расходи	36

Разред: трећи

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Јавни приходи	46
2.	Буџет	24

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основи јавних финансија	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам јавних финансија • објасни настанак јавних финансија као самосталне научне дисциплине • направи преглед научних дисциплина са којима су повезане јавне финансије • наведе предмет анализе јавних финансија у савременој држави • разликује специфичне институције јавних финансија • користи различите врсте података о јавним финансијама • дефинише порезе • објасни како порези утичу на тржишне исходе • дефинише пореско оптерећење • наведе разлоге државне интервенције и присуства јавног сектора • објасни карактеристике јавних добара • идентификује екстерне ефекте и начине на који држава може да их коригује • објасни основне неуспехе тржишта и начине на које држава може да их коригује 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам јавних финансија као самосталне научне дисциплине • Предмет јавних финансија • Јавне финансије и друге научне дисциплине • Јавне финансије и друге економске дисциплине • Савремене јавне финансије и активности државе • Институције јавних финансија • Истраживања у области јавних финансија • Порези и тржишни исходи • Пореско оптерећење • Разлози за државну интервенцију (јавна добра, екстерни ефекти, неуспеси тржишта – информациона асиметрија, негативна селекција, морални хазард)
Јавни расходи	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише јавне расходе • наведе структуру јавних расхода • наведе учинке јавних расхода • класификује јавне расходе • разликује облике државне интервенције преко јавних расхода • утврди разлоге и учинке јавних расхода у области образовања • размотри разлоге и учинке јавних расхода у области здравства • о дреди разлоге и учинке јавних расхода у области социјалне заштите 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам јавних расхода • Структура јавних расхода • Ефекти (учинци) јавних расхода • Теоријске класификације јавних расхода • Класификација јавних расхода – GFS класификација према методологији ММФ-а • Функционална и економска класификација јавних расхода • Облици државне интервенције преко јавних расхода • Јавни расходи за образовање • Билансни значај јавних расхода за образовање • Разлози за државну интервенцију у образовању • Облици државне интервенције у образовању • Издаци за образовање у Републици Србији

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Јавни расходи		<ul style="list-style-type: none"> • Јавни расходи за здравствену заштиту – билансни значај и специфичности • Разлози раста трошкова (расхода) здравствене заштите • Основе система јавне здравствене заштите у Републици Србији • Јавно пензијско осигурање – билансна релевантност, стање и тенденције • Системи финансирања пензија • Пензијски систем у Републици Србији • Јавни расходи за социјалну заштиту у Републици Србији – билансни значај и специфичности
Јавни приходи	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише јавне приходе • класификује јавне приходе • утврди значај опорезивања • наведе карактеристике пореза • објасни расподелу пореског терета • наведе критеријуме за оцењивање пореских система – ефикасност и правичност • разликује елементе пореза – пореску терминологију • наведе циљеве опорезивања • разликује врсте пореза • наведе основне облике пореза на доходак грађана и карактеристике пореза на доходак грађана у Републици Србији • дефинише предмете опорезивања • обрачуна порез на доходак грађана – порез на зараде • наведе разлоге за опорезивање добити предузећа • опише карактеристике пореза на добит у Републици Србији • разликује елементе пореза на добит • утврди значај пореског биланса • обрачуна висину пореске обавезе на основу пореског биланса • разликује порез на потрошњу и порез на доходак • наведе основне облике пореза на потрошњу • дефинише појам и врсте порез на додату вредност • објасни значај пореза на додату вредност као најиздашнијег пореског прихода у Републици Србији • разликује елементе пореза на додату вредност • класификује пореске обвезнике према роковима плаћања пореза на додату вредност • објасни теоријске аспекте пореза на имовину • наведе карактеристике пореза на имовину у Републици Србији 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и суштина јавних прихода • Класификације јавних прихода • Значај опорезивања • Карактеристике пореза • Законска и економска расподела пореског терета • Ефикасно и правично опорезивање • Елементи пореза – пореска терминологија • Циљеви опорезивања • Врсте пореза • Опорезивање дохотка • Порез на доходак грађана • Основни облици пореза на доходак грађана • Порез на доходак грађана у Републици Србији • Елементи опоре зивих прихода • Приходи који су предмет опорезивања порезом на доходак грађана • Порески обвезници пореза на доходак грађана; • Пореске стопе • Порез на добит предузећа • Разлози за опорезивање добити предузећа • Порез на добит предузећа у Републици Србији • Елементи пореза на добит • Порески обвезници пореза на добит • Пореска основица – порески биланс • Пореска стопа • Пореске олакшице • Порези на потрошњу • Порези на потрошњу и порези на доходак • Основни облици пореза на потрошњу • Општи порези на потрошњу • Селективни порез на промет у малопродаји (акцизе) • Порез на додату вредност (ПДВ) – појам и врсте • ПДВ у Србији • Елементи ПДВ • Обрачунски период, рокови плаћања и повраћај ПДВ

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Јавни приходи	<ul style="list-style-type: none"> • разликује различите врсте пореза на имовину и елементе пореза на имовину • обрачуна порез на имовину за различите пореске обвезнике • наведе остале облике јавних прихода 	<ul style="list-style-type: none"> • Акцизе у Републици у Србији • Порез на имовину • Порез на имовину – теоријски аспекти • Порез на имовину у Републици Србији • Елементи пореза на имовину • Остали облици јавних прихода • Царине, таксе, накнаде и доприноси
Буџет	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише буџет као институцију јавних финансија • утврди функције буџета • наведе буџетска начела • наведе законски оквир за буџетски систем у Републици Србији • разликује функције трезора • опише поступак доношења и извршења буџета у Републици Србији • наведе структуру државног буџета Републике Србије • дефинише буџетски дефицит • дефинише јавни дуг • анализира податке у вези са буџетским дефицитом и суфицитом и јавним дугом • дефинише фискални федерализам • разликује различите нивое државе • наведе расходе различитих нивоа власти • утврди припадност јавних прихода одређеном нивоу власти • повеже буџет централног нивоа власти и буџете нижих нивоа власти 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам буџета као институције јавних финансија • Функција буџета • Буџетска начела • Буџетски систем у Републици Србији • Законски оквир • Трезор – појам и функције • Поступак доношења и извршења буџета • Буџетска контрола • Структура државног буџета • Буџетски дефицит • Јавни дуг • Фискални федерализам • Различити нивои државе (централни, покрајински, локални...) • Распо дела расхода на различитим нивоима власти • Обезбеђивање јавних прихода по појединим нивоима власти • Буџет централног нивоа власти и буџети нижих нивоа власти

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Јавне финансије омогућава ученицима да стекну основна знања о јавним финансијама као самосталној научној дисциплини. Циљ програма је да допринесе остваривању општих исхода образовања и васпитања и развоју кључних и међупредметних компетенција. Циљ програма је и усвајање знања о јавним финансијама и формирање ставова који доприносе развоју одговарајућег начина размишљања и стицању компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој. Сваки модул се реализује као теоријска настава са целим одељењем. Настава се реализује у учионици. Програм предмета усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, треба извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање и планирати активности за конкретан час. Важно је имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима. Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања у другим предметима.

Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је улога наставника да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања и оспособљавати их за тимски и истраживачки рад о и подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Подстицати ученике на коришћење савремених информационих технологија.

Приликом реализације наставе поред прописаног уџбеника, препоручити додатну економску литературу у складу са темом, креирати радне листове као материјал за вежбу, шеме и упућивати ученике да у сврху наставе и учења користе средства информационо комуникационе технологије.

Наставнику се предлаже да у складу са наставним садржајима организује рад и у групама при чему се ученици оспособљавају за тимски рад и вештине комуникације. Активност наставника је да мотивише ученике, објашњава, координира рад, контролише у циљу корекција, пружа помоћ када је то неопходно и организује време. Активности ученика су усмерене на стицање основних знања кроз: читање и структурисање задатих садржаја, утврђивања стручних економских појмова, израду задатака, шема, презентација, учешћа у дискусији, размену мишљења и самосталног закључивања.

На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе и учења, планом рада и начинима оцењивања. Све модуле треба изложити на начин који ће бити подстицајан за ученике, да увиде разлоге због који је важно изучавање јавних финансија. Инспиративни процес проучавања јавних расхода, јавних прихода, буџета и других садржаја у оквиру програма би ученицима требао дати одговор на низ питања.

Програм се састоји од четири модула који су подељени на две године учења.

У првом, уводном модулу Основи јавних финансија, ученици се упознају са неким од кључних појмова који су предмет анализе јавних финансија. То знање кључних појмова, ученицима ће бити важно у наставку приликом даљег изучавања програма предмета.

У реализацији модула Јавни расходи, предлаже се наставнику да користи одабране примере из свакодневног живота који ће ученицима помоћи да открију место и улогу јавних расхода у економији. Свакако, нужна је и теоријска анализа јавних расхода.

Шта су јавни приходи? У чему се огледа значај опорезивања? Које врсте пореза постоје? За шта се све плаћају порези? Који су други облици јавних прихода? Одговори на ова и друга питања се добијају анализом модула Јавни приходи.

Проучавање јавних финансија у оквиру овог програма се завршава анализом буџета и других повезаних садржаја. Шта је буџет? Како се доноси и извршава буџет? На који начин држава може да финансира буџетски дефицит? Одговори и објашњења на ова и на низ других питања се дају у модулу на крају програма предмета, Буџет.

Понуђени садржаји могу се довести у везу са оним што су ученици учили или уче у другим општеобразовним предметима и стручним предметима.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења а то су: процес учења и напредовања, резултати које ученик остварује, начин на који долази до резултата, сарадњу, иницијативу, упорност и ангажовање. Наставник редовно бележи све активности ученика и информише ученике о постигнутим резултатима и напредовању.

У формативном вредновању наставник мотивише ученике да размишљају о решењима, узроцима и последицама, охрабрује их да постављају питања, развија самосталност и самопоуздање ученика тако што их подржава да искажу мишљење, образложе своје предлоге у задатој ситуацији, аргументовано коментаришу друге предлоге и оцењују квалитет и напредак свог рада, знања итд.

За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању научног треба користити различите инструменте, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика.

Предлог за сумативно оцењивање: тестови знања, усмено излагање, активност на часу, домаћи задатак, пројектни задатак, израда есеја, израда презентација и презентовање. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Назив предмета: Пословне финансије

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
III	70	/	/	/	/	70
IV	62	/	/	/	/	62

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање са основима пословних финансија, пословима финансијске функције предузећа
- Оспособљавање за уочавање предности и недостатака облика финансирања и инвестирања у датим примерима
- Развијање самосталности у процени финансијске ситуације предузећа

- Упознавање ученика са правилима и принципима финансирања
- Развијање самосталности за праћење финансијске успешности пословања предузећа помоћу показатеља из биланса
- Развијање самосталности за утврђивање утицаја пословних промена на имовину, обавезе и успех
- Подстицање свести о важности дугорочне финансијске равнотеже предузећа
- Оспособљавање за коришћење различитих извора података, биланса стања и биланса успеха
- Оспособљавање ученика за коришћење методе симулације проблема

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА Разред: трећи

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Пословне финансије	30
3.	Облици, правила и принципи финансирања	40

Разред: четврти

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Финансијска анализа	22
2.	Анализа биланса	24
3.	Управљање обртним средствима	16

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Пословне финансије	<ul style="list-style-type: none"> • издвоји функције пословних финансија • наведе принципе пословних финансија • идентификује циљеве финансијског управљања • укаже на значај примене финансијске политике • наведе правну регулативу финансијских послова предузећа • наброји кодексе пословно финансијских начела и стандарда • објасни послове прибављања и коришћења финансијских средстава • опише послове платног промета; депоновање средстава; банкарске услуге • разликује активности управљања и информисања (планирање, организација, контрола) • објасни финансијску евиденцију и финансијско извештавање • разликује врсте кредита • опише кредитне услове • наведе документацију за добијање кредита • разликује финансијске трансакције на тржиштима новца и капитала • објасни евиденцију благајне • образложи евиденцију пословних рачуна - пословне књиге • опише благајничко пословање 	<ul style="list-style-type: none"> • Функције пословних финансија • Принципи пословних финансија • Циљеви финансијског управљања • Финансијска политика • Правно регулисање финансијских послова • Кодекси пословно финансијских и рачуноводствених начела и стандарда • Послови прибављања новца и капитала • Послови платног промета • Управљање и информисање у финансијској функцији • Финансијска евиденције • Финансијско извештавање • Кредитни послови • Финансијске трансакције • Послови благајне

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Облици, принципи и правила финансирања	<ul style="list-style-type: none"> • идентификује значај финансирања предузећа • објасни сопствене изворе финансирања (акумулирана добит, емитовање акција, удели) • објасни позајмљене изворе финансирања (кредити и зајмови; хартије од вредности; путем аванса, претплате и учешћа; лизинг) • разликује специфичне облике финансирања • објасни значај улагања за предузеће • објасни облике улагања у хартије од вредности, права, материјалне ресурсе, финансијске улоге • дефинише принципе финансирања • наведе принципе финансирања • разликује ликвидност и профитабилност • објасни однос принципа ликвидности са осталим принципима финансирања • идентификује мотиве предузећа за поштовањем принципа независности и флексибилности • из двоји разлоге због којих поверилац тражи поштовање принципа сигурности • објасни вертикална и хоризонтална правила финансирања • анализира примену правила финансирања у конкретној ситуацији 	<ul style="list-style-type: none"> • Значај финансирања и инвестирања • Сопствени извори финансирања • Позајмљени извори финансирања • Специфични избори финансирања. • Облици инвестирања • Принципи финансирања • Правила финансирања
Финансијска анализа	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам финансијске анализе • објасни рачуна анализу • наведе показатеље финансијске анализе • израчуна показатеље ликвидности • тумачи добијене показатеље ликвидности • прати промене показатеља ликвидности • израчуна показатеље пословне активности • тумачи добијене показатеље пословне активности • прати промене показатеља пословне активности • израчунава показатеље финансијске структуре • тумачи добијене показатеље финансијске структуре • прати промене показатеља финансијске структуре • израчуна показатеље профитабилности • тумачи добијене показатеље профитабилности • прати промене показатеља профитабилности • израчуна показатеље тржишне вредности 	<ul style="list-style-type: none"> • Финансијски показатељи <ul style="list-style-type: none"> – ликвидности – активности – финансијске структуре – профитабилности (рентабилности) • Показатељи ликвидности- општи, ригорозни и рачуна готовине • Показатељи пословне активности – <ul style="list-style-type: none"> – коефицијент обрта залиха – коефицијент обрта добављача – просечни периода плаћања обавеза према добављачима – просечни периода наплате потраживања – просечни период залиха • Показатељи финансијске структуре: <ul style="list-style-type: none"> – однос позајмљених према укупним изворима финансирања – коефицијент покрића камате • Показатељи профитабилности: <ul style="list-style-type: none"> – стопа приноса на пословна средства – стопа приноса на сопствени капитал • Показатељи тржишне вредности: <ul style="list-style-type: none"> – нето добитак по акцији – рачуна плаћања дивиденде – дивидендна стопа

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Анализа биланса	<ul style="list-style-type: none"> • разликује хоризонталну и вертикалну финансијску анализу биланса • израчуна хоризонтално и вертикално у структури активе • објасни добијени резултат структуре активе • прати промене у структури активе • израчуна хоризонтално и вертикално структуру пасиве • објасни добијени резултат структуре пасиве • прати промене структуре пасиве • израчуна хоризонтално и вертикално у структуру прихода: • објасни добијени резултат структуре прихода • прати промене у структури прихода • израчуна хоризонтално и вертикално у структуру расхода • објасни добијени резултат структуре расхода • прати промене у структури расхода • опише структуру <i>Cash flow-a</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Анализа биланса стања -вертикална и хоризонтална • Анализа биланса успеха • <i>Cash flow</i>
Управљање обртним средствима	<ul style="list-style-type: none"> • објасни суфицит и дефицит готовине • израчуна готовински циклус • тумачи добијени резултат готовинског циклуса • израчуна коефицијент обрта готовине • образлаже добијени резултат коефицијента обрта готовине • објасни минимални ниво готовине • израчуна просечни салдо готовине • наведе факторе који утичу на промену просечног салда готовине • објасни повећање ефикасности управљања готовином • опише кредитну политику према купцима • наведе кредитне услове према купцима • наброји основне одлуке о залихама • израчуна оптимални моменат пласирања поруџбине • тумачи добијени резултат оптималног пласирања поруџбине 	<ul style="list-style-type: none"> • појам, циљ и значај управљања обртним средствима • Карактеристике управљања готовином • Обрт новчаних средстава • Минимални ниво готовине • Ефикасност управљања готовином • Управљање потраживањима од купаца • Кредитна политика, кредитни услови и политика наплате потраживања • Управљање залихама • Трошкови залиха • Основне одлуке у вези залиха

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета се реализује кроз теоријску наставу у учионици. Предмет Пословне финансије омогућава ученицима да схвате улогу и значај пословних финансија као једне од дисциплина финансија. Циљ програма је стицање основних знања, формирање ставова и овладавање вештинама које доприносе развоју економског начина размишљања у свету финансија привредних друштава, исправном односу према управљању имовином, приходима, расходима, новцем и подршка стицању компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој. Интерактивним методама треба подстицати ученике на разумевање основних идеја и концепата избора, организовања активности у области финансија привредних друштава.

Програм предмета Пословне финансије усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, треба извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање, и планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима.

Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања у другим предметима.

Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је улога наставника да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада, треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања и вештина, оспособљавати их за тимски и истраживачки рад, подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Подстицати ученике на коришћење савремених информационих технологија.

На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе и учења, планом рада и начинима оцењивања. Приликом реализације наставе осим текстуалних наставних средстава (уџбеник, радни листови, шеме...) користити конкретне примере, задатке у којима се захтева да ученик одлучи о најповољнијем начину обезбеђивања финансијских средстава за потенцијална улагања, задатке са задатим примером биланса стања, биланса успеха и токова готовине што важи за модуле у четвртог разреда. Ученици и наставник користе пројектор, паметне табле, компјутере. Наставник упућује ученике на истраживачки рад да путем сајтова предузећа, банака и државних институција (АПП, Народна банка, Републички завод за статистику, Београдске берзе) прикупљају податке.

У модулу трећег разреда Облици финансирања и улагања и у модулу четвртог разреда Финансијска анализа и анализа биланса, могу се радити презентације рада тимова ученика. Предлог за задатак о избору облика финансирања или инвестирања:

1. Задати исту ситуацију свим групама ученика (тимовима);

2. Задатак група је да предложи решење на основу следећих услова:

– предложити најповољнији облик финансирања набавке опреме или материјала на основу предности изабраног облика финансирања у односу на друге облике финансирања; да ли изабрани предлог облика финансирања задовољава правила и принципе финансирања; како утиче на финансијску структуру и финансијску ситуацију предузећа

– предложити намену инвестирања на основу постојећег или могућег капитала; приказати какве ће последице намена инвестирања имати на имовину.

Сваки тим излаже своју идеју финансирања или инвестирања у зависности од датог задатка. Затим, ученици дискутују, анализирају радове, међусобно оцењују рад тимова, односно израђену презентацију и само презентовање на основу критеријума за оцењивање који су заједно утврдили са наставником. Акцент у реализацији наставе је на активностима ученика, а улога наставника је да усмерава ток дискусије, координира, контролише, коригује рад тимова уколико је потребно, мотивише ученике да самостално дођу до решења и када је потребно (кад ученици не могу сами) даје решење или закључак о раду тима. Понуђени садржаји могу се довести у везу са оним што су ученици учили или уче у другим предметима у прва два разреда. То се односи на садржаје предмета Принципи економије, Основи финансија, Рачуноводство, Пословна економија, Финансијско-рачуноводствена обука, Математика.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*. Оцењивање би требало да буде усмерено на добијање информација о обрасцима мишљења и условима под којим ученик може да примени стечено знање. Током процеса наставе и учења наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна, како би била подстицајна за даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења а то су: процес учења и напредовања, резултате које остварује, начин на који долази до резултата, сарадњу, иницијативу, упорност и ангажовање.

У формативном вредновању наставник треба да вреднује и прати: радозналост и спремност ученика да научи и примени научено; самосталност у доношењу одлука у вези са финансијама предузећа; самосталност у доношењу решења за дату ситуацију или учешће у заједничком доношењу решења на нивоу групе; напредовање у анализи и процени дате ситуације у предузећу; изграђено критичко мишљење; комуникацију и сарадњу са другим члановима тима;

У формативном вредновању у првом и другом модулу трећег разреда наставник прати: ниво усвојених знања о активностима, организацији и управљању финансијском функцијом предузећа; у трећем и четвртог модулу трећег разреда наставник прати: ниво усвојених знања у вези са постојећим облицима финансирања и инвестирања, принципима и правилима финансирања, али и напредовање у доношењу одлука, аргументацији у вези са избором извора финансирања или избором облика улагања; степен разумевања ученика и образложења да ли је предузеће у датој ситуацији примењивало принципе и правила финансирања.

У формативном вредновању и праћењу напредовања ученика у четвртог разреда наставник прати: самосталност у прецизном израчунавању и тумачењу добијених резултата показатеља финансијске успешности, структуре имовине, прихода и расхода, као и показатеља у вези са управљањем готовине, потраживањима и залихама.

Предлог за сумативно оцењивање: усмено излагање, тестови знања, активност на часу, домаћи задатак, презентација и израда презентације.

Ученици морају бити упознати са критеријумима оцењивања и могу учествовати у дефинисању критеријума за оцењивање (групе).

Код тестирања мора бити видљива чек листа.

Приликом сваког вредновања постигнућа, потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. У неким ситуацијама могу прво ученици једни другима да упуте повратну информацију о свом раду (ученици уче једни од других), а тек онда наставник саопштава своју оцену и вреднује рад ученика.

Назив предмета: Статистика

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
III	/	70	/	/	/	70
IV	/	62	/	/	/	62

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање ученика са основним статистичким појмовима;
- Оспособљавање ученика да прикупљају, сређују, обрађују и приказују податке;
- Оспособљавање ученика да примењују и анализирају мере централне тенденције и мере дисперзије;
- Оспособљавање ученика за стицање основних знања о простој линеарној регресији и корелацији;
- Развијање вештина за употребу простог линеарног регресивног модела;
- Оспособљавање ученика за коришћење индексних бројева и анализе временских серија на конкретним емпиријским примерима;
- Упознавање ученика са основним појмовима о пословној статистици као области примењене статистике;
- Оспособљавање ученика за коришћење одговарајућих података за потребе предузећа на конкретним емпиријским примерима; – Подстицање на повезивање знања и вештина са осталим стручним предметима.

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА

Разред: **Трећи**

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Основни статистички појмови	12
2.	Дескриптивна статистика	34
3.	Проста линеарна регресија и корелација	24

Разред: **Четврти**

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Индексни бројеви и анализа временских серија	32
2.	Пословна статистика	30

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основни статистички појмови	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам „статистика” • разликује фазе статистичког истраживања • наведе предмет статистичког истраживања • препозна области статистике • дефинише основни скуп и узорак • утврди значење јединице посматрања, појма „променљива” и појма „податак” • разликује структурне и временске серије • направи преглед различитих извора података • креира и користи податке из различитих извора 	<ul style="list-style-type: none"> • Статистика – појам • Фазе статистичког истраживања • Предмет статистичког истраживања • Области статистике: дескриптивна статистика и статистичко закључивање • Основни скуп и узорак • Основни појмови у статистици: јединица посматрања, променљива и податак • Структурне и временске серије • Извори података
Дескриптивна статистика	<ul style="list-style-type: none"> • повеже прикупљање, сређивање и обраду података • дефинише циљ истраживања • наведе врсте мерних скала • опише методе прикупљања података • објасни различите методе прикупљања података • разликује серије структуре и временске серије • изради одговарајуће статистичке табеле у функцији статистичког истраживања • илуструје графички посматрану појаву у правоугаоном координатном систему коришћењем софтвера • илуструје графички посматрану појаву у поларном координатном систему коришћењем софтвера • илуструје графички посматрану појаву у ван координатном систему коришћењем софтвера • одреди адекватну врсту графичког приказа за презентацију различитих резултата статистичког истраживања • наведе мере централне тенденције негруписаних података • дефинише аритметичку средину негруписаних података • дефинише медијану и модус као мере централне тенденције • доведе у везу однос између аритметичке средине, медијане и модуса • наведе мере дисперзије негруписаних података • дефинише интервал варијације, варијансу и стандардну девијацију • објасни аритметичку средину, варијансу и стандардну девијацију груписаних података • дефинише геометријску средину и хармонијску средину • направи избор одговарајуће средње вредности за опис посматраног скупа података • израчуна мере централне тенденције коришћењем софтвера • израчуна мере дисперзије коришћењем софтвера • анализира на конкретним примерима израчунате мере централне тенденције и мере дисперзије 	<ul style="list-style-type: none"> • Прикупљање, сређивање и обрада података • Циљ истраживања • Мерне скале • Методи прикупљања података (попис, извештај, узорак, сређивање и обрада) • Приказивање података (серије структуре и временске серије) • Табеларно приказивање података • Графичко приказивање података (у правоугаоном координатном систему, у поларном координатном систему, у ван координатном систему) • Дескриптивне мере • Мере централне тенденције негруписаних података • Аритметичка средина • Медијана • Модус • Односи између аритметичке средине, медијане и модуса • Мере дисперзије негруписаних података • Интервал варијације • Варијанса • Стандардна девијација • Аритметичке средина, варијанса и стандардна девијација груписаних података • Геометријска средина • Хармонијска средина • Избор одговарајуће средње вредности за опис посматраног скупа података

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Проста линеарна регресија и корелација	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише квантитативне везе • разликује врсте квантитативне везе • наведе циљеве регресионе и корелационе анализе • дефинише појам регресије, односно линеарног регресионог модела • дефинише дијаграм распршености (растурања) • објасни метод најмањих квадрата • наведе могућности примене просте линеарне регресије • дефинише стандардну грешку регресије и коефицијент детерминације; • дефинише линеарну корелацију и коефицијент просте линеарне корелације • анализира на конкретном примеру употребу простог линеарног регресионог модела коришћењем софтвера 	<ul style="list-style-type: none"> • Квантитативне везе – појам и врсте • Циљеви регресионе и корелационе анализе • Проста линеарна регресија • Дијаграм распршености (растурања) • Оцењивање: Метод најмањих квадрата • Примена просте линеарне регресије • Стандардна грешка регресије • Коефицијент детерминације • Проста линеарна корелација • Коефицијент просте линеарне корелације • Употреба простог линеарног регресионог модела
Индексни бројеви и анализа временских серија	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам „индексни бројеви” • разликује врсте индексних бројева • дефинише индивидуалне индексе • израчуна индивидуалне индексе коришћењем софтвера • анализира на конкретним примерима израчунате индивидуалне индексе • дефинише групне индексе • разликује методе конструкције групних индекса • израчуна групне индексе <i>методом агрегата</i> коришћењем софтвера • израчуна групне индексе <i>методом средњих вредности</i> коришћењем софтвера • објасни анализу временских серија • дефинише појам „тренд компонента” • дефинише појам „линеарни тренд” • дефинише појам „експоненцијални тренд” • користи одговарајући софтвер на конкретним примерима за одређивање линеарног и експоненцијалног тренда • анализира израчунате резултате за различите типове тренда • дефинише појам „сезонска компонента” • разликује методе мерења сезонских варијација 	<ul style="list-style-type: none"> • Индексни бројеви – појам и врсте • Индивидуални индекси • Израчунавање индивидуалних индекса • Групни индекси • Метод агрегата и метод просечних односа • Примена индексних бројева • Анализа временских серија • Тренд компонента • Линеарни тренд • Експоненцијални тренд • Сезонска компонента • Мерење сезонских варијација
Пословна статистика	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише пословну статистику • наведе основне функције пословне статистике • разликује изворе података пословне статистике • утврди повезаност пословне статистике са економском статистиком • идентификује одговарајуће изворе података из предузећа која се користе за потребе извора података економске статистике; • наведе врсте података које предузећа у Србији достављају одговарајућим институцијама а за потребе званичне статистике 	<ul style="list-style-type: none"> • Пословна статистика – појам и основне функције; • Извори података пословне статистике; • Повезаност пословне статистике са економском статистиком; • Подаци из предузећа који се користе за потребе извора података економске статистике; • Врсте података које предузећа у Србији достављају одговарајућим институцијама за потребе званичне статистике;

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Пословна статистика	<ul style="list-style-type: none"> • изабере податке званичне статистике који се могу користити у различитим околностима за потребе предузећа • покаже статистичко обухватање производње и промета у предузећу применом одговарајући индекса • израчуна одговарајуће индексе статистичког обухватања производње и промета у предузећу коришћењем софтвера • анализира израчунате резултате одговарајућих индекса статистичког обухватања производње и промета у предузећу • употреби статистику запослености за потребе предузећа • израчуна одговарајуће показатеље запослености коришћењем софтвера • анализира израчунате резултате одговарајућих показатеља запослености • израчуна индексе зарада и продуктивности рада на конкретним примерима коришћењем софтвера • анализира израчунате резултате индекса зарада и индекса продуктивности 	<ul style="list-style-type: none"> • Пословна статистика – појам и основне функције; • Извори података пословне статистике; • Повезаност пословне статистике са економском статистиком; • Подаци из предузећа који се користе за потребе извора података економске статистике; • Врсте података које предузећа у Србији достављају одговарајућим институцијама за потребе званичне статистике; • Подаци званичне статистике за потребе предузећа; • Статистичко обухватање производње и промета у предузећу применом одговарајућих индекса; • Статистика запослености; • Индекс зарада; • Индекс продуктивности рада

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Статистика омогућава ученицима да стекну основна знања о статистици и основним статистичким појмовима. Циљ програма је оспособљавање ученика и развијање вештина да анализирају и примењују одговарајуће статистичке алате. Статистика је предмет који се изучава две године, у трећем и четвртом разреду, 2 часа вежби недељно. Сваки модул се реализује кроз часове вежби, при чему се одељење дели на две групе. Настава се реализује у кабинету са рачунарима и одговарајућом опремом. Програм предмета усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, треба извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање и планирати активности за конкретан час. Важно је имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима. Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања у другим предметима. Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је улога наставника да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања и оспособљавати их за тимски и истраживачки рад о и подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Подстицати ученике на коришћење савремених информационих технологија. Приликом реализације наставе поред прописаног уџбеника, препоручити додатну економску литературу у складу са темом, креирати радне листове као материјал за вежбу, шеме и упућивати ученике да у сврху наставе и учења користе средства информационо комуникационе технологије. Наставнику се предлаже да у складу са наставним садржајима организује рад и у групама при чему се ученици оспособљавају за тимски рад и вештине комуникације. Активност наставника је да мотивише ученике, објашњава, координира рад, контролише у циљу корекција, пружа помоћ када је то неопходно и организује време. Активности ученика су усмерене на стицање основних знања кроз: читање и структурисање задатих садржаја, утврђивања стручних економских појмова, израду задатака, шема, презентација, учешћа у дискусији, размену мишљења и самосталног закључивања. На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе и учења, планом рада и начинима оцењивања.

Све модуле треба изложити на начин који ће бити подстицајан за ученике, да увиде разлоге због који је важно изучавање статистике. Програм се састоји од пет модула који су подељени на две године учења.

У првом, уводном модулу Основни статистички појмови, ученици се упознају са неким од основних појмова који су предмет анализе статистике. То знање кључних појмова, ученицима ће бити важно у наставку приликом даљег изучавања програма предмета.

Реализацијом модула Дескриптивна статистика, ученици се оспособљавају да прикупљају, сређују, обрађују и приказују податке као и да примењују и анализирају мере централне тенденције и мере дисперзије. У реализацији модула предлаже се наставнику да користи одабране примере из свакодневног живота.

Шта су квантитативне везе? Зашто су важне у статистичким истраживањима? На који начин се примењују проста линеарна регресија и проста линеарна корелација? Одговори на ова и друга питања се добијају анализом модула Проста линеарна регресија и корелација.

Шта су индексни бројеви? Како се примењују? За шта користимо анализу временских серија? Одговори и објашњења на ова и на низ других питања се дају у модулу, Индексни бројеви и анализа временских серија.

Проучавање се завршава анализом садржаја у оквиру модула Пословна статистика.

Понуђени садржаји могу се довести у везу са оним што су ученици учили или уче у другим општеобразовним предметима и стручним предметима.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења а то су: процес учења и напредовања, резултати које ученик остварује, начин на који долази до резултата, сарадњу, иницијативу, упорност и ангажовање. Наставник редовно бележи све активности ученика и информисе ученике о постигнутим резултатима и напредовању.

У формативном вредновању наставник мотивише ученике да размишљају о решењима, узроцима и последицама, охрабрује их да постављају питања, развија самосталност и самопоуздање ученика тако што их подржава да искажу мишљење, образложе своје предлоге у задатој ситуацији, аргументовано коментаришу друге предлоге и оцењују квалитет и напредак свог рада, знања итд.

За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању наученог треба користити различите инструменте, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика.

Предлог за сумативно оцењивање: тестови знања, усмено излагање, активност на часу, домаћи задатак, пројектни задатак, израда есеја, израда презентација и презентовање. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Назив предмета: Ревизија

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
IV	62	/	/	/	/	62

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање ученика са појмом, улогом, значајем ревизије и процесу ревизије
- Развијање способности интерне и екстерне комуникације и тимског рада
- Изградња вредносних ставова за доношење аргументованих, исправних и благовремених професионалних и личних одлука
- Развијање вештина коришћења разноврсних извора знања
- Развијање интереса за даљи професионални развој у складу са сопственим потребама
- Развијање личних и професионалних ставова

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА Разред: четврти

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Основни појмови ревизије	20
2.	Процес ревизије	42

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основни појмови ревизије	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише ревизију • наведе циљеве ревизије, основу улогу и значај ревизије • препозна улогу теорије у ревизији као научној дисциплини • доведе у везу теоријски приступ ревизији са ревизијом као практичном дисциплином • утврди разлике између ревизије и рачуноводства • изложи историјат модерне ревизије финансијских извештаја • наведе правила ревизије • истражи ревизијску регулативу • објасни тражњу за ревизијом • анализира различите врсте ревизије • дефинише „појам ревизор” • наведе врсте ревизора • разликује звања ревизора • укаже на могућности развоја каријере у ревизији • наведе најпознатије ревизорске куће • утврди значај етике за рачуновође и ревизоре • наведе специфичности развоја ревизије у Србији • истражи савремену праксу ревизије у Србији 	<ul style="list-style-type: none"> • Природа и циљеви ревизије • Ревизијско окружење • Теоријски приступи ревизији • Историја модерне ревизије • Правила ревизије (Међународни стандарди ревизије) • Ревизијска регулатива • Тражња за ревизијом – Услуге изражавања уверења • Врсте ревизије • Екстерна и интерна ревизија • Ревизор – појам и врсте • Звања ревизора • Ревизорске куће • Професионална етика за рачуновође и ревизоре • Ревизија у Србији
Процес ревизије	<ul style="list-style-type: none"> • наведе прелиминарне активности за прихватање клијента • утврди важне елементе сазнања о клијенту • наведе услове ангажовања ревизора • објасни поступак планирања ревизијског ангажмана • идентификује ризике у финансијским извештајима • утврди поступке оцене ризика у финансијским извештајима • наведе примере реаговања на различите ризике • објасни значај адекватног планирања за успешно спровођење ревизије • направи преглед поступака за оцене ризика • дефинише интерне контроле • наведе значај интерне контроле • објасни компоненте интерне контроле 	<ul style="list-style-type: none"> • Прихватање клијента – прва фаза процеса ревизије • Поступак планирања ревизијског ангажмана • Процена ревизијских ризика • Планирање као рана фаза процеса ревизије • Интерна контрола – појам и циљеви • Компоненте интерне контроле (контролно окружење, процена ризика, контролне активности, информациони систем за финансијско извештавање и комуникацију, надгледање и праћење) • Ревизијски докази • Ревизијска документација • Ревизијско узорковање • Завршне фазе процеса ревизије • Комплетирање ревизије • Формирање радне документације • Формирање мишљења о финансијским извештајима

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Процес ревизије	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише ревизијске доказе • наведе својства ревизијских доказа • анализира довољност, релевантност и поузданост ревизијских доказа • дефинише ревизијску документацију • наведе сврху ревизијске документације • разликује врсте радних папира • наведе сврху ревизијског узорковања • објасни основне концепте ревизијског узорковања • дефинише завршну фазу ревизије • објасни активности у фази комплетирања ревизије • утврди појединачни резултат процеса ревизије – формирање мишљења ревизора • разликује облике мишљења ревизора • наведе структуру стандардног ревизијског извештаја • анализира елементе стандардног ревизијског извештаја 	<ul style="list-style-type: none"> • Ревизорски извештај – завршетак процеса ревизије • Различити облици мишљења ревизора • Стандардни ревизорски извештај • Садржај стандардног ревизијског извештаја <ul style="list-style-type: none"> ▪ Наслов извештаја • Адреса извештаја ревизије (коме је извештај упућен) • Мишљење ревизора • Одговорност за финансијске извештаје • Одговорност ревизора • Потпис ревизора • Адреса ревизора • Датум ревизорског извештаја • Кључна питања ревизије

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Ревизија омогућава ученицима да стекну основна знања о ревизији. Циљ програма је упознавање ученика са појмом, улогом, значајем и процесом ревизије. Ревизија је предмет који се изучава у трајању од једне године, у четвртном разреду, 2 часа теоријске наставе недељно. Настава се реализује у учионици. Програм предмета усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, треба извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање и планирати активности за конкретан час. Важно је имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима. Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања у другим предметима.

Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је улога наставника да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања и оспособљавати их за тимски и истраживачки рад о и подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Подстицати ученике на коришћење савремених информационих технологија.

Приликом реализације наставе поред прописаног уџбеника, препоручити додатну економску литературу у складу са темом, креирати радне листове као материјал за вежбу, шеме и упућивати ученике да у сврху наставе и учења користе средства информационо комуникационе технологије.

Наставнику се предлаже да у складу са наставним садржајима организује рад и у групама при чему се ученици оспособљавају за тимски рад и вештине комуникације. Активност наставника је да мотивише ученике, објашњава, координира рад, контролише у циљу корекција, пружа помоћ када је то неопходно и организује време. Активности ученика су усмерене на стицање основних знања кроз: читање и структурисање задатих садржаја, утврђивања стручних економских појмова, израду задатака, шема, презентација, учешћа у дискусији, размену мишљења и самосталног закључивања.

На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе и учења, планом рада и начинима оцењивања. Све модуле треба изложити на начин који ће бити подстицајан за ученике, да увиде разлоге због којих је важно изучавање статистике.

Програм се састоји од два модула.

У првом модулу Основни појмови ревизије, ученици се упознају са неким од основних појмова који су предмет анализе ревизије.

То знање кључних појмова, ученицима ће бити важно у наставку приликом даљег изучавања програма предмета.

Шта је процес ревизије? Зашто су важни ревизијски докази, интерне контроле, ревизијска документација? На који начин се завршава процес ревизије? Који облици мишљења ревизора постоје? Одговори на ова и друга питања се добијају анализом модула Процес ревизије. У реализацији модула предлаже се наставнику да користи одабране примере извештаја о извршеној ревизији.

Понуђени садржаји могу се довести у везу са оним што су ученици учили или уче у другим стручним предметима.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења а то су: процес учења и напредовања, резултати које ученик остварује, начин на који долази до резултата, сарадњу, иницијативу, упорност и ангажовање. Наставник редовно бележи све активности ученика и информише ученике о постигнутим резултатима и напредовању.

У формативном вредновању наставник мотивише ученике да размишљају о решењима, узроцима и последицама, охрабрује их да постављају питања, развија самосталност и самопоуздање ученика тако што их подржава да искажу мишљење, образложе своје предлоге у задатој ситуацији, аргументовано коментаришу друге предлоге и оцењују квалитет и напредак свог рада, знања итд.

За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању научног треба користити различите инструменте, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика.

Предлог за сумативно оцењивање: тестови знања, усмено излагање, активност на часу, домаћи задатак, пројектни задатак, израда есеја, израда презентација и презентовање. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Назив предмета: Финансијско-рачуноводствена обука

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
II		108		30		138
III		140		60		200
IV		155		90		245

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Подстицање понашања ученика у складу са правилима пословног бонтонa
- Развијање способности обављања стручних пословних задатака и праћења позитивних законских прописа
- Оспособљавање ученика за оснивање привредног друштва на основу познавања и поштовања законске регулативе
- Оспособљавање ученика за припрему и обављање процеса инвентарисања; послова око запошљавања радника
- Оспособљавање ученика за отварање пословних књига и вођење књиговодствене евиденције
- Оспособљавање ученика за обављање пословне кореспонденције и комуникације
- Оспособљавање ученика за обављање послова платног промета и благајничког пословања
- Подстицање ученика на повезивање теоријских и практичних знања у раду
- Развијање компетенција, вештина и способности за самостално обављање послова у привредном друштву симулацијом реалних радних процеса и токова
- Развијање вештина у обављању послова припреме и израде финансијских извештаја привредног друштва
- Развијање вештина организовања, обрачуна, праћења, контроле и анализе пословања
- Оспособљавање ученика за коришћење књиговодственог софтвера
- Развијање основних радних навика и интереса за даљи професионални развој у складу са сопственим потребама

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА

Разред: други

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Оснивање и почетак пословања привредног друштва	108
2.	Пословање у реалном привредном друштву	30

Разред: трећи

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Књижење процеса набавке и продаје робе и обрачуна пореза на додату вредност	52
2.	Рачуноводствени послови трговинског и услужног привредног друштва	44
3.	Финансијски послови у трговинском и услужном привредном друштву	44
4.	Пословање у реалном трговинском привредном друштву	60

Разред: четврти

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Рачуноводствени послови спољно-трговинског и услужног привредног друштва	40
2.	Финансијски послови у спољно-трговинском и услужном привредном друштву	40
3.	Састављање финансијских извештаја и анализа пословања	40
4.	Коришћење књиговодственог софтвера	35
5.	Пословање у реалном спољно-трговинском привредном друштву	90

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Оснивање и почетак пословања привредног друштва	<ul style="list-style-type: none"> • изради кодекс пословног понашања • презентује пословну идеју • спроведе поступак оснивања привредног друштва (за пружање књиговодствених услуга) • спроведе поступак отварања текућег рачуна • спроведе поступак запошљавања радника • спроведе поступак инвентарисања • састави инвентар • састави оснивачки биланс стања • отвори пословне књиге • пошаље понуду потенцијалним клијентима за пружање књиговодствених услуга • одабере клијента • допуни типски уговор са клијентом • састави упит ради набавке канцеларијског материјала • састави поруџбеницу за набавку канцеларијског материјала • евидентира примљену и излазну пошту • формира базу добављача ради праћења доспелости обавеза • креира обрасце и документацију за пословање • попуни налог за пренос за доспеле обавезе 	<ul style="list-style-type: none"> • Пословно понашање • Пословна идеја • Поступак оснивања привредног друштва • Отварање текућег рачуна • Оглас и пријава за посао • Процедура избора кандидата • Уговор о раду, М и М-А образац • Персонални досије запосленог • Процедура инвентарисања • Оснивачки биланс стања • Отварање пословних књига • Исплата доспелих обавеза • Контрола и чување докумената у папирној и електронској форми (рачун) • Евиденција исплате обавеза и наплате потраживања • Благајничко пословање • Књижење куповине, продаје и расходања основног средства • Књиговодствена евиденција расхода • Обрачун и евиденција зараде и накнада зарада • Обрачун пореза и доприноса на примања физичких лица које ангажује правно лице

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Оснивање и почетак пословања привредног друштва	<ul style="list-style-type: none"> • спроведе евиденцију извода пословне банке • обави благајничке послове • попуни налог за службено путовање, налог за исплату, налог за уплату • попуни благајничку документацију и благајнички дневник • спроведе књижења благајничких послова у финансијском књиговодству • књижи потраживање од запослених за учињену штету • спроведе евиденцију расхода • обрачуна зараду (редован рад, накнаде зараде) • припреми ППППД образац • исплати зараду • прокњижи обрачун и исплату зараде • обрачуна, прокњижи и исплати накнаду трошкова за долазак и одлазак са рада, дневницу за службени пут у земљи, накнаду за коришћење сопственог аутомобила у службене сврхе • обрачуна, прокњижи и исплати отпремнину приликом одласка у пензију, стипендије и кредите ученицима и студентима • обрачуна, прокњижи и исплати приход од давања у закуп покретних ствари • обрачуна, прокњижи и исплати обавезе по Уговору о делу, Уговору о допунском раду, накнаду за привремене и повремене послове, приход од ауторских права, накнаду за рад члановима управног и надзорног одбора • прокњижи куповину основног средства и продају основног средства • књижи расходовање основних средстава • фактурише књиговодствене и остале услуге клијенту • изврши контролу докумената • организује радно место • планира редослед обављања активности • прати реализацију планираних активности • ради у тиму • систематизује податке у рачунару • одложи и чува документацију у регистраторима • састави дневне и периодичне извештаје о обављеном раду • користи информатичку технологију и савремена средства комуникације за обављање послова 	<ul style="list-style-type: none"> •

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Пословање у реалном привредном друштву	<ul style="list-style-type: none"> • презентује историјат, делатност и пословање привредног друштва у којем је обавио блок наставу • представи организациону структуру привредног друштва • објасни функционисање привредног друштва • обавља књиговодствене послове • спроводи послове платног промета и благајничког пословања • обавља пословну кореспонденцију • објасни токове кретања документације у привредном друштву • анализира пословне активности привредног друштва са другим пословним субјектима • упореди начин пословања виртуелног привредног друштва и привредног субјекта 	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са реалним привредним субјектом • Платни промет и благајничко пословање • Кореспонденција унутар и ван привредног друштва • Расходи и приходи • Обрачун зарада и пратећа документација • Контрола и архивирање документације

ТРЕЋИ РАЗРЕД

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Књижење процеса набавке и продаје робе и обрачуна пореза на додатну вредност	<ul style="list-style-type: none"> • евидентира приспеле рачуне у књигу примљених рачуна • формира базу добављача за клијента ради праћења доспелости обавеза • креира обрасце и документацију за пословање • састави калкулацију продајне цене робе • спроведе евиденцију набавке робе у робном књиговодству • спроведе евиденцију набавке робе у финансијском књиговодству • креира лагер листу • попуни налог за пренос за доспеле обавезе и преда их клијенту • састави и пошаље рачун • евидентира продајне рачуне у књигу издатих рачуна • формира базу купаца ради праћења наплате потраживања • спроведе евиденцију продаје робе у аналитичким евиденцијама робе и купаца • спроведе евиденцију продаје робе у финансијском књиговодству • ажурира лагер листу • састави ургенцију за неплаћене рачуне • састави извештаје клијенту о стању обавеза и потраживања • обрачуна законску затезну камату по основу кашњења у плаћању купца • утврди обавезе и потраживања за свог клијента • попуни образац уговора о компензацији • прокњижи компензацију • допуни типски уговор о цесији 	<ul style="list-style-type: none"> • Синтетичка и аналитичка евиденција набавке робе • Синтетичка и аналитичка евиденција продаје робе • Обрачун законске затезне камате • Компензација и књижење • Уговор о цесији и књижење • Уговор о асигнацији и књижење • Уговор о преузимању дуга и књижење • Функција менице и евиденције • Обрасци за обрачун и књижење пореза на додатну вредност

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Књижење процеса набавке и продаје робе и обрачуна пореза на додатну вредност	<ul style="list-style-type: none"> • прокњижи уговор о цесији у зависности од улоге у уговору о цесији • допуни типски уговор о асигнацији • прокњижи уговор о асигнацији у зависности од улоге у уговору о асигнацији • допуни типски уговор о преузимању дуга • прокњижи уговор о преузимању дуга у зависности од улоге у уговору о преузимању дуга • попуни меницу и преда је добављачу • изврши књижења по предаји и доспећу менице • спроведе књижења по примљеној меници и по наплати менице • обради ПППДВ и ПОПДВ образац • прокњижи обавезу или потраживање за ПДВ на основу обрачуна 	<ul style="list-style-type: none"> •
Рачуноводствени послови трговинског и услужног привредног друштва	<ul style="list-style-type: none"> • планира активности користећи софтвере и друга средства за планирање • спроведе поступак контроле, сортирања и архивирања књиговодствених докумената • примени важећи контни оквир • примени важеће законске прописе из области рачуноводства • примени рачуноводствена начела и књиговодствене принципе • састави налоге за књижење • књижи у аналитичкој и синтетичкој евиденцији • евидентира куповину и продају основних средстава • књижи рачуноводствену амортизацију • евидентира набавку канцеларијског материјала • евидентира набавку и продају робе у робном и финансијском књиговодству • ажурира лагер листу • ус агласи аналитичку и синтетичку евиденцију робе, купаца и добављача • утврди и прокњижи вишкове и мањкове робе по попису • књижи нивелације цена • састави и пошаље изводе отворених ставки • израчуна и прокњижи остварену разлику у цени • књижи изводе банке • књижи дневне промене на благајни • књижи измирења обавеза и потраживања на основу обрачунских плаћања • књижи настале промене по основу пријема, издавања, наплате и исплате менице • књижи обрачун пореза на додатну вредност • књижи обрачун и исплату зарада 	<ul style="list-style-type: none"> • Контрола, сортирање и архивирање документације • Књиговодствена евиденција основних средстава и амортизације • Књиговодствена евиденција залиха у велепродаји • Књиговодствена евиденција комитената • Књиговодствена евиденција платног промета и благајничког пословања • Књиговодствена евиденција пореза на додатну вредност • Књиговодствена евиденција расхода и прихода • У саглашавању аналитичке и синтетичке евиденције • Закључни лист

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
<p>Рачуноводствени послови трговинског и услужног привредног друштва</p>	<ul style="list-style-type: none"> • књижи порезе и доприносе на примања физичких лица и њихове нето износе (превоз на посао, дневнице, уговор оделу, уговор о повременим и привременим пословима, ауторски хонорари, допунски рад и сл.) • књижи расходе и приходе • провери исправност књижења • изврши предзакључна књижења • састави закључни лист • одложи и чува документацију • састави и презентује извештај о свом раду • изврши периодичну електронску заштиту података 	<ul style="list-style-type: none"> •
<p>Финансијски послови у трговинском и услужном привредном друштву</p>	<ul style="list-style-type: none"> • планира активности користећи софтвере и друга средства за планирање • спроведе поступак контроле, сортирања и архивирања документације • примењује важеће законске прописе у оквиру свог посла • састави понуду за пружање књиговодствених услуга • допуни типски уговор са клијентима • ажурира персонална досијеа • евидентира промене код запослених на М и М-А обрасцу • допуни типски уговор о раду • заведе примљена документа у књигу улазне поште • заведе примљене фактуре у књигу примљених рачуна – КИР • усагласи КИР са претходним порезом на додату вредност у финансијском књиговодству • креира базу добављача за клијента ради праћења доспелости обавеза • креира и попуни документацију у процесу набавке и продаје робе и извршења услуга (калкулација, рачун, рачун за извршене услуге, књижна писма, нивелација цена, ургенција) • заведе продајне фактуре у књигу издатих рачуна – КИР • креира базу купаца за клијента ради праћења наплате потраживања • састави опомене купцима за кашњења у плаћањима • ус агласи КИР са порезом на додату вредност на издатим рачунима и контом прихода од продаје у финансијском књиговодству • изради месечну евиденцију присутности на раду • обрачуна зараде запослених • састави обрачунски лист зараде • састави рекапитулацију обрачуна зараде и преда је на књижење 	<ul style="list-style-type: none"> • Персонални досије • Пословна кореспонденција • Књига примљених рачуна (КПР) и књига издатих рачуна (КИР) • База података о добављачима и купцима • Калкулација продајне цене робе • Фактурисање • Књижна писма • Нивелација • Обрачун зараде и пратећи обрасци • Обрачун пореза на додату вредност и пратећи обрасци • Инструменти платног промета и обрачунска плаћања • Меница • Контрола, сортирање и архивирање документације

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
<p>Финансијски послови у трговинском и услужном привредном друштву</p>	<ul style="list-style-type: none"> • обради пореску пријаву ППП-ПД • попуни инструменте платног промета • обрачуна порезе и доприносе на примања физичких лица и њихове нето износе (превоз на посао, дневнице, уговор оделу, уговор о повременим и привременим пословима, ауторски хонорари, допунски рад, стипендије, отпремнина и др.) • обради пореску пријаву ППП-ПД за обрачуната примања физичких лица • попуни благајничку документацију и преда на књижење • спроведе обрачунска плаћања и проследи уговоре ради књижења • попуни меницу • изврши регистрацију или брисање менице • обрачуна порез на додату вредност • обради пореске пријаве ПППДВ и ПОПДВ • обрачуна рачуноводствену амортизацију по временској и функционалној методи на месечном нивоу • прати реализацију планираних активности • састави дневне и периодичне извештаје о свом раду • презентује рад службе • систематизује документацију • изврши периодичну електронску заштиту података службе 	
<p>Пословање у реалном трговинском привредном друштву</p>	<ul style="list-style-type: none"> • представи основне податке о привредном друштву • анализира пословање привредног друштва • опише радње везане за радне односе у привредном друштву • упореди послове у вези запошљавања које је радио у ВПД са пословима који се обављају у реалном ПД • препозна документа реалног ПД у вези набавке и продаје робе • састави пословна писма • сагледа рачуноводствено-финансијске послове • спроведе готовинска и безготовинска плаћања • објасни обрачунска плаћања • упореди послове у вези обрачуна које је радио у ВПД са пословима који се обављају у реалном ПД • опише расходе и приходе привредног друштва • упореди рад у реалној пословној ситуацији са радом у виртуелном привредном друштву • процени свој напредак у односу на претходну школску годину 	<ul style="list-style-type: none"> • Делатност привредног друштва • Општи послови везани за запошљавање • Обрачун пореза и доприноса • Расходи и приходи • Послови рачуноводства • Послови финансија

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
<p>Рачуноводствени послови спољно-трговинског и услужног привредног друштва</p>	<ul style="list-style-type: none"> • планира активности и прати реализацију својих активности • спроведе поступак контроле, сортирања и архивирања књиговодствених докумената • примени важећи контни оквир • примени важеће законске прописе из области рачуноводства и спољно-трговинског пословања • примени рачуноводствена начела и књиговодствене принципе • састави налоге за књижење • књижи у аналитичкој и синтетичкој евиденцији • евидентира куповину и продају основних средстава и ситног инвентара • књижи рачуноводствену амортизацију • евидентира набавку и продају робе у земљи и иностранству у робном и финансијском књиговодству • књижи курсне разлике • усагласи аналитичку и синтетичку евиденцију робе, купаца и добављача на домаћем и иностраном тржишту • књижи вишк ове и мањкове робе по попису • књижи нивелације цена • састави и пошаље изводе отворених ставки • књижи остварену разлику у цени • књижи изводе банке • књижи дневне промене на благајни • књижи измирења обавеза и потраживања на основу обрачунских плаћања • књижи настале промене по основу пријема, издавања, наплате и исплате менице у земљи и иностранству • књижи наплату и исплату из иностранства • књижи обрачун пореза на додатну вредност • књижи обрачун и исплату зарада и накнаде зарада • књижи обрачун пореза и доприноса на примања физичких лица • књижи расходе и приходе • провери исправност књижења • изврши предзакључна књижења • састави закључни лист • ради у тиму • одложи и чува документацију • састави и презентује извештај о свом раду • изврши периодичну електронску заштиту и чување података 	<ul style="list-style-type: none"> • Спољно-трговинско пословање • ЈЦИ • Електронско фактурисање • Контрола, сортирање и архивирање документације • Књиговодствена евиденција основних средстава и ситног инвентара • Курсне разлике • Роба у транзиту • Реекспорт • Књиговодствена евиденција залиха у велепродаји • Књиговодствена евиденција комитената у земљи и иностранству • Књиговодствена евиденција платног промета у земљи иностранству • Књиговодствена евиденција благајничког пословања • Књиговодствена евиденција пореза на додатну вредност • Књиговодствена евиденција расхода и прихода • Усаглашавање аналитичке и синтетичке евиденције • Закључни лист
<p>Финансијски послови у спољно-трговинском и услужном привредном друштву</p>	<ul style="list-style-type: none"> • планира своје активности • спроведе поступак контроле, сортирања и архивирања документације • примењује важеће законске прописе у оквиру свог посла 	<ul style="list-style-type: none"> • Контрола, сортирање и архивирање документације • Решење о годишњем одмору и плаћеном одсуству • КПП и КИР – евиденција увоза и извоза

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
<p>Финансијски послови у спољно-трговинском и услужном привредном друштву</p>	<ul style="list-style-type: none"> • састави решење за годишњи одмор запосленог • састави решење за плаћено одсуство запосленог • заведе примљена документа у књигу улазне и излазне поште • заведе примљене фактуре у књигу примљених рачуна – КИР • с астави продајне фактуре за робу и услуге на домаћем и иностраном тржишту, предрачун, сагласности за умањење ПДВ, нивелације цена • заведе продајне фактуре у књигу издатих рачуна – КИР • изведе усаглашавања евиденција • с астави опомене купцима за кашњења у плаћањима • изради месечну евиденцију присутности на раду • прикупи документацију у случају боловања запосленог • обрачуна зараде запослених у редовном раду и запослених на боловању или плаћеном одсуству • обрачуна порезе и доприносе на примања физичких лица • креира обрачунски лист зараде • креира рекапитулацију обрачуна зараде и преда је на књижење • обради пореску пријаву ППП-ПД • попуни инструменте платног промета у земљи и иностранству • попуни благајничку документацију и преда је на књижење • спроведе обрачунска плаћања • припреми документацију за одобрење кредита • обави радње са меницом • обрачуна порез на додатну вредност • обради пореске пријаве ПППДВ и ПОПДВ • обради пореске пријаве ПИДПДВ и ПИДПДВ I • обрачуна рачуноводствену амортизацију на месечном нивоу • припреми статистичке приказе о променама на роби, обавезама, потраживању и сл. • извештава клијента о стању обавеза и потраживања • прати реализацију планираних активности • састави дневне и периодичне извештаје о свом раду • презентује свој рад • систематизује документацију • изврши периодичну електронску заштиту и чување података службе 	<ul style="list-style-type: none"> • Обрачун зараде код боловања и плаћеног одсуства и пратећи образци • Попуњавање ПППДВ пријаве у случају увоза и извоза • Статус претежног извозника, образац ПИДПДВ и ПИДПДВ I • Сагласност за умањење пореза на додатну вредност • Инструменти платног промета и обрачунска плаћања у земљи и иностранству • Процедура одобравања кредита код пословне банке • Меничне радње • Статистички приказ података

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Састављање финансијских извештаја и анализа пословања	<ul style="list-style-type: none"> • припрема податке за израду финансијских извештаја • састави извод из аналитичке евиденције, односно усагласи их са синтетичком евиденцијом (купаца, добављача) • креира и пошаље изводе отворених ставки • опише средства и утврди евентуалне разлике • сведе књиговодствено на стварно стање • састави коначан обрачун амортизације • изврши обрачун пореске амортизације • састави Закључни лист • састави Порески биланс • састави Биланс успеха • састави Биланс стања • састави Статистички извештај за привредна друштва, задруге и предузетнике • израчуна општи рацио ликвидности • израчуна ригорозни рацио ликвидности • израчуна коефицијент обрта залиха • израчуна просечан период залиха • израчуна коефицијент обрта добављача • израчуна просечан период плаћања обавеза према добављачима • израчуна коефицијент обрта потраживања • израчуна просечан период наплате потраживања • израчуна однос позајмљених према укупним изворима финансирања • израчуна коефицијент покрића камате • израчуна стопу приноса на пословна средства • израчуна стопу приноса на сопствени капитал • састави извештај о пословању у којем ће дати објашњења за израчунате показатеље финансијске анализе 	<ul style="list-style-type: none"> • Предзакључна књижења • Извод отворених ставки – ИОС • Закључни лист • Порески биланс • Биланс стања • Биланс успеха • Статистички извештај за привредна друштва, задруге и предузетнике • Показатељи ликвидности • Показатељи пословне активности • Показатељи финансијске структуре • Показатељи профитабилности • Извештај о пословању
Коришћење књиговодственог софтвера	<ul style="list-style-type: none"> • унесе податке у књиговодствени програм за књигу примљених рачуна • унесе податке у књиговодствени програм за налог за пријем и пријемницу • састави калкулацију продајне цене робе у књиговодственом програму • припреми податке за робно књиговодство за унос књиговодствени програм • обради податке за продајну фактуру за унос у књиговодствени програм • унесе податке у књиговодствени програм за књигу издатих рачуна • припреми податке за обрачун зараде и накнаде зараде у књиговодственом програму • припреми податке за обрачун пореза и доприноса на примања физичких лица • класификује податке за обрачун рачуноводствене амортизације у књиговодственом програму 	<ul style="list-style-type: none"> • Техника уноса свих података финансијског књиговодства у одговарајући софтвер • Штампане свих обрачуна и извештаја из књиговодственог програма • Извоз свих обрачуна и извештаја из књиговодственог програма у одговарајућем формату (excel, pdf, xlm) • Упоредивање програмски и ручно израђених обрачуна и извештаја

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Коришћење књиговодственог софтвера	<ul style="list-style-type: none"> • класификује податке за обрачун пореске амортизације у књиговодственом програму • ажурира податке за књигу основних средстава у књиговодственом програму • унесе податке за спровођење благајничког пословања у књиговодственом програму • спроведе плаћања обавеза кроз књиговодствени програм • савлада технику уноса података за књижење у пословним књигама у књиговодственом програму • припреми финансијске извештаје у књиговодственом програму • процени предности електронске обраде података 	<ul style="list-style-type: none"> •
Пословање у реалном спољно-трговинском привредном друштву	<ul style="list-style-type: none"> • представи основне податке о привредном друштву • представи организациону структуру реалног привредног друштва • учествује у састављању пореских извештаја • саставља финансијске извештаје • спроведе попис имовине • с агледа однос привредног друштва и његовог окружења • сагледа токове кретања увозно-извозне документације • сагледа књиговодствене послове спољно-трговинског привредног друштва • анализира показатеље ликвидности, пословне активности, показатеље финансијске структуре • анализира показатеље профитабилности и тржишне вредности • објасни извештај о пословању реалног привредног друштва • упореди рад у реалној пословној ситуацији са радом у виртуелном привредном друштву • процени свој напредак у односу на претходну школску годину 	<ul style="list-style-type: none"> • Делатност привредног друштва • Порески извештаји • Финансијски извештаји • Пописивање имовине • Увозно-извозна документација • Књиговодствена евиденција • Финансијски показатељи • Показатељи ликвидности • Показатељи пословне активности • Показатељи финансијске структуре • Показатељи профитабилности • Показатељи тржишне вредности • Извештај о пословању

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

На почетку модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања. За реализацију наставних садржаја може се користити Приручник за рад у виртуелним предузећима. Модули се реализује кроз часове вежби у континуитету, приликом којих се одељење дели у две групе.. Настава се изводи у кабинетима са рачунарима, односно у бироима за финансијско-рачуноводствену обуку.

У току другог разреда модули се реализују тако што се послови се обављају кроз фазу јединственог рада.

Задатак наставника је да симулира рад реалног привредног друштва за пружање књиговодствених послова. То постиже давањем ткз. импулса, односно покретањем послова који се обављају у реалном привредном друштву. Са првим импулсом ученици се постављају у ситуацију да започну покретање сопственог посла, уско везаног за усмерење, а то је пружање књиговодствених услуга. Договарају се око назива ВПД чија је правна форма друштво са ограниченом одговорношћу и не опредељује се за улазак у систем пореза на додату вредност. У следећем кораку оснивају привредно друштво. Препорука је да се користе услуге Сервисног центра виртуелних предузећа Србије и Централне виртуелне банке ЦВБ ради регистрације ВПД и отварања текућег рачуна. Такође се препоручује да свака група оснује своје ВПД. Процес запошљавања започети стављањем огласа на огласну таблу ВПД за радна места која одговарају горе наведеним садржајима. Прикупити пријаве за посао и кроз игру улога урадити интервју са кандидатима. Писменим или усменим путем обавестити кандидате о исходу разговора. Претраживањем интернета изабрати Уговор о раду, М и М-А образац и попунити их. Упутити ученике и на сајт

Централног регистра за обавезно социјално осигурање (Croso) ради упознавања ученика са електронским подношењем М и М-А обрасца. Са ученицима спровести поступак инвентарисања и састављања Оснивачког биланса стања. У овој фази препоручени облик рада је рад у пару.

С обзиром да обављају делатност која захтева већу количину канцеларијског материјала послове кореспонденције увежбавају кроз њихову набавку, као и слањем понуда потенцијалним клијентима којима ће пружати књиговодствене услуге. Наставник кроз послате упите даје импулс за одабир клијента. Препорука је да се одабере један клијент, с обзиром да је у другом разреду предвиђен јединствен рад и на тај начин се послови ученицима поједностављују. Препоручује се да се клијент бави трговином на велико, залихе води по продајној цени без ПДВ-а и да је обвезник пореза на додату вредност. Наставник симулира понашање клијента у виду давања одговарајућих докумената.

Благајничко пословање се спроводи кроз усмени или писмени импулс давањем података за одлазак неког од запослених у клијентовом привредном друштву на службени пут. Ученици одрађују послове од испуњавања налога за службени пут до попуњавања благајничког дневника и књижења у пословним књигама.

У сарадњи са наставником рачуноводства утврђују се врсте трошкова за које наставник саставља рачун као импулс. Ученик врши завођење у КПП и књижење у финансијском књиговодству. Надаље, оспособљавају се за послове обрачуна зараде, обрачуна пореза и доприноса на примања физичких лица, Наставник прати прописе и води рачуна да се сви садржаји реализују у складу са важећим прописима. За обрачуна се користе оригинални обрасци који су доступни за преузимање са интернета. Овај део је посебно подложен промени прописа и на ту чињеницу и ученицима скренути пажњу.

Код књижења куповине, продаје и расходања основних средстава симулирати примере који су карактеристични за трговинска и услужна привредна друштва .

Ученици на крају обављају и књижење свог привредног друштва које није у систему пореза на додату вредност. Обим овог пословања није велик и односи се на фактурисање књиговодствених услуга и књижење режијских трошкова. Циљ је учовање разлика у књижењу. Обављају и завођење фактура у књигу улазне и излазне поште. При креирању импулса наставник користи знања и вештине које су ученици савладали из других предмета и сарађује са колегама у оквиру школских тимова. Извођење семинара може поверити и ученику. Ученици по обради дела градива састављају извештаје о свом раду и презентације. Документацију примљену од наставника као и састављену на основу наведених, одлажу у регистратор. Сваки ученик има своју фасциклу у коју одлаже своје одштампане радове као и материјале наставника, као и USB на којем чува радове у електронској форми. Такође и на школском рачунару формира свој фолдер у којем систематизује своје радове и наставне материјале. Препоручује се чување евиденција и на Google диску. После пролећног распуста ученици се упућују на извођење блок наставе у неко реално привредно друштво. Спровођење је могуће извести и у виртуелном привредном друштву, односно у бироу. Трајање је пет радних дана по шест школских часова.

Наставник ученицима даје задатке који се односе на послове дефинисане исходима учења. Прегледањем Дневника практичне наставе наставник проверава и оцењује оствареност дефинисаних исхода. Ученици самостално израђују добијене задатке у оквиру реализације блок наставе. По повратку са блок наставе, предају наставнику Дневник практичне наставе о извршеним активностима. Које ће активности ученици реализовати зависи од послова који постоје у конкретном привредном субјекту. Сазнања и искуства стечена на блок настави ученици и презентују користећи одговарајуће медије за презентацију по сопственом избору.

У трећем разреду, први модул се остварује кроз фазу јединственог рада, док наредна два кроз фазу подељеног рада, односно као рад по основу две групе послова утврђених у модулима. Настава се изводи у кабинетима са рачунарима, односно у бироима за финансијско-рачуноводствену обуку. Рад се и даље базира на симулацији послова реалног привредног друштва. Наставник покреће послове предузећа-клијента тако што припрема импулсе помоћу којих симулира његово пословање. На тај начин иницира активности ученика којима се остварују наведени исходи. При креирању импулса наставник користи знања и вештине које су ученици савладали из других предмета и сарађује са колегама у оквиру школских тимова. У неким ситуацијама када се процени да ученици не владају одређеним деловима градива наставник организује „семинаре” на одређене теме. Извођење семинара може поверити и ученику.

У првом модулу ученици настављају са пословањем свог ВПД обављајући књижење процеса набавке и продаје робе кроз фазу јединственог рада. Први импулс наставника је рачун за робу који се заводи у КПП и на основу којег се саставља калкулација продајне цене робе. Формира се база добављача са његовим подацима, утврђује и евидентира рок плаћања. По доспелости исписује се налог за пренос. Набавка се евидентира кроз налог за књижење, дневник, главну књигу, аналитичку евиденцију робе и добављача. Комбинују се примери и са зависним трошковима набавке. На крају се креира лагер листа. Импулс за продају робе је поруџбеница на основу које се саставља рачун, заводи у КИР, формира база купаца ради евидентирања рока плаћања пре свега, а затим се књижи кроз робно књиговодство, финансијско књиговодство и раније наведене пословне књиге. На крају се опет формира лагер листа. Кроз импулс припремљеног извода књижи се исплата обавеза и наплата потраживања. Учестало се клијент обавештава о стању обавеза и потраживања. У случају кашњења у плаћању обрачунава се законска затезна камата. Ученике упутити на сајт НБС по овом питању.

Надаље, оспособљавају се за послове обрачуна пореза на додату вредност, обрачунска плаћања и попуњавање менице. Наставник прати прописе и води рачуна да се сви садржаји реализују у складу са важећим прописима. За обрачуна се користе оригинални обрасци који су доступни за преузимање са интернета. Код теме обрачунска плаћања примере уговора преузети са интернета, а задатак ученика је да допуне уговорене стране у уговорима, као и основ за спровођење уговора. Да би се створили услови за спровођење обрачунских плаћања наставници сарађују са осталим предметним наставницима. Ученицима показати оригиналан примерак менице, а за вежбање креирати образац у excel-у или word-у на пример.

Фаза јединственог рада завршава се обрачуном пореза на додату вредност. Поред ПППДВ пријаве попуњава се и ПОПДВ пријава. Битно је да наставник прати прописе у овом сегменту користећи поуздане сајтове и упутства, пре свега Министарства финансија и Пореске управе.

У другом и трећем модулу пословање ВПД обавља се кроз фазу подељеног рада. Ученици једне групе у одељењу деле се у две групе. Једна група обавља рачуноводствене послове, а друга, финансијске. Рад у обе групе се остварује истовремено, а сваки ученик проводи једнак број часова у оквиру сваке групе послова, у овом случају по 44 часа.

Пословање се проширује, тако што се пружање књиговодствених услуга врши најмање једном привредном друштву које се бави трговином на велико и једном које се бави транспортом. Клијенти су обвезници пореза на додатну вредност. По процени наставника могуће је додатно обављати и услугу обрачуна зарада за још неколико привредних друштава. ВПД ученика основано у другом разреду и даље није у систему ПДВ. Организацију послова спровести у складу са горе наведеним исходима. Ученици документују и презентују резултате свог рада путем структурираних извештаја и употребом одговарајућих медија за презентацију. Наставник усмерава ученике да свако од њих обави све послове у оквиру обе групе послова.

Ученици систематизују документацију и одређеним редоследом их одлажу у регистраторе. У складу са увођењем електронског фактурисања потребно је да спроведу и чување фактура у електронском облику (Google disk, USB, и сл.). Сваки ученик на USB-у чува радове у електронској форми. Такође и на школском рачунару формира свој фолдер у којем систематизује евиденције. Препоручује се њихово чување и на Google диску.

После пролећног распуста ученици се упућују на извођење блок наставе у неко реално привредно друштво. Спровођење је могуће извести и у виртуелном привредном друштву, односно у бироу. Трајање је десет радних дана по шест школских часова.

Наставник ученицима даје задатке који се односе на послове дефинисане исходима учења. Прегледањем Дневника практичне наставе наставник проверава и оцењује оствареност дефинисаних исхода. Ученици самостално израђују добијене задатке у оквиру реализације блок наставе. По повратку са блок наставе, предају наставнику Дневник практичне наставе о извршеним активностима. Које ће активности ученици реализовати зависи од послова који постоје у конкретном привредном субјекту. Сазнања и искуства стечена на блок настави ученици презентују користећи одговарајуће медије за презентацију по сопственом избору.

У четвртном разреду сваки модул се реализује кроз часове вежби, и то 3+2 часа, приликом којих се одељење дели у две групе. Прва два модула се остварују кроз фазу подељеног рада, док наредна два кроз фазу јединственог рада. Рад у обе групе послова се остварује истовремено у фази подељеног рада, а сваки ученик проводи једнак број часова у оквиру сваке групе послова. Настава се изводи у кабинетима са рачунарима, односно у бироима за финансијско-рачуноводствену обуку. Рад се и даље базира на симулацији послова реалног привредног друштва. Наставник покреће послове предузећа-клијента тако што припрема импулсе помоћу којих симулира његов рад. На тај начин иницира активности ученика којима се остварују наведени исходи. При креирању импулса наставник користи знања и вештине које су ученици савладали из других предмета и сарађује са колегама у оквиру школских тимова. У неким ситуацијама када се процени да ученици не владају одређеним деловима градива наставник организује „семинаре” на одређене теме. Извођење семинара може поверити и ученику.

Пословање клијената се проширује на спољнотрговинске послове. Сви послови који су наведени у трећем разреду и даље се обављају кроз сложеније ситуације и допуњују се спољнотрговинским пословима. Као једна од тема у првом модулу наведена је јединствена царинска исправа. С обзиром да се овим документом у пракси доказује да су увоз и извоз извршени препорука је да наставник ученике упозна са његовим подацима, односно да ученици добију на увид попуњену ЈЦИ. Ученицима се даје објашњење шта чини царинску, а шта пореску основицу при израчунавању царине и пореза на додатну вредност. Приликом састављања докумената за увоз и извоз користити различите паритете.

Код другог модула уводи се израда решења за годишњи одмор и плаћеног одсуства, који се израђују и за клијенте, а и за ученичко ПД. Код симулације иноплатног промета користити оригиналне обрасце 70 и 60 са сајтова банака, као и обавештење о девизном приливу. Већина банака има и израђен образац захтева за исплату динарске противвредности девизног прилива на текући рачун, који су такође омогућени за преузимање. Спољнотрговинско пословање утиче и на усложњавање израде обрасца пореза на додатну вредност. Поред ПППДВ пријаве обрадити и образац ПИДПДВ и ПИДПДВ1 у случају када клијенти стекну услов за статус претежног извозника (процент прихода од продаје на иностраном тржишту у односу на укупне приходе од продаје већи од 50). Ученике у вези ових тема упутити на литературу са интернета, пре свега на сајт Пореске управе и ревизорских привредних друштава. Исти је случај и са обрачуном зараде где се уводи и боловање, као и плаћено одсуство запослених. Обрачунае израдити у складу са тренутно важећим законским прописима. И у овом случају служити се поузданом литературом са интернета. Код одобравања кредита ученике упутити на сајтове банака да се упознају са условима кредитирања и потребном документацијом за подношење. И у овом случају користити оригиналну документацију неке од пословних банака.

Трећи модул се обавља као фаза јединственог рада да би сви ученици били у ситуацији да у истој мери одраде послове око састављања финансијских извештаја. Симулира се попис, утврђују се разлике, усаглашавају се аналитичке и синтетичка евиденција. Шаљу се купцима ИОС-и ради усаглашавања књиговодственог стања. Обрачунава се и пореска амортизација за потребе Пореског биланса. Утврђује се финансијски резултат, саставља се Порески биланс, Биланс успеха, Биланс стања и Статистички извештај за привредна друштва, задруге и предузетнике. Сет финансијских извештаја за микро правна лица је доступан за преузимање за сајта Агенције за привредне регистре, а Порески биланс са сајта Пореске управе. Попуњавају се дакле, оригинални обрасци.

На основу биланса врше се израчунавања горе наведених финансијских показатеља и саставља се Извештај о пословању у којем се објашњавају израчунати финансијски показатељи и позиције биланса.

У четвртном модулу ученици користећи податке из пословних књига привредних друштава клијената уносе податке у књиговодствени програм којим школа располаже. Ученици ће бити том приликом у ситуацији да провере своја књижења и изврше исправке. Препорука је презентација урађеног на последњем часу од стране ученика и наравно дискусија на тему изложеног.

Ученици систематизују документацију и одређеним редоследом их одлажу у регистраторе, да би у четвртог модулу користили ту документацију за унос података у књиговодствени програм. У складу са увођењем електронског фактурисања потребно је да спроведу чување фактура у електронском облику (Google disk, USB, и сл.). Сваки ученик на USB-у чува радове у електронској форми. Такође и на школском рачунару формира свој фолдер у којем систематизује евиденције. Препоручује се њихово чување и на Google диску.

Блок настава је предвиђена да се обави у неком реалном привредном друштву, и то 90 школских часова, 15 радних дана. Спровођење је могуће извести и у виртуелном привредном друштву, односно у бироу. Наставник ученицима даје задатке који се односе на послове дефинисане исходима учења. Прегледањем пројектног задатка наставник проверава и оцењује оствареност дефинисаних исхода. Ученици самостално израђују добијене задатке у оквиру реализације блок наставе. По повратку са блок наставе, предају наставнику свој рад о извршеним активностима. Које ће активности ученици реализовати зависи од послова који постоје у конкретном привредном субјекту. Сазнања и искуства стечена на блок настави ученици и презентују користећи одговарајуће медије за презентацију по сопственом избору.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник континуирано и активно прати и вреднује постигнућа ученика као што су: брзина извршавања задатака, начин на који се долази до резултата, сарадња, иницијатива, упорност и ангажовање. Све активности се бележе, а пред крај четвртог часа наставник излаже своја запажања и на тај начин уводи ученике у комуникацију. Добијене информације користи за објашњење и решење проблема, похвалу за рад, материјал за наредне часове и сумативно оцењивање.

Наставник самостално и у комуникацији са осталим наставницима који предају овај предмет одређује после којег ће дела пређеног градива у фази јединственог рада задати самосталан практичан рад. Рад се оцењује на основу детаљне чек листе. У фази подељеног рада препоручује се да се ученичке вештине више пута провере кроз самосталан практичан рад који садржи само одређене задате послове. На крају ротације кроз самосталан практичан рад проверавају се сви или већина послова у оквиру једне групе послова. Поред овог начина сумативног оцењивања препоручује се и: усмено излагање, активност на часу, извештај о раду, презентација досадашњег рада, излагање на основу презентације, групни рад, рад у пару, прегледање документације.

Дневник практичне наставе се вреднује на основу чек листе која је дата ученику пре одласка на блок наставу. По повратку са блок наставе ученик ради и презентацију и усмено је излаже пред осталим запосленима из свог ВПД. И за овај део наставник саставља детаљну чек листу и изводи коначну оцену.

Препорука је формирање портфолија за сваког ученика како би се сакупили сви радови ученика, резултати оцењивања, разни коментари и препоруке приликом посматрања рада ученика. На овакав начин наставник а и ученици лакше могу сагледати коначан резултат оцењивања.

Назив предмета: Предузетништво

1. ОСТВАРИВАЊЕ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
IV		62				62

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Развијање пословних и предузетничких знања, вештина и понашања
- Развијање предузетничких вредности и способности да се препозна предузетничка могућност у пословном окружењу
- Подстицање пословног и предузетничког начина размишљања
- Оспособљавање за формулисање и процену пословних идеја
- Оспособљавање за самозапошљавање
- Оспособљавање за израду једноставног пословног плана мале фирме
- Развијање способности комуникације са окружењем и тимског рада
- Развијање навика и умешности у коришћењу разноврсних извора знања
- Развијање интереса за даљи професионални развој у складу са сопственим потребама
- Подстицање развоја личних и професионалних ставова

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА

Разред: Четврти

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)	
		Т	В
1.	Основи предузетништва		30
2.	Пословни план		32

4. НАЗИВ МОДУЛА, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ МОДУЛА По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ МОДУЛА/ КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основи предузетништва	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам предузетништва • утврди значај предузетништва • наведе карактеристике предузетника; • објасни значај мотивационих фактора у предузетништву; • доведе у везу појмове иновативност, предузимљивост и предузетништво; • наведе адекватне примере предузетништва из локалног окружења; • разликује корпоративно и социјално предузетништво • изложи различите начине отпочињања посла у локалној заједници. • објасни правне форме за регистрацију пословних субјеката у Србији • опише основне кораке у процесу регистрације привредних субјеката у Србији • наведе институције за подршку предузетништву • разликује облике нефинансијске и финансијске подршке • наведе могуће начине финансирања сопствене делатности; • објасни суштину основних функција менаџмента • наведе особине успешног менаџера; • изабере прикладну организациону форму привредне активности; • утврди значај ИКТ за савремено пословање; • опише важност непрекидног иновирања производа или услуга; 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и значај предузетништва; • Мотиви предузетника; • Основне одреднице предузетништва • Профил и карактеристике успешног предузетника; • Технике и критеријуми за утврђивање предузетничких предиспозиција • Врсте предузетништва • Правни аспекти покретања бизниса. • Институције и инфраструктура за подршку предузетништва у Србији • Нефинансијска подршка развоју предузетништва • Финансијска подршка развију предузетништва • Менаџмент функције (планирање, организовање, вођење и контрола); • Информационо-комуникационе технологије (ИКТ) у пословању
Пословни план	<ul style="list-style-type: none"> • примени креативне технике избора пословне идеје • користи механизме процене пословних идеја • вреднује пословне идеје; • анализира садржај и значај бизнис плана; • објасни значај планирања и селекције људских ресурса за потребе организације; • утврди основне елементе производног плана • истражи међусобно деловање фактора који утичу на тржиште: • анализира информације о тржишту • састави маркетинг план • састави биланс стања и биланс успеха • објасни на примеру појам и врсте трошкова, цену коштања и инвестиције; • израчуна преломну тачку рентабилности на једноставном примеру; • објасни токове готовине; • припреми бизнис план уз подршку наставника ментора • изради коначан (једноставан) бизнис план за сопствену бизнис идеју; • презентује бизнис план • оцени сопствени бизнис план на основу задатих критеријума 	<ul style="list-style-type: none"> • Трагање за пословном идејом- како је открити, методе и анализа; • Зашто је важно имати квалитетан бизнис план? • Структура бизнис плана • Менаџмент људских ресурса • Менаџмент производње и производних процеса; • Тржишне могућности пословног подухвата • Елементи маркетинг микса, • SWOT анализа; • Истраживање тржишта-прикупљање и анализирање информација о купцима и конкуренцији; • Финансијски извештаји: биланс стања, биланс успеха, биланс токова готовине (<i>cashflow</i>); • Калкулација прихода, трошкова и профита • Калкулација обима инвестиције • Преломна тачка рентабилности • Израда целовитог бизнис плана за сопствену бизнис идеју; • Презентација појединачних/групних бизнис планова

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

На почетку модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања. Модул се реализује кроз вежбе и одељење се дели на две групе. Место реализације може бити кабинет за предузетништво или учионица. Сви исходи се реализују кроз двочас и кроз методе активно орјентисане наставе. Методе рада: Мини предавања, Симулација, Студија случаја, Дискусија. У излагању користити презентације и примере.

Наставник треба да упозна ученике са основним појмовима и врстама предузетништва, али и да подстакне предузетнички дух код њих. Битно је да им омогући да препознају вештине које одликују успешног предузетника, да открију мотиве његове активности и инструмента помоћу којих се креира и оцењује пословна идеја. Потребно је да разликују области предузетништва, као и мере подстицаја предузетништва у нашој земљи. Резултат њихове истраживачке и пројектне активности треба да буде бизнис план.

У првом модулу дати пример успешног предузетника и/или позвати на час госта – предузетника који би говорио ученицима о својим искуствима, уколико је могуће организовати посету успешном предузетнику; Развијање пословне идеје: Користити „*олују идеја*” и вођене дискусије да се ученицима помогне у креативном осмишљавању бизнис идеја и одабиру најповољније. Препоручити ученицима да бизнис идеје траже у оквиру свог подручја рада али не инсистирати на томе. Ученици се дела на групе окупују око једне пословне идеје у којима остају до краја. Групе ученика окупују око једне пословне идеје врше истраживање тржишта по упутствима наставника. Пожељно је организовати посету малим предузећима где ће се ученици информисати о начину деловања и опстанка тог предузећа на тржишту.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*. Оцењивање би требало да буде усмерено на добијање информација о обрасцима мишљења и условима под којим ученик може да примени стечено знање. Током процеса наставе и учења наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна, како би била подстицајна за даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

У формативном вредновању наставник би требало да промовише одељенски дијалог, користи питања да би генерисао податке из ђачких идеја, али и да помогне развој ђачких идеја, даје ученицима повратне информације, а повратне информације добијене од ученика користи да прилагоди подучавање, охрабрује ученике да оцењују квалитет свог рада итд. За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању наученог користе се различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Оцена пословне идеје: Користити формулар за бизнис план Националне службе запошљавања. Користити најједноставније табеле за израду биланса стања, биланса успеха и биланса новчаних токова. Обрадити садржај на примерима из праксе. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продукцима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Б: Изборни програми

Назив предмета: Пословни енглески језик

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
III	70	/	/	/	/	70

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

– Усвајање знања из страног језика и јачање самопоуздања код ученика да у усменој и писаној комуникацији користи језик и да се компетентно и самосвесно споразумева са људима из других земаља.

– Оспособљавање ученика да упозна језик струке у оноликој мери која му омогућава да користи страни језик ради вођења пословне комуникације, праћења новина у струци и ширењу пословних веза.

**3. ЦИЉ, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА,
КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ**

ЦИЉ	ИСХОДИ Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/ КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
СЛУШАЊЕ Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора	<ul style="list-style-type: none"> • разуме основне поруке и захтеве исказане јасним стандардним језиком када је реч о блиским стручним темама • разуме глобално суштину нешто дужих разговора или дискусија на састанцима, који се односе на мање сложене садржаје из струке, уколико се говори разветно стандардним језиком, поставља питања и тражи објашњења у вези са темом дискусије/ разговора 	<p>(Ове садржаји произилазе из описа стандарда занимања и оне се обрађују током четворогодишњег образовања узимајући у обзир програм стручних предмета ради корелације са тематиком из страног језика)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Основна терминологија која се односи на послове из домена општих, правних и кадровских послова и послова набавке и продаје 	Представљање себе и других Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима)
ЧИТАЊЕ Оспособљавање ученика за разумевање прочитаних текстова	<ul style="list-style-type: none"> • разуме текстове блиске струци (стандардна писма, информације о процесу рада у струци) који су писани обичним језиком или језиком струке • разуме основни садржај као и важније детаље у извештајима, брошурама и уговорима везаним за струку 	<ul style="list-style-type: none"> • Примена информационих технологија у домену струке 	Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.) Давање једноставних упутстава и команди
ГОВОР Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање на страном језику	<ul style="list-style-type: none"> • једноставним средствима опише статус и образовање, будуће запослење • опише делатност, фирму, процес рада или пак преприча телефонски разговор или одлуке неког договора у оквиру познате лексике • образложи краће своје намере, одлуке, поступке 	<ul style="list-style-type: none"> • Вођење евиденције и документације у администрацији 	Изражавање молби и захвалности Изражавање извињења 7. Изражавање потврде и негирање
ПИСАЊЕ Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја	<ul style="list-style-type: none"> • попуњава рачуне, признанице и хартије од вредности • напише пословно писмо према одређеном моделу различите садржине • опише и појасни садржај схема и графикана везаних за струку 	<ul style="list-style-type: none"> • Праћење новина у области међународних правноадминистративних послова 	Изражавање допадања и недопадања Изражавање физичких сензација и потреба Исказивање просторних и временских односа
ИНТЕРАКЦИЈА Оспособљавање ученика за учешће у дијалогу на страном језику и размену краћих писаних порука	<ul style="list-style-type: none"> • поведе, настави и заврши неки једноставан разговор, под условом да је лице у лице са саговорником • буде схваћен у размени идеја и информација о блиским темама у предвидљивим, свакодневним ситуацијама на послу 	<ul style="list-style-type: none"> • Примене међународних стандарда и законске регулативе 	Давање и тражење информација и обавештења Описивање и упоређивање лица и предмета Изрицање забране и реаговање на забрану Изражавање припадања и поседовања

ЦИЉ	ИСХОДИ Ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/ КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
МЕДИЈАЦИЈА Оспособљавање ученика да преводи, сажима и препричава садржај краћих усмених и писаних текстова	<ul style="list-style-type: none"> сажима садржај текста, филма, разговара и сл. 	<ul style="list-style-type: none"> Основе пословне комуникације и кореспонденције (пословна преписка и комуникација у писаној и усменој форми) 	<p>Скретање пажње Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања Тражење и давање дозволе</p>
МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ Оспособљавање ученика да користе медије као изворе информација и развијају критичко мишљење у вези са њима	<ul style="list-style-type: none"> идентификује различита гледишта о истој теми 	<p>УЖЕСТРУЧНА ТЕМАТИКА</p> <ul style="list-style-type: none"> Начини преговарања Истраживање тржишта Иновације у послу Конкуренција Продаја на велико и на мало 	<p>Исказивање честитки Исказивање препоруке Изражавање хитности и обавезности Исказивање сумње и несигурности</p>
ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ	<ul style="list-style-type: none"> коректно употребљава једноставне структуре користећи зависне реченице 	<p>Напомена: Језички садржаји су идентични као и за опште-образовни предмет СТРАНИ ЈЕЗИК</p>	

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Комуникативна настава страних језика подразумева поимање језика као средства комуникације. Инсистира на употреби циљног језика у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике. Претпоставља примену тзв. *Teacher talk*, односно прилагођавање говорне делатности наставника интересовањима и знањима ученика. Инсистира на комуникативном аспектима употребе језика, односно на значењу језичке поруке, а не толико на граматичној прецизности исказа. Претпоставља се да се знања ученика мере прецизно дефинисаним релативним, а не толико апсолутним критеријумима тачности.

Један од кључних елемената комуникативне наставе је и социјална интеракција кроз рад у учионици. Она се базира на групном или индивидуалном решавању проблема, потрази за информацијама и мање или више комплексним задацима. У тим задацима увек су јасно одређени контекст, процедура и циљ, чиме се унапређује квантитет језичког материјала који је неопходан услов за било које учење језика. Такозвана комуникативно-интерактивна парадигма у настави страних језика, између осталог, укључује и следеће компоненте:

- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину
- поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и ажуриране листе задатака и активности
- наставник је ту да омогући приступ и прихватање нових идеја
- ученици се третирају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину
- учбеници су само један од ресурса; осим њих препоручује се и примена других извора информација и дидактичких материјала, поготову кад је реч о стручним темама
- учионица постаје простор који је могуће реструктурирати из дана у дан.

Важан циљ у учењу страног језика у средњим стручним школама је овладавање језиком струке, и то у оноликој мери која је неопходна да се језик користи ради информисаности и оспособљености за једноставну комуникацију у усменом и писаном облику на страном језику. Тај сегмент наставе страног језика који се прогресивно увећава од 20 до 50% током четворогодишњег образовања треба да буде јасно дефинисан и у складу са исходима везаним за квалификације струке.

Неопходно је да стручна тематика која се обрађује на страном језику прати исходе појединих стручних предмета и буде у корелацији са њима. Реализација наставе језика струке се много више огледа у развијању рецептивних вештина него продуктивних јер је сврха учења страног језика, у првој линији, усмерена на то да се ученици оспособе да прате одређену стручну литературу у циљу информисања, праћења иновација и достигнућа у области струке, усавршавања и напредовања. Стога је спектар текстова који се препоручују велики: шематски прикази, упутства о примени апарата, инструмената или пак материјала, хемикалија, рецепти, декларације, краћи стручни текстови чији је садржај релевантан за тематске садржаје стручних предмета, извештаји, каталози, програми сајамских активности и сл. Веома је битно у раду са таквим текстовима одредити добру дидактичку подршку. Добро осмишљени налози упућују на то да одређене текстове, у зависности од тежине и важности информација које они носе, треба разумети глобално, селективно или пак детаљно. Продуктивне вештине треба ограничити на строго функционалну примену реалну за захтеве струке. То подразумева писање кратких порука, мејлова у оквиру пословне комуникације, попуњавање формулара, рачуна и др. административних папира (поруџбенице, рекламације,

захтеви, молбе) и вођење усмене комуникације која омогућава споразумевање на основном нивоу било у директном контакту са саговорником или у телефонском разговору.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења а то су: процес учења и напредовања, резултате које ученик остварује, начин на који долази до резултата, сарадњу, иницијативу, упорност и ангажовање. Редовно бележи све активности ученика и информисе ученике о постигнутим резултатима и напредовању.

У формативном вредновању наставник мотивише ученике да размишљају о решењима, узроцима и последицама, охрабрује их да постављају питања, развија самосталност и самопоуздање ученика тако што их подржава да истражују мишљење, образложе своје предлоге у задатој ситуацији, аргументовано коментаришу друге предлоге и оцењују квалитет и напредак свог рада, знања итд.

Предлог за сумативно оцењивање: тестови знања, усмено излагање, активност на часу, домаћи задатак, пројектни задатак, израда есеја, израда презентација и презентовање. Ученици треба да буду упознати са критеријумима оцењивања и могу учествовати у дефинисању критеријума за оцењивање (групе). Код тестирања неопходно је да буде видљива чек листа.

Назив предмета: Електронско пословање (изборни)

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
III	/	70	/	/	/	70

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање ученика са основним појмовима електронског пословања;
- Подизање свести ученика о потреби примене електронског пословања;
- Упознавање ученика са врстама Е – услуга које се пружају у Србији;
- Оспособљавање ученика за коришћење Е – услуга;
- Упознавање ученика са мобилним технологијама у електронском пословању;
- Оспособљавање ученика за коришћење мобилних технологија у електронском пословању;
- Развијање компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој;
- Развијање самосталности у раду стварањем услова за практичну активност ученика.

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА

Разред: Трећи

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)	
		Т	В
1.	Увод у електронско пословање		22
2.	Примена електронског пословања		22
3.	Е – услуге		26

4. НАЗИВ, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основни појмови електронског пословања	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише електронско пословање • разликује концепте електронског пословања • именује форме електронског пословања • утврди моделе електронског пословања • анализира предности електронског пословања • детектује инфраструктуру електронског пословања • разликује компоненте ИТ инфраструктуре • доведе у везу интернет и савремено пословање • објасни референтне моделе и стандарде рачунарских мрежа • утврди могућности повезивања различитих рачунарских мрежа • разликује интернет сервисе • користи интернет сервисе • примењује „рачунарство у облаку” • објасни процес управљања дигиталним идентитетима • идентификује различите контексте окружења за увођење електронског пословања • упореди виртуелне организације (<i>Outsourcing</i>) • разликује виртуелне канцеларије и <i>telework</i> • верификује користи од виртуелних организација заснованих на масовној сарадњи 	<ul style="list-style-type: none"> • Основи електронског пословања; • Концепти електронског пословања; • Форме електронског пословања • Модели електронског пословања • Предности електронског пословања • Инфраструктура електронског пословања • Интернет и савремено пословање • Референти модели и стандарди рачунарских мрежа • Рачунарске мреже • Интернет сервиси • Рачунарство у облаку • Управљање дигиталним идентитетима • Окружење за увођење електронског пословања • Организационе структуре за електронско пословање • Виртуелне организације (<i>Outsourcing</i>) • Виртуелни тимови • Виртуелне канцеларије и <i>telework</i> • Виртуелне организације засноване на масовној сарадњи (<i>Друштвене организације, Crowdsourcing, Модели Crowdsourcing-a, Однос outsourcing-a и crowdsourcing-a</i>)
Примена електронског пословања	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише електронску трговину • наведе компоненте електронске трговине • објасни процедуру В2С електронске трговине • објасни процедуру В2В електронске трговине • објасни појам Е-набавке • објасни појам Е-тржишта • повезује моделе и елементе управљања ланцима снабдевања • примењује моделе и механизме плаћања на Интернету • разликује групе мобилних плаћања • истражи различите сервисе мобилног плаћања • дефинише модел система за испостављање и плаћање рачуна • опише интернет маркетинг • процени могућности коришћења интернет маркетинга у пословању • дефинише друштвене медије • наведе карактеристике друштвених медија • препоручи врсту друштвених медија у пословању • образложи процедуре примене различитих друштвених медија у пословању • дефинише управљање односима с клијентима (<i>Customer relationship management, CRM</i>) • вреднује области примене <i>CRM</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Увод у електронску трговину • Компоненте електронске трговине • В2С електронска трговина • В2В електронска трговина • Е-набавке • Е-тржишта • Управљање ланцима снабдевања • Системи плаћања на Интернету • Модели и механизми плаћања на Интернету (платне картице, електронски кеш, електронски новчаници, Р2Р плаћања...) • Мобилна плаћања • Системи за испостављање и плаћања рачуна • Интернет маркетинг • Коришћење интернет маркетинга у пословању • Друштвени медији – појам, карактеристике и врсте • Примена друштвених медија у пословању • Управљање односима с клијентима (<i>Customer relationship management, CRM</i>) • Области примене <i>CRM</i>

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Е-услуге	<ul style="list-style-type: none"> • објасни појам Е-банкарство • примењује сервисе Е-банкарства • наведе компоненте архитектуре система е-банкарства • разликује инструменте плаћања у е-банкарству • разликује електронске системе платног промета • дефинише берзе и берзанско пословање на Интернету • анализира сигурност у е-банкарству • дефинише форме и сервисе е-управе • објасни архитектуру система е-управе • анализира улогу портала Е-управе • дефинише појам Е-образовање • анализира системе електронског образовања који се користе као подршка образовном процесу • објасни примену електронског пословања у е-здравству • вреднује примену мобилних технологија у електронском пословању • предложи избор мобилног оперативног система и мобилних апликација • примењује неке од облика мобилних технологија у пословању • процени тенденције у електронском пословању • дефинише интернет интелигентних уређаја • објасни појам свеприсутно рачунарство • интерпретира термин <i>Big data</i> • оцени трендове у мобилним технологијама 	<ul style="list-style-type: none"> • Е-банкарство • Сервиси Е-банкарства • Архитектура система е-банкарства • Инструменти плаћања у е-банкарству • Електронски системи платног промета (Системи за плаћање на велико, SWIFT) • Берзе и берзанско пословање на Интернету • Сигурност у е-банкарству • Е-управа • Форме и сервиси е-управе • Архитектура система е- управе • Портал е-управе • Е-образовање • Системи електронског образовања • Е-здравство • Електронско пословање у е-здравству • Мобилно пословање • Мобилне технологије у електронском пословању • Мобилни оперативни системи и мобилне апликације • Примена мобилних технологија у пословању (мобилна трговина, мобилни маркетинг, локациони сервиси, примена NFC и QR тагова) • Тенденције у електронском пословању • Интернет интелигентних уређаја • Свеприсутно рачунарство • <i>Big data</i> • Трендови у мобилним технологијама

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Електронско пословање је изборни предмет који се изучава са два часа недељно у трећем разреду. Настава се реализује у кабинету са рачунарима са групом ученика која се определила за овај предмет као изборни. Програм предмета обухвата три модула, Основни појмови електронског пословања, Примена електронског пословања и Е-услуге. Након упознавања ученика са одређеним основним појмовима, неопходно је даље развијање датих исхода у складу са циљевима учења. На почетку сваког модула ученике треба упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања.

Програм предмета Електронско пословање усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, треба извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање и планирати активности за конкретан час. Потребно је имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима.

Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања и у другим предметима.

Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је улога наставника да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада, треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања, оспособљавати их за тимски и истраживачки рад, подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе

учбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Подстицати ученике на коришћење савремених информационих технологија.

Приликом реализације наставе препоручити литературу у складу са темом, креирати радне листове као материјал за учење и вежбу, шеме, презентације.

У првом модулу, Увод у електронско пословање, ученике треба упознати са основним појмовима електронског пословања. Кључни појмови првог модула као појединачна виђења релевантних појмова за програм електронског пословања, треба да омогуће ученицима да поред упознавања са основним појмовима, имају одговарајућа знања и могућности за даље изучавање садржаја програма.

Где се и на који начин примењује електронско пословање? Како функционише електронска трговина? Шта су Е-набавке и Е-тржишта? На који начин се могу користити системи за плаћања на Интернету? Како је могуће обавити мобилна плаћања. До одговора на ова и на низ других питања, ученици треба да дођу изучавањем другог модула, Примена електронског пословања.

Није непозната чињеница о свеprisутности Е-услуга у данашњем свету. У оквиру трећег последњег модула, Е-услуге, треба упознати ученике са различитим Е-услугама. Значајно је да ученици буду оспособљени за одговарајуће коришћење Е-услуга. Ученике треба упознати са могућностима коришћења различитих облика Е-услуга у нашој земљи.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења а то су: процес учења и напредовања, резултати које ученик остварује, начин на који долази до резултата, сарадњу, иницијативу, упорност и ангажовање. Наставник редовно бележи све активности ученика и информисање ученике о постигнутим резултатима и напредовању.

У формативном вредновању наставник мотивише ученике да размишљају о решењима, узроцима и последицама, охрабрује их да постављају питања, развија самосталност и самопоуздање ученика тако што их подржава да искажу мишљење, образложе своје предлоге у задатој ситуацији, аргументовано коментаришу друге предлоге и оцењују квалитет и напредак свог рада, знања итд.

За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању наученог треба користити различите инструменте, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продукцима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика.

Предлог за сумативно оцењивање: тестови знања, усмено излагање, активност на часу, домаћи задатак, пројектни задатак, израда есеја, израда презентација и презентовање. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Назив предмета: Национална економија (изборни)

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
IV	62	/	/	/	/	62

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Оспособљавање ученика за стицање знања о привредном развоју;
- Упознавање ученика са економским показатељима привредног развоја;
- Оспособљавање ученика за повезивање привредног система и економске политике;
- Упознавање ученика са облицима, разлозима и ефектима интеграција светске привреде;
- Оспособљавање ученика за стицање знања о одрживом развоју Републике Србије;
- Развијање способности повезивања добијених знања са осталим стручним предметима.

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА

Разред: Четврти

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)	
		Г	В
1.	Привредни развој	18	
2.	Привредни систем и економска политика	12	
3.	Интеграција светске привреде	12	
4.	Одржив развој Републике Србије	20	

4. НАЗИВ, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Привредни развој	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише националну економију • објасни предмет изучавања националне економије • дискутује о националној економији као примењеној макроекономској дисциплини • разликује привредни раст и развој • објасни концепт одрживог развоја • класификује факторе привредног развоја • утврди факторе привредног развоја • наведе индикаторе привредног развоја • разликује основне економске показатеље • објасни појам „Бруто домаћи производ (БДП)” • дефинише бруто национални доходак и бруто национални расположиви доходак • наведе остале економске показатеље • наведе структуру БДП-а у тросекторском моделу • дефинише економски састав становништва као економски показатељ • дефинише обим и структуру робне размене с иностранством као економски показатељ • укаже на значај степена запослености као економског показатеља • опише остале индикаторе привредног развоја • објасни индекс људског развоја 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам националне економије • Предмет националне економије • Национална економија као примењена макроекономска дисциплина • Привредни раст и развој • Еволуција теорије привредног развоја („од раста ка одрживом развоју”) • Концепт одрживог развоја • Фактори привредног развоја – појам и врсте • Индикатори привредног развоја • Основни економски показатељи • Бруто домаћи производ (БДП) • БДП по глави становника • Бруто национални доходак • Бруто национални расположиви доходак • Остали економски показатељи • Структура извора БДП-а у тросекторском моделу • Економски састав становништва • Обим и структура робне размене с иностранством • Степен запослености • Остали индикатори привредног развоја (социјални индикатори, еколошки индикатори) • Индекс људског развоја (HDI)
Привредни систем и економска политика	<ul style="list-style-type: none"> • објасни појам привредног система • наведе елементе привредног система • објасни институције и организације као елементе привредног система • утврди међузависност привредног система и економске политике • наведе кључне макроекономске циљеве • разликује врсте економске политике • утврди међузависност привредног система и промена у привредном систему • дефинише појам „транзиција” • објасни реформу привредног система у транзиционом периоду 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам привредног система • Елементи привредног система • Институције и организације као елементи привредног система • Привредни систем и економска политика • Кључни макроекономски циљеве • Врсте економске политике • Веза економске политике и привредног раста • Нормативни и реални привредни систем • Реформа привредног система у транзиционом периоду

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Интеграција светске привреде	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише економске интеграције • утврди разлоге економских интеграција • наведе потенцијалне (могуће) ефекте економских интеграција • истражи шансе глобализације • идентификује ризике глобализације • дефинише СТО • наведе функције СТО • направи преглед међународних финансијских организација • објасни улогу међународних финансијских организација • наведе регионална партнерства • објасни најсложенији облик интеграције – Европску унију 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам економских интеграција • Разлози економских интеграција • Потенцијални (могући) ефекти економских интеграција • Глобална и регионална партнерства • Шансе глобализације • Ризици глобализације • Међународни споразуми и Светска трговинска организација (СТО) • Међународне финансијске организације • Регионална партнерства • Европска унија као регионални лидер
Одржив развој Републике Србије	<ul style="list-style-type: none"> • наведе карактеристике привредног развоја Републике Србије у XXI веку • успостави везу између историјског наслеђа и привредног развоја • анализира индикаторе макроекономских кретања у периоду 2000–2020. • наведе структуру извора БДП-а у периоду 2000–2020. • анализира спољнотрговинске и финансијске токове у периоду 2000–2020. • објасни предности, слабости, шансе и претње за одржив развој Републике Србије • наведе стубове одрживог развоја • објасни одржив развој привреде • објасни одржив развој друштва • доведе у везу одржив развој и заштиту животне средине (рационално располагање природним ресурсима) • истражи повезаност изабраних економских политика и одрживог развоја економије • објасни нужност (потребу) реструктурирања привреде Републике Србије • објасни нужност (потребу) реиндустријализације • наведе потенцијале за развој пољопривреде • доведе у везу значај инфраструктурних приоритета (енергетика и саобраћај) и одрживог развоја економије • утврди значај образовања за одржив економски развој • доведе у везу информационе технологије, економију знања и одрживи економски развој • успостави узајамни однос између научно-технолошке политике и одрживог развоја економије • наведе друштвене услове одрживог развоја • анализира популациону политику као услов одрживог развоја • повеже социјалну сигурност и смањење сиромаштва са друштвеним условима одрживог развоја • објасни спровођење стратегије одрживог развоја 	<ul style="list-style-type: none"> • Привредни развој Републике Србије у XXI веку • Историјско наслеђе • Индикатори макроекономских кретања у периоду 2000–2020. • Структура извора БДП-а у периоду 2000–2020. • Спољнотрговински и финансијски токови у периоду 2000–2020. • Предности, слабости, шансе и претње за одржив развој Републике Србије • Стубови одрживог развоја • Одржив развој привреде • Одржив развој друштва • Заштита животне средине – рационално располагање природним ресурсима • Одржив развој економије • Избор економских политика • Реструктурирање привреде Републике Србије • Реиндустријализација • Потенцијал за развој пољопривреде • Инфраструктурни приоритети – енергетика и саобраћај • образовање • Информационе технологије и економија знања • Одрживост научно-технолошке политике • Регионални развој • Спољнотрговинска политика • Друштвени услови одрживог развоја • Популациона политика • Социјална сигурност • Смањење сиромаштва • Спровођење стратегије одрживог развоја • Изабрани индикатори одрживог развоја (Гини коефицијент, БДП по глави становника, унутрашњи и спољни дуг)

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Национална економија је изборни предмет који се изучава два часа недељно као теоријска настава у четвртном разреду. Настава се реализује у учионици са групом ученика која се определила за овај предмет као изборни. Програм предмета обухвата четири модула, Привредни развој, Привредни систем и економска политика, Интеграција светске привреде и Одрживи развој Републике Србије.

На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања.

Програм предмета Национална економија усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, треба извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање и планирати активности за конкретан час. Важно је имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима.

Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања и у другим предметима.

Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је улога наставника да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада, треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања, оспособљавати их за тимски и истраживачки рад, постићи лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима. Упућивати ученике да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену усвојених знања и вештина. Подстицати ученике на коришћење савремених информационих технологија.

Приликом реализације наставе поред прописаног уџбеника, препоручити додатну економску литературу у складу са темом, креирати радне листове као материјал за учење, шеме, презентације.

У првом модулу ученике треба упознати са основним појмовима националне економије као примењене макроекономске дисциплине, привредног развоја и показатељима привредног развоја. Важно је указати ученицима на значај основних и осталих економских индикатора. Препоручује се да ученици прикупе и анализирају актуелне податке о важним показатељима привредног раста и развоја. Значајно је да ученици користе податке званичних институција.

Како функционишу привредни системи? Да ли су исти у свим земљама? Које институције и организације чине привредни систем? На који начин су повезани макроекономски циљеви и економска политика? До одговора на ова и на низ других питања ученици треба да дођу учењем и анализом фундаменталних питања везаних за привредни систем и економску политику.

У трећем модулу ученици стичу знања о међународним финансијским организацијама као и облицима, разлозима и ефектима интеграција светске привреде. Наставни садржаји се могу реализовати кроз групни рад на начин да ученици истраже одређене одабране теме. Значајно је да ученици изведу закључке о постојању и улози различитих међународних финансијских организација и различитих међународних интеграција.

У четвртном модулу ученици стичу знања о одрживом развоју Републике Србије. Наставни садржаји се могу реализовати кроз групни рад и индивидуални рад ученика, задавањем одређене теме коју треба обрадити. Важно је да ученици користе податке званичних институција.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења а то су: процес учења и напредовања, резултати које ученик остварује, начин на који долази до резултата, сарадњу, иницијативу, упорност и ангажовање. Наставник редовно бележи све активности ученика и информише ученике о постигнутим резултатима и напредовању.

У формативном вредновању наставник мотивише ученике да размишљају о решењима, узроцима и последицама, охрабрује их да постављају питања, развија самосталност и самопоуздање ученика тако што их подржава да искажу мишљење, образложе своје предлоге у задатој ситуацији, аргументовано коментаришу друге предлоге и оцењују квалитет и напредак свог рада, знања итд.

За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању наученог треба користити различите инструменте, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика.

Предлог за сумативно оцењивање: тестови знања, усмено излагање, активност на часу, домаћи задатак, пројектни задатак, израда есеја, израда презентација и презентовање. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Назив предмета: Маркетинг (изборни)

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
IV	62	/	/	/	/	62

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање ученика са основним појмовима о маркетингу и маркетинг активностима
- Оспособљавање ученика за стицање знања о маркетиншким истраживањима
- Развијање способности и овладавање вештинама маркетиншких истраживања
- Упознавање ученика са основним инструментима маркетинга
- Развијање способности комуникације са окружењем

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА

Разред: **Четврти**

Ред. бр.	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Основи маркетинга	12
2.	Тржиште и маркетиншка истраживања	18
3.	Инструменти маркетинга	32

4. НАЗИВ, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основи маркетинга	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам маркетинга • објасни природу маркетинга и његов развој • дефинише интегралност маркетинга • објасни динамичност маркетинга • разликује маркетиншке оријентације предузећа • утврди нужност примене маркетинга • наведе врсте маркетинг активности • препозна значај планирања, организовања и контроле маркетинг активности • укаже на значај ревизије маркетинг активности 	<ul style="list-style-type: none"> • Настанак и развој концепта маркетинга • Маркетинг – појам, значај и улога • Интегралност маркетинга • Динамичност маркетинга • Нужност примене маркетинга • Врсте маркетинг активности • Планирање маркетинг активности • Организовање маркетинг активности • Контрола маркетинг активности • Ревизија маркетинг активности
Тржиште и маркетиншка истраживања	<ul style="list-style-type: none"> • објасни функције тржишта • разликује врсте тржишта • објасни концепт сегментације тржишта • примени одговарајућу стратегију маркетинга на конкретном примеру • утврди значај конкуренције на тржишту • дефинише појам, циљеве и изворе маркетинг истраживања • утврди значај и сврху истраживања тржишта • разликује видове, методе и технике истраживања тржишта • примени различите методе и технике истраживања тржишта • спроведе испитивање потрошача 	<ul style="list-style-type: none"> • Тржиште – појам и функција • Врсте тржишта • Сегментација тржишта • Стратегије маркетинга • Конкуренција на тржишту • Појам, садржај и циљеви истраживања тржишта • Планирање истраживања тржишта • Извори података (примарни, секундарни) • Методе истраживања тржишта (експериментални метод, метод посматрања, метод испитивања) • Улога и значај истраживања тржишта у пословном одлучивању

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ/КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Тржиште и маркетиншка истраживања	<ul style="list-style-type: none"> • објасни начине обраде прикупљених података • објасни значај истраживања тржишта • објасни улогу МИС-а • одреди нужност примене SWOT анализе 	<ul style="list-style-type: none"> • Маркетинг информациони систем (МИС) • SWOT анализа
Инструменти маркетинга	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам и инструменте маркетинг микса • дефинише производ као инструмент маркетинга • класификује производе према различитим критеријумима • објасни важност квалитета производа • утврди важност дизајна, марке, стила, моде и паковања производа • објасни појам, значај и врсте асортимана • разликује дубину, ширину и густину асортимана • објасни политику асортимана и селекцију асортимана • дефинише појам животног циклуса производа • повеже фазе животног циклуса производа са применом одговарајућих маркетиншких активности • објасни значење и процес развоја новог производа • разликује начине позиционирања производа на тржишту • дефинише појам и улогу цене као инструмента маркетинга • објасни начине диференцирања цена • објасни појам канала дистрибуције • разликује маркетинг стратегије наступа на тржишту • објасни улогу тржишне комуникације у маркетинг миксу • наведе предности и недостатке облика промоције • објасни ефекте комбиновања облика промоције • наброји мотиве тражње и куповине • објасни процес доношења одлуке о куповини • разликује моделе понашања потрошача • објасни појам пропагандне поруке и процес креирања пропагандне поруке • креира једноставну пропагандну поруку • објасни критеријуме за избор медија • разликује средства економске пропаганде • објасни како се мере ефекти економске пропаганде • утврди утицај трошкова економске пропаганде на обим продаје • објасни како се врши контрола успешности пропаганде 	<ul style="list-style-type: none"> • Маркетинг микс – појам • Инструменти маркетинга • Производ као инструмент маркетинга • Класификација производа • Марка и дизајн производа • Асортиман производа • Животни циклус производа • Нови производ -- појам • Фазе развоја новог производа • Процес прихватања новог производа • Позиционирање производа • Цена као инструмент маркетинга • Диференцирање цена • Канали дистрибуције • Стратегије дистрибуције • Промоција као елемент маркетинг микса • Облици тржишне комуникације <ul style="list-style-type: none"> - лична продаја - унапређење продаје - економска пропаганда - публицитет • Мотиви тражње и куповине • Понашање потрошача • Економска пропагандна – појам и садржај • Врсте економске пропаганде • Циљеви економске пропаганде • Планирање економске пропаганде • Медији • Средства економске пропаганде • Трошкови економске пропаганде • Ефекти економске пропаганде • Однос трошкова економске пропаганде и обима продаје • Контрола економске пропаганде

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Маркетинг усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима. Наставник планира сопствене активности и активности ученика које за циљ имају да ученици остваре прописане исходе. У ту сврху наставник бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична стручна знања и вештине потребне ученику за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, треба извршити операционализацију датих исхода, разложити их на мање, и планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују по својој сложености и тежини, што значи да се неки могу разложити на мањи број ситнијих исхода и да се могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима.

Наставу треба усмерити на остваривање појединачних исхода, бирајући препоручене садржаје или пронаћи неке друге садржаје који су усмерени на ефикасније остваривање исхода. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати да ученици самостално тумаче и изводе закључке о новим, стручним појмовима. Неки исходи дефинисани су у оквиру више наставних предмета. Ученике треба оспособљавати за примену стечених знања у другим предметима, а пре свега код предмета Предузетништво. Из тих разлога препорука је уска сарадња наставника Маркетинга и Предузетништва, с обзиром да се пројектни задатак код предмета Предузетништво директно ослања на знања стечена у оквиру предмета Маркетинг.

Приликом планирања наставе, треба користити методе активне наставе, где је улога наставника да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Избор метода и облика рада, треба да доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Ученике треба мотивисати за усвајање стручних знања, оспособљавати их за тимски и истраживачки рад, подстицати лични развој ученика у складу са њиховим интересовањима и способностима.

Маркетинг је изборни предмет који се изучава два часа недељно као теоријска настава у четвртом разреду. Настава се реализује у учионици са групом ученика која се определила за овај предмет као изборни. Програм предмета обухвата три модула. На почетку сваког модула ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања. Приликом реализације наставе поред прописаног уџбеника, препоручити додатну економску литературу у складу са темом, креирати радне листове као материјал за учење и вежбу, шеме, презентације.

У првом модулу ученике упознати са појмом, значајем и улогом маркетинга, као и планирањем, организовањем и контролом маркетинг активности. Указати на значај маркетинга за пословање предузећа и разликовање маркетинг активности. Препоручује се наставнику да наставне садржаје може реализовати применом метода активног учења, израдом радног материјала за учење и примерима из праксе.

Тематика другог модула односи се на истраживање тржишта. Ученике упознати са врстама тржишта, методама којима се тржиште може истражити, као и са SWOT анализом. Препорука је да и наставник Маркетинга кроз свој предмет пружи помоћ ученику у изради пројектног задатка у предмету Предузетништво. Развијати код ученика способности и вештине маркетиншких истраживања. У ту сврху, препорука је да је наставне садржаје могуће реализовати применом метода активног учења – израда студије случаја, игра улога, конкретним примерима из праксе спровести истраживање тржишта кроз групни рад. Упутити ученике на истраживачки рад коришћењем сајтова домаћих и иностраних компанија као и агенција за маркетиншка истраживања.

У трећем модулу ученици стичу знања о инструментима маркетинг микса. То је део који ученицима даје теоријску основу за израду пројектног задатка у оквиру предмета Предузетништво. Указати на значај сваког инструмента маркетинга и на њихову повезаност са истраживањем тржишта. Ова корелација се може остварити када се на основу комбинације инструмената маркетинга на конкретном примеру задаје ученицима да ураде SWOT анализу. Наставни садржаји се могу реализовати кроз групни рад ученика задавањем конкретног примера и одређеног инструмента или комбинације инструмената маркетинг микса. Користити методе и технике активног учења – студија случаја, пројектни задатак (креирање пропагандне поруке).

Понуђени садржаји могу се довести у везу са оним што су ученици учили или уче у другим предметима у прва три разреда. То се односи на садржаје предмета Основи финансија, Рачуноводство, Пословна економија, Финансијско-рачуноводствена обука, Принципи економије, Предузетништво, Пословна кореспонденција.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*. Оцењивање би требало да буде усмерено на добијање информација о обрасцима мишљења и условима под којим ученик може да примени стечено знање. Током процеса наставе и учења наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна, како би била подстицајна за даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења а то су: процес учења и напредовања, резултате које ученик остварује, начин на који долази до резултата, сарадњу, иницијативу, упорност и ангажовање. Редовно бележи све активности ученика и информише ученике о постигнутим резултатима и напредовању.

У формативном вредновању наставник мотивише ученике да размишљају о решењима, узроцима и последицама, охрабрује их да постављају питања, развија самосталност и самопоуздање ученика тако што их подржава да искажу мишљење,

образложе своје предлоге у задатој ситуацији, аргументовано коментаришу друге предлоге и оцењују квалитет и напредак свог рада, знања итд.

За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању наученог треба користити различите инструменте, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продукцијама рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика.

Предлог за сумативно оцењивање: тестови знања, усмено излагање, активност на часу, домаћи задатак, пројектни задатак, израда есеја, израда презентација и презентовање. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ, ДОДАТНЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ

Допунску наставу школа остварује са ученицима који имају тешкоће у савладавању програма из појединих предмета или са ученицима који желе да унапреде постигнућа у одређеној наставној области. Ученик је обавезан да остварује допунску наставу ако се процени да је то потребно. Садржаји рада допунске наставе су истоветни са садржајима рада редовне наставе, а облици рада се разликују. Рад са ученицима се индивидуализује и прилагођава обим и начин реализације делова програма, како би се ученик што ефикасније укључио у редовну наставу.

Додатну наставу школа остварује за ученика који постиже изузетне резултате или показује интересовање за продубљивање знања из одређеног предмета. Она подстиче ученике на самосталан рад, развој логичког мишљења, стваралачког и критичког мишљења и допринеси оспособљавању за даље образовање. Садржаји додатног рада произилазе из редовног плана и програма, али се у складу са интересовањима ученика, проширују, продубљују и допуњују новим садржајима. Такође овај вид рада подразумева и припрему за такмичења.

Припремну наставу школа остварује за редовног ученика који се упућује на полагање разредног испита, и за ванредног ученика. Припремна настава остварује се и за ученика који је упућен на полагање поправног испита, у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из предмета на који је упућен на поправни испит. Школа је дужна да организује припрему свих ученика за полагање матурских и завршних испита у обиму од најмање 5% од укупног годишњег броја часова из предмета из којих се полаже матурски, односно завршни испит. На почетку школске године утврђује се тачан број ученика којима је допунска и додатна настава потребна. Време и место реализације је у периоду међусмене од 12:45 до 13:30 часова, у просторијама школе које су у том тренутку слободне. Распоред реализације допунске и додатне наставе јавно се истиче на вратима учионица. Број планираних часова у овом виду наставе је до 30, али се он прилагођава потребама ученика.

Посебан вид додатног рада обухвата и припрему за матурске испите (упис на факултет).

Припремна настава се одржава се на крају школске године након завршетка редовне наставе. Организује се из свих предмета из којих ученици нису завршили задовољавајућим успехом и одржава се по распореду који прави стручна служба, психолог и педагог у сарадњи са тимом за допунску, додатну и припремну наставу који постоји у школи.

С обзиром на чињеницу да се регионална и републичка такмичења организују из предмета рачуноводство, статистика, основи економије, пословне економије, информатике, енглеског језика, историје, математике, претпоставља се да ће се додатна настава реализовати управо из ових предмета, а из осталих по потреби.

Избор страног језика

Ученик у школи наставља са изучавањем страних језика које је учио у основном образовању и васпитању, уколико су планом и програмом наставе и учења предвиђена два страна језика, или бира један од њих уколико је предвиђен један страни језик, осим ако је планом и програмом наставе и учења предвиђено обавезно учење одређеног страног језика. Ако школа не може да организује наставу тих језика због недовољног броја пријављених ученика (мање од 15 на нивоу разреда), у школи се организује настава страног језика за који постоје услови.

Одељењски старешина

Одељењског старешину пре почетка сваке школске године одређује директор из реда наставника који изводе наставу у одељењу којем ће бити одељењски старешина, по прибављеном мишљењу наставничког већа. Одељењски старешина има организационо-руководећу и педагошкоинструктивну улогу у раду са ученицима одељења којима је одељењски старешина, у сарадњи с њиховим родитељима, односно другим законским заступницима, и води прописану евиденцију и педагошку документацију.

Одељењски старешина обавља следеће послове:

- израђује годишњи и месечни план рада;
- проналази најпогодније облике васпитног рада са циљем формирања одељењског колектива и унапређивања односа у њему;
- редовно прати похађање наставе, учење и владање ученика из одељења;

- одобрава одсуствовање ученицима и одлучује о оправданости њиховог одсуствовања са наставе; - упознаје ученике са одредбама општинских аката школе које се односе на ученике и даје ученицима друге информације које су у вези с њиховим правима, обавезама и одговорностима;
- стара се о заштити права ученика и учествује у поступку одлучивања о њиховим обавезама и одговорностима;
- остварује увид у породичне, социјалне, материјалне и друге услове живота ученика;
- редовно држи родитељске састанке и на друге начине сарађује са родитељима, односно другим законским заступницима ученика;
- редовно прати рад наставника који изводе наставу у одељењу, а посебно прати оцењивање ученика и указује предметним наставницима на број прописаних оцена које ученик треба да има у полугодишту ради утврђивања закључне оцене; - одељењском већу предлаже оцену из владања ученика;
- похваљује ученике;
- предлаже додељивање похвала и награда ученицима;
- изриче васпитне мере опомена одељењског старешине и укор одељењског старешине; - сарађује са директором, помоћником директора и осталим запосленима у школи, као и са субјектима ван школе, ради обављања својих послова; - сазива седнице одељењског већа и руководи његовим радом; - учествује у раду органа школе; - води школску евиденцију.

Час одељењског старешине реализује се једном недељно. План рада одељењског старешине саставни је део Годишњег плана рада школе.

Одељењска заједница

Одељењску заједницу чине сви ученици и одељењски старешина једног одељења. Одељењска заједница има руководство које се састоји од председника, секретара и благајника, који се бирају се за сваку школску годину, на првом састанку одељењске заједнице. На истом састанку бирају се и заменици чланова руководства. Члановима руководства одељењске заједнице у раду помаже одељењски старешина.

Одељењска заједница има следеће задатке:

- доношење свог плана и програма рада за сваку школску годину;
- разматрање и решавање проблема у односима између ученика или између ученика и наставника;
- разматрање и решавање проблема у учењу и владању ученика;
- навикавање ученика на поштовање правила безбедног понашања;
- навикавање ученика на поштовање правила лепог понашања;
- стварање и развијање позитивне атмосфере у одељењу, у којој владају другарство и међусобно разумевање и уважавање ученика; - избор чланова Ученичког парламента;
- избор руководства одељењске заједнице.

Ови садржаји се реализују са по једним часом недељно. План рада одељењске заједнице саставни је део Годишњег плана рада школе.

Ученички парламент

Ученички парламент чине по два представника сваког одељења у школи, које ученици бирају на састанку одељењске заједнице на почетку сваке школске године.

Ученички парламент:

- доноси свој програм рада за сваку школску годину;
- разматра и усваја извештај о самовредновању квалитета рада Школе;
- даје мишљења и предлоге стручним органима, Школском одбору, Савету родитеља и директору о: правилима понашања у школи, мерама безбедности ученика, Годишњем плану рада, Школском развојном плану, Школском програму, начину уређивања школског простора, избору уџбеника, слободним активностима, учешћу на спортским и другим такмичењима и организацији свих манифестација ученика у Школи и ван ње и другим питањима од значаја за њихово образовање; - разматра односе и сарадњу ученика и наставника или стручних сарадника и атмосферу у школи; - обавештава ученике о питањима од посебног значаја за њихово школовање и о активностима парламента;
- учествује у процесу планирања развоја школе и у самовредновању школе;
- предлаже чланове Стручног актива за развојно планирање из реда ученика;
- предлаже чланове Тима за превенцију вршњачког насиља из реда ученика;
- бира представнике ученика који учествују у раду органа школе;
- Школском одбору и Савету родитеља на крају сваке школске године подноси извештај о свом раду.

План рада Ученичког парламента саставни је део Годишњег плана рада школе.

Седнице Ученичког парламента сазива и њима руководи председник, којег између себе, јавним гласањем, већином гласова од укупног броја чланова, бирају чланови тог органа, на првој седници. На исти начин бира се и заменик председника, који сазива седнице и њима руководи у случају спречености председника.

Ученичка задруга

Ученичка задруга основана је с циљем подстицања развијања позитивног односа ученика према раду и професионалне оријентације, повезивања наставе са светом рада, развијања свести о одговорности за преузете обавезе, као и развоја позитивног односа према тимском раду и предузетништву. Рад ученичке задруге уређује се статутом школе и правилима за рад задруге, у складу са законом. Средства стечена радом ученичке задруге користе се за проширење материјалне основе рада ученичке задруге, екскурзије, исхрану ученика, награде члановима ученичке задруге и унапређивање образовно-васпитног рада у школи и у друге сврхе у складу са актима којима се уређује рад ученичке задруге.

Школски тимови

Директор у школи образује следеће тимове у складу са Законом: тим за инклузивно образовање; тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања; тим за самовредновање; тим за обезбеђивање квалитета и развој установе; тим за развој међупредметних компетенција и предузетништва; тим за професионални развој и друге тимове који доприносе реализацији образовно-васпитног рада, односно остваривању одређеног задатка, програма или пројекта. Планови рада тимова саставни су део Годишњег плана рада школе.

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА КРАЈ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА

Опште и међупредметне компетенције омогућавају интеграцију у различите социјалне контексте и мреже, укључујући и оне које сада не познајемо, уз изградњу аутономије у просуђивању и доношењу одлука.

Имајући на уму ове околности и критеријуме, као и карактеристике образовног система у Србији и контекста у којем он функционише у овом тренутку, издвојене су следеће опште и међупредметне компетенције као најрелевантније за адекватну припрему ученика за активну партиципацију у друштву и целоживотно учење:

1. Компетенција за целоживотно учење
2. Комуникација
3. Рад с подацима и информацијама
4. Дигитална компетенција
5. Решавање проблема
6. Сарадња
7. Одговорно учешће у демократском друштву
8. Одговоран однос према здрављу
9. Одговоран однос према околини
10. Естетичка компетенција
11. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

Наведене компетенције развијају се у настави свих предмета као и у ваннаставним активностима кроз употребу савремених метода рада и корелацију међу предметима.

Програм стручне матуре

Стручном матуrom проверава се стеченост компетенција и усвојености посебних стандарда постигнућа прописаних стандардом квалификације у оквиру одговарајућег занимања и за наставак образовања у стручној области у којој је стекао средње образовање и васпитање, на струковним или академским студијама без полагања пријемног испита, у складу са законом којим се уређује високо образовање.

Стручна матура полаже се у складу са прописаним програмом стручне матуре који доноси министар по прибављеном мишљењу Савета за стручно образовање и образовање одраслих. Стручну матуру полаже ученик након завршеног четвртог разреда средњег стручног образовања и васпитања. Ученик са потребом за додатном подршком полаже стручну матуру у условима који обезбеђују превазилажење физичких и комуникацијских препрека, а може да буде ослобођен полагања дела матурског испита из предмета за које су му током образовања прилагођавани стандарди постигнућа, или да тај део полаже у складу са индивидуалним образовним планом, о чему одлуку доносе тим за инклузивно образовање и тим за пружање додатне подршке ученицима.

Програм културних активности школе

Програм културних активности школе обухвата: прославе дана школе, почетка и завршетка школске године, прославе школских и државних празника, приредбе, представе, изложбе, концерте, спортска такмичења, научно-истраживачке активности, и друге активности које доприносе проширењу утицаја школе на васпитање ученика и културни развој школског окружења, као и заједничке културне активности са релевантним појединцима, установама и организацијама ради обogaћивања културног живота. У школи постоји тим за културне активности а његов план рада саставни је део Годишњег плана рада школе. Чланови тима активно сарађују са локалном самоуправом (посете школи и посете установама културе), организују доделу новогодишњих пакетића, прославе: Дана школе и доделе диплома матурантима, школске славе, Светог Саве. Културне активности реализују се и кроз рад у секцијама за које се ученици одреде према својим интересовањима. План рада секција и тима саставни је део Годишњег плана рада школе.

Програм слободних активности

Ради јачања образовно-васпитне делатности школе, подстицања индивидуалних склоности и интересовања и правилног коришћења слободног времена, школа је дужна да реализује слободне активности, које се спроводе кроз рад у секцијама и ваннаставним активностима. Кроз рад ученичке задруге и компанија на креативан начин се подстиче развој кључних компетенција ученика. Активности су усмерене на сакупљање уџбеника, организацију предавања, организацију тематских вечери, радионице, посете институцијама, излети, организоване посете Сајмовима, пријатељска спортска такмичења, међудодељеска и са школама из Ниша и ван Ниша, уређење школе и дворишта, хуманитарне акције, рад на часопису Економист. План рада секција и ученичке задруге саставни је део Годишњег плана рада школе.

Програм каријерног вођења и саветовања ученика

Школа омогућава формирање зреле и одговорне личности, способне да доноси добро промишљене и одговорне одлуке о властитој професионалној будућности и да их спроводи у дело. Школа формира стручни тим за каријерно вођење и саветовање у чијем саставу су стручни сарадници и наставници. Тим у сарадњи са наставницима реализује праћење индивидуалних склоности ученика. Саветодавни рад обавља се током школовања, и школа, по потреби, сарађује са надлежним установама које се баве каријерним вођењем и саветовањем. Школа помаже ученицима и родитељима у истраживању могућности за даље учење и запошљавање, односно идентификовање, избор и коришћење бројних информација о професијама, каријери, даљем учењу и образовању и формирање сопственог става о томе. План рада тима саставни је део Годишњег плана рада школе.

Програм заштите животне средине

Програм заштите животне средине обухвата активности усмерене на јачање и развој свести о значају здраве животне средине, одрживог развоја и очувању и унапређењу природних ресурса. Школа доприноси заштити животне средине остваривањем програма заштите животне средине, заједничким истраживањем и акцијама локалне самоуправе и школе. Циљеви образовања и васпитања у области заштите животне средине су: заштита и унапређење природе, развој свести о значају очувања животне средине, усвајање еколошке етике, оспособљавање за активно учешће у очувању животне средине. Ови циљеви и задаци реализују се преко редовне наставе, културне и јавне делатности школе, слободних активности ученика и друштвено-користан рад. План рада тима за заштиту животне средине саставни је део Годишњег плана рада школе.

Програм заштите деце / ученика од насиља, злостављања и занемаривања

Програм заштите деце / ученика од насиља, злостављања и занемаривања сачињен је на основу посебног протокола и правилника о поступању у ситуацијама насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним институцијама. Програмом су дефинисане и разрађене превентивне и интервентне активности чији је основни циљ превенција и сузбијање свих видова насиља у школској средини.

ЦИЉ: Учинити школску средину што безбеднијим и подстицајнијим местом за сву децу и ученике.

Појам насиља

Свако насиље над ученицима се може спречити у атмосфери која:

- Развија и негује културу понашања;
- Не толерише насиље и не ћути о њему;
- Развија одговорност свих;
- Обавезује на поступање све који имају сазнање о насиљу.

Програмом заштите су дефинисане превентивне активности, као и кораци и процедуре у поступању у заштити ушеника од насиља. Такође, дефинисано је шта се сматра насиљем, као и које све врсте и облике обухвата.

НАСИЉЕ СЕ ДЕФИНИШЕ КАО СВАКИ ОБЛИК ЈЕДАНПУТ УЧИЊЕНОГ ИЛИ ПОНОВЉЕНОГ ВЕРБАЛНОГ ИЛИ НЕВЕРБАЛНОГ ПОНАШАЊА КОЈЕ ИМА ЗА ПОСЛЕДИЦУ СТВАРНО ИЛИ ПОТЕНЦИЈАЛНО УГРОЖАВАЊЕ ЗДРАВЉА, РАЗВОЈА И ДОСТОЈАНСТВА ДЕЦЕ / УЧЕНИКА.

Подела најчешћих облика насиља

У табели су приказани нивои реаговања и различити облици насиља. У зависности од интензитета, учесталости и последица које насиље оставља, поједини облици се понављају на више различитих нивоа.

Први ниво:

Ове облике насиља решава самостално васпитач/наставник/одељењски старешина у оквиру саветодавног васпитно – рада са децом – појединцима, групама, одељењем.

Физичко насиље Емоционално/ психичко насиље Социјално насиље Сексуално насиље и злостављање Насиље злоупотребом информационих технологија

Ударање чврга, гурање, штимање, гребање, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари Омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, „прозивање“ Добацавање, подсмевање, игнорисање, искључивање из групе или заједничких активности, фаворизовање на основу различитости, ширење гласина Добацавање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално недвосмислена гестикација Узнемиравајуће позивање, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом

Други ниво:

У решавању ових облика насиља васпитач/наставник/одељењски старешина укључује Тим, то јест, унутрашњу заштитну мрежу.

Физичко насиље Емоционално/ психичко насиље Социјално насиље Сексуално насиље и злостављање Насиље злоупотребом информационих технологија

Шамарање, ударање, цепање одела, гажење, „шутке“, затварање, плување, отимање и уништавање имовине Уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, манипулисање Сплеткарење, игнорисање, неукључивање, неприхватање, манипулисање, искоришћавање Сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење Оглашавање, снимање и слање видео записа, злоупотреба блогова, форума и четовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуција снимака и слика

Трећи ниво насиља:

Ако ученици чине или трпе неки од следећих облика насиља обавезно је укључивање других институција, односно активирање спољашње заштитне мреже.

Физичко насиље Емоционално/ психичко насиље Социјално насиље Сексуално насиље и злостављање Насиље злоупотребом информационих технологија

Туча, дављење, бацање, проузроковање опекотина и других повреда, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем Застрашивање, уцењивање уз озбиљну претњу, изнуђивање новца или ствари, ограничавање кретања, навођење на коришћење наркотичких средстава и психоактивних супстанци, укључење у деструктивне групе и организације Претње, изолација, малтретирање групе према појединцу или групи, организовање затворених група (кланова) које има за последицу повређивање других. Завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест Снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечја порнографија...

Основни принципи и циљеви програма заштите ученика

Програм заштите ученика од насиља има као општи циљ да наша школа буде безбедно и подстицајно место чиме се остварује право сваког детета да буде заштићено од свих облика насиља. Ово се постиже применом мера превенције, ради стварања безбедне средине, и мера интервенције у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање ученика.

Специфични циљеви Програма у превенцији су следећи:

1. Подстицање и развијање климе прихватања, толеранције и међусобног уважавања;
2. Идентификација безбедносних ризика у школи увидом у документацију, евидентирањем критичних места у школи, анкетањем ученика наставника и родитеља;
3. Повећање осетљивости свих који су укључени у живот и рад школе на препознавање насиља и злостављања;
4. Унапређење способности свих учесника у школском животу – наставног и ваннаставног особља, ученика, родитеља, локалне заједнице, за уочавање, препознавање и решавање проблема насиља;
5. Оспособљавање свих запослених и родитеља за рано препознавање знакова у понашању деце који указују на потенцијално насилно понашање;

6. Пружање помоћи ученицима у савладавању личних проблема и проблема у учењу;
7. Изграђивање и примена норми понашања, информисање о правилима и кућном реду; 8. Дефинисање процедура и поступака реаговања на насиље и информисање свих учесника у школском животу о томе
9. Омогућавање свим учесницима који имају сазнања о могућем насилномакту да без излагања опасности врше пријављивање насиља;
10. Спровођење психо-социјалног програма превенције кроз обуку за ненасилну комуникацију, самоконтролу реаговања и понашања, превазилажење стреса, учење социјалних вештина; 11. Сарадња са родитељима путем Савета родитеља, родитељских састанака, индивидуалних и групних разговора;
12. Сарадња са службама ван школе које посредно и непосредно могу помоћи на превазилажењу проблема насиља у школи.

Специфични циљеви у интервенцији су:

1. Спровођење процедура и поступака реаговања у ситуацијама насиља;
2. Прашење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности спровођења Програма заштите;
3. Рад на отклањању последица насиља и интеграција ученика у заједницу вршњака;
4. Саветодавни рад са ученицима који трпе насиље, врше насиље или су посматрачи насиља.

Процедуре у ситуацијама насиља

Процедура у интервенцији

Процедуре у интервенцији су различите и зависе од тога да ли се насиље дешава мешу децом, од стране одраслог у школи или од стране одраслог ван школе.

Кораци у интервенцији су следећи:

1. Сазнање о насиљу или откривање насиља одвија се непосредним увидом да је насиље у току или посредно, препознавањем спољашњих знакова или поверавањем самог детета или треће особе.
2. Прва реакција треба да буде заустављање насиља и обавештавање надлежне особе: дежурног наставника, чланове Тима, директора или помоћника, одељењског старешину, ПП службу, а који ће даље проценити да ли треба позвати МУП или здравствену службу.
3. Смиривање ситуације подразумева удаљавање ученика из ситуације и смањење напетости кроз разговор са актерима. Тај разговор треба да буде умирујући, без спомињања могућих последица и застрашивања.
4. Прикупљање информација значи разговор са актерима и другим учесницима у догађају уз вођење записника. Разговор треба да води неко од чланова Тима, педагог или психолог, одељењски старешина. (Напомена: У образовно-васпитном систему нема места за истрагу или доказивања злостављања. О постојању сумње се обавештавају надлежне службе.) Посебно треба обратити пажњу на жртву насиља тако што ће јој се омогућити да се осећа безбедно и да нема страх од освете ученика којима ће бити изречене мере.
5. Након тог разговора обављају се консултације у установи са колегом, са Тимом за заштиту, са ПП службом, директором, дежурним наставником, при чему се анализирају чињенице, процењује ниво ризика и прави план заштите, водећи рачуна о принципу поверљивости и најбољем интересу ученика. Уколико је потребно, обављају се консултације са службама ван установе (Центар за социјални рад, здравствена служба). На основу консултација треба донети одлуку о начину реаговања и праћења и одредити улоге, задатке и одговорности у самом поступању.
6. Након консултација и заузимања става школе о догађају, предузимају се акције: позивају се родитељи и информишу о догађају, спроведеним консултацијама, закључцима и предложеним мерама (предочава се законска регулатива, мере заштите ученика, мере даљег васпитног деловања). Уколико је потребно, обавештава се МУП, Центар за социјални рад (рок је три дана од дана када се насиље десило). Подношење пријаве тим службама треба да буде у усменој и писаној форми, након што је са родитељима обављен разговор (осим ако се нису одазвали позиву или је у најбољем интересу деце безбедности да родитељи не буду укључени).
7. Праћење ефеката предузетих мера спроводи Тим, водећи рачуна о интеграцији свих актера у заједницу и успостављању односа сарадње и толеранције.

Процена безбедности у школи

Према анализи статистичких података из претходног периода процењујемо да су угрожене следеће ситуације и места у односу на временски период:

СИТУАЦИЈА или МЕСТО

ВРЕМЕНСКИ ПЕРИОД

Школско двориште За време одмора
Објекти брзе хране у близини школе Пре или после наставе
Ходници у приземљу или на спрату За време одмора
Учионица За време одмора
Свлачионица у физкултурној сали
- На аутобуском стајалишту -
 На путу до школе -

На основу урађене процене безбедности предузете су следеће мере:

1. Током сваке школске године организују се трибине на којима се говори о вршњачком насиљу.
2. Током школске године реализују се часови одељењске заједнице и одељењског старешине са циљем превенције насиља у вршњачким односима и развијања толеранције међу ученицима.
3. Током школске године запослени се придржавају распореда дежурних наставника.

Спољашња заштитна мрежа

Спољашњу заштитну мрежу чине следеће институције:

1. Центар за социјални рад
2. МУП
3. Дом здравља
4. Локална самоуправа

Циљ сарадње са овим институцијама је помоћ и сарадња у решавању проблема насиља.

Унутрашња заштитна мрежа

Унутрашњу заштитну мрежу чине сви запослени и ученици у школи.

Школа је прописала улоге и одговорности запослених и ученика у школи:

Дежурни наставник:

- Дежура у складу са распоредом;
- Уочава и пријављује случај;
- Покреће процес заштите детета (реагује одмах) у случају насилног понашања, користећи неку од стратегија;
- Обавештава одељењског старешину о случају;
- Евидентира случај у књигу дежурства; • Сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља. Одељењски старешина:
- Уочава случајеве насилног понашања и реагује одмах;
- Учествоје у процесу заштите деце;
- Разговара са учесницима насиља;
- Информише родитеље и сарађује са њима;
- По потреби, сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља;
- Прати ефекте предузетих мера;
- Евидентира случај и води документацију;
- По потреби, комуницира са релевантним установама.

Тим, психолог, педагог:

- Уочава случајеве насилног понашања;
- Покреће процес заштите детета, реагује одмах;
- Обавештава одељењског старешину и сарађује са њим;
- По потреби, разговара са родитељима;
- Пружа помоћ и подршку ученицима и наставницима;
- Разматра случај (други и трћи ниво) и осмишљава мере заштите;
- Обавља консултације, предлаже заштитне мере, прати ефекте предузетих мера; • По потреби, сарађује са другим установама;
- Евидентира случај.

Помоћно-техничко особље:

- Дежура;
- Прекида насиље;
- Уочава и пријављује случајеве насилног понашања. Ученици:
- Уочавају случајеве насилног понашања;
- Траже помоћ одраслих;
- Пријављују случај одељењском старешини;
- За теже случајеве консултују чланове школског Тима;
- Учествују у мерама заштите.

Праћење, анализа, евалуација и извештавање Евиденција и начини праћења случајева насиља

Запослени у школи – одељењски старешина, стручна служба и Тим, у обавези су да воде евиденцију о појавама насиља. У ову сврху се користи образац за евиденцију случаја насиља (прилог 1), који садржи следеће:

1. Шта се догодило?
2. Ко су учесници?
3. Како је пријављено насиље?
4. Врсте интервенције.
5. Какве су последице?
6. Који су исходи предузетих корака?
7. На који начин су укључени родитељи, одељењски старешина, стручна служба?
8. Праћење ефеката предузетих мера.

Потребно је пратити:

1. Понашање детета које је трпело насиље (да ли се повлачи, да ли постаје агресивно, да ли тражи подршку и на који начин...);
2. Понашање детета које се понашало насилно (да ли наставља са нападима, да ли тражи друге жртве, да ли га група одбацује, да ли га група подржава...);
3. Како реагују пасивни посматрачи (да ли се обраћају старијима за помоћ, да ли сви знају како да се повежу са унутрашњом заштитном мрежом и ко је њихова особа од поверења, да ли се препознаје страх, да ли сами предузимају неке акције и сл.);
4. Шта се ешава у групи, одељењу (да ли се издвајају нове групе, каква је атмосфера...);
5. Колико су родитељи сарадници у активностима на смањивању насиља;
6. Како функционише Тим и унутрашња заштитна мрежа (где су слабе тачке и шта се може боље);
7. Колико су друге институције (спољна заштитна мрежа) и који су ефекти њиховог укључивања. Уколико се види да се ситуација насиља понавља, усложњава и постаје ризичнија и опаснија, предузимају се следеће заштитне мере:
 1. Појачати опрез свих запослених, посебно дежурних наставника и ученика;
 2. Укључити у рад родитеље и школског полицајца;
 3. Наставити са индивидуалним радом – психолог школе;
 4. Укључити нстручњаке из других установа (из спољашње заштитне мреже).

Све субјекте укључене у решавање проблема треба обавезати на дискрецију и заштиту права ученика.

Процењивање ефеката превенције/интервенције

На основу евиденције коју воде одељењске старешине и Тим, праћење ефеката ће извршити педагошко-психолошка служба школе на основу следећих индикатора:

1. Број и ниво облика насилног понашања;
2. Број случајева насилног понашања са позитивним ефектима у односу на укупан број пријављених у току школске године;
3. Однос пријављених облика насилног понашања текуће и претходне школске године; 4. Однос броја случајева насилног понашања са позитивним ефектима текуће и претходне школске године;

5. Анализа упитникаведеног међу ученицима о степену безбедности у школи. Аспекти примене програма ће бити видљиви преко ефеката предузетих превентивних и интервентних активности.

Примену Програма прати и анализира Тим (ПП служба) квартално преко евиденције о реализованим активностима које су планиране Планом. Овим путем се утврђују и узроци уколико неке активности нису реализоване.

Тим за заштиту извештава Наставничко веће, Школски одбор и Савет родитеља школе о реализацији превентивних и интервентних мера у оквиру Извештаја о реализацији ГППШ. Координатор Тима подноси извештај на годишњем нивоу.

Дигитално и сексуално насиље

Дигитално насиље (енг. cyberbullying) је коришћење дигиталне технологије (интернета и мобилних телефона) с циљем да се друга особа узнемири, повреди, понизи и да јој се нанесе штета. Осим термина дигитално насиље, у литератури се срећу и други сродни термини: електронско насиље, насиље на интернету, онлајн насиље, сајбер насиље, малтретирање у дигиталном свету и др.

И превентивне и интервентне мере спроводе се на више нивоа. Уколико ученик трпи дигитално насиље, сви су дужни да реагују (васпитно-образовна установа, родитељи, односно породица, другови и другарице који су сведоци насиља), како би се насиље што пре зауставило, осигурала безбедност укључених у насиље (особа које трпе насиље, врше насиље или сведоче о њему), смањено ризик од понављања и штетне последице трпљења насиља.

Забрана свих врста насиља у образовно-васпитним установама регулисана је Законом о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 72/09 и 52/11) и Правилником о протоколу поступања у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Службени гласник РС“, бр. 30/10 – у даљем тексту Правилник о Протоколу). Ови прописи су основ за поступање и реаговање у односу на све облике и нивое насиља.

Према овом правилнику, под електронским насиљем и злостављањем подразумева се злоупотреба информационих технологија која може да има за последицу повреду друге личности и угрожавање достојанства и остварује се слањем порука електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта, разговорима на чету, укључивањем у форуме, социјалне мреже и сл. Сексуално насиље и злостављање је понашање којим се дете и ученик сексуално узнемирава, наводи или приморава на учешће у сексуалним активностима које не жели, које не схвата или за које није развојно дорастао или се користи за проституцију, порнографију и друге облике сексуалне експлоатације.

Нивои насиља

У следећој табели се налазе описи конкретних облика електронског (дигиталног) и сексуалног насиља на сваком од три нивоа, као и одговарајуће интервентне мере.

Ниво	Електронско (дигитално) насиље	Сексуално насиље
1.	НИВО Узнемиравајуће позивање, слање узнемиравајућих порука(СМС, ММС). Додацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетање, сексуално недвосмислена гестикулација	Активности предузима самостално одељењски старешина, наставник, у сарадњи са родитељем, како би се појачао васпитни рад са васпитном групом, одељењском заједницом, групом ученика и индивидуално.
2.	НИВО Оглашавање, снимање и слање видео-снимака, злоупотреба блогова, форума и разговора на чету, снимање појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и фотографија. Сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење. Активности предузима одељењски старешина у сарадњи са педагогом, психологом, Тимом за заштиту и директором, уз обавезно учешће родитеља да би се појачао васпитни рад. Уколико појачани васпитни рад није делотворан, директор покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру у складу са Законом.	Активности предузима одељењски старешина у сарадњи са педагогом, психологом, Тимом за заштиту и директором, уз обавезно учешће родитеља да би се појачао васпитни рад. Уколико појачани васпитни рад није делотворан, директор покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру у складу са Законом.
3.	НИВО Снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и фотографија, дечија порнографија. Завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест. Активности предузима директор са Тимом за заштиту уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, организација и служби (Центар за социјални рад, здравствена служба, МУП и др.). Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу ученика, тј. може да му штети, угрози његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава социјални рад, односно полицију.	Активности предузима директор са Тимом за заштиту уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, организација и служби (Центар за социјални рад, здравствена служба, МУП и др.). Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу ученика, тј. може да му штети, угрози његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава социјални рад, односно полицију.

На овом нивоу обавезан је интензиван васпитни рад примерен потребама ученика, као и покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере у складу са Законом. Ако је за рад са учеником ангажована и друга организација или служба, установа остварује сарадњу са њом и они међусобно усклађују активности.

Процедура у интервенцији у случају дигиталног насиља

И превентивне и интервентне мере спроводе се на више нивоа. У зависности од нивоа насиља, активности у вези са заштитом предузима сам наставник и одељењски старешина, Тим за заштиту од насиља, односно унутрашња заштитна мрежа, или се укључује спољашња заштитна мрежа (Центар за социјални рад, МУП, установе здравствене заштите). Сваки облик насиља трећег нивоа се пријављује надлежној школској управи у року од 24 сата.

Кораци у интервенцији:

1. Сазнање о насиљу или откривање насиља одвија се кроз разговор или увидом у садржаје порука, позива...
2. Заустављање насиља – не одговарање на насилне, претеће, сумњиве поруке, телефонске позиве;
3. Смиривање ситуације – подразумева обављање разговора са учеником у којем је присутно разумевање и емпатија (похвалити дете што је показало спремност да разговара о проблему, јер деци често није лако да разговарају о ономе шта их је узнемирило). У разговору нагласити ученику да не одговара на насилне, претеће, сумњиве поруке, телефонске позиве;
4. Прикупљање информација кроз разговор са учеником. Дати савет да не брише поруке или слике јер могу послужити као доказ. Разговор обавља одељењски старешина, педагог или психолог;
5. Након разговора обављају се консултације у установи – у зависности од „тежине“ електронског насиља процењује се ниво ризика и прави план заштите. На основу консултација треба донети одлуку о начину реаговања и праћења и одредити улоге, задатке и одговорности у самом поступању;
6. Активности које подразумевају информисање родитеља о догађају, мерама, контактирање учениковог интернет провајдера ради пријаве насиља (уколико је потребно), писмено или усмено обавештавање МУП-а, Центра за социјални рад након обављеног разговора са родитељима; 7. Праћење ефеката предузетих мера од стране Тима.

Спољашња заштитна мрежа у случајевима дигиталног насиља

Институције:

1. МУП;
2. Дом здравља;
3. Центар за социјални рад;
4. НВО сектор који се у својим програмима и раду баве превенцијом дигиталног насиља.

Унутрашња заштитна мрежа у случајевима дигиталног насиља

Улоге и одговорности запослених и ученика у школи:

Наставници:

1. Уколико постоји сумња да постоји дигитално насиље или се оно догодило детету пријављује случај одељењском старешини, стручном Тиму;
2. Покреће процес заштите детета – реагује одмах;
3. Сарађује са одељењским старешином и Тимом за заштиту од насиља.

Одељењски старешина:

1. По сазнању о случају насиља реагује одмах;
2. Учествује у процесу заштите деце;
3. Врши појачани васпитни рад са групом;
4. Разговара са учесницима електронског насиља;
5. Информише родитеље и разговара са њима; 6. Сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља; 7. Прати ефекте предузетих мера.

Ученици:

1. Уочавају случајеве дигиталног насиља (не одговарају на узнемирујуће и претеће поруке);
2. Чувају доказе узнемиравања;
3. Ономогућавају особи која их узнемирава да поново ступи у контакт са њима (блокирање садржаја, стране на друштвеној мрежи, групе, сајта или налога особе која их узнемирава);
4. Обраћају се за помоћ одрслима;
5. Пријављују насиље одељењском старешини, члановима школског Тима;

-
6. Учествују у мерама заштите. Тим, педагог, психолог:
 1. Уочава случајеве дигиталног насиља;
 2. Покреће процес заштите детета;
 3. У зависности од нивоа, пријављује случај дигиталног насиља установама које су за то надлежне;
 4. Разговара са одељењским старешином и по потреби са родитељем;
 5. Пружа помоћ и подршку ученицима и наставницима;
 6. Разматра случај и осмишљава мере заштите; 7. Сарађује са другим установама;
 8. Води евиденцију.

Коме пријавити дигитално насиље?

1. Сваки облик насиља, па и дигитално насиље пријављује се школи: наставнику и одељењском старешини. У зависности од нивоа насиља, активности у вези са заштитом предузима сам наставник или одељењски старешина, Тим за заштиту од насиља, односно унутрашња заштитна мрежа, или се укључује спољашња заштитна мрежа (остале установе: Центар за социјални рад, полицијска управа, установе здравствене заштите). Образовно-васпитна установа је у обавези да сваки облик насиља трећег нивоа пријави надлежној школској управи у року од 24 сата.
2. У оквиру Министарства просвете, науке и технолошког развоја функционише СОС телефонска линија. На број телефона 0800/200-201 може се пријавити сваки облик насиља, па и дигитално.
3. Информације о сексуалној злоупотреби малолетних лица у порнографске сврхе, сексуалном насиљу на интернету, педофилији, криминалним онлајн садржајима, добијање било каквог материјала са експлицитним сексуалним садржајем путем дигиталних уређаја пријављује се: Одељењу за борбу против високотехнолошког криминала Министарства унутрашњих послова Републике Србије, имејл: childprotection@mup.gov.rs, телефон (централа): 011/306-2000.
4. Више јавно тужилаштво у Београду, Посебно одељење за борбу против високотехнолошког криминала, адреса: Савска 17а (Палата правде), имејл: vtk@beograd.vtk.jf.rs, телефон: 011/3601272; или основно јавно тужилаштво, пријава се подноси на подручју оног јавног тужилаштва где се насиље догодило.
5. Нет патрола – електронски механизам за анонимну пријаву нелегалних садржаја на интернету (пријаве се прослеђују МУП-у). Уклањају и спречавају даље ширење материјала који се тичу сексуалне злоупотребе деце, физичких и психичких напада на децу, говора мржње, као и садржаја расистичке и ксенофобичне природе.
6. Инцест траума центар – пружа услуге психолошке подршке деци која су доживела сексуално злостављање, као и члановима њихових породица. Имејл: itcentar@eunet.rs, телефон: 011/3861332.
7. Све социјалне мреже својим корисницима пружају могућност пријављивања насиља које се десило на мрежи.

Завршне одредбе

Програм за заштиту деце од насиља припремљен је са намером да помогне у стварању сигурне и безбедне средине, да се олакшају и прецизирају процедуре и поступци у заштити деце од насиља и обавезујући је за све субјекте у процесу образовања

Програм заштите ученика од дискриминације Појам дискриминације

У ЗОСОВ-у посебно се обраћа пажња на забрану дискриминације у образовању. Према члану 110 Закона о основама система образовања и васпитања забрањена је свака дискриминација ученика у васпитно-образовном процесу по било ком основу. Члан 110, став 1 Закона забрањује дискриминацију на следећи начин: „У установи су забрањене активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или не спречавање таквих активности, као и по другим основама утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације.“ Дискриминација је дефинисана као „непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства.“

Са друге стране, позитивна дискриминација, односно афирмативна акција се не сматра дискриминацијом, а под њом се подразумевају посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

Извршилац дискриминације је лице – учесник у образовању, запослени, родитељ или треће лице, као и установа, њени органи и тела који својим чињењем или пропуштањем чињења врше дискриминацију у процесу образовања и васпитања, или у вези са њим.

Дискриминисано лице је лице – учесник у образовању, запослени, родитељ или треће лице, као и установа, њени органи и тела који су претрпели дискриминацију у процесу образовања и васпитања, или у вези са њим.

Стереотипи се дефинишу као уопштене, упрошћене и круте представе о особинама припадника неке групе које се преносе и примењују на сваког појединца из групе. То су неоправдане генерализације, етикете које се заснивају на непотпуном закључивању и недовољном искуству тако да садрже само део истине.

Предрасуде се дефинишу као специфичне врсте ставова, као релативно трајан и субјективан, лични (позитиван и негативан) однос према објектима, групама, народима, националним мањинама, појединцима и институцијама који нису засновани на чињеницама и логичким аргументима. Сем тога, овакве ставове је тешко променити, а укључују и јак емотивни однос. Из свега наведеног можемо закључити да важи: дискриминација = „предрасуда у акцији“.

Врсте дискриминације

Дискриминација може бити:

- Индивидуална – испољава се кроз лично деловање појединца;
- Институционална – понашања која произилазе из друштвених, економских и политичких институција и подржана су од стране тих институција;
- Свесна дискриминација – понашање које је засновано на предрасудама о одређеним групама;
- Несвесна дискриминација – дискриминаторско понашање којег често нисмо свесни а које се оправдава најбољим намерама.

Основни принципи и циљеви програма заштите ученика од дискриминације

Програм заштите ученика од дискриминације има као општи циљ да наша школа буде безбедно и подстицајно место чиме се остварује право сваког детета да буде заштићено од свих облика дискриминације. Ово се постиже применом мера превенције, ради спречавања дискриминације, и мера интервенције у ситуацијама када се јавља дискриминација. Превентивне активности чини низ мера које спроводе учесници васпитно-образовног процеса, а доприносе да се у образовној установи развија толеранција различитости, култура уважавања и забрана дискриминације.

Превентивне мере су:

13. Подстицање и развијање климе прихватања, толеранције и међусобног уважавања;
14. У оквиру правила понашања потребно је дефинисати правила која доприносе стварању пријатне и безбедне средине и атмосфере прихватања различитости која на директан или индиректан начин штите од дискриминације;
15. У оквиру школског програма, кроз начине остваривања принципа, циљева и исхода образовања и стандарда постигнућа, разрадити начин остваривања додатне подршке у образовању и васпитању за ученике са сметњама у развоју, инвалидитетом, болесних ученика, ученика којима српски језик није матерњи и сл;
16. У Савет родитеља пропорционално укључити представнике националних мањина, односно етничких група и представника родитеља деце са сметњама у развоју и инвалидитетом;
17. Укључивање ученика, запослених и родитеља у активности које промовишу уважавање различитости;
18. Дефинисање обавеза, одговорности, поступака и процедура у ситуацијама сумње на дискриминацију и постојања дискриминације;
19. Организовање разговора, трибина, представа и сл. О развијању културе толеранције, међусобног уважавања и опхођења и заштити ученика и других од дискриминације.

Интервентне активности чине низ планираних мера које преузимају учесници васпитнообразовног процеса у случају дискриминације ученика, родитеља ученика и запослених у образовној установи.

У случају да приметите дискриминацију или назнаке дискриминаторног понашања међу ученицима или у односу на ученика:

- Сви запослени у школи су дужни:

- Да не толеришу неприхватљиво комуницирање, понашање или симболе за које се подразумева да шире подсмех, мржњу, предрасуде и сл. Те да адекватно реагују; • Да пруже помоћ и подршку ученику који је доживео дискриминацију;
- Да обавесте о догађају одговорно лице – одељењског старешину, стручног сарадника и директора школе.
- Директор заједно са Тимом за заштиту од дискриминације утврђује испољавање дискриминације на основу анализе релевантних чињеница и одлучује о даљим корацима. Тим за заштиту од дискриминације има задатак да:
 - Утврди да ли је недвосмислено дошло до дискриминације или само постоји сумња на њу;
 - Утврди на који начин се дискриминација испољава, где, и у којим ситуацијама се дешава;
 - Утврди ко су актери дискриминације;
 - Утврди који је интензитет и вид испољавања дискриминације;
 - Уради анализу облика дискриминације и утврди мере за решавање проблема;
 - Достави све податке и предлог директору.

Процедуре у ситуацијама дискриминације

Ако је дискриминација испољена у односу ученик-ученик, потребно је да се:

- Пружи адекватна подршка ученицима који трпе дискриминацију;
- Обави педагошки рад са ученицима који су вршили дискриминацију;
- Ради на оснаживању ученика на конструктивно реаговање у ситуацијама када су сведоци дискриминаторног понашања;
- Укључе родитељи у заједничке разговоре са ученицима и осталим учесницима образовања.

Ако је дискриминација испољена у односу запослени-ученик, потребно је да се:

- Пружи адекватна подршка ученицима који трпе дискриминацију;
- Хитно покрене дисциплински поступак против запосленог;
- Ради на оснаживању ученика на конструктивно реаговање у ситуацијама када су сведоци дискриминаторног понашања;
- Сарађује са релевантним службама које могу помоћи у решавању проблема.

Процедура у интервенцији

Кораци у интервенцији су следећи:

8. Сазнање и откривање дискриминације је први корак у заштити ученика од дискриминације.
 9. Прекидање, заустављање – одмах предузети мере да се заустави и прекине дискриминаторно поступање према ученику, а у случају потребе затражити помоћ других радника васпитнообразовне установе или по потреби позвати родитеље или надлежну институцију.
 10. По пријави о дискриминацији што хитније пружити помоћ и подршку ученику који доживљава или је раније био изложен дискриминацији, затим обавити разговор са учеником који је жртва дискриминације поступајући посебно пажљиво, поштујући његово достојанство и пружајући му подршку.
 11. Родитеље (старатеље) ученика који је жртва дискриминације обавестити о ситуацији у којој се ученик налази и о могућим облицима саветодавне и стручне помоћи ученику у образовноваспитној установи и изван ње, а са циљем подршке и оснаживања ученика у превазилажењу трауматског доживљаја..
 12. Консултације – прикупити информације о дискриминацији и утврдити све околности везане за облик, интензитет, тежину и временско трајање поступања које се односи на дискриминацију.
- Консултације су важне да би се избегла конфузија и спречиле неусаглашене акције.
13. Израдити детаљан, објективан опис дискриминације, без процена и тумачења, водећи рачуна о приватности ученика и других учесника дискриминације:
 - Донети одлуку о начину реаговања и праћења;
 - Проценити ниво ризика; Направити план заштите.
 -

-
14. Уколико је дискриминација настала у односу запосленог према ученику или ученицима, директор установе покреће и води дисциплински поступак, доноси одлуку и изриче меру у дисциплинском поступку против запосленог.
 15. Смиривање ситуације – уколико се ради о посебно тешком облику, интензитету или дужем временском трајању дискриминаторског поступања које може изазвати негативне последице и код других ученика који су били присутни потребно је саветовати се са надлежном стручном службом ради помоћи ученицима и сведоцима дискриминације.
 16. Што хитније започети педагошки рад са учеником који је дискриминаторски поступио, указати му на неприхватљивост и штетност таквог понашања, одговарајућим поступцима подстаћи промену таквог понашања. Предузети све мере за помирење и стварање толерантног, пријатељског понашања у школи.
 17. О предузетим активностима, разговорима, изјавама, својим запажањима направити службене забелешке, као и водити одговарајуће евиденције заштићених података које се могу доставити на захтев другим надлежним институцијама.

У случају да дискриминацију чини родитељ или нека друга одрасла особа изван школе, школа је дужна да о томе обавести друге надлежне институције, а да ученику, односно жртви дискриминације пружи адекватну подршку на превазилажењу трауматског доживљаја. Планови рада тимова саставни су део Годишњег плана рада школе.

Програми и активности којима се развијају способности за решавање проблема, комуникација, тимски рад, самоиницијатива и подстицање предузетничког духа

У школи постоји тим који активно ради на развијању способности за: решавање проблема, комуникацију, тимски рад, самоиницијативу и подстицање предузетничког духа. Циљеви утврђени овим програмима јесу да се код деце развије способност за мирно решавање конфликтних ситуација, у оквиру чега се ради на побољшању комуникације и рада са другим тимовима. Одређени број активности усмерен је на подстицање предузетничког духа код ученика и покретање самоиницијативе кроз слободне активности, културне активности, рад у задрузи и компанијама. План рада тима саставни је део Годишњег плана рада школе.

Програм школског спорта

Ради развоја и практиковања здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности, школа у оквиру школског програма, поред наставе реализује и програм школског спорта. Школским спортом су обухваћени сви ученици кроз одељенска такмичења и припреме за такмичења. Школа обавља припреме и такмичења. Школа сарађује и са локалним спортским организацијама. У току школске године школа може да организује недељу школског спорта. Ученици су укључени у спортске активности кроз рад спортских секција. План рада секција саставни је део Годишњег плана рада школе.

Програм сарадње са локалном самоуправом

Школа сарађује са локалном самоуправом, која укључује и сарадњу са канцеларијама за младе у јединицама локалне самоуправе. Школа прати, укључује се у дешавања у локалној самоуправи, и заједно са њеним представницима планира садржај и начин сарадње, нарочито о питањима од којих зависи развој школе. Циљ сарадње са локалном самоуправом је проширивање ваннаставних и ваншколских активности ученика и радника школе. Ради остваривања датих циљева сарадња се одвија на програмским активностима Скупштине града Ниша, Општине Медијана, Скупштине општине Дољевац, Канцеларије за младе града Ниша, Отвореног клуба, Удружење грађана НишВан Џоу (Кина). Релизација сарадње са поменутим удружењима и установама одвија се кроз разна спортска такмичења, радионице, изложбе и трибине. План рада тима за сарадњу са локалном самоуправом саставни је део Годишњег плана рада школе.

Програм сарадње са породицом

Школа подстиче и негује партнерски однос са родитељима, односно другим законским заступницима ученика, заснован на принципима међусобног разумевања, поштовања и поверења. Програмом сарадње са породицом школа дефинише области, садржај и облике сарадње са родитељима, односно другим законским заступницима ученика, који обухватају детаљно информисање и саветовање родитеља, укључивање родитеља у активности школе, консултовање у доношењу одлука око безбедносних, наставних, ваннаставних, организационих и финансијских питања и то ради унапређивања квалитета образовања и васпитања, као и обезбеђивања свеобухватности и трајности образовно-васпитних утицаја.

Програм обухвата и начине сарадње са општинским саветом родитеља. Ради праћења успешности програма, школа може да на крају сваког полугодишта организује анкетање родитеља у погледу њиховог задовољства програмом и у погледу њихових сугестија за наредно полугодиште. Анкетање се обавља анонимно како би било објективно. Мишљење родитеља, односно другог законског заступника, добијено као резултат анкетања, узима се у обзир у поступку вредновања квалитета рада школе. План сарадње саставни је део Годишњег плана рада школе.

Програм излета и екскурзија

Школа планира извођење излета и екскурзија, на начин и под условима утврђеним планом и програмом наставе и учења. Програм излета и екскурзија саставни је део годишњег плана рада школе. Приликом извођења излета и екскурзије нарочито се мора водити рачуна о свим видовима заштите и безбедности ученика.

Циљ екскурзије је непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која су у вези са делатношћу школе. Задаци екскурзије су: проучавање објекта и феномена у природи, уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима, развијање интересовања за природу и изграђивање еколошких навика, упознавање начина живота и рада људи појединих крајева, развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, подстицање и испољавања позитивних емоционалних доживљаја.

Одељењска и стручна већа школе предлажу програм екскурзије, који се достављају наставничком већу, ради разматрања и доношења. Екскурзија може да се изведе ако је савет родитеља дао сагласност на програм и цену екскурзије и избор агенције. Екскурзија се изводи, уз претходну писмену сагласност родитеља, по правилу за најмање 60% ученика истог разреда, уколико су створени услови за остваривање циљева и задатака.

Путни правци, објекти, манифестације, крајеви и предели одређују се у складу са циљем и задацима путовања. Екскурзија се по правилу изводи у оквиру државних граница. Изузетно за ученике трећег и четвртог разреда, екскурзија може да се организује у иностранству.

Екскурзија може да траје:

- за ученике првог разреда- до три дана;
- за ученике другог разреда – до пет дана;
- за ученике трећег и четвртог разреда – до пет наставних дана.

Ако је екскурзија организована у време наставних дана, настава се надокнађује за све ученике, у складу са школским календаром и годишњим планом рада.

Програм студијске посете

Наставник може у току школске године да део наставе проведе у одговарајућој средњој школи у иностранству, а на основу међународног уговора о размени и мобилности. Наша школа потписала је Протокол о сарадњи са школама из Македоније и Румуније. План сарадње саставни је део Годишњег плана рада школе.

Програм безбедности и здравља на раду

Програм безбедности и здравља на раду обухвата заједничке активности школе, родитеља и локалне самоуправе, усмерене на развој свести за спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду. Програм спроводи тим за безбедност према плану рада као саставном делу Годишњег плана рада школе. Безбедност и здравље на раду регулисано је посебним правилником о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика Економске школе у Нишу и то у време одржавања образовно-васпитног процеса у згради школе и непосредној околини, и у време одржавања екскурзија, излета и сличних активности које организује школа.

Програм васпитног рада с ученицима

Програм васпитног рада с ученицима има за циљ: упознавање и навикавање ученика са правилима школског рада и инсистирање на томе да их се ученици придржавају, подстицање самоиницијативности у појединим организационим питањима живота и рада школе, формирање правилног односа према школској имовини. Носиоци реализације васпитног рада са децом су сви наставници, посебно одељењске старешине, стручна служба, помоћник директора и директор. Програм ће се нарочито остваривати на часовима одељењске заједнице, али и на свим часовима редовне и практичне наставе, слободним активностима и на екскурзијама. Посебна пажња посветиће се педагошко-психолошком образовању родитеља које ће и уједно подстаћи бољу сарадњу родитеља са децом и родитеља са наставницима. План рада саставни је део Годишњег плана рада школе.

Општи стандарди постигнућа за крај средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета

Општи стандарди постигнућа достижу се на крају средњошколског образовања и васпитања и проверавају на завршном испиту, а начини њиховог достизања су активна употреба иновативних облика наставног рада, реализација програма наставе и учења усмерена на исходе. Кроз достизање исхода прописаних за сваки предмет и разред, достиже се одређени ниво стандарда постигнућа.

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Општа предметна компетенција:

Има знања из области српског језика и српске и светске књижевности. Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст, разуме и критички промишља оно што прочита, има развијен речник. Чита, доживљава и тумачи књижевно дело; користи читање да боље разуме себе, друге и свет око себе; прочитао је најважнија књижевна дела из националне и светске културне баштине. Има навику и потребу да развија говорну и читалачку културу, како ради сопственог усавршавања тако и ради очувања и богаћења националне културе.

Основни ниво:

Говори јасно и течно, поштујући књижевнојезичку норму; има културу слушања туђег излагања. Саставља једноставнији говорени или писани текст који је логичан, добро структуриран и стилски складан; користи оба писма (дајући предност ћирилици), влада основним писаним жанровима потребним за школовање и учешће у друштвеном животу. У различите сврхе чита књижевне и неуметничке текстове средње тежине, разуме књижевни и неуметнички текст средње сложености и критички промишља једноставнији књижевни и неуметнички текст.

Има основна знања о језику уопште; разликује књижевни српски језик од дијалекта и има потребу да учи, чува и негује књижевни језик. Има основна знања о гласовима, речима и реченицама српског језика и зна да примени одређена граматичка правила у говору и писању. Има развијен речник, у складу са средњим нивоом образовања, а речи употребљава у складу са приликом. Познаје ауторе дела из обавезног школског програма и локализује их у контекст стваралачког опуса и у књижевноисторијски контекст. Наводи основне књижевноисторијске и поетичке одлике стилских епоха, праваца и формација у развоју српске и светске књижевности и повезује их са делима и писцима из обавезне лектире школског програма. Уочава и примерима аргуменује основне поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевних дела из обавезне школске лектире. Формира читалачке навике и знања схватајући значај читања за сопствени духовни развој.

Средњи ниво:

Говори пред аудиторijумом о темама из области језика, књижевности и културе; саставља сложенији говорени или писани текст, прецизно износећи идеје; у различите сврхе чита теже књижевне и неуметничке текстове и има изграђен читалачки укус својствен образованом човеку; разуме и критички промишља сложенији књижевни и неуметнички текст.

Има шира знања о језику уопште и основна знања о језицима у свету. Зна основне особине дијалеката српског језика и смешта развој књижевног језика код Срба у друштвени, историјски и културни контекст. Има шира знања о гласовима, речима и реченицама српског језика и та знања уме да примени у говору и писању. Има богат речник и види језик као низ могућности које му служе да се прецизно изрази.

Тумачи кључне чиниоце структуре књижевног текста као и његове тематске, идејне, поетичке, стилске, језичке, композиционе и жанровске особине. Познаје књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Самостално уочава и анализира проблеме у књижевном делу и уме да аргуменује своје ставове на основу примарног текста.

Користи препоручену и ширу, секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом.

Напредни ниво:

Дискутује о сложеним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом; има развијене говорничке вештине; пише стручни текст на теме из језика и књижевности; продубљено критички промишља сложенији књижевни и неуметнички текст, укључујући и ауторове стилске поступке; изграђује свест о себи као читаоцу.

Има детаљнија знања о језику уопште, као и о граматици српског језика. Има основна знања о речницима и структури речничког чланка.

Критички чита, тумачи и вреднује сложенија књижевна дела из обавезног школског програма, као и додатна (изборна). Користи више метода, гледишта и компаративни приступ у тумачењу књижевног текста. Свој суд о књижевном делу аргументовано износи стално имајући на уму примарни текст, као и друге текстове, анализирајући и поредећи њихове поетичке, естетске, структурне и лингвистичке одлике, укључујући и сложеније стилске поступке. Шири читалачка знања и примењује стратегије читања које су усаглашене са типом књижевног дела и са читалачким циљевима (доживљај, истраживање, стваралаштво).

Специфичне предметне компетенције на основном, средњем и напредном нивоу прописане су за области језик, књижевност и језичка култура и саставни су део Правилника о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета (Службени гласник РС број 117/13).

СТРАНИ ЈЕЗИК

Општа предметна компетенција:

Ученик влада језичким вештинама и знањима која му омогућавају да на страном језику разуме текстове које слуша или чита у приватном, јавном, образовном или професионалном контексту; комуницира писмено или усмено у формалним и неформалним ситуацијама. Посредујући у усменој или писаној комуникацији, ученик преноси поруке са страног на матерњи (први) језик и обрнуто.

Владање страним језиком ученику омогућава стицање знања из различитих области која примењује у свакодневном животу, образовању и раду. Учењем страног језика ученик развија креативност, критичко мишљење, вештине комуникације, самосталност и сарадњу, уважавање различитости култура и културу дијалога.

Основни ниво:

Ученик користи страни језик у мери која му помаже да разуме садржај усмене поруке и кратке једноставне информације у вези са личним интересовањем и познатим областима и активностима. Учествоје у уобичајеном, свакодневном разговору, чита и проналази жељену информацију у текстовима са темом од непосредног личног интереса. Пише о различитим аспектима из непосредног окружења и ради сопствених потреба.

Средњи ниво:

Ученик користи страни језик да разуме суштину текста или да учествује у разговору или дискусији (нпр. школа, забава, спорт); сналази се у не/предвидивим ситуацијама када му је неопходно да користи страни језик и/или да у кратком усменом излагању оствари свој интерес. Пише о властитом искуству, описује своје утиске, планове и очекивања.

Напредни ниво:

Ученик користи страни језик да активно учествује у усменој комуникацији; да прати дужа и сложенија излагања или дискусије о конкретним или апстрактним темама из познатих општих или стручних тематских области, као и да објашњава своје ставове и/или образлаже различите предлоге. Чита и пише текстове о широком спектру тема у складу са општим и властитим интересовањима.

Специфичне предметне компетенције на основном, средњем и напредном нивоу прописане су за области рецепција (слушање и читање), продукција (говор и писање), језичке вештине (слушање, читање, говор, писање, знање о језику) и саставни су део Правилника о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета (Службени гласник РС број 117/13).

ИСТОРИЈА

Општа предметна компетенција

Учењем историје обогаћују се знања о прошлости, развијају аналитичке вештине неопходне за критичко сагледавање савременог света, његових историјских корена и актуелних цивилизацијских токова. Настава и учење историје припрема ученика за одговорно учешће у демократском друштву брзих друштвених, технолошких и економских промена и оспособљава га да кроз удруживање и сарадњу допринесе да се адекватно одговори на савремене изазове на локалном, регионалном, европском и глобалном нивоу.

Ученику се кроз наставу историје омогућава развој групних идентитета (национални, државни, регионални, европски), чиме се обогаћује и лични идентитет. Посебан акценат је стављен на разумевање историјских и савремених промена, али и на изградњу демократских вредности које подразумевају поштовање људских права, развијање интеркултуралног дијалога и сарадње, односа према разноврсној културно-историјској баштини,

толерантног односа према другачијим ставовима и погледима на свет. Ученик кроз наставу историје треба да искаже и проактиван однос у разумевању постојећих унутрашњих и регионалних конфликта са историјском димензијом и допринесе њиховом превазилажењу.

Основни ниво

Ученик користи основна историјска знања (правилно употребљава историјске појмове, хронологију, оријентише се у историјском простору, познаје најважнију историјску фактографију) у разумевању појава и процеса из прошлости који су обликовали савремено друштво, као и одређене националне, регионалне, па и европски идентитет. Развијају се вештине неопходне за успостављање критичког односа према различитим историјским и друштвеним појавама. Ученик изграђује свест о сопственој одговорности у савременом друштву, развија ставове неопходне за живот у савременом демократском окружењу и учешћу у различитим друштвеним процесима (поштовање људских права, неговање културе сећања, толеранција и уважавање другачијег културног идентитета и наслеђа и решавање неспоразума кроз изградњу консензуса).

Средњи ниво

Ученик развија посебна историјска знања и нарочито аналитичке вештине компарације различитих извора информација, процењујући њихову релевантност, објективност и комплексност. Веома важну димензију наставе историје представља разумевање функционисања савременог света, његових историјских корена и оних појава које својим дугим трајањем обликују садашњицу.

Напредни ниво

Ученик разуме, анализира и критички просуђује комплексније историјске, као и савремене догађаје, појаве и процесе са историјском димензијом, уз употребу различитих историјских извора. Ученик је у стању да уочи последице стереотипа и пропаганде на савремено друштво, људска права и политичко окружење, да аргументовано води дебату уз међусобно уважавање, неговање толеранције и унапређивање интеркултуралног дијалога, као и да писмено и графички приказује резултате свог истраживања уз коришћење одговарајућих компјутерских програма. Специфичне предметне компетенције на основном, средњем и напредном нивоу прописане су за области разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости, разумевање историје и савремених идентитета као основа за активно учествовање у друштву (историјска знања; истраживање, тумачење и презентације; историјске основе савременог друштва), и саставни су део Правилника о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета (Службени гласник РС број 117/13).

МАТЕМАТИКА

Општа предметна компетенција:

Учењем математике ученик је оспособљен да мисли математички, овладао је математичким знањима и концептима и критички анализира мисаоне процесе, унапређује их и разуме како они доводе до решења проблема. Развио је истраживачки дух, способност критичког, формалног и апстрактног мишљења, као и дедуктивно и индуктивно мишљење и размишљање по аналогији. Развио је способност математичке комуникације и позитивне ставове према математици и науци уопште. Ученик примењује математичка знања и вештине за решавање проблема из природних и друштвених наука и свакодневног живота, као и у професионалној сфери. Оспособљен је да стечена знања и вештине користи у даљем школовању.

Основни ниво:

Ученик решава једноставне математичке проблеме и описује основне природне и друштвене појаве. На основу непосредних информација ученик уочава очигледне законитости, доноси закључке и директно примењује одговарајуће математичке методе за решавање проблема. Израчунава и процењује метричке карактеристике објеката у окружењу. Процењује могућности и ризике у једноставним свакодневним ситуацијама. Ученик користи основне математичке записе и симболе за саопштавање решења проблема и тумачи их у реалном контексту.

Средњи ниво:

Ученик решава сложеније математичке проблеме и описује природне и друштвене појаве. Оспособљен је да формулише питања и претпоставке на основу доступних информација, решава проблеме и бира одговарајуће математичке методе. Користи информације из различитих извора, бира критеријуме за селекцију података и преводи их из једног облика у други. Анализира податке, дискутује и тумачи добијене резултате и користи их у процесу доношења одлука. Ученик просторно резонује (представља податке о просторном распореду објеката сликом или на менталном плану).

Напредни ниво:

Ученик решава сложене математичке проблеме и описује комплексне природне и друштвене појаве. Разуме математички језик и користи га за јасно и прецизно аргументовање својих ставова.

Комплексне проблеме из свакодневног живота преводи на математички језик и решава их. Користи индукцију, аналогију, дедукцију и правила математичке логике у решавању математичких проблема и извођењу закључака. Користи методе и технике решавања проблема, учења и откривања која су базирана на знању и искуству за постављање хипотеза и извођење закључака.

Специфичне предметне компетенције на основном, средњем и напредном нивоу прописане су за области: математичко знање и резонување, примена математичких знања и вештина на решавање проблема, математичка комуникација; алгебра; геометрија; низови, функције, изводи и интеграл; комбинаторика, вероватноћа, статистика и финансијска математика, и саставни су део Правилника о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета (Службени гласник РС број 117/13).

ФИЗИКА

Основни ниво:

Ученик објашњава појаве и процесе на основу познавања физичких величина и законитости, решава једноставне проблеме и рачунске задатке уочавајући узрочно-последичне везе, користећи експлицитно дате податке и мерења; користи појмове и објашњења физичких појава за разматрање и решавање питања везаних за развој науке и технологије, коришћења природних ресурса и очување животне средине; показује спремност да се ангажује и конструктивно доприноси решавању проблема са којима се суочава заједница којој припада.

Средњи ниво:

Ученик објашњава и решава сложеније физичке проблеме, рачунске и експерименталне задатке издвајајући битне податке који се односе на дати проблем, успостављајући везе међу њима и користећи одговарајуће законе и математичке релације. Знање из физике користи при решавању и тумачењу проблема у другим областима науке, технологије и друштва. Уз помоћ упутства, ученик може да припрема, изводи и описује огледе, експерименте и једноставна научна истраживања.

Напредни ниво:

Ученик поседује научна знања из физике која му омогућавају решавање сложених физичких проблема и рачунских задатака, извођење експеримената и доношење закључака на основу познатих модела и теорија.

Има развијене истраживачке способности и може да предвиђа ток и исход физичких процеса и експеримената повезујући знања и објашњења. Користи научну аргументацију и критички анализира добијене резултате. Зна да се до решења проблема може доћи на више начина и бира најбоље у односу на задате услове.

Специфичне предметне компетенције на основном, средњем и напредном нивоу прописане су за области: механика, електромагнетизам, топлотна физика, оптика, структура материје, астрономија, и саставни су део Правилника о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета (Службени гласник РС број 117/13).

ХЕМИЈА

Општа предметна компетенција

Учењем хемије ученик развија разумевање за повезаност структуре супстанце са њеним својствима и практичном применом. Тиме развија научну писменост као основу за: (а) праћење информација о доприносу хемије технолошким променама које се уграђују у индустрију, пољопривреду, медицину, фармацију и побољшавају квалитет свакодневног

живота; (б) дискусију о питањима/темама у вези са заштитом животне средине, иницијативу и предузимљивост у заштити животне средине; (в) критичко преиспитивање информација у вези с различитим производима индустрије (материјалима, прехранбеним производима, средствима за хигијену, лековима, горивом, ђубривима), њиховим утицајем на здравље и животну средину; (г) доношење одлука при избору и примени производа. На крају средњег образовања сваки ученик безбедно рукује супстанцама и комерцијалним производима на основу познавања својстава и промена супстанци које улазе у састав производа.

Кроз наставу и учење хемије ученик упознаје научни метод којим се у хемији долази до података, на основу којих се формулишу теоријска објашњења и модели, и оспособљен је да кроз експериментални рад сазнаје о својствима и променама супстанци. Унапређена је способност сваког ученика да користи информације исказане хемијским језиком: хемијским терминима, хемијским симболима, формулама и хемијским једначинама. Основни ниво

На крају средњег образовања ученик разуме шта је предмет истраживања хемије као науке, како се у хемији долази до сазнања, као и улогу и допринос хемије у различитим областима људске делатности и у укупном развоју друштва. Ученик рукује производима/супстанцама (неорганским и органским једињењима) у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, придржава се правила о начину чувања супстанци (производа) и о одлагању отпада и предузима активности које доприносе заштити животне средине. Избор и примену производа (материјала, прехранбених производа, средстава за хигијену и сл.) базира на познавању својстава супстанци. Припрема раствор одређеног процентног састава према потребама у свакодневном животу и/или професионалној делатности за коју се образује. Правилну исхрану и остале активности у вези са очувањем здравља заснива на познавању својстава и извора биолошки важних једињења и њихове улоге у живим системима. Ученик уме да правилно и безбедно изведе једноставне огледе и објасни добијене резултате или пронађе објашњење у различитим изворима, користећи се хемијским језиком (терминима, хемијским симболима, формулама и хемијским једначинама).

Средњи ниво

На крају средњег образовања ученик повезује примену супстанци у свакодневном животу, струци и индустријској производњи с физичким и хемијским својствима супстанци, а својства супстанци са структуром и интеракцијама између честица. Повезује узроке хемијских реакција, топлотне ефекте који прате хемијске реакције, факторе који утичу на брзину хемијске реакције и хемијску равнотежу са примерима хемијских реакција у свакодневном животу, струци и индустријској производњи. Ученик разуме улогу експерименталног рада у хемији у формирању и проверавању научног знања, идентификовању и синтези једињења, и уме да у експерименталном раду прикупи квалитативне и квантитативне податке о својствима и променама супстанци. Користи одговарајућу хемијску терминологију, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине. Прати дискусију и, на основу аргумената, заузима став о улози и примени хемије у свакодневном животу, о ефектима савремене технологије и технолошких процеса на друштво и животну средину. Напредни ниво

На крају средњег образовања ученик може да предвиди физичка и хемијска својства супстанци на основу електронске конфигурације атома елемената, типа хемијске везе и утицаја међумолекулских интеракција. Ученик предвиђа својства дисперзног система и примењује различите начине квантитативног изражавања састава раствора. Планира, правилно и безбедно изводи хемијске реакције, израчунава масу, количину и број честица супстанци које учествују у реакцији, користи изразе за брзину реакције и константу равнотеже. Ученик има развијене вештине за лабораторијски рад, истраживање својстава и промена супстанци и решавање проблема. У објашњавању својстава и промена супстанци користи одговарајуће хемијске термине, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине. Дискутује о улози хемије у свакодневном животу, о ефектима савремене технологије и технолошких процеса на друштво и животну средину. Предлаже активности у циљу очувања животне средине.

Специфичне предметне компетенције на основном, средњем и напредном нивоу прописане су за области: хемијска писменост, научни метод у хемији и хемијски језик (општа хемија, неорганска и органска хемија, биохемија, хемија животне средине), и саставни су део Правилника о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета (Службени гласник РС број 117/13).

ГЕОГРАФИЈА

Општа предметна компетенција

Учењем наставног предмета Географија ученик је оспособљен да користи практичне вештине (оријентација у простору, практично коришћење и познавање географске карте, географских модела, савремених технологија - ГПС и ГИС и инструменте (компас, термометар, кишометар, ветроказ, барометар) ради лакшег сналажења у простору и времену. Ученик је оспособљен да примењује географска знања о елементима географске средине (рељеф, клима, хидрографија, живи свет, природни ресурси, привреда, становништво, насеља, саобраћај), о њиховом развоју, међусобним односима,

везама, очувању и рационалном коришћењу ради планирања и унапређивања личних и друштвених потреба, националних и европских вредности.

Основни ниво

Примењује и тумачи различите изворе са географским информацијама (географска карта, географски модели, ГПС, часописи, научнопопуларна литература, статистички подаци, интернет) ради планирања и организовања различитих активности. Користи основна знања о географским чињеницама да би разумео, заштитио и рационално користио природне и друштвене ресурсе у локалној средини, Републици Србији и земљама у окружењу.

Средњи ниво

Картографски приказује географске објекте, појаве и процесе; разуме могућности примене савремених технологија ради планирања и решавања различитих личних и друштвених потреба. Самостално објашњава природне и друштвене услове и ресурсе и разуме њихов утицај на наравномеран друштвено економски развој Републике Србије и региона и активно учествује у валоризацији географске средине. Разуме савремене проблеме у локалној средини и својој држави, предлаже начине и учествује у акцијама за њихово решавање.

Напредни ниво

Користи аналогне и дигиталне географске карте, географске и статистичке истраживачке методе; упоређује и критички разматра одговарајуће научне податке да би објаснио географске чињенице и њихов допринос за решавање друштвених потреба и проблема. Критички анализира и објашњава географске везе и односе између соларног система, геолошког развоја Земље, природних услова и ресурса и поштује принципе одрживог развоја. Анализира и аргументовано објашњава друштвеноекономске карактеристике регионалног развоја Републике Србије и регионалних целина у свету; предвиђа и учествује у регионалном развоју, заштити и унапређивању локалне средине.

Специфичне предметне компетенције на основном, средњем и напредном нивоу прописане су за области: примена географских вештина за организовање активности у простору и времену; коришћење географских знања за активно и одговорно учешће у животу заједнице; и саставни су део Правилника о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета (Службени гласник РС број 117/13).

БИОЛОГИЈА

Општа предметна компетенција

Учећи биологију у општем средњем образовању, ученик ће овладати знањима и вештинама које ће му омогућити да разуме структуру, филогенију и еволуцију живог света, човеково место и његову улогу у природи, као и огромну човекову одговорност за очување животне средине и биолошке разноврсности на Земљи. Овако стечена знања из биологије и биолошких вештина примењиваће у свакодневном животу за побољшање сопственог здравља и одабир животног стила и учествовање у друштвеним дебатама ради доношења важних одлука, као што су одрживи развој и заштита животне средине, заштита природе и биодиверзитета и употреба биотехнологија. Бавећи се биологијом развијаће способност критичког мишљења, формираће научни поглед на свет, разумеће сличности и разлике између биолошког и других научних приступа и развиће трајно интересовање за биолошке феномене.

Основни ниво:

Разуме основне принципе структуре и функције живих организама, њихове филогенетске међуодnose и еволутивни развој живота на Земљи на основу Дарвиновог учења; разуме и примерено користи биолошке термине који су у широј употреби; разуме и примерено користи стечена знања и вештине за практичну примену у свакодневном животу, као што су лична хигијена, исхрана и животне навике и заштита животне средине. Средњи ниво

Разуме и адекватном терминологијом исказује чињенице о типичним механизмима и процесима у биолошким системима, везама између структуре и функције у њима, и разуме основне узрочнопоследичне везе које у тим системима владају; стечена знања активно користи у личном животу у очувању здравља и животне средине; учествује у друштвеним акцијама и дебатама са темом очувања животне средине и биолошке разноврсности; свестан је потребе одрживог развоја друштва и уме да процени које одлуке га омогућују, а које угрожавају.

Напредни ниво:

Уме да анализира, интегрише и уопштава биолошке феномене и процесе, чак и на атипичним примерима; примењује стечена знања у решавању широког спектра животних ситуација; критички анализира информације и ризике одређених понашања, и јасно аргументује ставове и животне навике који служе позитивном развоју; разуме и користи језик биолошке струке, и може да прати усмену и писану биолошку комуникацију у медијима, иницира и учествује у друштвеним акцијама и дебатама са темом очувања животне средине и одрживог развоја, природе и биолошке разноврсности, и на основу биолошких знања и критичког погледа на свет користи и разуме савремене биотехнологије (вакцине, матичне ћелије, генетски модификована храна, генетске основе наследних болести).

Специфичне предметне компетенције на основном, средњем и напредном нивоу прописане су за области: грађа, функције, филогенија и еволуција живог света; молекуларна биологија, физиологија и здравље; екологија, заштита животне средине и биодиверзитета, одрживи развој, и саставни су део Правилника о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета (Службени гласник РС број 117/13).

ПРАЋЕЊЕ ОСТВАРИВАЊА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Реализацију Школског програма прате:

- Одељењска већа – преко извештаја о реализацији програма, успеха и владања ученика;
- Наставничко веће – преко анализе реализације програма, успеха и владања ученика (четири пута годишње);
- Директор школе и помоћници директора- непосредним увидом у рад (свакодневно)
- Стручни сарадници (педагог и психолог) - непосредно, посетом часова, применом анкета и упитника за ученике и наставнике;
- Тим за развој школског програма и тим за школско развојно планирање - анализом;
- Ученички парламент – активним учешћем на свим седницама и разменом мишљења; Савет родитеља – преко анализе успеха и владања ученика (четири пута годишње); Школски одбор – преко анализе успеха и владања ученика (четири пута годишње).